17458

Կափանցի 1932

Գրենադյան - Օրացույց

059
Р-72

06 JUN 2009

17458
0Տ9
Բ-72

ԿԱՎՌՕՇԻ

1932Ի

ՏՕՆԱՑՈՅՑ-ՕՐԱՑՈՅՑԸ

Ճոխացած նոր ի նորոյ պատմական թուականներով՝
արդիւնք ՑԻ-ՑԻի եզնաջան պրպտումներուն,
որոնք երգիծանքի կողքին՝ մեր նոր սերունդին
եւ «Կավռօշ»ի ընթերցողներուն պիտի
հայթայթեն ազգային եւ գրական
միտքերու եւ դէպքերու
ճոխ պաշար մը։

22 APR 2013
13785

Շատ տարիներու…

2291-2002

1932

ԲՈՒՆ ԹՈՒԱԿԱՆ ՀԱՅՈՑ 4424-4425

ՅՈՒՆՈՒԱՐ

(31 օր)

1 Ուր. ✥ ԿԱՂԱՆԴ. Ծնունդ Ամերիկայի նորընտիր առաջնորդ Ղեւոնդ Եպիսկ. Դուրեանի 1880 ին։

2 Շբ. Մահ գիտուն Յակոբ Ջամիչի (1867-1922)

3 Կիր. Մահ բանաստեղծ Ռուբէն Որբերեանի 1931 ին։

4 Բշ. Ծնունդ գրագէտ Աւետիս Ահարոնեանի 1886 ին։

5 Գշ. Մահ Գր. վարժապետ Փէշտիմալճեանի (1773-1837)

6 Դշ. ✥ ԾՆՈՒՆԴ. Եւրոպացւոց EPIPHANIE. Ծնունդ դերասան Վահրամ Փափազեանի 1888 ին։

7 Եշ. Յիշատակ Մեռելոց։ 1830 ին հայ կաթոլիկները յատուկ համարակութիւն մը կը կազմեն ի Պոլիս։

8 Ուր. Մահ իզմիրցի տպարանապետ Յ. Տէրտէրեանի (1832-1868)

9 Շբ. Կը վախճանի Վիեննայի Մխիթարեանց միաբան մատենագիր Հ. Յովսէփ Վ. Գայթանճեան 1881 ին։

10 Կիր. Մահ Պօղոս պէյ Եուսուֆի, որ վարած է պետական կարեւոր պաշտօններ յԵգիպտոս (1768-1843)

11 Բշ. Մահ լեզուաբան Յովհ. Ա. քհնյ. Հինդքեարպէյէնտիի (1818-1894)

12 Գշ. Հնդկահայ վաճառական Եդուարդ Ռաֆայէլ Ղարամեան կը կտակէ գումար մը 1779 ին, որով կը հիմնուի Ռաֆայէլեան վարժարանը։

13 Դշ. ՈՒԹՕՐԷՆՔ։ Երեւանցի Սիմէոն Կթղ.ի պատրաստած նոր տօնացոյցը գործադրութեան կը դրուի (1777)

14 Եշ. Մահ Նուպար փաշայի ի Փարիզ (1825-1899)

15 Ուր. Մահ վիպասանուհի Տիկ. Սրբ. Տիւսաբի (1842-1901)

16 Շբ. Մահ եգիպտական պաշտօնատար Արիստակէս Ալթուն Տիւրիի (1804-1868)

17 Կիր. Մահ յեղափոխական Ռոստոմի 1919 ին։

18 Բշ. Մահ երաժշտագէտ Համբարձում Չերչեանի «կրտսեր պապա Համբարձում»ի (1828-1901)

17458

19 Գշ. Ծնունդ Ազգ. բարերար Տիգրան Խան Քէլէկեանի 1868 ին։

20 Դշ. Մահ Եագուպ Արթին փաշայի (1842-1909)

21 Եշ. Մահ Տքթ. Մանուէլ Շաշեանի (1775-1858)

22 Ուր. Մահ նկարիչ Ռուբէն Սեւրուգեանի (1876-1917)

23 Շբ. Մահ Պոլսոյ առաջին Բաղ. Ժողովի (1860) ատենապետ՝ Գր. Մարկոսեանի 1888 ին։

24 Կիր. Մահ Զօր. Կոստանդին Կամսարականի 1923 ին։

25 Բշ. Կ. Պոլսոյ առաջին հայ թերթը՝ Լրոյ Գիր Մեծի Տէրութեանն Օսմանեան = Թագվիմը Վագայի կը սկսի հրատարակուիլ 1832 ին։

26 Գշ. Մահ դաստիարակ Յակոբ Ոսկանի (1825-1907)

27 Դշ. Մահ նկարիչ Ռաֆայէլ Տիրացուի 1870 ին։

28 Եշ. Մահ Հայաստանի Հանրապետութեան հիմնադիր՝ Արամի (1879-1919)

29 Ուր. Զօր. Անդրանիկ կը թաղուի Բէր Լաշէզ 1928 ին։

30 Շբ. Մահ Վենետիկի Մխիթարեանց Աբբահայր Ստեփանոս Ագոնց Արքեպսկ.ի (1740-1824)

31 Կիր. Համալսարանի բացում ի Լէնինական 1920 ին։

ՉԱՐԱՃՃԻՆ...

Մանկապարտէզի մէջ։ Յակոբիկ, եօթը տարեկան, Թուաբանութեան դասի կ'ելլայ, բայց չի յաջողիր։

ՈՒՍՈՒՑԻՉԸ.— Նայէ՛, տղա՛ս. աջ գրպանս հինգ ղրուշ ունիմ, ձախ գրպանս ալ տասը ղրուշ ունիմ, որչա՞փ ունիմ ընդամէնը։

— Ցուցո՛ւր նայիմ, միւսի՛ւ, կը պատասխանէ Յակոբիկ։

Ուսուցիչը չի կրնար խնդուքը զսպել։

ՏՐԱՄԱԲԱՆԱԿԱՆ...

ՊՕՂՈՍԻԿ (*չորս տարու*).— Կը խաղա՞ս ինծի հետ։

ՅԱԿՈԲԻԿ (*երեք տարու*).— Ո՛չ, ժամանակ չունիմ, Լուսիկին նամակ կը գրեմ կոր։

— Բայց դուն գրել չես գիտեր որ...

— Հոգ չէ, արդէն Լուսիկն ալ կարդալ չի գիտեր։

— Ա՛խ, չէք գիտեր որ ամուսինս ի՛նչ գանձ մըն էր։

— Գիտե՛մ, տիկի՛ն, 50 միլիոննոց։

ՓԵՏՐՈՒԱՐ

(29 օր)

1 Բշ. Մահ Ռուբէն Ա. Թագաւորի Հայոց 1095 ին:
2 Գշ. Ծնունդ քերթող Վահան Թէքէեանի 1878 ին:
3 Դշ. Մահ բանաստեղծ Պետրոս Դուրեանի (1851-1872)
4 Եշ. Ս. Վարդանանց 1036 վկայից:
5 Ուր. Մահ Պոլսոյ Բաղ. ժողովի ատենապետ Յովհ. Նուրեանի (1839-1900)
6 Շբ. Մահ Յովակիմ Լազարեանցի, կատակատար իր եղբօր Յովհ.ի՝ կառուցանելով Մոսկուայի Լազարեան Ճեմարանը 1815 ին (1743-1826)
7 Կիր. ԲՈՒՆ ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆ: Մահ Բրոֆ. Խալաթեանցի 1912 ին:
8 Բշ. Մահ գրագէտ Թովմաս Թէրզեանի (1838-1909)
9 Գշ. 1855 ին Պոլսոյ Պատրիարքարանը կ'արգիլէ Ռուսինեանի «Ուղղախօսութեան» եւ «Տարեցոյց»ին գործածութիւնը վարժարաններու մէջ:
10 Դշ. 1828 ին կը հիմնուի Պոլսոյ Մայր Եկեղեցին Պէզճեան Արթին Ամիրայի նպաստով, որ այրած էր 1826 ին:
11 Եշ. Մահ Վենետիկի Մխիթարեանց Աբբահայր Սուքիաս Արքեպիսկ. Սոմալի (1780-1846)
12 Ուր. Մահ Ներսէս Ե. Աշտարակեցի Կթղ.ի (1771-1857)
13 Շբ. Մահ Վենետիկի Մխիթարեան Յ. Գարեգին Զարբհանէլեանի (1827-1901)
14 Կիր. ՏԵԱՌՆԸՆԴԱՌԱՋ
15 Բշ. 1882 ին բացում Այնթապի Վարդանեան վարժարանին:
16 Գշ. Մահ դաստիարակ Մ. Մեղպուրեանի 1914 ին:
17 Դշ. Մահ յեղափոխական Զաւրիէլի (1866-1920)
18 Եշ. Մահ հայ գրերու կերտիչ Մեսրոպ Մաշտոցի 439 ին:
19 Ուր. Մահ Սպարապետ Հայկ. Հանրապետութեան Զօր. Թ. Նազարբէկեանի 1931 ին:
20 Շբ. Մահ դերասանապետ Մարտիրոս Մնակեանի 1920 ին:
21 Կիր. Ծնունդ քերթող Հրանդ Նազարեանցի 1884 ին:
22 Բշ. 1855 ին ի Փարիզ կը բացուի Արեւելեան Վարժարանը:
23 Գշ. Մահ Սերովբէ Կիւլպէնկեանի՝ Ազգ. բարերար (1833-1886)
24 Դշ. Մահ քանդակագործ Երուանդ Լալայեանի 1931 ին:
25 Եշ. Մահ երգիչ Սերոբ Աշուղ Ջիւանի (1840-1909)
26 Ուր. Մահ խրատագէտ Յրթ. Մէրեէմգուլեի 1899 ին:
27 Շբ. Մահ Գր. Նարեկացիի (951-1003)
28 Կիր. Մահ Բողոքական Հայոց առաջին երէց Աբիսողոմ Ութիւճեանի 1847 ին:
29 Բշ. Մահ Յ. Անտոն Կարտինալ Հասունեանի, նախկին Պատրիարք Հռոմէական Հայոց (1809-1884)

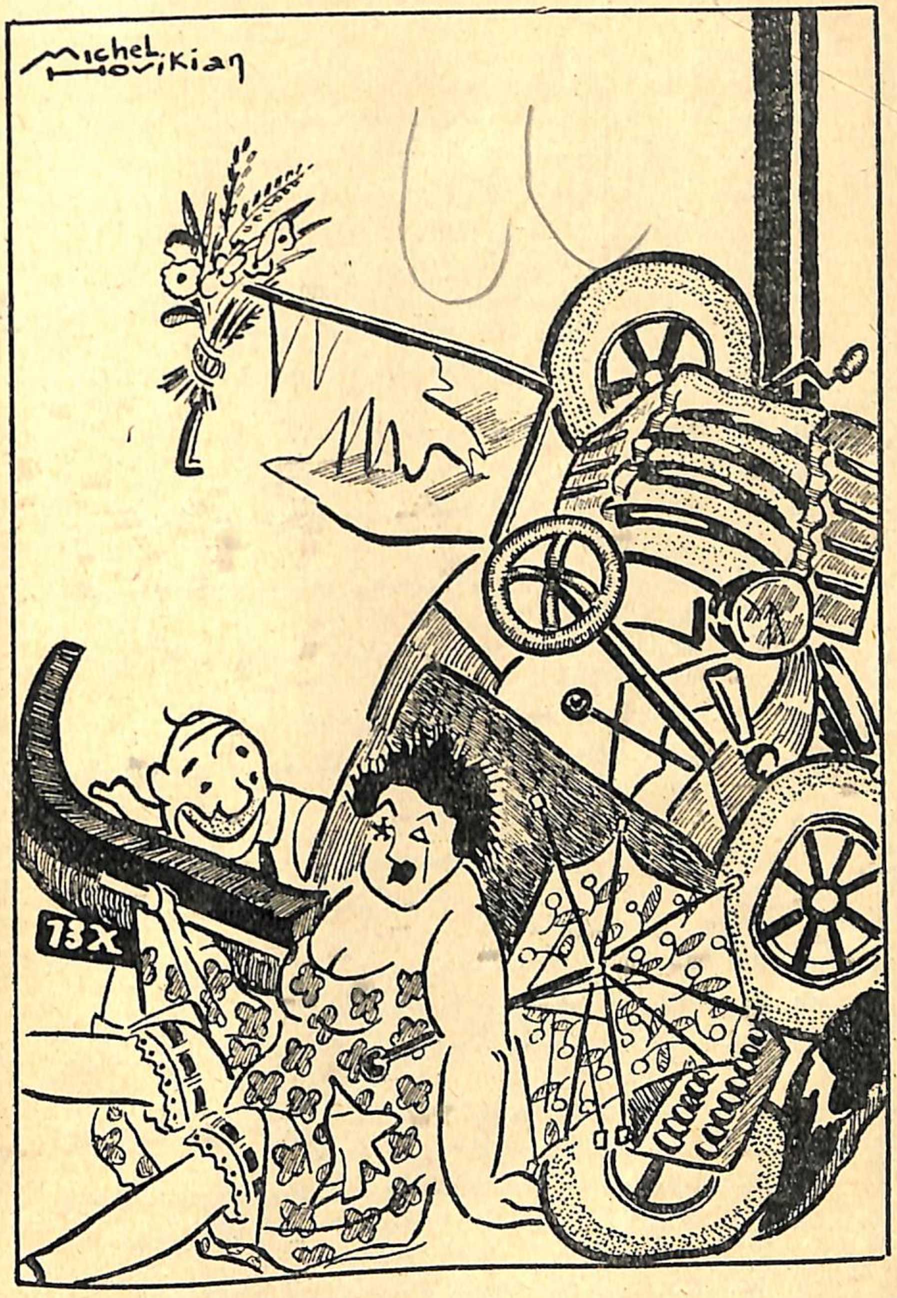

— Եպրաքսէ՛, ի՜նչ երջանկութիւն, ժամացոյցս բանիլ սկսաւ:

ՄԱՐՏ

(31 օր)

1 Գշ. Մահ գրագէտ Ծերենցի (1822-1888)
2 Դշ. 1920 ին կը սկսի Հաճընի ինքնապաշտպանութիւնը։
3 Եշ. Շիրակի ջրանցքին բացումը 1924 ին։
4 Ուր. Մահ «Հայկազեան Բառարան»ի երեք հեղինակներէն մէկին՝ Հ. Մկրտիչ Աւգերեանի (1762-1854)
5 Շբ. Մահ դերասան Վրոյրի 1924 ին։
6 Կիր. 1837 ին հանդիսաւոր բացում Էջմիածնի Սինոդին, Պոլոժենիայի հաստատութենէն վերջը։
7 Բշ. Մահ Իզմիրահայ գրագէտ Ստեփան Ոսկանի (1825-1901)
8 Գշ. Մահ Ռեթիկ հօճայի 1904 ին։
9 Դշ. Մահ քերթող Մատթէոս Զարիֆեանի 1924 ին։
10 Եշ. Մահ Հակահաւանեան վարիչներէն Հ. Գր. Վրդ. Էնֆիյէճեանի 1886 ին։
11 Ուր. Հայկական եռագոյն դրօշն Էնվալիտի Թանգարանը կը դրուի 1923 ին։
12 Շբ. Մահ արքունի ճարտարապետ Նիկողոս Պալեանի (1826-1858)
13 Կիր. Մահ բանաստեղծ Սեյեադի (1810-1872)
14 Բշ. Մահ դերասանապետ Պետրոս Մաղաքեանի ի Պոլիս 1891 ին։
15 Գշ. Մահ երաժշտագէտ Մ. Եկմալեանի, հեղինակ համանուն եռաձայն պատարագի 1905 ին։
16 Դշ. Մահ Լէպլէպիճիի անմահ հեղինակ Տիգրան Չուխաճեանի 1898 ին։
17 Եշ. Հայկական կոտորած Պաքուի մէջ 1918 ին։
18 Ուր. Մահ թատերագիր Գ. Սնդուկեանցի (1825-1912)
19 Շբ. Մահ հայկաբան Ռուբէն Ա. Փափազեանի (1806-1857)
20 Կիր. Գարնանամուտ։ ՏԱՂԿԱԶԱՐԴ։ Ծնունդ Թրքաբան Ստեփան Կուրտիկեանի 1865 ին։
21 Բշ. Մահ բանաստեղծ Սրապիոն Հէքիմեանի (1832-1892)
22 Գշ. Մահ Հայաստանի նախարարներէն Միասնիկեանի 1925 ին։
23 Դշ. Մահ քերթող Յովհ. Թումանեանի 1923 ին։
24 Եշ. Մահ յունաբան Անտոն Թընկըր Եավէրի (1810-1908)

«ԱՆՈՒՆԸ ՀԱՆԱԾ» ՄԸ

— Պատերազմէն առաջ մեծ ազմուկ հանած է իբր դաշնակահար։

— Այո՛, եւ մինչեւ հիմա ալ կը հանէ՝ զարկած ժամանակը։

25 Ուր. ANNONCIATION: Ծնունդ հրապարակագիր Արտաշէս Գալփաքճեանի 1864 ին:
26 Շբ. Մահ երաժշտագէտ Կարա Մուրզայի (1854-1902)
27 Կիր. ✠ ԶԱՏԻԿ: Մահ Մինաս Չերազի (1873-1929)
28 Բշ. Մահ պատմագէտ Մարկոս Նաթանեանի 1931 ին:
29 Գշ. Մահ քաղաքագէտ Յովսէփ Վարդան փաշայի 1879 ին:
30 Դշ. Մահ գրագէտ Խաչատուր Միսաքեանի (1811-1891)
31 Եշ. Մահ քերթող Միքայէլ Նալպանտեանի (1829-1866)

ՇՈԳ-ՄՈԳ

ՈՒՍՈՒՑԻՉԸ.— Ըսէ՛ տեսնեմ, տղա՛ս, ո՞վ է պարտապահանջը:

ԱՇԱԿԵՐՏԸ.— Պարո՛ն, պարտապահանջը այն մարդն է, որուն միշտ պէտք է պատասխանեմ թէ հայրս տունը չէ:

◉ ◉ ◉

ԳԻՏՈՒՆԸ (ինքնիրեն՝ բարձրաձայն).— Նոր գտած մոլորակիս անունը ի՞նչ դնեմ արդեօք...

ՏՂԱՆ.— Հայրի՛կ, նոր մոլորակիդ անունը Ուկլօմղ դի՛ր, որովհետեւ այս անունին պէտք ունիմ խաչաձեւ բառերու խաղին մէջ:

◉ ◉ ◉

ՅԱՃԱԽՈՐԴԸ (խանութպանին).— փայտոջիլ ունի՞ս:

ԽԱՆՈՒԹՊԱՆԸ (զարմացած).— Փայտոջի՛լ... Ի՞նչ պիտի ընէք փայտոջիլը:

ՅԱՃԱԽՈՐԴԸ.— Տանտէրս պայման դրած էր որ, ինչպէս յանձնած էր, այնպէս իրեն պիտի վերադարձնեմ իր տունը:

◉ ◉ ◉

Երկու գողեր՝ գոհարավաճառի մը ցուցափեղկին առջեւ.

ԱՌԱՋԻՆԸ.— Արդեօք քանի՞ կ'արժէ այս քարը:

ԵՐԿՐՈՐԴԸ.— Անցեալ տարի ճիշդ ասոր նմանը ինծի տարի մը բանտ արժեց, թերեւս այս տարի աւելի կ'արժէ...

— Շո՛ւտ տուն գնա՛, չէ նէ ոստիկանատուն կը տանիմ:

— Տանելիք տեղ մը ունիս նէ տա՛ր, բայց, ի սէ՛ր Աստուծոյ, մինակս տեղ մի՛ ղրկեր...

ԱՊՐԻԼ

(30 օր)

1 Ուր. Ծնունդ բանաստեղծ Վահրամ Թաթուլի, 1887ին։
2 Շբ. 1700ին Պոլսոյ Աստուածատուրի տպարանը կը սկսի տպագրել առաջին անգամ Նարեկը։
3 Կիր. 1615ին Ազարիայի փոքր Թուականը կը սկսի։
4 Բշ. 1793ին «Ղազար Փարպեցի» Ա. անգամ կը տպագրուի Վենետիկի մէջ։
5 Գշ. Մահ Յ. Ալփիարի 1919ին։
6 Դշ. Մահ հայագէտ Թորոս Նազարեանի (1831-1878)
7 Եշ. ԱՒԵՏՈՒՄՆ։ Ծնունդ Շիրվանզատէի 1858ին։
8 Ուր. Մահ Գբր. Արք. Այվազովսքիի (1812-1880)
9 Շբ. 1750ին իբրեւ Մխիթար Աբբայի յաջորդ Աբբահայր կ'ընտրուի Վենետիկի Մխիթարեանց Հ. Ստեփաննոս Մելքոնեանը։
10 Կիր. Ծնունդ հրապարակագիր Վարդան փաշայի 1816ին։
11 Բշ. Ծնունդ երաժշտագէտ Էսկառ Մանասի 1875ին։
12 Գշ. Մահ երաժիշտ Արիս Յովհաննէսեանի (1812-1878)
13 Դշ. 1863ին առաջին պատարագը կը մատուցուի Մանչեսթըրի հայ մատրան մէջ։
14 Եշ. 1829ին Ռուսօթուրք պատերազմը։
15 Ուր. 1845ին Հասունեան Արք. Հռոմէական Հայոց նախագահ կ'ըլլայ։
16 Շբ. Մահ Սմբատ Ա. Թագաւորի 914ին։
17 Կիր. Ծնունդ գիւղատնտես Նշան Գալֆայեանի 1865ին։
18 Բշ. Մահ վառօդապետ Յովհ. Ամիրա Տատեանի (1798-1869)
19 Գշ. Մահ Աղեքսանդր Մանթաշօֆի (1842-1911)
20 Դշ. Մահ Գահիրէի Գալուստեան Վարժարանի հիմնադիր Վանեցի վաճառական Կարապետ Գալուստեանի 1864։
21 Եշ. Մահ ծովանկարիչ Յովհ. Այվազովսքիի (1817-1900)
22 Ուր. Մահ երգիծաբան Յրթ. Սվաճեանի (1840-1873)
23 Շբ. Ծնունդ Պոլսոյ Պատրիարք Նարոյեան Արք.ի 1875։
24 Կիր. Յիշատակ մէկ միլիոն նահատակաց ազգիս Հայոց (1914-1918)
25 Բշ. Մահ ջութակահար Դ. Դաւիթեանի (1874-1911)
26 Գշ. Մահ Մխիթար Աբբահօր (1676-1749) եւ Եղիշէ Ս. Դուրեանի (1860-1930)
27 Դշ. Մահ Գրիգոր Աղաթօնի (1824-1868)
28 Եշ. Մահ գրագէտ Վրթ. Փափազեանի (1866-1920)
29 Ուր. Մահ Պոլսոյ գրավաճառներուն հնագոյնը Բիթալճի Մարգարի (1792-1848)
30 Շբ. Մահ Տքթ. Գ. Դաւիթեանի 1924ին։

ՅՈՒՍԱՀԱՏՈՒԹԻՒՆ...

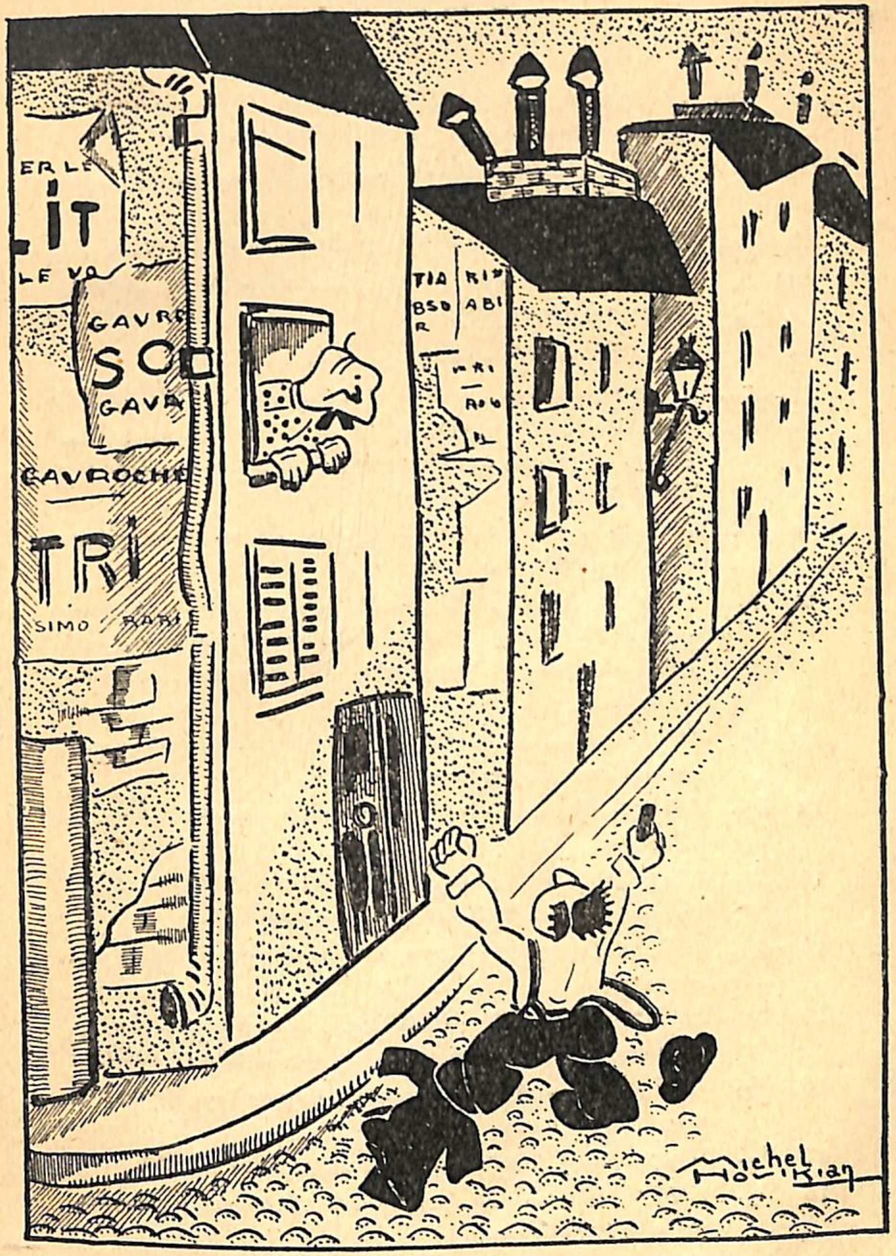

— Ո՞ւր է աղջիկդ, թո՛ղ վար գայ որ սպաննեմ, վերջն ալ անձնասպան ըլլամ…

— Հոգ չէ, դուն զա՛րկ առաջ ինքզինքդ, ան ալ կուգայ կոր։

ՄԱՅԻՍ

(31 օր)

1 Կիր. 1843 ին Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութիւնը կը սկսի հրատարակել Բազմավէպ հանդէսը:

2 Բշ. Մահ հնդկահայ Ազգ. բարերար Սամուէլ-Մուրատի (1760-1816)

3 Գշ. Մահ հրապարակագիր Օդեան Խաչատուրեանի (1833-78)

4 Դշ. Մահ առաջին ամերիկահայ Խ. Ոսկանեանի 1900 ին:

5 Եշ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄՆ:

6 Ուր. Մահ Յովհ. Սագըզ փաշայի (1842-1912)

7 Շբ. Մահ երաժշտագէտ Աղ. Սպանդարեանի (1871-1928)

8 Կիր. Fête de Jeanne d'Arc. Մահ Բեդեսդապուրկի եւ Մոսկուայի հայ եկեղեցիներու հոգաբարձու Սիմէոն Աբամելիք Լազարեանցի 1888 ին:

9 Բշ. 1930 ին կը վախճանի Ամենայն Հայոց կաթողիկոս Տ. Գէորգ Ե. Սուրէնեանց:

10 Գշ. 1930 ին Փարիզի Սորպոնին մէջ կը տօնուի վշտի երգիչ Ա. Ահարոնեանի գրական գործունէութեան քառասնամեայ Յոբելեանը ծովածաւալ բազմութեամբ մը:

11 Դշ. 1930 ին Հայաստանի մէջ կը տօնուի Շիրվանզադէի յիսնամեայ Յոբելեանը:

12 Եշ. 1878 ին Պարսից Նասրէտտին Շահը կ'այցելէ Ս. Էջմիածին:

13 Ուր. Մահ դերասան Յովհ. Սեւումեանի 1920 ին: Մահ հայասէր գիտուն Տքթ. Նանսէնի 1930 ին:

14 Շբ. 1868 ին Էջմիածին Արարատ կրօնաթերթը կը հրատարակուի:

15 Կիր. ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏ — PENTECOTE. Ծնունդ Հալէպի Առաջնորդ Արտաւազդ Եպ. Սիւրմէեանի 1889 ին:

16 Բշ. 1887 ին Բերայի արուեստանոցին բացման հանդէսը տեղի կ'ունենայ:

17 Գշ. Մահ նկարիչ Սիմոն Յակոբեանի (1857-1921)

18 Դշ. 1815 ին Մոսկուայի Լազարեան Ճեմարանի բացումը տեղի կ'ունենայ:

19 Եշ. Մահ Ժիրայր Շիրակացիի 1929 ին:

20 Ուր. Մահ Հ. Գր. Գալէմքեարի (1862-1917)

21 Շբ. Մահ Թիֆլիսի Ներսէսեան վարժարանի բարերար Աւետիս Բիրոյեանի 1858 ին:

22 Կիր. 1847 ին կայսերական հրովարտակով կը հաստատուին Պոլսոյ հոգեւոր եւ Գերագոյն Ժողովները:

23 Բշ. Ծնունդ Յի-Յիի՝ 1903 ին:

24 Գշ. Մահ Վիեննայի Մխիթարեան հնագէտ Հ. Կղեմէս Սիպիլեանի (1824-1878)

25 Դշ. 1870 ին Ազգ. Սահմանադրութեան հռչակում:

26 Եշ. Մահ Տքթ. Յովսէփ Թորոսեանի, հիմնադիր Լեմպերկի Թորոսեան հաստատութեան, ուր կը կրթուէին հայազգի մանուկներ (1785-1869)

27 Ուր. Ծնունդ Թուաքան Պետրոս Ատրունիի 1883 ին:

28 Շբ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁ 1918 ին:

29 Կիր. Մահ խմբագիր Ղուկաս Պալթազարեանի (1810-1878)

30 Բշ. 1834 ին Պոլսոյ Ս. Փրկիչ Ազգ. Հիւանդանոցի բացում:

31 Գշ. 1856 ին Մխիթարեաններէն Հ. Սարգիս Թէոդորեան, Հ. Գաբրիէլ Այվազովսքի եւ Հ. Ամբրոսիոս Գալֆաեան կ'ընդունին Հայ. Եկեղեցւոյ դաւանութիւնը:

Ո՞ՒՐ ԴԻՄԵԼ...

— « Ի՞նչ պիտի ըլլամ՝ չը գիտեմ, Ղազա՛ր,
« Կը չարչարուիմ կոր, տէրտէրս են հազար,
« Կընկանըս ձեռքը չեմ դիմանար կոր . . . »,
Կը տըրտընջար խեղճ Գիրգոր՝ գըլխիկոր:

— « Ամուսնալուծուիլ որոշած եմ ես,
« Զի հետս կը վարուի զերդ էշու մը հեզ,
« Կ'աշխատցընէ զիս ճիշդ շա՛ն մը նըման,
« Բայց ո՞ւր դիմեմ որ առնեմ հըրաման . . . »

Ղազար՝ Գիրգորին խօսքն երբ իմացաւ,
Ձեւացուց ըզգալ սըրտին մէջ մեծ ցաւ,
Ու ըսաւ.— « Զիյտե՞ս փըրկութեան ճամբան.
« Դիմէ՛ Միութեան կենդանեաց Պաշտպան » :

ԱՊԱԳԱՅ ...

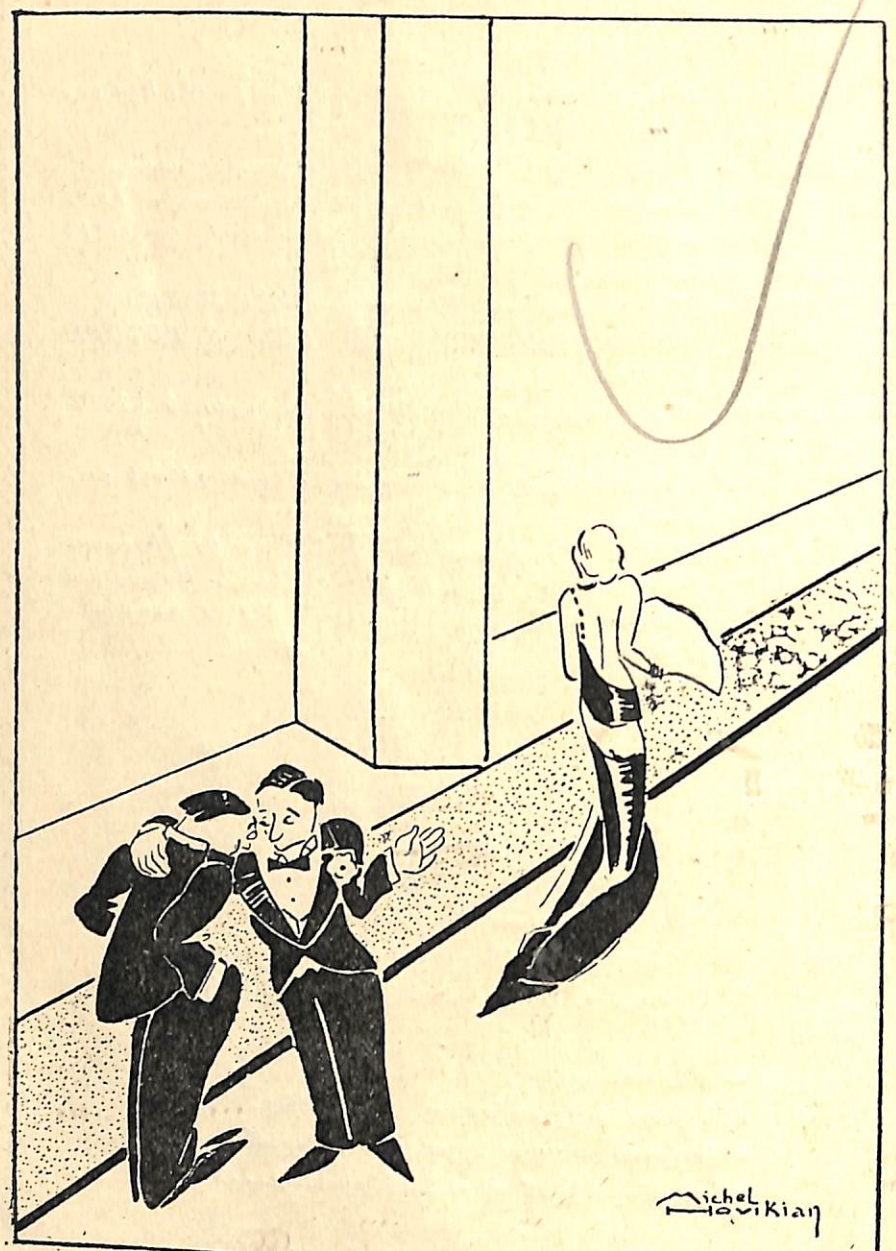

— Եկո՛ւր քեզի Օրիորդ Ձէռօեանին ներկայացնեմ։
— Զափազա՛նց երջանիկ կ'ըլլամ։
— Այդ վերջը յայտնի կ'ըլլայ։

ՅՈՒՆԻՍ

(30 օր)

1 Դշ. Մահ բարերար Մկրտիչ աղա Սանասարեանցի (1818-1890)

2 Եշ. Ծնունդ ֆամինէօր պատարագի հեղինակ Գր. Զուլհաեանի 1868 ին։

3 Ուր. Մահ հռչակաւոր բժիշկ Գրիգոր Բադրուպանեանի (1830-1891)

4 Շբ. 1737 ին «Յաճախապատում»ի առաջին տպագրութիւնը կ'աւարտի Պոլսոյ Աստուածատուրի տպարանին մէջ։

5 Կիր. Մահ բանաստեղծ Հրանդ Ասատուրի (1862-1928)

6 Բշ. 1870 ին մեծ հրդեհ Բերայի մէջ եւ կ'այրի Ս. Երրորդութեան եկեղեցւոյ կալուածներէն մեծ մասը։

7 Գշ. Մահ Առաքել Ալթուն Տիւրրիի՝ Խասգիւղի հայ թատրոնի հիմնադիր (1840-1886)

8 Դշ. 1929 ին Ժօրժ Սինանեան Մարսէյլի մէջ կուտայ իր Ա. նուագահանդէսը։

9 Եշ. Մահ տաղանդաւոր երգիծաբան Յակոբ Պարոնեանի (1842-1891)

10 Ուր. Կ'անհետանայ եղերերգու Խաչատուր Աբովեան (1805-1848)

11 Շբ. Ծնունդ նկարիչ Փանոս Թէրլէմէզեանի 1867 ին։

12 Կիր. Մահ Ազգ. բարերար Պատրիկ Կիւլպէնկեանի ի Նիւ Եորք (1858-1930)

13 Բշ. 1846 ին Մուրատեան վարժարանը Փատուայէն կը փոխադրուի Փարիզ։

14 Գշ. Մահ նշանաւոր դերասան Պետրոս Ադամեանի (1849-1891)

15 Դշ. 20 Հնչակեաններ կը կախուին Պոլսոյ Պայազիտի հրապարակը 1915 ին։

16 Եշ. Ս. ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՍԱՀԱԿԱՅ ԵՒ ՄԵՍՐՈՊԱՅ։ Մահ Սարգիս Վրդ. Թէոդորեանի ի Փարիզ (1783-1877)

17 Ուր. Ծնունդ կենսագիր Արշակ Ալպօյաճեանի 1879 ին։

18 Շբ. 1889 ին Երեւանի հոգեւոր դպրոցին յիսնամեակը կը տօնուի։

19 Կիր. Մահ քերթող Եղիա Տէմիրճիպաշեանի (1845-1908)

20 Բշ. Մահ գրագէտ Ղազ. Աղայեանցի (1840-1911)

21 Գշ. Մահ քերթող Միսաք Մեծարենցի (1885-1908)

22 Դշ. Սմառնամուտ: Մահ բնագէտ Ցիլիգա Պօղոս պատ-ուէլիի (1788-1855)
23 Եշ. Մահ խմբագիր Մեսրոպ Թաղիադեանի (1803-1858)
24 Ուր. Սկիւտարի Ճեմարանի հիմնադիր Օր. Պայծառ Տայ-եան կը մեռնի 1918 ին:
25 Շբ. 1848 ին Մատրասի մէջ կը հրատարակուի վիմատիպ «Բանասէր» հանդէսը:
26 Կիր. Մահ ի Փարիզ մեծահռչակ Ազգ. բարերար եւ Հ. Բ. Ը. Մ.ի հիմնադիր Վսեմ. Պօղոս փաշա Նուպարի (1851-1930)
27 Բշ. Մահ Ռափայէլեան Վարժարանի հիմնադիր Եդուարդ Ռափայէլ Ղարամեանի, Հնդկաստանէն Լոնտոն եկած ատեն առագաստանաւի մը մէջ (1734-1791)
28 Գշ. 1919 ին կը ստորագրուի Վէրսայլի դաշնագիրը:
29 Դշ. Ծնունդ սինէմայի դերասան Մաքսուտեանի 1881 ին:
30 Եշ. Մահ խմբագրապետ Բիւզանդ Քէչեանի (1859-1927)

ԱՆՁԻՆ ԱՆՊԱՇՏՊԱՆ...

ԴԱՏԱՒՈՐԸ (ամբաստանեալին).— Ի՞նչ ունիք ձեր պաշտ-պանութեան համար:

ԳՈՂԸ.— Ոչի՛նչ, պարոն նախագա՛հ, դանակս եւ ատըր-ճանակս առին:

ԴԺԲԱԽԴՈՒԹԻՒՆԸ...

— Մայրի՛կ, կ'ըսէր փոքրիկն Արուսեակ, եթէ մեծնամ եւ կարգուիմ, հայրիկիս պէս ամուսի՞ն մը պիտի ունենամ:

— Հա՛րկաւ, աղջիկս:

— Հապա եթէ չկարգուիմ, հօրաքրոջս պէս ձեր աղջի՞կ պիտի դառնամ:

— Ի հարկէ, աղջի՛կս:

— Ա՜խ, մայրի՛կ, ի՜նչ դժբաղդ ենք կիներս:

ԿՆՈՋ ԱՐԺԷՔԸ...

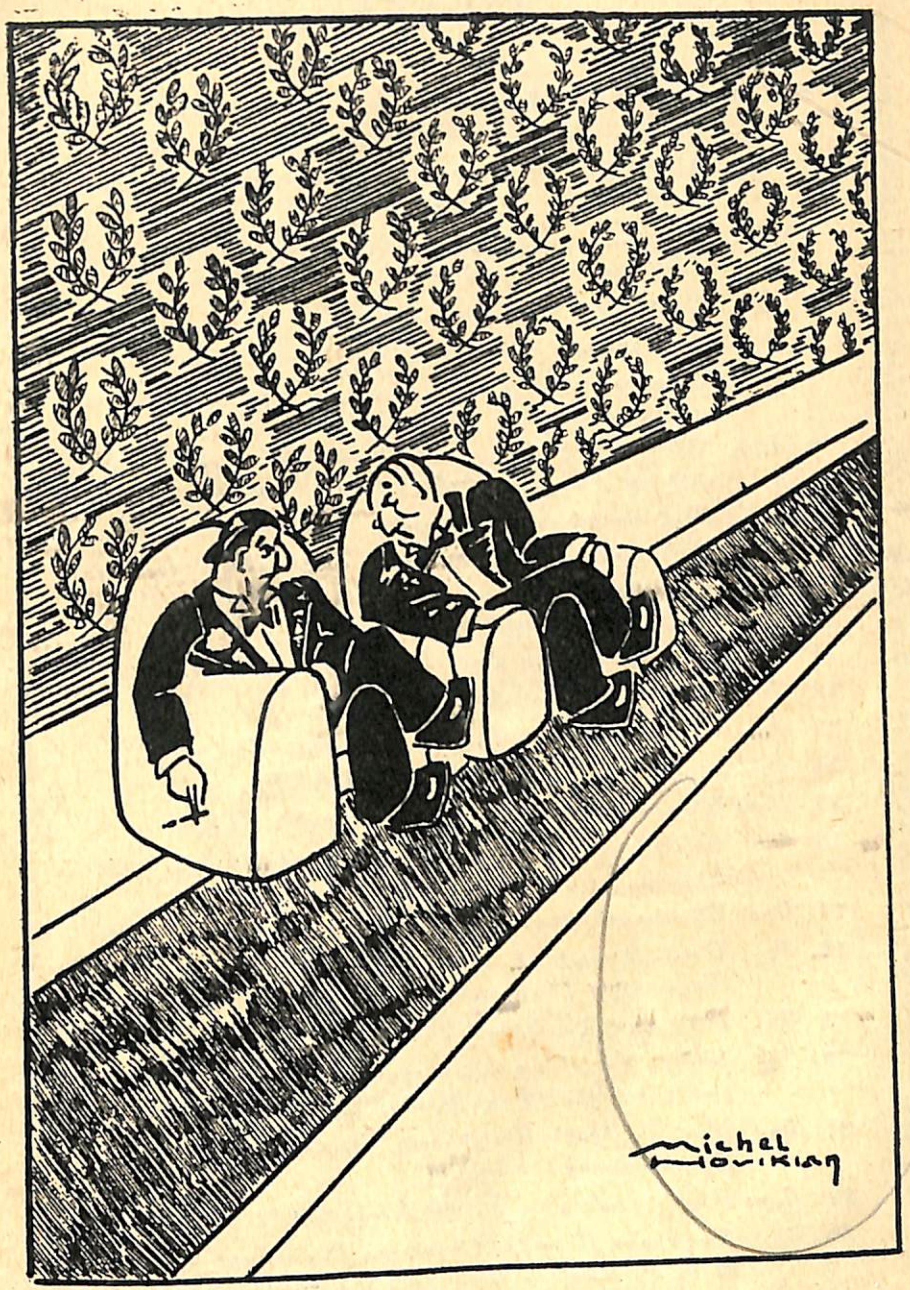

— Տանտիրուհին ճանչցա՞ր. շատ արժէքաւոր կին է:

— Այո՛, ադամանդներէն յայտնի է:

ՅՈՒԼԻՍ

(31 օր)

1 Ուր. «Լէպլէպիճի»ի Ա. ներկայացումը ի Փարիզ 1930ին։
2 Շբ. Ծնունդ օրագրող Աբիկ Մուպաշեանճեանի 1872ին։
3 Կիր. ՎԱՐԴԱՎԱՌ։ Մահ Հ. Ղուկաս Ինճիճեանի (1757-1833)
4 Բշ. Մահ քաջ երաժշտագէտ եւ հեղինակ հայ ձայնագրութեան՝ Պապա Համբարձումի (1768-1839)
5 Գշ. Մահ Յովհ. Տէրոյենցի (1800-1888)
6 Դշ. Մահ օրագիր Հ. Առաքելեանի (1855-1918)
7 Եշ. Պուքրէշի հայ համայնքին բարերար Կարապետ Անուշեան կը մեռնի 1876ին։
8 Ուր. 1884ին Յովհ. Թօլայեան (Կավռօշի հայրը) Պոլսոյ մէջ կը հրատարակէ «Մէճմուաի Ախպար» թերթը։
9 Շբ. Մահ արձանագործ Երուանդ Ոսկանի (1855-1914)
10 Կիր. 1865ին Փարիզի առժամեայ մատուռին մէջ առաջին պատարագը կը մատուցանէ Յովհ. Աւագ Քհնյ. Հիւնքեարպէյէնտեան։
11 Բշ. Ծնունդ Սմբատ Եպս. Գաղաղեանի 1875ին։
12 Գշ. Մահ Յ. Գուրգէնի (1850-1914)
13 Դշ. 1908ին Պոլսոյ մէջ լոյս կը տեսնէ «Կավռօշ»ը։
14 Եշ. FETE NATIONALE du 14 JUILLET.
15 Ուր. Ծնունդ գրագէտ Արշակ Չօպանեանի 1872ին։
16 Շբ. 1918ին Ազգ. Խորհուրդը Թիֆլիսէն կը մտնէ Երեւան։
17 Կիր. Ծնունդ քերթողուհի Զարուհի Գալէմքեարի 1875ին։
18 Բշ. Մահ Խասգիւղի Որբանոցի հիմնադիր Սրբուհի Մայրապետ Գալֆայեանի (1822-1889)
19 Գշ. Մահ գրագէտ Տիրան Չրաքեանի (Ինտրա) 1922ին։
20 Դշ. 1900ին կ'այրի Գարակէօմրիւկի Ս. Յովհան Ոսկեբերան եկեղեցին «Փոքր Արմաշ»ը։
21 Եշ. Մահ Հ. Արսէն Այտընեանի, Աբբահայր Վիեննայի Մխիթարեանց (1824-1902)
22 Ուր. Մահ պատմագէտ Դաւիթ Խաչկոնցի (1860-1919)
23 Շբ. Տաղերգու Աւետիք Պատրիարք Եւդոկիացի կը մեռնի եւ կը թաղուի Սէն Սիւլբիս եկեղեցւոյն գամբարանը (1657-1711)
24 Կիր. 1923ին կը կնքուի Լօզանի դաշնագիրը։
25 Բշ. 1897ին Խանասորի Արշաւանքը։

26 Գշ. Մահ գրող Սուրէն Պարթեւեանի (1876-1921)
27 Դշ. 1660ին մեծ հրդեհ Պոլսոյ մէջ, ուր կ'այրին 2 հայկ. եկեղեցիներ։
28 Եշ. Համաշխարհային պատերազմը կը սկսի (1914-1918)
29 Ուր. Մահ խմբագիր Ս. Սպանդարեանի (1849-1922)
30 Շբ. 1841ին մեծ հրդեհ Իզմիրի մէջ, ուր կ'այրին Ս. Ստեփաննոս եկեղեցին եւ վարժարանը։
31 Կիր. 1863ին Մանչեսթըրի մէջ կը հրատարակուի «Երկրագունտ» հանդէսը Կրպ. Վրդ. Շահնազարեանի կողմէ. դադրած 1864ին։

ԳԼԽԱ՛ՐԿԸ ԹԷ ԱՄՈՒՍԻՆԸ...

— «Կարելի չէ, օ՛հ, մի՛ պնդէք, կ'աղաչեմ,
« Եթէ կ'ուզէք երթամ փաթրօնն հոս կանչեմ՝
« Իրեն ըսէք. բայց անօգո՛ւտ բան, տիկի՛ն,
« Ապրանք փոխել չըկայ մէջ մեր օրէնքին . . . »

— «Աղէ՛կ, սակայն այս գլխարկն ինծ լաւ չերթար,
« Ամուսինըս ըսաւ ինծ որ՝ ա՛ռ ետ տար,
« Այդ գլխարկով ո՛չ մէկ բանի չես նըման,
« Շուտով ետ տա՛ր ու փոխէ՛ այդ անպայման . . . »

— «Ձեր խօսքերը կը հասկընամ ես, տիկի՛ն,
« Բայց ուրիշ չենք տար տեղը այդ գլխարկին . . .
« Ամուսինն իդ թէ այդ չուզէ անպատճառ,
« Ձինքը պէտի փոխէք, չըկայ ուրիշ ճար . . . »

ԿԵՆԴԱՆԻ ԱՊԱՑՈՅՑ...

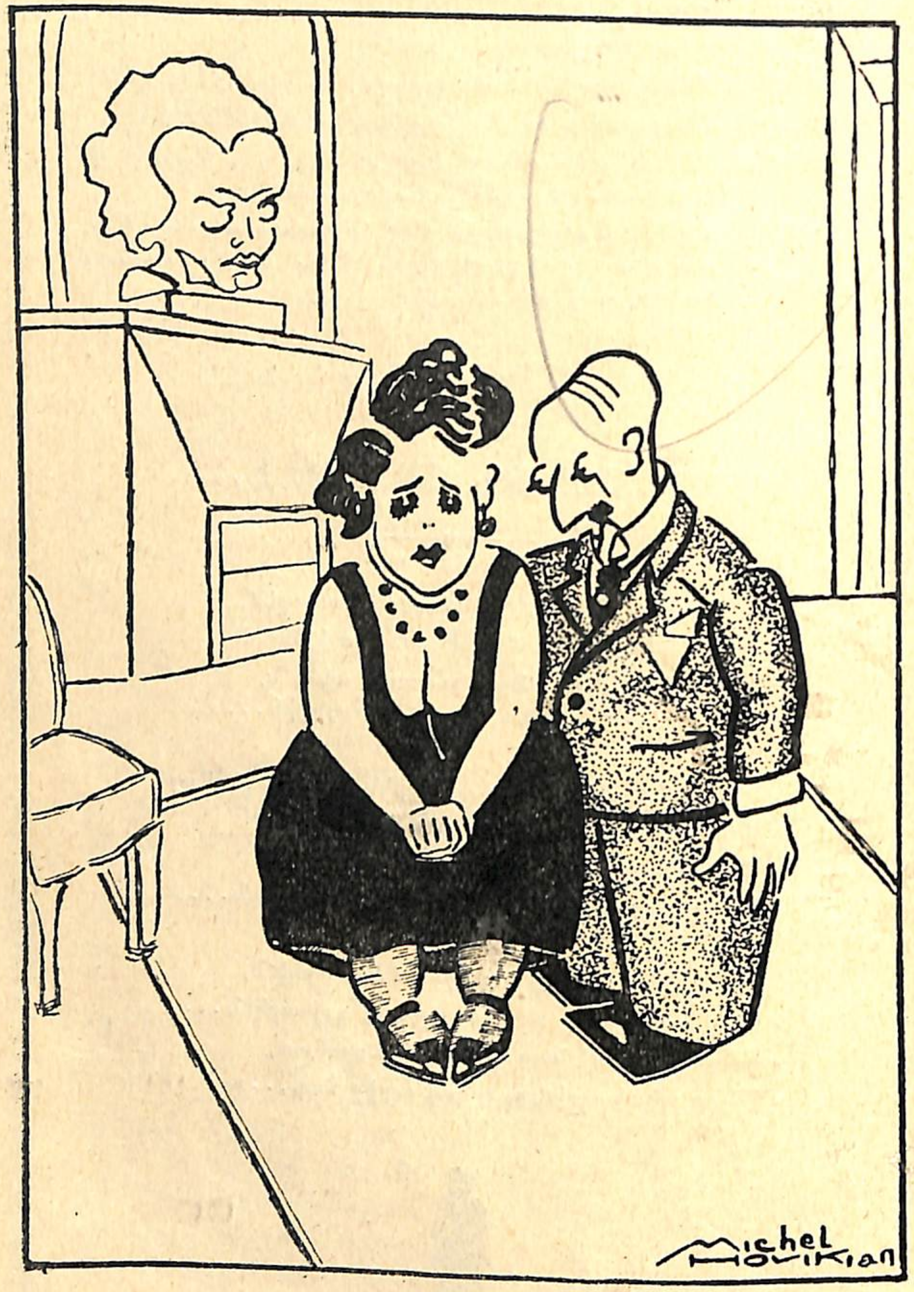

— Վա՛տը, ինծի խենդի մը պէս սիրելով առած էր։
— Հը՛մ, ապացոյցը մէջտեղն է։

ՕԳՈՍՏՈՍ

(31 օր)

1 Բշ. 1925ին Հ. Տ. Ներսէսեան կը հիմնէ «Մասիս» տպարանը ի Փարիզ։
2 Գշ. 1925ին «Յառաջ» կը հրատարակուի ի Փարիզ Շ. Միսաքեանէ։
3 Դշ. 1900ին Աւետիք Ղուկասեան Ռուսահայը տարեկան 500 րուպլի կը կտակէ գրական մրցանակի համար։
4 Եշ. 1699ին Մխիթար Վրդ. Բիւրոտիստանցի պատրիարք կ՚ընտրուի Պոլսոյ։
5 Ուր. Ծնունդ Գրիգորի Լուսաւորչին (240-325)
6 Շբ. Մահ նկարիչ Տեւեմաք Էքսէրճեանի (1840-1891)
7 Կիր. 1792ին Յովսէփ Արքեպս. Արղութեանց կը հիմնէ Գրիգորուպոլիս քաղաքը։
8 Բշ. Մահ նորոգիչ Տօնացոյցի Երեւանցի Սիմէոն Կաթողիկոսի 1780ին։
9 Գշ. Մահ Բերայի Էսայեան Վարժարանի եւ Ս. Յարութիւն եկեղեցւոյ բարերար Յովհ. Էսաեանի (1841-1900)
10 Դշ. 1920ին կը ստորագրուի Սէվրի դաշնագիրը։
11 Եշ. Մահ Հ. Արսէն Բագրատունիի (1790-1884)
12 Ուր. Ծնունդ տաղաչափ Առ. Չաքրեանի 1887ին։
13 Շբ. Մահ ոսկերչապետ Միք. Չէլէպի Տիւզի (1724-1883)
14 Կիր. ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄՆ։ Մահ Գր. Օտեանի (1834-1887)
15 Բշ. ASSOMPTION. Մահ Մսեր Մագիստրոս Մսերեանցի (1808-1873)
16 Գշ. 1887 ին հրդեհ ի Սկիւտար, կ՚այրին Ս. Կարապետ եկեղեցին եւ ճեմարանը։
17 Դշ. Մահ Տիգրան Կիւմիւշկէրտանի ի Փարիզ 1893ին։
18 Եշ. Մահ տաղերգու Ներսէս Շնորհալիի (1102-1173)
19 Ուր. Մահ Տօքթ. Ֆր. Մալէզեանի 1914ին։
20 Շբ. Մահ դերասան Դաւիթ Թրեանցի (1840-1898)
21 Կիր. Ծնունդ բանաստեղծ Թորոս Ազատեանի 1897ին։
22 Բշ. Մահ Գամառ-Քաթիպայի (1830-1892)
23 Գշ. Մահ գրող Էմմանուէլ Եսայեանի 1907 ին։
24 Դշ. Մուրատի նահատակութեան օրը (1867-1915)
25 Եշ. 1834ին կը հիմնուի Մուրատեան Վարժարանը Փատուայի մէջ։
26 Ուր. Մահ նաւապետ Աւագ Համբարեանի 1907 ին։

27 Շբ. Մահ գրագէտ Գալուստ Կոստանդեանի 1898ին։
28 Կիր. 1773ին Յակոբ Շահմիրանեան Մատրասի մէջ կը հաստատէ Հնդկաստանի առաջին հայ տպարանը։
29 Բշ. Ծնունդ Երուանդ Թօլայեանի (Կավռօշ), 1883ին։
30 Գշ. Պոլսոյ մէջ մեծ հրդեհ 1826ին, կ'այրին Գում Գափուի Մայր Եկեղեցին եւ Պատրիարքարանը իր հին արձանագրութիւններով եւ թանկագին ձեռագիրներով միասին։
31 Դշ. Մահ ազգային հերոս Զօր. Անդրանիկի 1927ին։

ԺՊԻՏՆԵՐ...

ՍԻՐԱՀԱՐԸ.— Ո՛հ, աղուորս, թոյլ տուր որ սիրտս դնեմ ոտքերուդ առջեւ:

ՕՐԻՈՐԴԸ.— Ատանկ բան չընես. գետինները չեմ աւլած:

◉ ◉ ◉

Յիմարանոցի մը տնօրէնութեան մօտ.

ՊԱՀԱՊԱՆԸ.— Պարո՛ն, դուրսը մէկը կայ որ կը հարցնէ թէ երէկ մէկը փախա՞ւ յիմարանոցէն:

ՏՆՕՐԷՆԸ.— Ինչո՞ւ կը հարցնէ:

— Որովհետեւ կ'ըսէ թէ երէկ մէկը իր կնոջ հետ փախեր է:

◉ ◉ ◉

ՕՐԻՈՐԴԸ.— Ինչո՞ւ միշտ հեռու կը կենաս կիներէն եւ կը սիրես մինակդ պտըտիլ:

ՊԱՐՈՆԸ.— Չեմ սիրեր հետս բեռներ կրել:

◉ ◉ ◉

— Պ. Բժի՛շկ, աջ ոտքս կը ցաւի եւ այդ պատճառաւ կը կաղամ: Ի՞նչ պիտի ընէիք դուք այս պարագային:

ԲԺԻՇԿԸ.— Ի հարկէ ե՛ս ալ պիտի կաղայի:

ԽՆԱՅԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ...

— Ինչո՞ւ համար ձեր ամուսնոյն գաւազանը իր գլխուն վրայ չորս կտոր ըրիք։
— Հապա ի՞նչ ընէի, ատոր համար նորգնոր հովանո՞ցս կոտրէի...

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

(30 օր)

1 Եշ. 1888 ին Եէտի Գուլէի Ազգ. Հիւանդանոցի նոր շէնքի հիմնարկէքը կը կատարուի։

2 Ուր. Մահ աստուածաբան Միք. Արքեպսկ. Սալլանթեանի 1851 ին։

3 Շբ. 1870 ին Փարիզի մէջ Հանրապետութիւն կը հռչակուի։

4 Կիր. Մահ կենսագիր Աբր. Այվազեանի (1846-1909)

5 Բշ. Մահ Յովսէփ Էֆէնտեանցի 1862 ին, որ 60,000 ռուբլի կտակած է Թիֆլիսի Ներսիսեան վարժարանին։

6 Գշ. Մահ եւմտագէտ Յակոբ Փաշայի (1831-1891)

7 Դշ. 1860 ին առաջին քաղաքական եւ առաջին կրօնական ժողովները կ'ընտրուին Պատրիարքարանի մէջ։

8 Եշ. 1901 ին Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան երկհարիւրամեակը կը տօնուի։

9 Ուր. 1717 ին Վենետիկի ծերակոյտը Մխիթարեան Միաբանութեան կը նուիրէ Ս. Ղազար կղզեակը։

10 Շբ. 1922 ին Միլլի բանակը Իզմիր կը մտնէ։

11 Կիր. ԽԱՉՎԵՐԱՑ։ Մահ Կարապետ Վրդ. Շահնազարեանի (1810-1865)

12 Բշ. 1922 ին Իզմիրի Հայնոցը կ'այրի ամբողջապէս։

13 Գշ. Մահ Տքթ. Միքայէլ Խօրասանճիի (1835-1903)

14 Դշ. 1886 ին Ղալաթիոյ Կեդրոնական վարժարանի դասախօսութիւնները կը սկսին։

15 Եշ. 1856 ին Յ. Սվաճեան լոյս կ'ընծայէ «Մեղու» առաջին Թրքահայ երգիծաթերթը։

16 Ուր. Մահ բարերար Աթանագինէ Էգնաեանի (1849-1925)

17 Շբ. Մահ կռբամարտիկ Բագարատի (1854-1908)

18 Կիր. Մահ վիպասան Մուրացանի (1895-1921)

19 Բշ. Հայ Լէգէոնի յաղթանակը յԱրարա 1918 ին։

20 Գշ. 1919 ին Անգլիացիք կը գնդակահարեն Անդրկովկասի կոմիսար Ստ. Շահումեանը եւ իր ընկերները։

21 Դշ. 1701 ին Մխիթար Աբբայ Պոլսոյ մէջ կը հիմնէ Մխիթարեան Միաբանութիւնը զոր վերահաստատած է 1717 ին Վենետիկ Ս. Ղազարու մէջ։

22 Եշ. Մահ երաժշտագէտ Նիկողոս Թաշճեանի (1836-1885)

23 Ուր. Աշնանամուտ։ Մահ ռուսահայ գիտուն բրոֆ. Անդրէաս Արծրունիի (1847-1898)

24 Շբ. Ծնունդ Լեւոն Բաշալեանի 1868 ին։

25 Կիր. ՎԱՐԱԳԱՅ ԽԱՉ։ Ծնունդ երաժշտագէտ Կոմիտաս վրդ.ի 1869 ին։

26 Բշ. Մահ հայկաբան Հ. Եղիա Թովմաճանի (1777-1848)

27 Գշ. 1844 ին կը վերյիշատակուի Էջմիածնայ կաթողիկոսին անունը Թուրքիոյ հայ եկեղեցիներուն մէջ, ինչ որ դադրած էր 1828 ին։

28 Դշ. 1659 ին Եղիազար եպս. Այնթապցի եւ կ'առնէ Յունաց ձեռքէն Երուսաղէմայ Ս. Յակոբեանց վանքը։

29 Եշ. Մահ աղատագրութեան ջահակիր Մկրտիչ Փորթուգալեանի (1848-1921)

30 Ուր. 1889 ին կը բացուի Արմաշու Դպրեվանքը՝ Օրմանեան Ս.ի վերատեսչութեամբ։

ՀՕՃԱՆ ԵՒ ՍԱԳԸ

Նասրէտտին հօճա, իր դատաւորութեան շրջանին, օր մը փուռի մը առջեւէն անցած ատեն, կը տեսնէ ափսէի մը մէջ տապկուած սագ մը, որուն հոտը անուշ անուշ կը բուրէր: Փռապանին դառնալով.

— Պանա պա՛գ, պունը պիզէ կէօնտէր, կ'ըսէ:

— Էֆէնտի՛մ, մալ սահիպի իսթէրսէ, նէ՞ սէօյլէյիմ:

— Ճանըմ, «ուչտը» տէրսին:

Վերջապէս տապկուած սագը փառաւոր կերպով Հօճային տունը կը ղրկուի: Տէրը կը պահանջէ իր սագը: Ի հարկէ գործը դատարան կ'իյնայ: Հօճան ուշադրութեամբ երկու կողմն ալ մտիկ ընելէ վերջ՝ կըսէ.

— Ճանը՛մ, հի՛չ ագլըմ էրմիյոր, պիրինիզ գազը քէսիպ ֆուրունա վէրիյոր, սօնրա տա՝ «Ուչա՞ր մը» տիյէ խտաա խտիյոր, օ պիրի տէ՝ «Էօյլէ ամմա ուչտու» տիյոր... Վէ՛րին շու քիթապը պագայըմ: Է՛յ գազըն սահիպի, էյի՛ տինլէ. « Գազ իքի *այաքլը, իքի գանատը պիր գուշ տըր. ինձապը հալտէ՝ եիւ-*
ըիւր, ինձապը հալտէ՝ եիւղէր, ինձապը հալտէ տէ ուչար։»

— Էօյլէ ամմա, գատը էֆէնտի, քիթապ սաղ գազ իչին տէյոր, պիզիմքիսի փիշմիշ իտի:

— Պէ՛ էշէք հէրիֆ, քիթապտա նէ՛ չիյ տէյոր, նէ՛ փիշմիշ, եալընըզ գազ տէյու եազըյոր: Իշթէ՛, կէօրտիւն եա՛, գազ տէնիլէն հայվան ինձապը հալտէ ուչար իմիշ: Հայտէ կիտի՛ն, մահքէմէ խիթամ պուլտը:

ՀԱՒԿԻԹ . . .

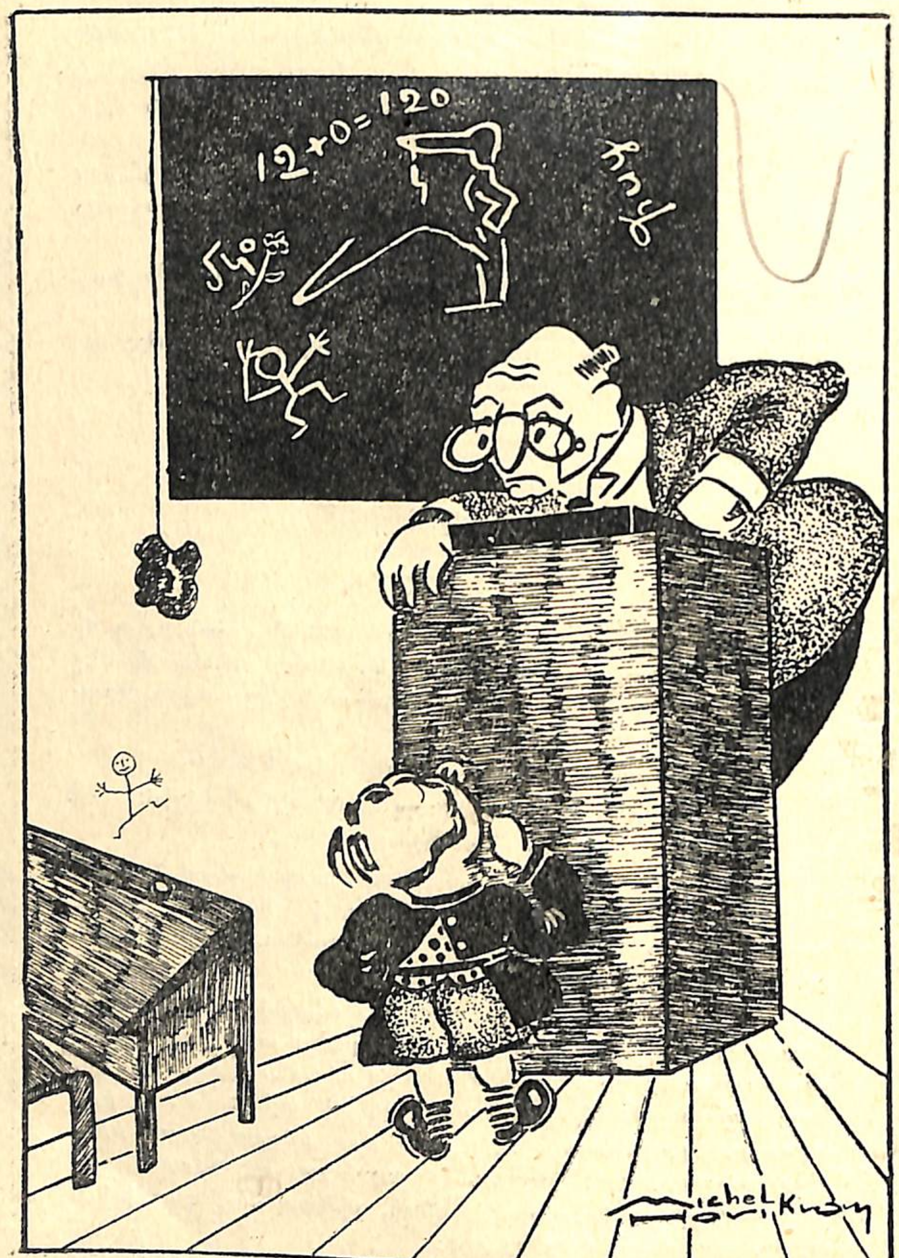

— Քրիստափոր Գոլոմպոս Ամերիկան ի՞նչպէս գտաւ:

— Ատոր համար խաշած հաւկիթի մը պէտք ունիմ, մուսիւ՛:

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

(31 օր)

1 Շբ. Մահ բանաստեղծ Յ. Յովհաննէսեանի (1864-1929)
2 Կիր. Ծնունդ Յովհան Վ. Աւգերի՝ Աբբայ Ս. Ղազարի 1877ին:
3 Բշ. Մահ երգիծաբան Երուանդ Օտեանի (1869-1926)
4 Գշ. 1899 ին քսանեւհինգամեայ յոբելեան կը կատարուի Էջմիածնայ Գէորգեան Ճեմարանի:
5 Դշ. 1638 ին Փիլիպպոս Կթղ. Պարսկաստանէն Էջմիածին կը բերէ Ս. Լուսաւորիչի աջը:
6 Եշ. 1923 ին Քէմալականք կը մտնեն Պոլիս:
7 Ուր. Մահ Արթին փաշա Տատեանի (1830-1901)
8 Շբ. Ծնունդ Հ. Արսէն Ղազիկեանի 1870 ին:
9 Կիր. Մշակոյթի Օր: Մահ նկարիչ Գ. Բաշինջաղեանի 1925 ին:
10 Բշ. Մահ գիտուն Յարութիւն Աբէլեանցի (1849-1921)
11 Գշ. Մահ բարերար Յովհ. Կիւմշեանի Մարսիլիոյ մէջ 1902 ին:
12 Դշ. Ծնունդ Սահակ Բ. Կթղ. Տանն Կիլիկիոյ 1849 ին:
13 Եշ. Կարսի դաշնագիր 1921 ին:
14 Ուր. 1923 ին Գ. համագումար Հ. Օ. Կ. ի Երեւանի մէջ:
15 Շբ. 1794 ին առաջին հայ լրագիրը՝ «Ազդարար» լոյս կը տեսնէ Մատրասի մէջ խմբագրութեամբ Յարութիւն Շմաւոնեան քահանային: Դադրած՝ 1796 ին:
16 Կիր. Մահ Տքթ. Սերվիչէնի (1815-1897)
17 Բշ. Մահ Տքթ. Ռոստոմեանցի 1869 ին:
18 Գշ. Մահ Տքթ. Բարունակ պէյ Ֆէրուհեանի (1824-1868)
19 Դշ. 1838 ին Վիեննայի Մխիթարեանց վանքին նոր շէնքին հիմնարկութիւնը կ՚ըլլայ:
20 Եշ. Մահ Տքթ. Պազարճեանի 1923 ին:
21 Ուր. Ծնունդ Հրաչեայ Տէր Ներսէսեանի 1881 ին:
22 Շբ. 1927 ին երկրաշարժ ի Լենինական:
23 Կիր. ԳԻՒՏ ԽԱՉ: Մահ Հայաստանի Լուսժողկոմի կոմիսէր Ա. Մռաւեանի 1929 ին:
24 Բշ. Մահ կոմս Յ. Լազարեանցի (1735-1801)
25 Գշ. 1668 ին Ոսկան վրդ. կ՚աւարտէ Ս. Գրքի առաջին տպագրութիւնը յԱմստերտամ:

26 Դշ. Ծնունդ բանաստեղծ Եղ. Գօլանճեանի 1880 ին:
27 Եշ. Մահ քաղաքագէտ Յակոբ Կրճիկեանի 1865 ին:
28 Ուր. Մահ Հ. Եդուարդ Արքեպիսկ. Հիւրմիւզի (1799-1876)
29 Շբ. 1923 ին Թուրքիա կ'ըլլայ հանրապետութիւն:
30 Կիր. Մահ տաղաչափ Ալփաւլանի (1859-1919)
31 Բշ. Մահ Թուրքիոյ Հանրային շինութեանց նախարար Յովհ. Զամիչի 1884 ին:

ԿԱՐՃ, ԲԱՅՑ ԽԵԼՕՔ...

Եթէ դրամարկղերը գոյութիւն չունենային իսկ, պէտք էր հնարել զանոնք, որովհետեւ դրամարկղ մը միշտ դրամին պահուած տեղը ցոյց տուող առաջնորդ մըն է, ոչ թէ անոր պահապանը:

⊙

Համբերութիւնը ծառ մըն է, որուն արմատը թէեւ դառն է, բայց պտուղները շատ համեղ են:

⊙

Մարդը այն է որ կ'ըսէ՝ «Ահա՛ թէ ո՛վ եմ ես» եւ ո՛չ թէ այն որ կ'ըսէ՝ «Հայրս եղած է այսինչը կամ այնինչը»:

⊙

Մարդիկ յաճախ կը մտահոգուին բոլոր այն բաներով, որոնք ընդհակառակը լաւ վերջ մը կ'ունենան:

Մեծ դժբաղդութիւն է չունենալ բաւականին միտք լաւ խօսելու, կամ բաւականին դատողութիւն՝ լռելու համար:

⊙

Միայն շոշորթները կը կարծեն թէ կարելի է խելացի մէկը խաբել:

— Ենթադրեցէ՛ք որ համբոյր մը տուի. վե՞րջը...
— Այն ատեն դուք ալ կ'ենթադրէք որ ձեզի նուէր մը առի:

ՆՈՅԵՄԲԵՐ

(30 օր)

1 Գշ. TOUSSAINT. *1899 ին Մատթէոս Մամուրեանի յիսնամեայ յոբելեանը կը տօնուի Իզմիրի մէջ:*

2 Դշ. *Մահ Տքթ. Ներսէս Մեղպուրեանի (1841-1880)*

3 Եշ. *Ծնունդ Գբր. Նորատունկեանի 1852 ին:*

4 Ուր. *1928 ին Ի Կալկաթա կը տօնուի Մեսրովբ Սեթեանցի յոբելեանը:*

5 Շբ. *1926 ին Կավռօշ (Ե. Թօլայեան) կը ժամանէ Փարիզ:*

6 Կիր. *Մահ հեղինակ Սրմենակ Հայկունիի 1866 ին ի Պոլիս:*

7 Բշ. *1707 ին կը նահատակուի Կոմիտաս քահանայ Քէօմիւրճեանը ի Պոլիս:*

8 Գշ. *Մահ Ներսէս Վարժապետեան պատրիարքի (1837-1884)*

9 Դշ. *Ծնունդ օրագիր Յովհ. Ասպետի 1874 ին:*

10 Եշ. *1901 ին Պէրպէրեան վարժարանի հաստատութեան 25 ամեայ յոբելեանը կը տօնուի:*

11 Ուր. *ՀԻՆԱԴԱԴԱՐ (1918)* FÊTE DE LA VICTOIRE

12 Շբ. *Մահ ճարտարապետ Յակոբ Պալեանի ի Փարիզ 1875 ին:*

13 Կիր. *Մահ զօրավար Յակոբ Ալխազօֆի (1826-1896)*

14 Բշ. *1704 ին Պոլսոյ պատրիարքները կը վարեն Երուսաղէմայ պատրիարքութիւնը մինչեւ 1718:*

15 Գշ. *Մահ վիպասան Պերճ Պռօշեանցի (1837-1907)*

16 Դշ. *Մահ գրաձուլիչ Յովհ. Միւհէնտիսեանի (1810-1891)*

17 Եշ. *Մահ Խորէն Արքեպս. Նար Պէյի (1831-1892)*

18 Ուր. *Մահ Գարեգին եպս. Սրուանձտեանցի (1840-1892)*

19 Շբ. *Մահ Օրմանեան Սրբազանի (1841-1918)*

20 Կիր. *Մահ արքունի ճարտարապետ Սարգիս պէյ Պալեանի 1899 ին, Գուրու Չէշմէի իր կղզեակին մէջ:*

21 Բշ. *Մահ Հ. Ղեւոնդ Ալիշանի (1820-1901)*

22 Գշ. *1920 ին Ուիլսըն կը գծէ Հայաստանը:*

23 Դշ. *Մահ Կայս. Անձնական գանձուն նախարար Փորթուգալ Միքայէլ փաշայի ի Պոլիս (1842-1897)*

24 Եշ. *Մահ Գլէմանսոյի 1929 ին:*

25 Ուր. *Մահ Հ. Յրթ. Աւգերեանի (1774-1854)*

26 Շբ. *Մահ Խորէն եպս. Ստեփանի 1900 ին:*

27 Կիր. *Մահ քերթողուհի Շուշանիկ Կուրղինեանի (1876-1927)*

28 Բշ. *Մահ Յովսէփ Իզմիրեանցի 1883 ին, որ հաստատած է Սահակ Մեսրոպեան մրցանակը:*

29 Գշ. *Հայաստանի խորհրդայնացման տարեդարձ 1920 ին:*

30 Դշ. *Մահ Ստեփան փաշա Ասլանեանի (1822-1901)*

ԿԱՐԴԱ՛ ԵՒ ԽՆԴԱ՛

Ֆրանսացի եւ գերմանացի երկու ճամբորդներ գիւղի մը մէջ կէսօրէն բաւական վերջ իրարու հանդիպելով, երկուքն ալ ճաշած չըլլալնին իրարու կը հասկցնեն: Միասին ճաշարան մը կ'երթան, բայց դժբախտաբար կտոր մը գօթլէթէն ուրիշ բան չէր մնացած: Գերմանացին, խոշորակազմ եւ ինքնավստահ, հետեւեալ միջոցը կ'առաջարկէ խնդրին արդար լուծում մը տալու համար:

— Ինծի նայէ՛, բարեկա՛մ, կ'ըսէ, հոս գօթլէթ մը կայ որ ի հարկէ միասին չենք կրնար ուտել: Եկո՛ւր երկուքս ալ երկու ծայրերէն խածնենք եւ քաշենք, որո՛ւն որ բերանը մնայ՝ թող ա՛ն ուտէ:

Ֆրանսացին, քիչ մը խորհելէ վերջ, կը համաձայնի եւ քօթլէթին ծայրերէն կը խածնեն: Ֆրանսացին, առանց ծնօտը շարժելու՝ կը հարցնէ.

— Etes-vous prêt ?

Գերմանացին անմիջապէս իր բոլոր ուժովը «եա՜» կ'ըսէ եւ մեր խորամանկ ֆրանսացին ալ փառաւորապէս միսը կը ճաշակէ:

... ԼՈՒՍԻՆ . . .

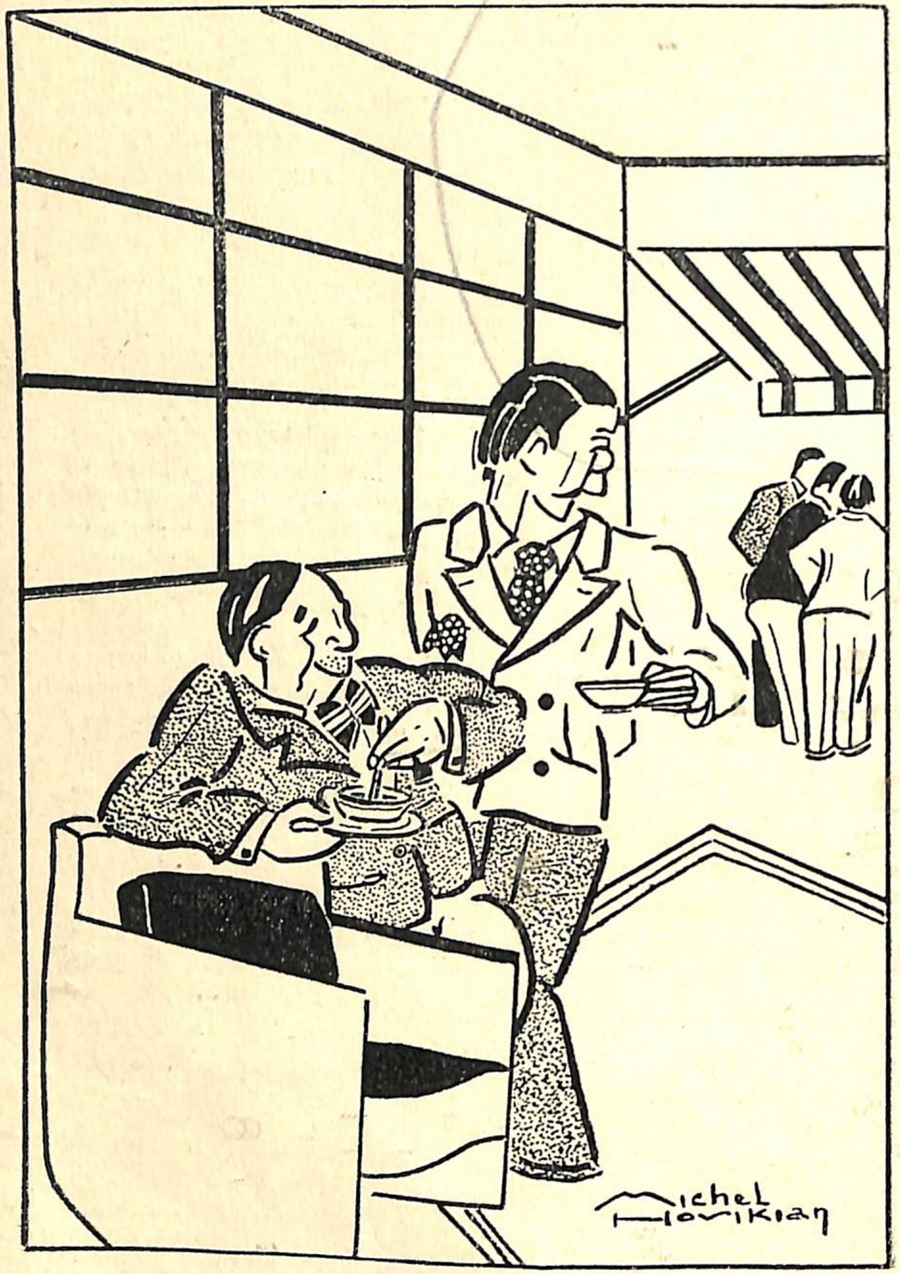

— Շատ գեղեցիկ կին է, Լուսնի կը նմանի։
— Կ'երեւի անո՛ր համար երբեմն կը խաւարի կոր . . .

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

(31 օր)

1 Եշ. Մահ Հ. Միք. Չամիչեանի (1738-1823)
2 Ուր. 1847 ին ի Պոլիս՝ կը հիմնուի Վերածնութեան թանգարանը։
3 Շբ. Մահ Ա. Արասխանեանցի (1857-1912)
4 Կիր. Մահ Մեսրոպ Նուպարեանի (1842-1929)
5 Բշ. Ծնունդ տոմարագէտ Յ. Վարժապետեանի 1872ին։
6 Գշ. Ծնունդ գրող Պետրոս Զարոյեանի 1903 ին։
7 Դշ. Մահ լեզուագէտ Մկրտիչ Աղաթօնի (1820-1890)
8 Եշ. Մահ Մելքիսեդեկ Արք. Մուրատեանցի (1836-1903)
9 Ուր. Մահ գիտուն Էմիրտովլաթի 1496ին։
10 Շբ. Մահ ի Փարիզ լեզուագէտ Հ. Ռափայէլ Վարդապետ Թրեանցի 1858ին։
11 Կիր. Մահ առակախօս Վահան Վրդ. Տէր Մինասեանի (1850-1909)
12 Բշ. Մահ քերթող Մկրտիչ Պէշիկթաշլեանի (1827-1867)
13 Գշ. Մահ մատենագիր Նիկողոս Զօրայեանի (1821-1859)
14 Դշ. Մահ Աբրահամ փաշա Բարթողի (1850-1911)
15 Եշ. Մահ Տիգրան Արփիարեանի (1855-1915)
16 Ուր. Մահ Գիւտ քհնյ. Աղանեանցի (1854-1919)
17 Շբ. ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ։ Մահ Տօքթ. Վիչէն Օրմանեանի (1844-1889)
18 Կիր. Մահ Տքթ. Տիգրան փաշա Փէշտիմալճեանի (1837-1894)
19 Բշ. Մահ Թուաբան Յրթ. Թիլլեանի — Միսիւ Փասգալ — (1832-1898)
20 Գշ. Մահ օրագիր Գրիգոր Արծրունիի (1810-1892)
21 Դշ. Մահ դաստիարակ Համբ. Երամեանի 1929 ին։
22 Եշ. Ձմեռնամուտ։ Մահ Միք. Պապաջանեանի 1929 ին։
23 Ուր. Մահ երժշտ. Գր. Սինանեանի (1836-1914)
24 Շբ. Մահ նկարիչ Ժագ Տամատի (1839-1920)
25 Կիր. NOEL. Մահ ռուսահայ Փրոֆ. Մկրտիչ Էմինի (1835-1890)
26 Բշ. Մահ խմբագիր Մատթէոս Այվատեանի ի Պոլիս 1876 ին։
27 Գշ. Մահ իրաւաբան Սարաճ Պետրոսի 1916 ին։
28 Դշ. Մահ նկարիչ Աբր. Սագաեանի 1876 ին։

29 *Եշ. Մահ Աբէլ Արքեպս. Մխիթարեանի 1876 ին:*

30 *Ուր. Մահ իզմիրցի բարերար Յակոբ Սպարթալեանի (1824-1882)*

31 *Շբ. Մահ Վիեննայի Մխիթարեան Հ. Սերովբէ Տէր-վիչեանի (1846-1891)*

ՄԱՆԿԱԿԱՆՔ

Տարեկան հարցաքննութեան մէջ:

ԴԱՍԱՏՈՒՆ.— Արտաշէ՛ս, կատուն ի՞նչ կ'ուտէ:

ԱՐՏԱՇԷՍ.— Պատուելի, մուկը կ'ուտէ:

⊙

ՀՐԱՆԴ.— Ինչո՞ւ համար արեւը ձմեռ ժամանակ այսչափ ուշ կը ծագի:

ԼԵՒՈՆ.— Որովհետեւ օդերը ցուրտ ըլլալուն, անկողինէն կանուխ ելլել անախորժ կուգայ իրեն:

⊙

ՄԵԾ ՀԱՅՐԸ.— Տեսնենք, զաւա՛կս, վարժարանին մէջ քենէ գո՞հ են:

ԹՈՌԸ.— Այո՛, այո՛, շատ գոհ են:

— Ո՞վ.ըսաւ քեզի:

— Ո՛չ ոք:

— Ուրեմն ուրկէ՞ գիտես:

— Որովհետեւ անցեալ օր տնօրէնը ըսաւ որ եթէ ամէն աշակերտներս ալ քեզ նման ըլլային, այսօրուընէ վարժարանս կը գոցէի:

⊙

Վարժարանին մէջ:

— *Մանուկ* բառին յոգնակին ի՞նչ է:

— Երկուորեակ, պարո՛ն, կը գոչէ ամէնէն ուշիմ աշակերտներէն մին:

— *Դեղին մազերուս սիրահարուած է եղեր...*

— *Զըսե՞ս որ հաստատ սէր մը չէ:*

ՍՈՒԼԻՉԸ

Մեր դրացին, տիկին Եւա,
Աղուոր կին մ'էր, Աստուած վըկա՛յ.
Միակ թերութիւն մը ունէր,
Լուբիա ուտէր եւ կամ չուտէր:

Շատ բժիշկներ գացին եկան,
Բայց չի կրցան գտնել դարման,
Ծեր կին մ'ըսաւ. «Իբրեւ դարման՝
Արմաւ մը պահէ քու գրպան:»

Այս միջոցաւ երկար ատեն,
Օրերն անցան խաղաղօրէն,
Եւ երբ գիշերն առանձին էր՝
Ձայն անկողնոյն քով կը պահէր:

Ամուսինն ալ Սիրքեճիին
Քոնտիւքթէօր էր երկաթուղին,
Այս պատճառաւ շատ գիշերներ
Կնոջ քովէն բացակայէր:

Գիշեր մըն ալ, ի՞նչպէս եղաւ,
Մարդը յանկարծ գործէն եկաւ,
Սուլիչն արմաւին քով դըրաւ,
Հագուստն հանեց ու պառկեցաւ:

Կինն ալ, մութին, ձեռքն երկարեց,
Կամաց մ'արմաւն առնել ուզեց,
Բայց արմաւին տեղ սխալմամբ,
Սուլիչն առաւ, տեղը դրաւ...:

Քիչ ատենէն, այրըն ու կին,
Խոր քունի մէջ սուզած էին.
Այրն երազին մէջ կը տեսնէր
Թէ պաշտօնին գլուխըն էր,

Երբ սուլիչի ձայն մը ուժգին
Յանկարծ հասաւ իր ականջին.
Հասած կարծեց կայարանն ու՝
Պոռաց ուժով մը՝ Գում Գաբո՜ւ...:

Այսպէս անցաւ ամէն կայան,
Ենի Գաբուն ու Սամաթիան,
Եւ միշտ սուլիչն երբ որ հնչէր՝
Մարդն ալ տեղւոյն անունն յիշէր:

Բայց Էտիրնէ երբ որ հասաւ,
Ա՛լ սուլիչին ձայնը չելաւ.
Բայց սուլիչին տեղ այս անգամ
Թնդանօթի ձայներ եկաւ...

Մարդն անկողնէն վար նետուեցաւ,
Քունը գլխուն ոտքի ելաւ,
Դողդղալով կնոջն ըսաւ.
«Փախի՛նք, կնի՛կ, տիւշմանն եկաւ...:»

ԳԷՇ ՇԱԲԱԹ . . .

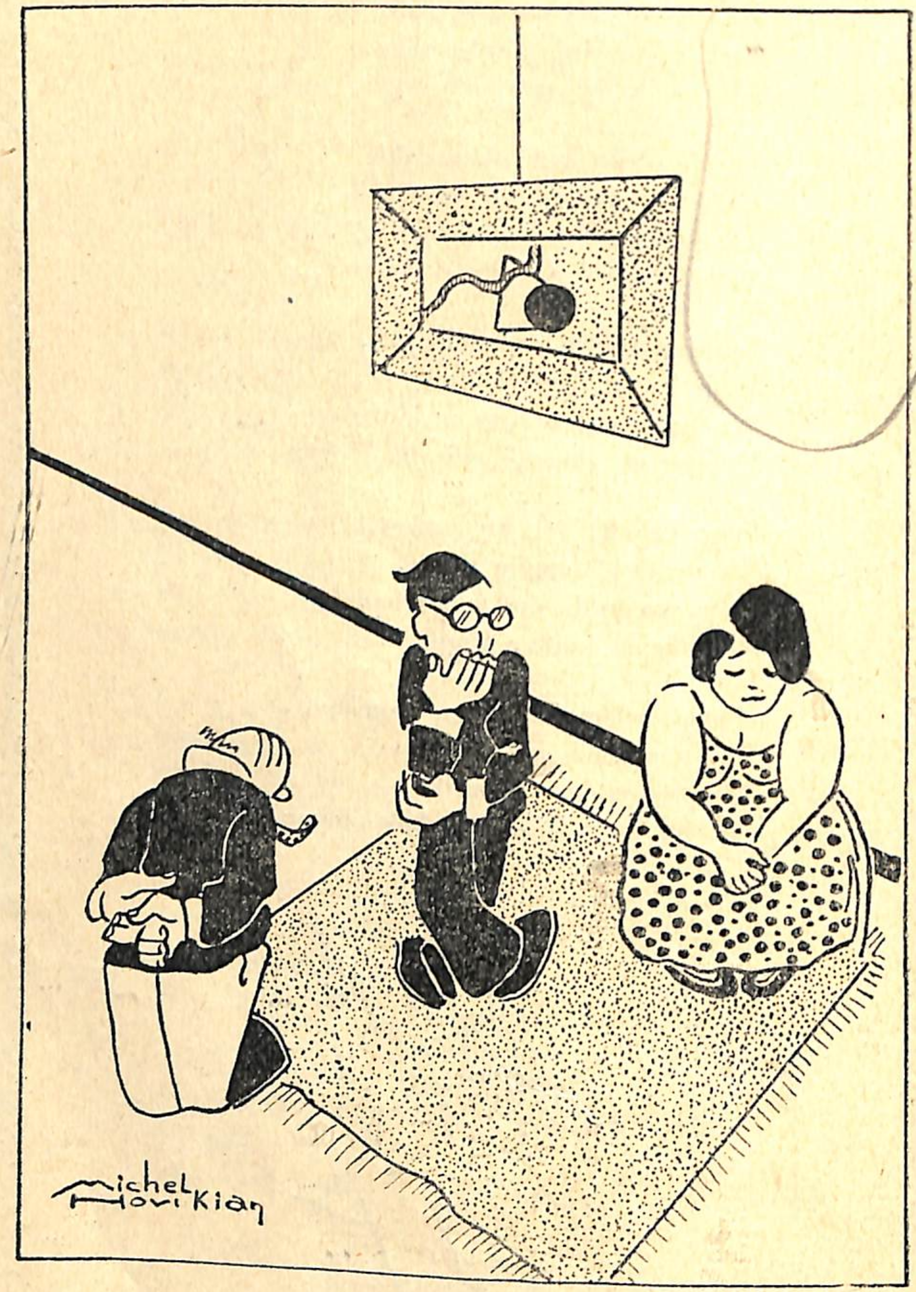

— Ք...եանը երկուշաբթի օր անձնասպան եղեր է:
— Վա՛խ վա՛խ, նայէ՛ ի՛նչ գէշ սկսեր է շաբաթը:

ՇԱՆ ԱՌԱԾԸ

Անշուշտ շատ լաւ ծանօթ է ձեր ամենքին,
Թէ երբ որ Նոյ, ըստ Աստուծոյ պատուէրին,
Իր տապանի շինութիւնը աւարտեց,
Ընտանիքին հետ անոր մէջ զետեղեց
Արու եւ էգ ամէն տեսակ անասուն,
Զուգաւորումն արգիլելով ամենուն,
Որ մի գուցէ կենդանեաց բազմանալէն՝
Նաւուն մէջի պաշարները չը բաւեն:

Այս պատուէրը ամենքը ալ յարգեցին,
Միայն շունը, հակառակ այս արգելքին,
Կենդանեաց մէջ ամէնէն շատ հեշտասէր՝
Գաղտագողի ամուսնութիւն կը կնքէր:
Չար կատուն ալ ամէն անգամ նախանձէն,
Անմիջապէս կը մատնէր զայն վատօրէն:
Բայց մինչեւ որ Նոյ Նահապետ կը հասնէր՝
Արդէն ամէն ինչ վերջացած կը գտնէր:

Օր մը դարձեալ շան հեշտալից վայրկեանին,
Կատուն վազեց, լուր հաղորդեց Նոյին:
Այս անգամ ալ շունը փորձեց անջատուել,
Եւ կատուին բամծները սուս հանել,

Սակայն ի զո՜ւր... Ինչ որ բրին չը կրցան
Ժամանակին քակել կապը միացման.
Նոյ հեռուէն, մագնիսական զօրութեամբ,
Անոնց կապը ամրացուցած էր դիտմամբ,
Որ ուրանալ չը կարենան ու այսպէս
Նոյ ականջէն բռնեց զանոնք վերջապէս:

Այն ատենէն ի վեր է որ շուներու
Էգն ու արուն կապուած մնան իրարու...:
Բայց կատուն ալ, իր մասնութեանը համար,
Այն ատենէն գտաւ պատիժն իր արդար:
Նոյ անիծեց զայն ու ըսաւ. «Հարսնիքիդ
Դժուա՛ր առնես հաճութիւնը քու էգիդ:»
Անոր համար ծեծ, ծեծկռուք, աղաղակ,
Սովորական դարձան ամէն ժամանակ:

Ն. Տ. Մ.

ՑԱՔԻ՛Ր ԹԷ ԳՈՉԱՔ...

— Ցաքիրիզմ ընել կ՚ուզէ կոր, երկու ժամ է սա մէկ սուրը չի կրցաւ կլլել...

ՏՈՒՆԵՐԸ ԵՐԲ ԽՕՍԻՆ…

Մ… գիւղաքաղաքին վարդապետը կանանչ վիլլա մը ունէր, գոնէ ցանկորմին սլլուած բաղեղները այդ գոյնը կուտային վիլլային. ունէր սպասուհի մը նոյնպէս կանաչօրակ՝ որ Թարգմանի մատաղատի, ունէր գործը գիտցող պարտիզպան մը և սրամիտ շուն մը, որուն միմիայն լեզուն կը պակսէր գաղափարները հաղորդելու համար։

Օրին մէկը վարդապետը լրագրի մը վեցերորդ էջին վրայ անտարբեր աչք մը կը նետէր, երբ ակնարկը կը գամուի տարօրինակ յայտարարութեան մը վրայ.

«Կը ստանձնենք շներու խօսելավարժութեան խնամքը, երեք ամիսէն խօսիլ տալու երաշխաւորութիւն, եռամսեայ վճարում 800 ֆր., հասցէ… »

Վարդապետը որ մասնաւոր խնամք մը կը տանէր իր շնիկին, կը շահագրգռուի այդ յայտարարութիւնով, կ'ուզէ օգտուիլ գիտութեան այդ մէկ բարիքէն, կ'իջնէ պարտէզ, կը կանչէ պարտիզպանը.

— Օսքա՛ր, սա կարդա՛ ու ինձ խորհուրդ մը տո՛ւր. դուն յատկապէս մէկն ես ու հաւատարմութեանդ վրայ տարակոյս չունիմ։

Պարտիզպանը աշխուժով կարդալէ վերջ կը յայտարարէ.

— Շատ տրամաբանական կը գտնեմ այդ ազդը։

— Կ'արժէ գիտնալ թէ կրնա՞նք իմ շունս ալ այդ մարդոց խնամքին յանձնել։

— Ամենա՛յն վստահութեամբ. եթէ կը կամենաք, ես ինքս յանձն կ'առնեմ գործը գլուխ հանել։

— Պրաւօ՛, Օսքա՛ր, իմ միտքս ալ այդ առաջարկը ընել էր քեզի, պէտք եղած գումարը տրամադրութեանդ տակ կը դնեմ, նայէ՛ որ յաջողցնես, կը վաւերացնէ վարդապետը։

Վեր ի վերոյ հաշուի կ'առնեն այդ գործին յատկացուելիք գումարին և օրերուն քանակը.

— Երթեւեկութեանդ համար առնուազն երեք հարիւր,

եռամսեայ թոշակին՝ ութը հարիւր, հինգ օրուան պանդոկի և ուտեստեղէնի ծախք՝ մօտաւորապէս 300, զանազան ծախքերուդ ալ 100 ֆրանք, ընդամէնը 1500 ֆրանք։ Իրիկուան սենեակս եկո՛ւր, այդ գումարը յանձնեմ քեզի։

◎

Յանձնառուն Օսքար շունին հետ ճամբայ կ'ելլէ, բայց փոխանակ երեք հարիւր ֆրանքի երթալ գալու տոմսակի, էն մօտը եղող քաղքի մը համար տասը ֆրանքի տոմսակ մը կտրել կուտայ։ Կառախումբէն իջնելուն պէս, շունը ամայի տեղ մը կ'առաջնորդէ, վզին ծանրակշիռ քար մը կապելուն պէս զայն կը գլտորէ գետին մէջ, որմէ յետոյ, խիղճը հանդարտ կը մտնէ քաղաք, հինգ օր շարունակ զեղխ կեանք մը կ'անցընէ՝ յաճախելով իր հինաւուրց ծանօթ զուարճատեղիները, մինչեւ որ գումարին տակէն կը մտնէ վրայէն կ'ելլէ։

Յետոյ ի՞նչ կ'ընէ… Շիփ շիտակ վարդապետին տան ճամբան ձեռք կ'առնէ՝ ուր հետեւեալը կը պատմէ.

— Հո՛ն ըլլալու էիք, Մեծաւո՛ր, լսելու համար շնազգիներու փոխանակած խօսքերը. ես զմայլեցայ մնացի, ձեր խնդիրն ալ կարգի դրի, երեք ամիսէն ձեր շունին հետ պիտի կրնաք արտայայտուիլ այնպէս՝ ինչպէս ինծի հետ։

Վարդապետը այս բացատրութենէն կը գոհանայ։

Երեք ամիսը ջուրը կը քաշէ։

Արդարամիտ պարտիզպանը նորանոր դրամներ գանձելով ճանապարհածախսի եւլն.ի համար, ճամբայ կ'ելնայ դէպի շունին հասցէն, այսինքն հոն ուր մսխած էր նախորդ գումարը, զայն կ'աւլէ կը մաքրէ նախորդ անգամուան պէս։

Կե՛ր, ա՛րբ և ուրախ լեր…

Յետոյ, առանց թիզ մը շեղելու, վարդապետին տունը շունչ կ'առնէ։ Հետեւի՛նք իրեն, սիրելի՛ ընթերցողներ։

Զայն առանձին տեսնելով, վարդապետին դէմքին վրայ հարցական նշան մը կը գծուի։

— Մինակ վերադառնալուս մի՛ սրտմտիք, Մեծաւո՛ր, տեսէք ի՛նչ պատահեցաւ. անհերքելի է որ ձեր իմացական շունը կատարելապէս դաստիարակուած էր, միայն թէ բառերը արտասանած ժամանակ սանկ կմկմալ մը, կակազել մը ունէր, որով նախադասութիւնները անհասկնալի կը դառնային։ Տնօրէնը խնդումերես զիս դիմաւորելով՝ «Գործը կիսկատար

թողուլ չըլլար, ըսաւ, շուներնիդ երեք ամսու եւս կը կարօտի մաքուր առողջութեամբ խօսելու համար, երկրորդ եռամսեան կէս թոշակով կ՚ընդունիմ, ան ալ վերջը վճարելու պայմանաւ»։ Ի՞նչ ընէի, Մեծաւո՛ր, անվարան պայմանաժամը նորոգեցի։

— Շա՛տ լաւ ես ըրեր, Օսքա՛ր, հոգ չէ՛, թող երեք ամիս եւս շնիկիս տեսութենէն զրկուիմ, բաւ է որ յստակ խօսի։

Երկրորդ եռամսեայի վերջաւորութեան, Օսքար կլորիկ գումարով մը ճամբու կը դրուի։ Աւելորդ կը նկատենք երրորդ տպագրութիւնը՝ կլորիկ գումարին ի՛նչ նպատակի յատկացուելուն։ Զայն ալ ցմրուր քամելէ ետքը ի՞նչ դիրք կը բռնէ... Է՛ն բանական դիրքը, այսինքն պարզապէս Մեծաւորին կը ներկայանայ։ Այս վերջինը, ինքն իրմէ ելած, կը հարցնէ.

— Ի՞նչ պատահեցաւ, վրա՛դ բարի։

— Մեծաւո՛ր, կը բացագանչէ Օսքար ակներեւ վրդովումով, ձեր շունը առանց կարկամելու կը խօսէր։ Զիս նշմարելուն՝ թաթը երկարեց՝ «Բարիլո՛յս, Օսքա՛ր» ըսաւ, «Բարիլո՛յս, շնի՛կս» պատասխանեցի։ Տրտմեցաւ. «Զիս անունովս չկանչե՞ս, ես պարոն Գլօ-Գլօ կը կոչուիմ», ըսաւ։ Վերջապէս սրտառուչ հրաժեշտով մը իր հետ դուրս ելանք ուսումնարանէն։ Ճամբու ընթացքին հարցուց. «Վարդապետը ի՞նչ կ՚ընէ»։ «Լաւ է, վերադարձիդ կը սպասէ», պատասխանեցի։ «Հապա սպասուհի՞ն, ա՞ն ինչպէս է», հարցուց։ «Ան ալ շատ հանգիստ է», պատասխանիս վրայ չըլլէ չհարցնէ՞ որ՝ «Ի՞նչպէս, նորէն վարդապետը ամէն գիշեր սպասուհիին հետ կը պառկի՞ կոր»։ Այս յայտնութիւնը լսելուս, Մեծաւո՛ր, չէք գիտեր թէ ի՛նչ զգացի, արիւնս գլուխս թռաւ, բարկութիւնս զսպելու, արարքիս ահաւորութիւնը կշռելու անընդունակ՝ հաստ պարան մը անցուցի պուկին ու զայն գետը նետեցի։

Վարժապետը ճակտէն նեղութեան քրտինք մը սրբելով կ՚ըսէ.

— Շա՛տ աղէկ ըրիր, հաւատարի՛մ բարեկամս, հապա եթէ իր բոլոր տեսածները բարեպաշտներուն մէկիկ մէկիկ պատմէր, ի՞նչ պիտի պատահէր...

ՀԱՐՈՒՆ - ԷԼ - ՐԱՇԻՏ

TABLEAU !

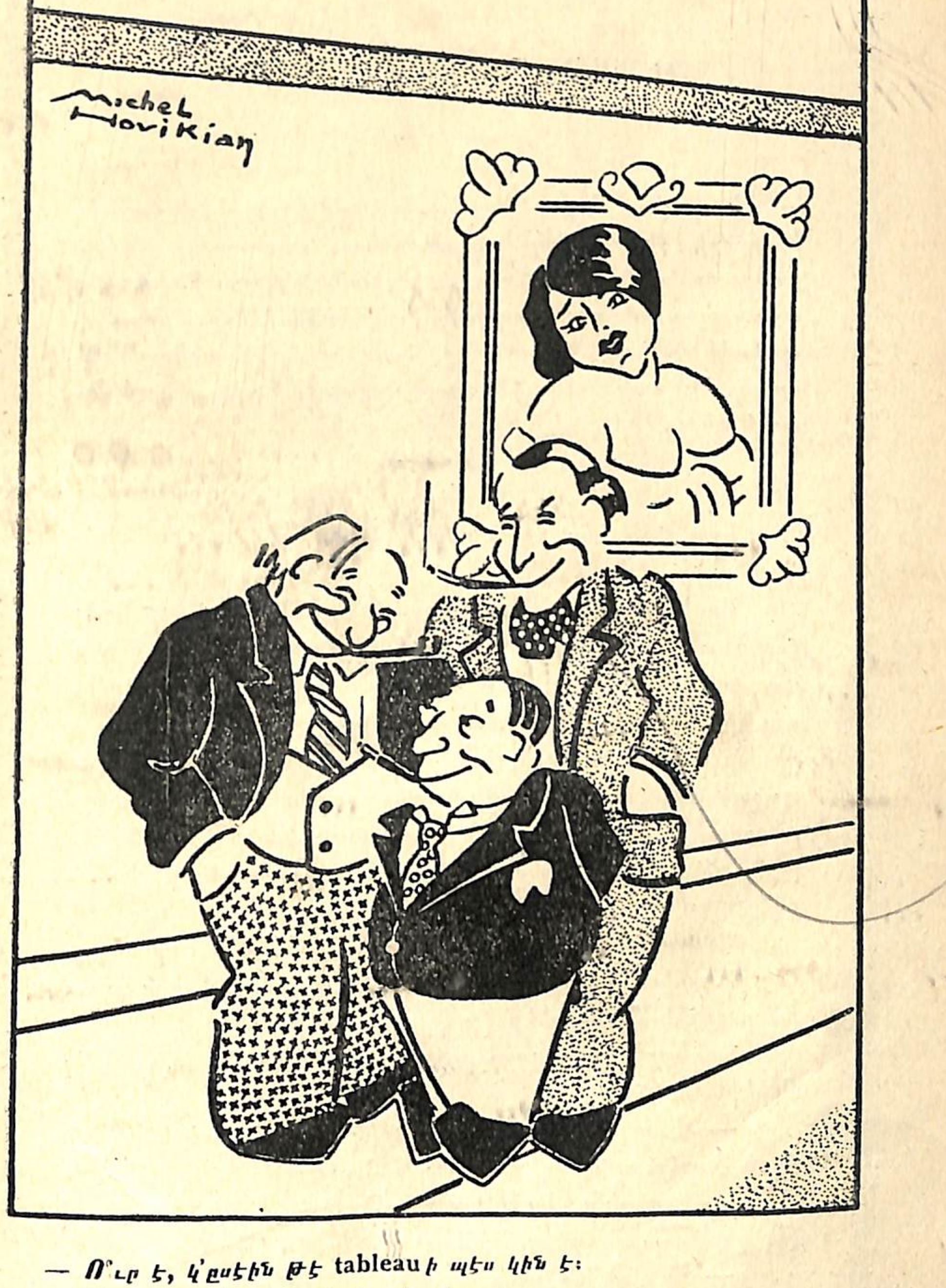

— Ո՞ւր է, կ՚ըսէին թէ tableauի պէս կին է։
— Այո՛, Renaissanceէն մնացեր է···

ԴԵՐԱՍԱՆԻ ԱՐՏԱՌՈՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ֆրանսիսք Սարսէ, թատերական քննադատ և վիպասան, Թատրոնի վերաբերեալ անէքդոտներու անսպառելի հաւաքածոյ մը ունէր։ Յաճախ ստիպուած կ'ըլլար հարուածել արուեստագէտներու արտառոց սովորութիւնները։ Այսպէս, օրինակի համար, կը պատմէր հետեւեալ երկու անէքդոտները, որոնք ցոյց կուտան կարգ մը դերասաններու տղայամըտութիւնը։

◉ ◉ ◉

Էմիլ Օժիէ կը բեմադրէր Maître Guérin ը Գոմէտի-Ֆրանսէզի մէջ։

Արդէն փորձերը վերջանալու վրայ էին և կը մտածուէր հագուստներու ընտրութեան մասին։ Թատերախաղին հերոս՝ նոտար Maître Guérin ի որդին գնդապետ է։ Եւ որովհետեւ փիէսին մէջ, կ'ուզէ ազդեցութիւն գործել հօրը վրայ և քիչ մը երկիւղի մատնել զայն՝ կը հագնի, վերջին արարին, պաշտօնական օրերու իր համազգեստը։ Կէրէն որ մինչեւ այդ անդրդուելի մնացած էր իր ընտանիքին բոլոր խնդրանքներուն դիմաց, կը խոնարհի ի տես այդ փառաւոր համազգեստին։

Գնդապետին դերը պիտի խաղար Լաֆոնթէն, որ սիրահար ճշգրիտ մանրամասնութիւններու, չափազանցեալ բծախնդրութիւն մը կը դնէր իր դերերուն մէջ։

Յանկարծ և բոլորովին բորբոքած կը մօտենայ Էմիլ Օժիէին՝

— Վարպե՛տ, կ'ըսէ իր գեղեցիկ ձայնովը, տեղեկութիւն մը և խորհուրդ մը պիտի խնդրեմ ձեզմէ։

— Խօսեցէ՛ք, կը պատասխանէ Էմիլ Օժիէ, կարծելով թէ դերին վերաբերեալ կարեւոր խնդիր մը կայ։

— Կը հաճի՞ք ըսել թէ ի՞նչ է թիւը այն զօրաբաժնին, որուն գնդապետն եմ։

— Թի՞ւը... Թի՞ւը ի՛նչ պիտի ըլլայ...

— Համազգեստիս կոճակներուն համար։

Էմիլ Օժիէ կ'ապշի։

— Այո՛, սիրելի վարպետ, կոճակներուն վրայ թիւը կարեւոր է։ Ի՞նչ թիւ կ'ընտրէք։

— Իսկապէս, կը յարէ Էմիլ Օժիէ ծիծաղ մը զսպելով, նախապատուութիւն չունիմ։ Ընտրեցէք զձեզ գնդապետ ո՛ր զօրաբաժնին որ կ'ուզէք։ Ընտրութիւնը ձեզի կը պատկանի։

— Շնորհակալութի՛ւն, վարպետ, ուրեմն պիտի խորհիմ։

Ու կը հեռանայ, ակնարկը կորսուած մտածումներուն անհունութեանը մէջ։

Չեմ գիտեր թէ ի՛նչ թիւ ընտրեց, և անշուշտ, բացի իրմէ, ո՛չ ոք կարողացաւ գիտնալ, ճիշտ ա՛յն պատճառով, որ անկարելի է, նոյնիսկ առաջին կարգի թիկնաթոռներուն համար, կարդալ թիւ մը որ գրուած է փոքրիկ տառերով, ոսկեզօծեալ պղինձէ կոճակի մը վրայ։

◉ ◉ ◉

Մունէ-Սիւլլի մանրակրկիտ քննութեամբ մը կ'ընտրէր իր բեմական զգեստները և առարկաները։

Գոմէտի-Ֆրանսէզի մէջ փորձի դրուած էր Գազիմիր Տըլավինեի մէկ թատերգութիւնը, որուն մէջ, Գլարէթիի տնօրէնութեան ներքեւ Մունէ-Սիւլլի կը խաղար Լուիճի տը Մօնթալդ անուն դերը։

Խաղին սկզբնաւորութեան, Լուիճի, սեղանի մը քովը նստած՝ աչքերուն առաջքը բացուած Աւետարան մը, կ'արտասանէ քանի մը տող, որոնք կը վերջանան սապէս.

Պատուիրանքներդ բոլոր կ'երդնում կատարել անսասան,
Եւ կը համբուրեմ յարգանօք տառերդ նուիրական:

Բնականաբար փոխանակ Աւետարանի, որոշուած էր որ եւ է հին հատոր մը դնել սեղանին վրայ։

Մունէ-Սիւլլի պահանջեց իսկական Աւետարան մը որ այդ հին ժամանակներու պատկանէր։ Կ'երեւակայէք որ դիւրին գործ չէր գտնել այդ ժամանակներէն մնացած աւետարան մը։ Բայց Գլարէթի, երկար փնտռտուքներէ վերջ՝ հատ մը գտաւ և յաղթական բերաւ յանձնեց Մունէ-Սիւլլիին։

Մեծ արուեստագէտը զայն ձեռքերուն մէջ երկար դար-

ձուց, նայեցաւ, թղթատեց, բայց ամենադոյզն ուրախութիւն մը անգամ չի յայտնեց։

— Ի՞նչ պատահեցաւ, հարցուց տնօրէնը։ Կարծեմ գոհ չի մնացիք։

— Ի՞նչպէս կարելի է գոհ ըլլալ, քանի որ այս Աւետաբանը շատ հին է։ Մինչդեռ Լուիճի տը Մօնթալդի Աւետաբանը պէտք էր բոլորովին նոր եղած ըլլար…

— Ա՜, բացագանչեց Գլարէթի, եթէ կ'ուզէք Աւետաբան մը որ պատկանի իր ժամանակին և հետեւաբար ըլլայ նոր, ներեցէք ըսել որ դուք կը պահանջէք բացարձակ անկարելին։

ՍԱՐԻՄ ԱՂԱ

ՈՍԿԻ (28 այար) ԽՕՍՔԵՐ

Կ'ուզէ՞ք երջանիկ ըլլալ մէկ օր.— Նոր զգեստ մը հագէք: Երջանիկ ըլլալ շաբա՞թ մը.— խոզ մը սպաննեցէք: Երջանիկ ըլլալամի՞ս մը.— դատ մը շահեցէք: Երջանիկ ըլլալ տարի՞ մը.— ամուսնացէք: Երջանիկ ըլլալ ձեր ամբողջ կեանքի՞ն մէջ.— պատուաւոր մարդ եղէք:

⊙

Նարունակ միեւնոյն կուսակցութեան մէջ մնալու համար, յաճախ պէտք է գոյն փոխել:

⊙

Մարդ կը ներէ այնքան ատեն որ կը սիրէ:

⊙

Գէշ սովորութիւններու աւելի դիւրութեամբ կրնանք յաղթել այսօր քան թէ վաղը:

⊙

Իր անձէն դժգոհ ըլլալը տկարութիւն է, իսկ չափազանց գոհ ըլլալը՝ յիմարութիւն է:

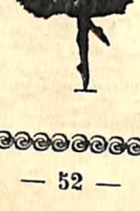

ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆ ՄԸ…

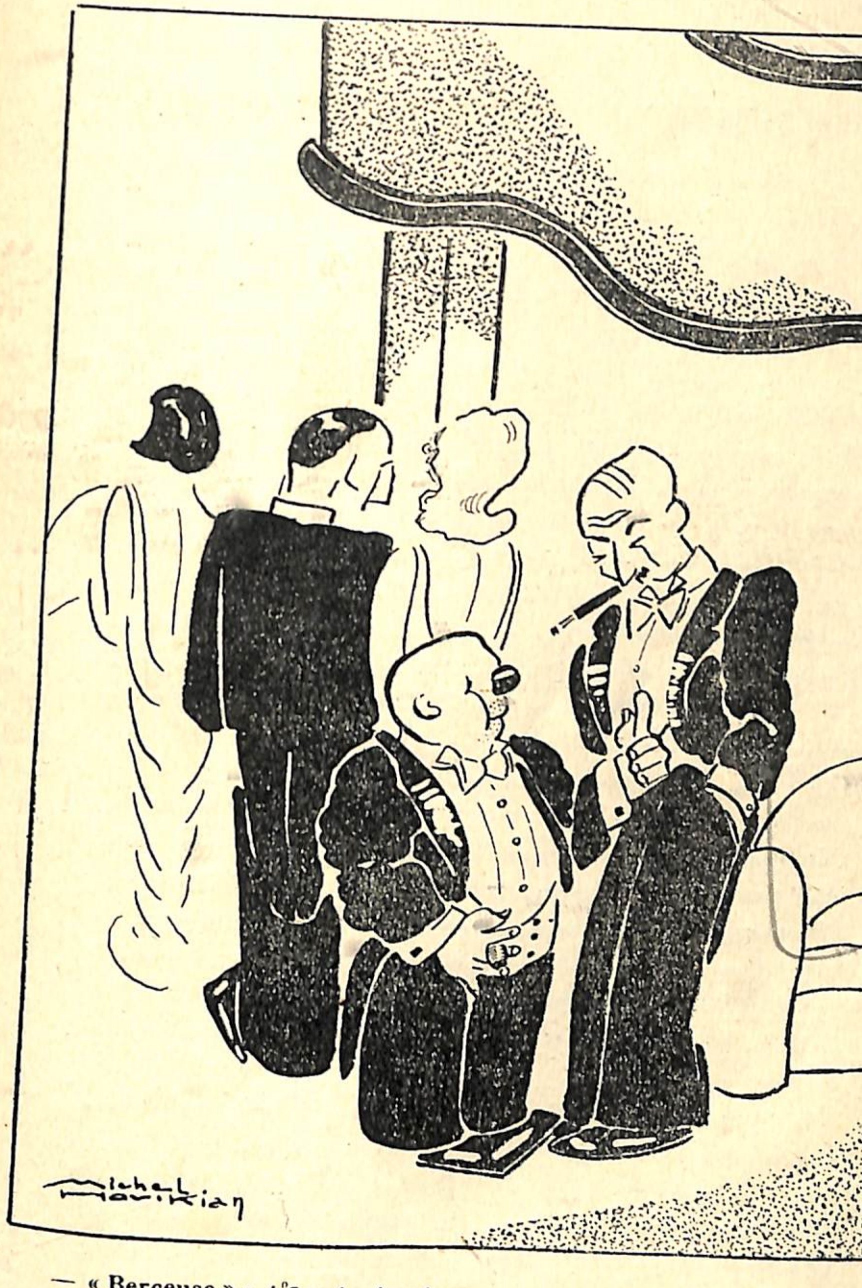

— « Berceuse »ը ի՞նչպէս երգեց։
— Շա՜տ յաջող, սիրելի՛ս, սկիզբէն մինչեւ վերջը քնացանք…

ՁԱՒԵՇՏ-ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ ՀԻՆ ՊՈԼՍԱՀԱՅՈՑ ԿԵԱՆՔԷՆ

Սուլթան Սէլիմ Գ.ի տիրապետութեան օրերուն, ազգային ջոջերէն անուանի Զարբհանէլեան Արթին Ամիրային կծծիութեան համբաւը Պոլսահայութեան սահմաններէն անդին տարածուելով, հասած էր գաւառներու ամենահեռաւոր անկիւնները: Նորին Վսեմութեան ծայր աստիճան կծծիութեան պարագաները նկարագրող հեքեաթները Պոլսոյ մէջ անշշուկ ականջէ ականջ կը փոխուէին, մինչ գաւառները բացէ ի բաց կը պատմուէին: Այս ամենայնի տեսակէն կծծիութեան համբաւին հետ կրնար մրցիլ միմիայն Էսնաֆլար Քէհեասը Ճանիկ Աղային սրամիտ պատասխանութեան համազգային համբաւը: Լուսահոգի պապս, իր պատանեկութեան օրերուն, զինքը իբր ծերունի քէհեա ճանչցած ըլլալով, շատ անգամներ անոր խօսքը ըրած և անոր հանճարեղ ու յանդուգն սրամտութեան վկայութիւնը տուած է, միմիայն մէկ նախադասութեամբ նկարագրելով մեծահամբաւ Էսնաֆապետին պատրաստապատասխան արտասովոր յատկութիւնը. «Ճանիկ Աղա կիպի հազըր ճեվապ ատամ տիւնեանըն հիչ պիր թարաֆընտա կէօրիւլմէմիշ տիր: Սատրազամըն գարշըսընտա պիլէ փապուճում գատար տիլի թութուլամազըր», կը կրկնէր ստէպ մուշտակակարպետ չարշըլը պապս, Շուկային արհեստական Թրքերէնը գործածելով, և յարգալից՝ նոյն իսկ երկիւղալից pose մը առնելով մեծանուն Քէհեային անուանը յորջորջմամբ:

Իրաւ է որ Ճանիկ Աղա, իր խրոխտ և յանդուգն բնաւորութեամբը արտակարգ դեր էր խաղացած այդ ատենուան Մեծ Շուկային եռուզեռական կեանքին մէջ: Ճանիկ Աղային անմահական սրամտութիւնը զիս չի զարմացըներ, քանի որ գիտեմ թէ ինքը բնիկ Ակնցի հօրմէ մըն էր սերած. c'est tout dire ! Այդ օրերուն, մայրաքաղաքին, նոյնիսկ համակ կայսրութեան առեւտուրին կեդրոնը եղող Մեծ Շուկային էսնաֆական անդորրութեանը պատասխանատու՝ ի դէմս Մեծ

Եպարքոսին, Ճանիկ Աղա՝ պետական աստիճան չունենալով հանդերձ, բարձր դիրք մը կը գրաւէր մայրաքաղաքին հասարակական կեանքին մէջ: Կ'ըսուէր թէ Մեծ Եպարքոսն անգամ երկիւղածութեամբ կը վարուէր հետը: Չէ՞ մի որ իր նախորդներէն անուանի սադրազամ Քըլըճ Ալի, Շուկային անդորրութեանը վերաբերեալ չնչին խնդրոյ մը առթիւ, Սուլթանին դժգոհութեանը արժանանալով, մահուան դատապարտուած և գլխատուած էր: Մեծ Եպարքոսէն յետոյ մեր Արթին Ամիրան էր որ, պետական գաղտնիքին (հիքմէթի հիւքիւմէթ) տեղեակ՝ աւելի բարձրաստիճան ըլլալով հանդերձ, տեսակ մը բնազդային երկիւղ (crainte instinctive) կը տածէր հանդէպ Ճանիկ Աղային, վախնալով անոր յանդուգն պատասխանութենէն և մանաւանդ անոր անվախ անվեհեր հրապարակային գործունէութենէն, որ կրնար օրին մէկը մեծ փորձանք հանել գլխուն, այդ լոկ քմահաճոյքի վրայ հիմնեալ պետական կազմակերպութեան մէջ: Ամիրայական խորին դիւանագիտութեան ինձ եւ ձեզ համար շատ հասկնալի ազգօգո՛ւտ խոհեմութիւն որ դարերով Հայութիւնը սնուցած և բնաջնջումէ զերծ պահելով՝ մինչեւ մեր օրերը բերած է: Իցի՜ւ թէ այդ մատաղ ըլլալիք դիւանագիտական խոհեմութիւնը մինչեւ մեր օրերը շարունակուած ըլլար...

Ահա ան Ճանիկ Աղան էր որ տարի մը առաջ, էսնաֆին հազարաւոր՝ գրեթէ բոլորը հայ բանուորները գլուխը ժողված՝ յանդուգն արդիական ցոյց մը ըրած էր Մեծ Եպարքոսին քէօշկին առաջքը, մայրաքաղաքիս միջնադարեան կեանքին մէջ առաջին անգամ ըլլալով: Այս յանդուգն ցոյցին հետքը կարելի է գտնել Գումգաբուի Պատրիարքարանի Մատենադարանին ձեռագիրներուն մէջ: Քանի մը տարի առաջ հնագէտ պատմագիրներ պրպտելով այդ ձեռագիրները, ցոյցին հետքը գտան և պատմագրական հանդէսի մը յօդուածին մէջ ատոր խօսքը ըրին:

Ո՛վ ազնիւ ընթերցող «Կավռօշ»ի եզական տարեգիրքին, եթէ կը փափաքիս ըմբռնել Արթին Ամիրային հիւանդագին կծծիութեան աստիճանը և Ճանիկ Աղային սրամտութեան ծուծը, տիտիկ ըրէ՛ և մտիկ ըրէ՛ լրջութեամբ և մըտամփոփ.

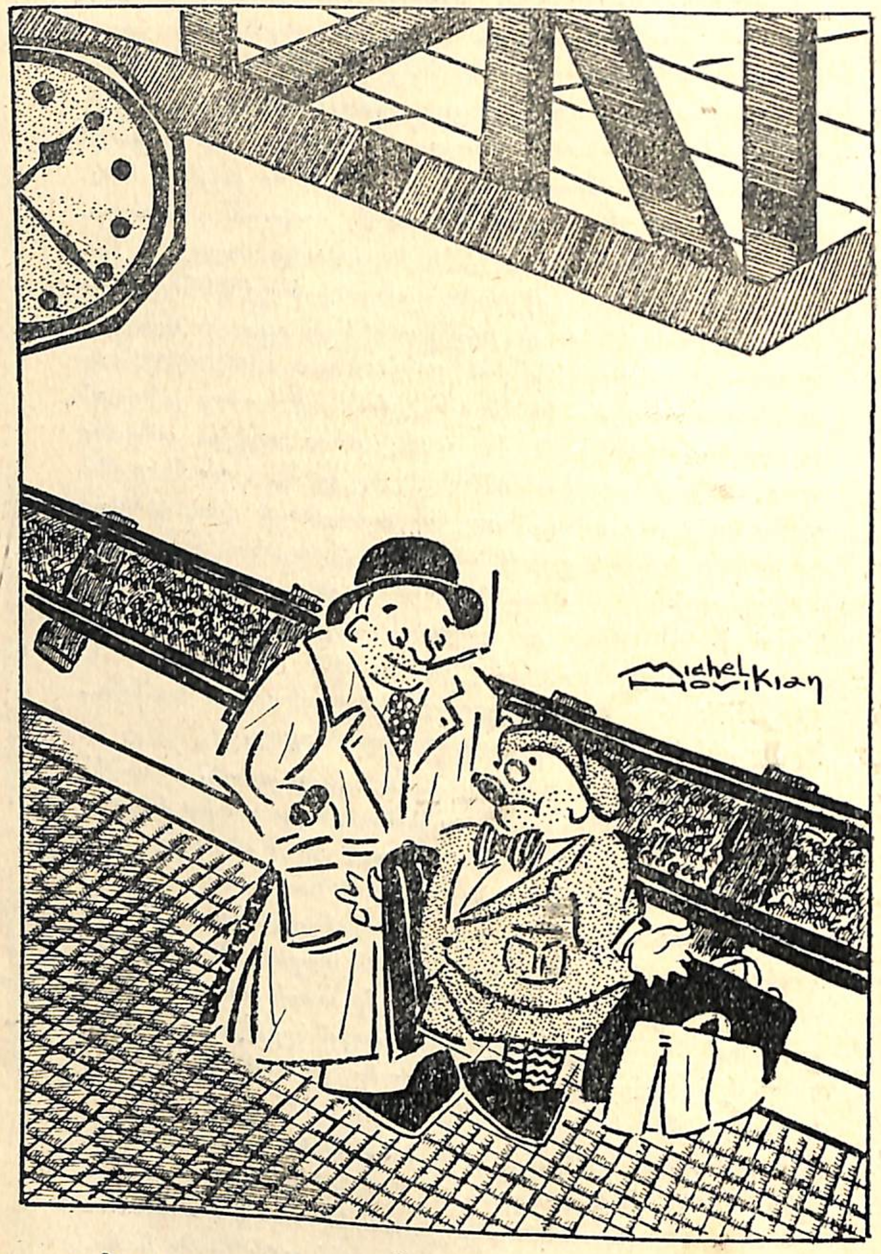

— Կնոջս վրայ բնա՛ւ վստահութիւն չունիմ . . . Աչքս ետևս կ'երթամ կոր . . .

— Հոգ մի՛ ըներ, սիրելի բարեկամ, ես գիշեր ցերեկ զինքը առանձին չեմ ձգեր . . .

Նորին Վսեմութեան շքեղ բնակարանը փայտաշէն, բայց հոյակապ ապարանք մըն էր այն ատենուան Պոլսոյ աղնուաբնակ թաղը և պոլսահայոց Faubourg St. Germainը եղող Կէտիկ Փաշայի կեդրոնը: Ազգային ջոջերը, և նոյնիսկ նոյնինքն Սրբազան պատրիարքը, հոն սոէպ այցելութեան կուգային՝ Արթին Ամիրային հետ խորհրդակցելու համար ազգային վարչական խնդիրներու բերմամբ՝ առ ի չգոյէ Ազգային Ժողովի, որ կէս դար յետոյ միայն կարգուեցաւ Ազգային Սահմանադրութեան հուչակումովը:

Այցելութեան եկողներուն մէջ, Պատրիարքէն յետոյ, էսնաֆին քէհեան՝ Ճանիկ Աղա ամենակարեւոր և ամենայաճախադէպ այցելու դէմքերէն մին էր: Այն տարին, Ծնունդի Խթման երեկոյին, Ճանիկ Աղա, այն ատենուան մօտան եղող էսնաֆային պաշտօնական տարազովը համազգեստեալ, Թրքական «խավուխ»ը գլուխը, ներկայացաւ ամիրայական ապարանքը, հաւանաբար շատ կարեւոր շուկայիկ վարչական կնճռոտ խնդրոյ մը առթիւ խորհրդակցելու դիտաւորութեամբ, ինչ որ կը հասկցուէր դէմքէն և պաշտօնական տարազէն:

Ըստ սովորութեան, սպասաւորները զինքը հրամցուցին հիւրասրահ, որ այն ատեն փոխանակ «սալօն» կոչուելու՝ «միսաֆիրհանա» կը կոչուէր պաշտօնականօրէն: Զմայլեցէք ինձ հետ հիւրասրահի կահաւորման պարզութեանը վրայ. ի՛նչ պարզութիւն. մենաստա՞ն է ի՛նչ է. պատերը բոլորովին մերկ, սրահին մէջ ոչ աթոռ, ոչ բազկաթոռ՝ ըստ ժամանակին Թրքական ոճին: Իբր գլխաւոր կահ կարասի՝ «սէտիր» մը միայն սրահին մէկ կողմը, երկու պատուհաններուն առջեւը լոկ, պատէ պատ, հայկական ոճով սէտիր մը, շատ պարզ, վրան գոյնզգոյն գորգերով զարդարեալ:

Սէտիրին մէկ ծայրը, ճոխ բանուած «մինտէր»ի մը վրայ Վան փաշաւի պէս բազմած է Ամիրան, ան ալ պաշտօնազգեստով համազգեստեալ և պաշտօնական օրերուն լուրջ դէմքովը, որ խիստ expression մը առած է՝ Թրքական պաշտօնազգեստին համապատասխան գլխարկ - խավուխին տակը:

Գլխաւոր սպասաւորին հրաւէրին վրայ, սէտիրին միւս ծայրն ալ Ճանիկ աղան գոգոր-գոգոր կը բազմի: Ըստ այն ատենուան protocoleին, սպասաւորները կը քաշուին, գլխաւորը միայն կը մնայ սպասարկելու համար. անուանի հայ ոսկերիչ «Ազնաւոր իշի» արծաթեայ ափսէի մը վրայ «չու-

պուխ»ներ կը հրամցնէ երկուքին ալ, կրակ կը բերէ մէջ-տեղի մանղալէն որ չուպուխները վառուին և ապաները կա-րենան ծխել խօսակցելով հանդերձ։

Մութը կոխելու վրայ ըլլալով, գլխաւորը՝ բոլորակաձեւ թավլինի մը վրայ բարձրացող արծաթեայ շքեղ շամտաննե-րուն մոմերը կը վառէ գրպանին չախմախովը, առ ի չգոյէ լուցկիի, որ դեռ չէ հնարուած, կամ Եւրոպայէն Թուրքիա դեռ չէ ներածուած։

Ըստ պաշտօնական պատուէրին, գլխաւորն ալ կը քաշուի անձայն անշշուկ, որպէսզի խորհրդակցութիւնը սկսի։ Բայց Ամիրան զինքը կը կանչէ.

— Խաչիկ աղբա՛ր, սա մոմերը մարէ՛. խօսակցելու համար լոյսի ի՞նչ պէտք կայ. իտարէ կ'ըլլայ:

Գլխաւորը կը հնազանդի և անմիջապէս մոմերը կը մարէ։

Ճանիկ աղա, Թէպէտեւ արմանքը-զարմանքը մեծ, ինք-զինքը կը բռնէ, լռութիւն կը պահէ ի յարգանս ամիրայա-կան բարձր աստիճանին։ Եւ խօսակցութիւնը կը շարունակ-ուի երկկողմանի ցած ձայնով, ըստ ժամանակի սովորութեան։

Ճանիկ աղա, մութին մէջ հանդարտ հանդարտ չուպու-պուխը ծխելով և խօսակցութիւնը պարզապէս շարունակե-լով հանդերձ, մուշտակապատ ճիւպպէին տակէն վարտիկը կը հանէ և կը զետեղէ պաղտաշ ծունկերուն վրայ։

Երբ խօսակցութիւնը կը վերջանայ, Ամիրան գլխաւորը կը կանչէ որ մոմերը վերստին վառէ։ Մոմերը վառուելուն պէս, Ամիրան զարմանքով կը նշմարէ Ճանիկ աղային ծուն-կերուն վրայ ամերիքանէ ուշխուրլու վարտիկը, ուշխուրները առկախ ծունկերէն վար ու անոնց սպիտակութիւնը contraste մը կազմելով սէտիրին գոյնզգոյն գորգին հետ, և կ'ըսէ.

— Է ա՛ֆ օլսուն, Ճանի՛կ աղա, պու օյտո՞ւ մը եա: Քեննա՛, է՛ աս կը վայելէ՞:

Ճանիկ աղա anglo-saxon ական պարզապէս.

— Ինչո՞ւ ճանըմ, Արթին աղա, ֆէօլէդ ըլլամ, առանց լոյսի կը խօսակցուի տէ, առանց վարտիկի չի՞ խօսակցուիր. իտարէ կ'ըլլայ ըսի, պակաս կը մաշի:

Ե. ՍԱԳԱՅԵԱՆ

ՃԵՐՄԱԿԵՐԷՍ . . .

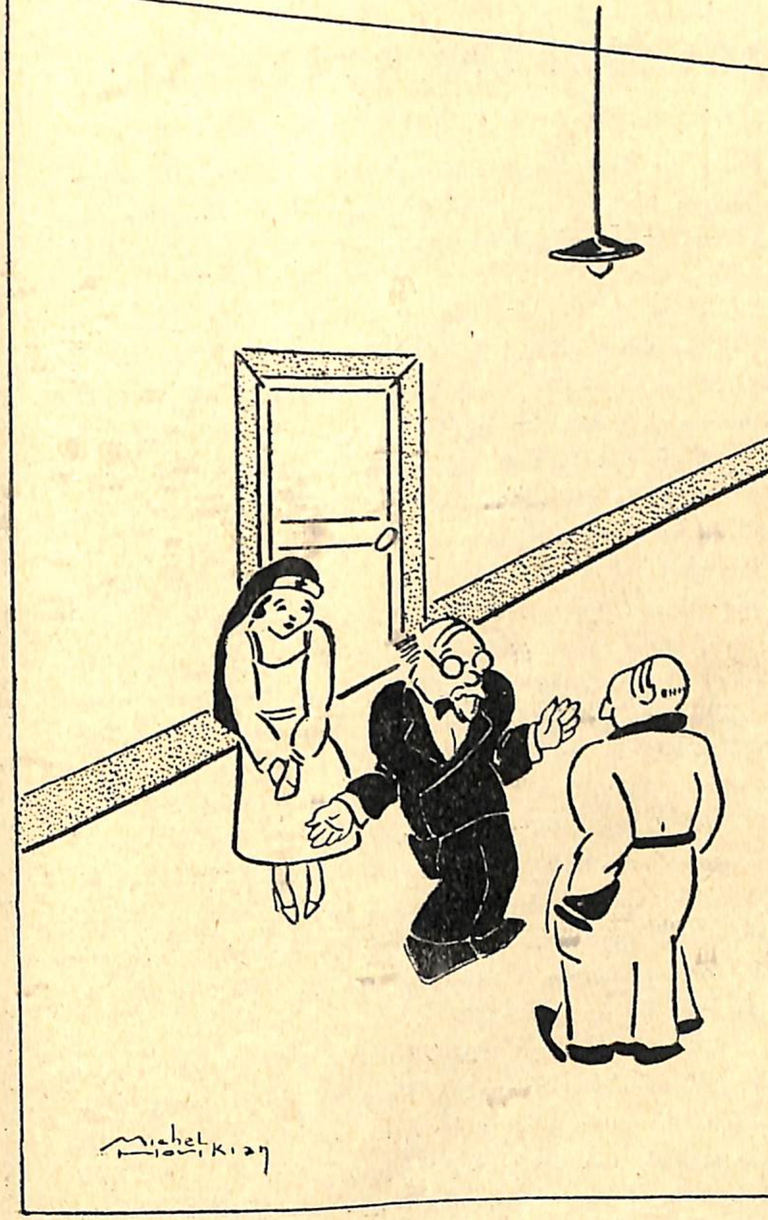

— Ձեր կինը սեւ-սեւ պէպէք մը աշխարհ բերաւ:
— Ո՞ր գործին մէջէն ճերմակ-երես ելած է որ . . . :

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻԻ ԿԱՅԱՐԱՆԸ

Իրաւ որ, երկաթուղիի կայարանները, մանաւանդ փոքր քաղաքներու մէջ, միշտ կենդանի թատրոններն են դիտողներու համար, ուր զաւեշտն ու ողբերգութիւնը խառն կը ցուցադրուին։

Հրաժեշտ մը. երիտասարդ մը կամ ընտանիքի անդամ մը մի քանի ամսուան համար կը բաժնուի մօտակայ քաղաք մը երթալու. լալ, կանչել, համբուրել շափուր-շուփուր, «մեզ մի՛ մոռնար», «ամէն օր գրէ՛», եւն., եւն.։ Եւ կամ եղբայր մը կամ ազգական մը, մի քանի տարիներու բացակայութենէ ետք, կը վերադառնայ. «օ՜, բարի՛ եկար, վա՛յ մաշալլա՜հ, ի՛նտոր ալ սէմիզցեր է, ի՞նչպէս անցուցիր», եւլն.։

Այսպիսի տեսարանի մըն ալ ես ականատես եղայ անցեալ կիրակի օր, երբ քաղաքին զանազան կողմերը ի խնդիր… որսի մը ի զուր պտըտելէն ձանձրացած, հանգչելիք տեղ մը կը փնտռէի եւ յանկարծ փափաք զգացի կայարանի օդասուն պարտէզը դիմելու։ Ժամացոյցս նայեցայ, ժամը երեքն էր. կէս ժամէն կը հասնէր Սելանիկի ճեպընթացը։

Դանդաղ քայլերով, կայարանը մօտ ըլլալուն, տասը վայրկեանէն հասայ։ Սուրճ մը ապսպրեցի, և կը պատրաստուէի գլանիկ մը ծխել, երբ անդիէն նշմարեցի հինգ հոգինոց ընտանիք մը, որ դէպի իմ կողմս կը յառաջանար։ Զայներնին արդէն քիլոմեթր մը հեռուէն կը մատնէին հայ ըլլալնին։ Կամաց կամաց մօտենալով հասած էին արդէն ու նստելիք տեղ մը կը փնտռէին։

— Հո՛ս նստինք քա Մաքրիկ, օ՜խ, ի՛նչ սէրին տեղ է, ըսելով քառասունինոց ճատը մը՝ Սուրբիկ հանըմ, առօք-փառօք բազմեցաւ լայն աթոռի մը վրայ, որ սկսաւ ճարճատել։

Հայկական սովորութեամբ, կ՚ըլլա՛յ, չըլլա՛ր, հոս նըստի՛նք, հոն նստի՛նք ըսելով, վերջապէս մեր խումբը նստաւ քովս գտնուող սեղանի մը շուրջը։

Գառնիկ աղա, այս էր ընտանիքին պատուական հօր անունը, ինչպէս հասկցայ իրենց խօսակցութենէն, յիսունինոց

մարդ մը, պեխերը ներկած, ձեռքը գաւազան մը, նստած վայրկեանէն իսկ սկսաւ դիտել կողմնակի ակնարկներով քիչ մը անդին նստող «հաւերը», երբեմն երբեմն քիթին տակէն մաշալլա՜հ մը ըսելով. իսկ իր կողակիցը՝ Տիկ. Մաքրուհի երեսունը հինգնոց մը, սեւ աչքերով, միջահասակ, եաբրախ տոլմասի մարմնով, իր կարգին հեգնանքով կը դիտէր իր սեռակիցները։

Անշուշտ, էրիկ կնկայ գաղափարներն ու դիտելու հոգեբանական պատճառները, հարկ կա՞յ ըսելու թէ շատ կը տարբերէին այդ կրիտիկական րոպէներուն։

Ուրիշ կին մըն ալ, որ տիկնինին քովը կը նստէր ու օրիորդ Կիւլիզար կը կոչուէր և Գառնիկ աղային պալտըզն է եղեր (ա՛խ սա պալտըզները), դէմքի քրտինքը կը սրբէր՝ իր յարձակողականի կէտերը չընտրած։

Միւս պառաւին քովը, չիք միւսիւ մը քսաննոց, որ շարունակ ձեռքի ժամացոյցը կը նայէր անհամբեր շարժումներով։

Իրենց խօսքերէն յայտնի եղաւ որ, դիմաւորելու եկած էին չորս տարիներէ ի վեր Սելանիկի իտալական վարժարանը յաճախող և այս տարի աւարտող աղջիկնին։

— Ինծի՛ նայէ քա Մաքրիկ, տեսա՞ր, իշտէ կնիկ՝ էս ասոր կ՚ըսեմ, ըսաւ Գառնիկ աղա, սանկ պիչիմով մը խզելով լռութիւնը, տեսա՞ր մի մալը. տինինէ եանտըղըմընը, մէլէ՞ք մի տիր…

— Սո՛ւս եղիր, էտէպսի՛զ, ֆօյադ հոս ալ դուրս մի տար, հիմա հոս ալ քէփազէ չըլլանք, ընդմիջեց զայրացած Տիկ. Մաքրուհի։

Գառնիկ աղա, առանց ականջ կախելու այս խօսքերուն, կը շարունակէր թուքերը կըլլելով քննական պտոյտ մը կատարել աչքով՝ եւայական բոլոր երեւելի և աներեւոյթ շնորհներուն վրայ, մինչ իր կողակիցը խօսքը քրոջը ուղղելով՝

— Նայէ՛ քա Կիւլիզար, սա դիմացի գարկայիդ, օխա մը փուտրա դրեր է տէ՝ կիտես քի պիտի աղուորնայ, ամմա կէնէ ան է իշտէ, համաշիրճի Մարկօին աղջիկը։

— Ան ձգէ ամմա, սըւո՛ր նայէ, ըսաւ իր կարգին «օրիորդ» Կիւլիզար, որ շատոնց հրաժարականը տուած էր օրիորդութենէ, գիտե՞ս վո՛վ է նէ, շաբխաճի Քաթինան, սա ուր է անցած տարի Քիրէմիթճհանէն անկրծակի բերին նէ

ԵՐԿՈՒՔԷՆ ՄԷԿԸ...

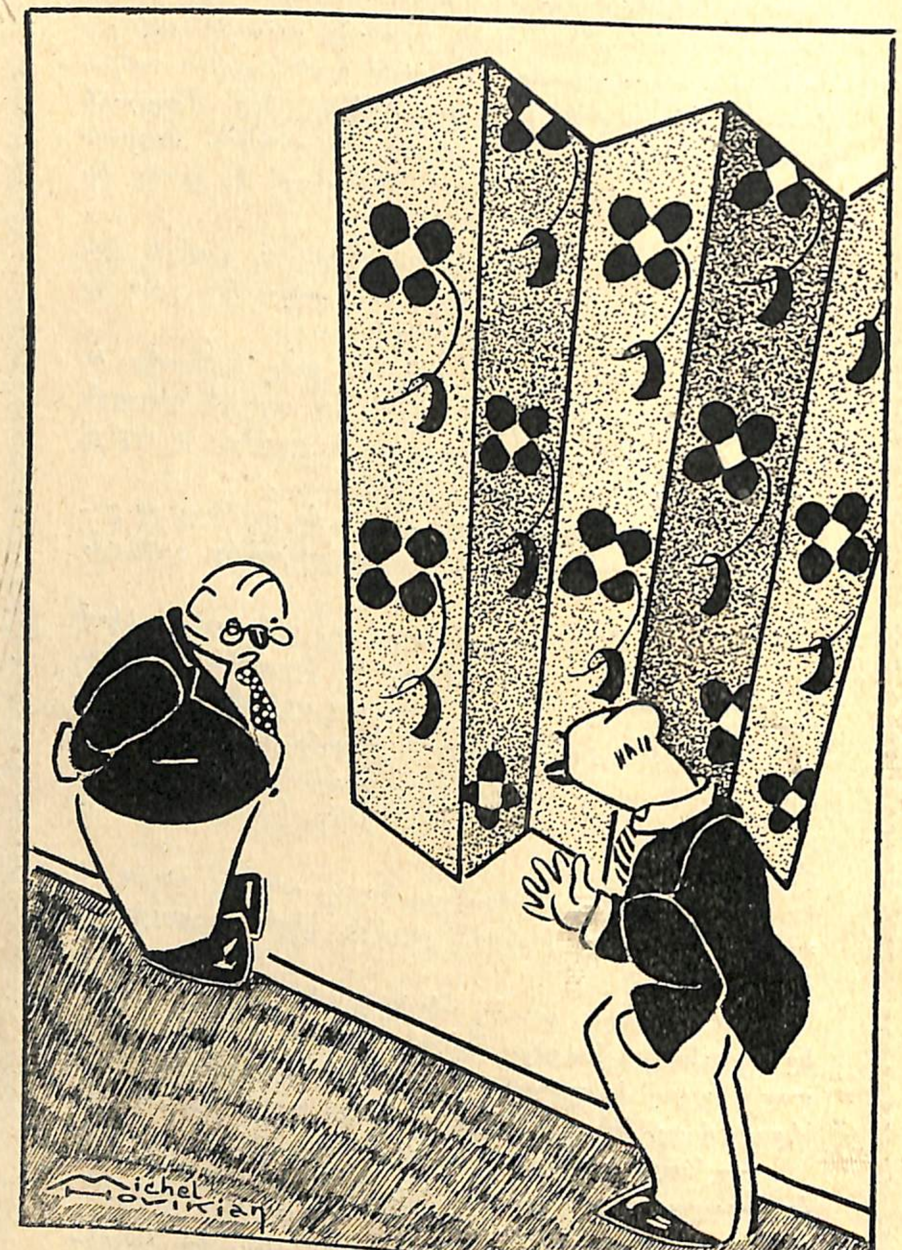

— Ամիս մըն է՝ բժիշկ կը բերեմ անընդհատ։
— Օգտուեցա՞ւ գոնէ...
— Այո՛, բժիշկը...

մաքինաճի Գօչօին հետ, ատ ի՛նչ չըթքըրըլտըմ պլչխմներ...

— Քա ինծի նայեցէք, այս տաքիքէին համար հիչ տէյիլսէ վազ անցէք այդ խօրաթաներէն տէ՝ քիչ մըն ալ Մաուիիս վրայ խօրաթա ըրէք, աճապա ի՛նչ խըտար մեծցած է, հէմ կրող-կարդացող, գրեր է քի՝ Թալեանճա, ինկիլիզճէ, ֆրանքըզճա, պիւթիւնը ճուրի պէս կլլեր է։

— Ինտո՞ր ալ ատխըտար պանը կլլեր է, չեպայ սանճիի պռնուի, գլտել կու տայ «օրխորդը», անգլիէն բան մը ըսած ըլլալու համար։ Մինչ այդ, կարսօնը կը մօտենայ, հինգ զովացուցիչներ կ'ապսպրուին, պահ մը աշխատանքը փոխանցելով կոկորդին և հանգիստ տալով լեզուին ու աչքին։

Հազիւ թէ զովացուցիչները սպառած, աղմուկ մը լսուի սուլիչի ձայնով ու ահա ճեպընթացը փչփչալով կայարան կը մտնէ։

— Բա չապո՛ւխ ըրէք, հայտէ շարժուեցէք նայիմ, կ'ըսէ պառաւ տուտուն առաջ անցնելով, մինչ Գառնիկ աղա կը վճարէ զովացուցիչները ու հետեւելով իր տիկնոջ ու քենիին, կ'իջնէ երկաթուղիի գիծը, ուր բաւական ժողովուրդ խռնուած էր։

Հետզհետէ ճամբորդները կ'իջնեն հապճեպով։

— Նա՛ քա, նա՛, հո՛ն է, տեսայ, կը գոչէ դարձեալ ծերուկը, ցոյց տալով երիտասարդուհի մը, որ այդ պահուն երրորդ կարգի վակոնէ մը դուրս կ'ելլէր՝ ձեռքը պայուսակ մը բռնած։

— Քա՛, ինտո՞ր ալ մեծցեր է, մաշալլա՛հ, ըսելով, առանց միւսներուն ժամանակ ձգելու կը նետուի աղջկան վրայ ու կը սկսի շափուր-շուփուր համբուրել։

Սակայն աղջիկը զարմացկոտ՝ ասդին անդին կը նայուըտէր յայտնի ապշութեամբ, որուն ի տես, ընտանիքին միւս անդամները պահ մը կասկածոտ կը վարանին, մինչ «մեծ մայրիկը» համբոյրներով ողողելով աղջիկը.

— Քա՛, ի՞նչ կեցեր էք, եկէ՛ք հեղ մը պագէք, աղջիկնիդ չէ՞, ծօ՛ Արամ, ի՞նչ փայտի պէս կայներ ես։

Եւ մինչ Պ. Արամ իր «քոյրը» համբուրելու համար վրան կը նետուէր, աղջիկը, տեսնելով որ ետեւէն Գառնիկ աղան ալ կը պատրաստուի յարձակողականի, ազատելով ինքզինքը իր «մեծ մօրը» ձեռքէն, կը պոռայ.

— Մա քի՞ սինվենի, տեն ֆաքալավենօ, փրօֆիքե փերի լաքօս, եկօ տեն եհօ ֆամիան սինկենին եսօ փերա: (Բայց ի՞նչ է այս, չեմ հասկնար, կը սխալիք, ես հոս ո՛եւէ ազգական մը չունիմ)։

Այս խօսքերուն վրայ, Գառնիկ աղա, միւսիւ Արամ, «օրիորդ» պալողըն ու տիկինը աղէ արձան կը կտրին՝ հասկընալով իրենց սխալը, մինչ մեծ մայրիկը զարմացած՝

— Քա՛ Թալիանճա՞ կը խօրաթէ կոր ինչ է. զաւալըն հայերէնը պէլքի մոռցեր է. ո՞ւր է եա՝ հայճա նամակներ կը գրէր նէ։

Խօսքը չաւարտած, ոստիկան մը բազմութեան մէջէն յառաջանալով, կը հասկցուի որ եղելութիւնը սխալ մը արգիւնք էր, և իրենց աղջիկը չէր այդ երիտասարդուհին՝ որ Աթէնքէն նոր եկող ուսուցչուհի մըն էր...

* * *

Կայարանէն քաղաք տանող ճամբուն վրայ մեր խումբը կը յառաջանայ գլխիկոր. Գառնիկ աղան կարմրած այտերով՝ իր կողակցին և քենիին պէս, իսկ միւսիւ Արամ ձեռքերը գրպանը բան մը փնտռելու ձեւով...:

— Ամա ի՛նտոր ալ կ՛ըլմանէր, ըսաւ յանկարծ «մեծ մայրիկը» չզիմանալով, թը՛փխըսը սօնտան զըկած փօթէկըրաֆին պէս...:

— Հայտէ՛ պէ պունաք սէն տէ, տահա մըմռա՛, մեզի քէփազէ ըրիր, պատասխանեց Գառնիկ աղա, որ լաւագոյն առիթ մը փախցուցած ըլլալուն համար ինքզինքը կ՛ուտէր...։

ՔԱՀՄԻ-ԲԻՁՕՆ

ԱՐԿԱԾԻՆ ՎԵՐՋ...

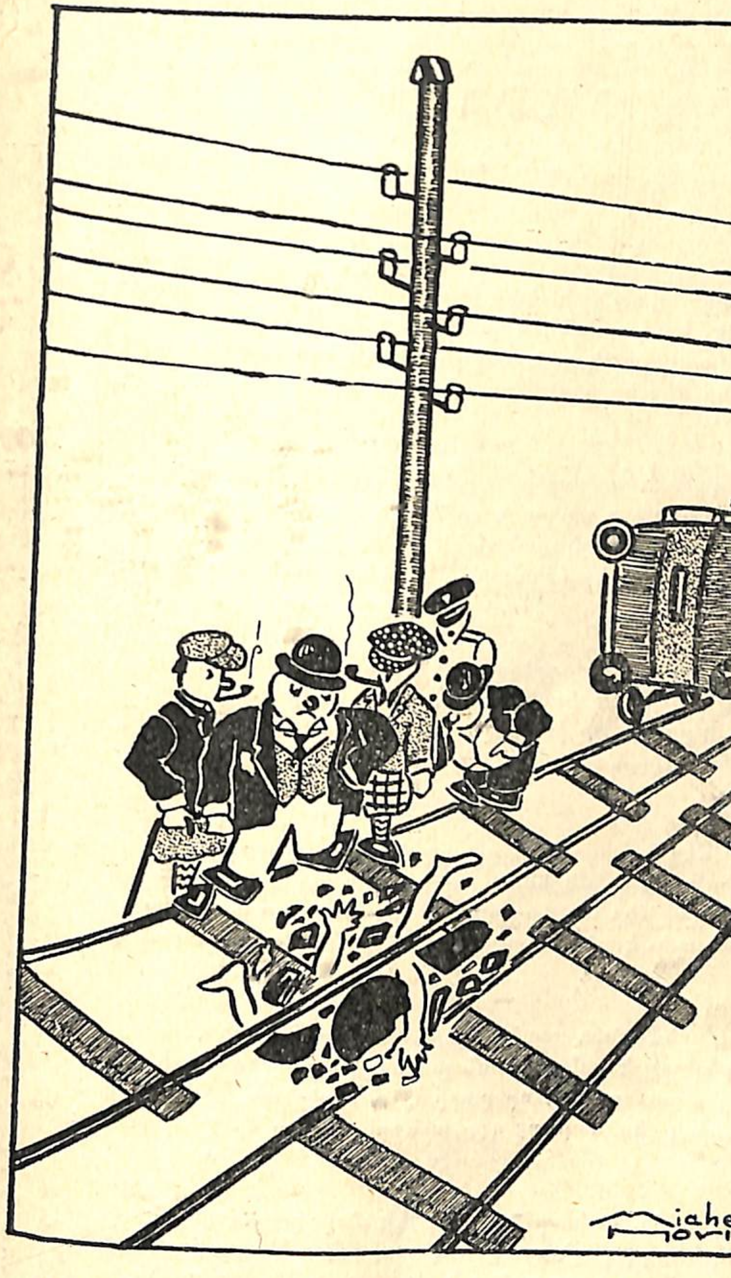

— Ա՞յր է թէ կին:
— Յայտնի չէ, կտոր մը պակաս է...

ԲԱՄՊԱԿ

ԲԱՄՊԱԿՆԵՐՈՒՆ

Մարդկութեան խիստ օգտակար է բամպակ կոչուած այն բերքը,
Որ կը բուժէ, կը դարմանէ վիրաւորին խոր վէրքը,
Բամպակը շատ օգտակար է մարդկութեան այս աշխարհի,
Բամպակը որ մեզ կը բերէ ծառայութիւն խիստ բարի...

⊙

Աստուած պապան աշխարհի մէջ եթէ բամպակ չըստեղծէր,
Մեզի համար կեանքը դըժբաղդ բան պիտ' ըլլար... չէ՞ք կարծեր.
Եթէ Տէրը հողին ափ մը բամպակի հունտ չի թափեր,
Բըժիշկն այսօր մեծ կամ փոքրիկ մեր վէրքերուն ի՞նչ կապէր:

⊙

Բամպակ, կ'ըսենք, երեւոյթով բան մ'ըսելու հասարակ,
Ձենք ըսեր իր օգտին մասին երկու բառ իսկ կարճ, արագ,
Բամպակ, կ'ըսենք, իր բարիքին անդրադառնալ չենք ուզեր,
Իրեն համար դըրուատիքներ, գովասանքներ չենք հիւսեր:

⊙

Աշխարհի մէջ երախտամոռ ըլլալը խիստ գէշ բան է,
Ինչո՞ւ մոռնանք որ մեքենան բամպակէն թէլ կը մանէ,
Եւ այդ թէլով մեր ոտքերուն կը հիւսուին լաւ գուլպաներ,
Կամ թըռիքօ եւ կամ վարտիք... դեռ չեմ գիտեր՝ շա՜տ բաներ...

⊙

Կըրկին կ'ըսեմ՝ շատ բարի է գոյութիւնը բամպակին,
Մարդիկ պէտք է ամէն ատեն բամպակ ըլլալ փափաքին,
Որովհետեւ բամպակն է որ բարի է ու անվըրնաս,
Թէ բամպակ չես՝ մարդոց գըլխուն պատուհաս մը կը դառնաս:

⊙

Բամպակ եղի՛ր, աշխարհի մէջ աղէկ մարդը բամպակ է,
Բամպակ եղի՛ր, քեզի ուղղուած չարիքներուն աչք փակէ՛,
Բամպակը մի՛շտ շատ աւելի կ'արժէ քան թէ ձոյլ ոսկին,
Բամպակ եղի՛ր՝ լաւ մարդ կ'ըլլաս, հաւատա՛ դուն այս խօսքին:

⊙

Բամպա՛կ, կ'ըսեն ա՛յն մարդուն որ, ո՛չ ձայն, ո՛չ բերան,
Քեզ անուշի կը կապէ երբ կըռուի երթաս իր վըրան,
Իրաւունքն ալ խըլես իրմէ՝ զավալլըն ձայն չունի դեռ,
Սուրբի պէս մարդ մ'որ ոչ ոքի սիրտը կոտրել չի գիտեր:

⊙

Բամպակ մարդոց տեսակն է շատ, չը կարծէք թէ մէկ հատ է,
Բամպակ կայ որ թըշնամանքն եւ քէնն ու ոխը խիստ կ'ատէ,
Բամպակ կայ որ «այո՛» կ'ըսէ, անծանօթ է «ոչ» բառին,
Բամպակներ ալ կան շատ անմեղ որ գուր տեղը կը վառին:

⊙

Ամուսին կայ որ չի սիրեր խաղքութիւնն ու աղմուկը,
Կը նախընտրէ տեսած չըլլալ իր տիկնոջ գէշ վարմունքը,
Բարեկամին գիրկ նըստիլը կը վերագրէ կատակի,
Որովհետեւ սուսիկ մարդ մ'է, անուն ունի... բամպակի:

⊙

Բամպակ է ան՝ ո՛վ որ մըտած իր սիրածին շալվարը,
Կը կարծէ թէ բոլորտիքն իր կը տիրէ սեւ խաւարը,
Կայ ու չը կայ՝ մէկ հատ մը կայ, իր սիրածն է միայն կին,
Որուն ձեռքին կը դըպչի լոկ՝ իբր մեծ հեշտանքն իր կեանքին...

⊙

Բամպակներուն է՛ն փափուկն է շուտ մը յուզուող այն անձը,
Որ կ'արտասուէ՝ իբրեւ գերի՝ դէմն իր ծանօթ կանանցը...
Այդպէս մարդը ո՞վ կ'ըսէ թէ բամպակ մը չէ բընածին,
Որ ծառայէ իբրեւ սըրբիչ քըրտինքին իր սիրածին...

⊙

Այն մարդը որ՝ ենթարկուած իր կընոջը քըմայքին,
Անոր կամքը կատարելով՝ կը ծախէ տունն ու այգին,
Բայց գիշերուան յուզիչ պահուն երբ կինը զինքը կ'ապտակէ,
Ինքն ալ՝ «Ճանը՛ս, մի՛ բարկանար...» եթէ կ'ըսէ, բամպակ է:

⊙

Այն մարդը որ ա՛խ կը քաշէ, որուն ծունգը կը դողայ,
Լեզուն ըսես՝ կը թոթովէ, սիրտը տեղէն կը խաղայ,
Երբ կը տեսնէ իր սիրածին լուսանկարն անկենդան,
Բամպակ մըն է, մարդիկ ինչո՞ւ անոր վըրայ կը խընդան...

⊙

— «Կըրակով լի աչքերովըդ գիս վառեցիր, այրեցիր,
«Անյայտ, յայտնի ֆըրաշքներովդ խելքըս բրիր ցան ու ցիր»...
Ըսողներ կան որոնք դէպի գուժ շարժելու կը ֆակին,
Միթէ անոնք բամպակներ չե՞ն ճիշդ քովիկը կըրակին...

⊙

Բամպակներուն տեսակն է շատ, բայց սուղ է գինն այս էջին,
Որով կուտամ ընթերցողիս խըրատականն իմ վերջին.
— Եթէ չունիս որոշ ծիրքեր՝ մ'ըլլա՛ր բաց աչք բայց ֆամբակ,
Ու ջանա՛ որ դուն ալ ըլլաս «մարդ մ'անվընաս ու բամպակ»:

⊙

Եթէ կլներ գըրաւելու յատկութիւնը չունիք դուք,
Ի զուր տեղը մի՛ ունենաք սիրտմաշուք ու մըտմըտուք,
Բամպակ եղէ՛ք, այն ժամանակ կը բացուի շուտ ձեր բաղդը,
Ի պաշտօնէ, շա՛տ դիւրութեամբ կրնաք վայլել... Դըրախտը:

ՃԳՆԱԻՈՐ

Ո՞ՐԸ ԼԱՒ Է...

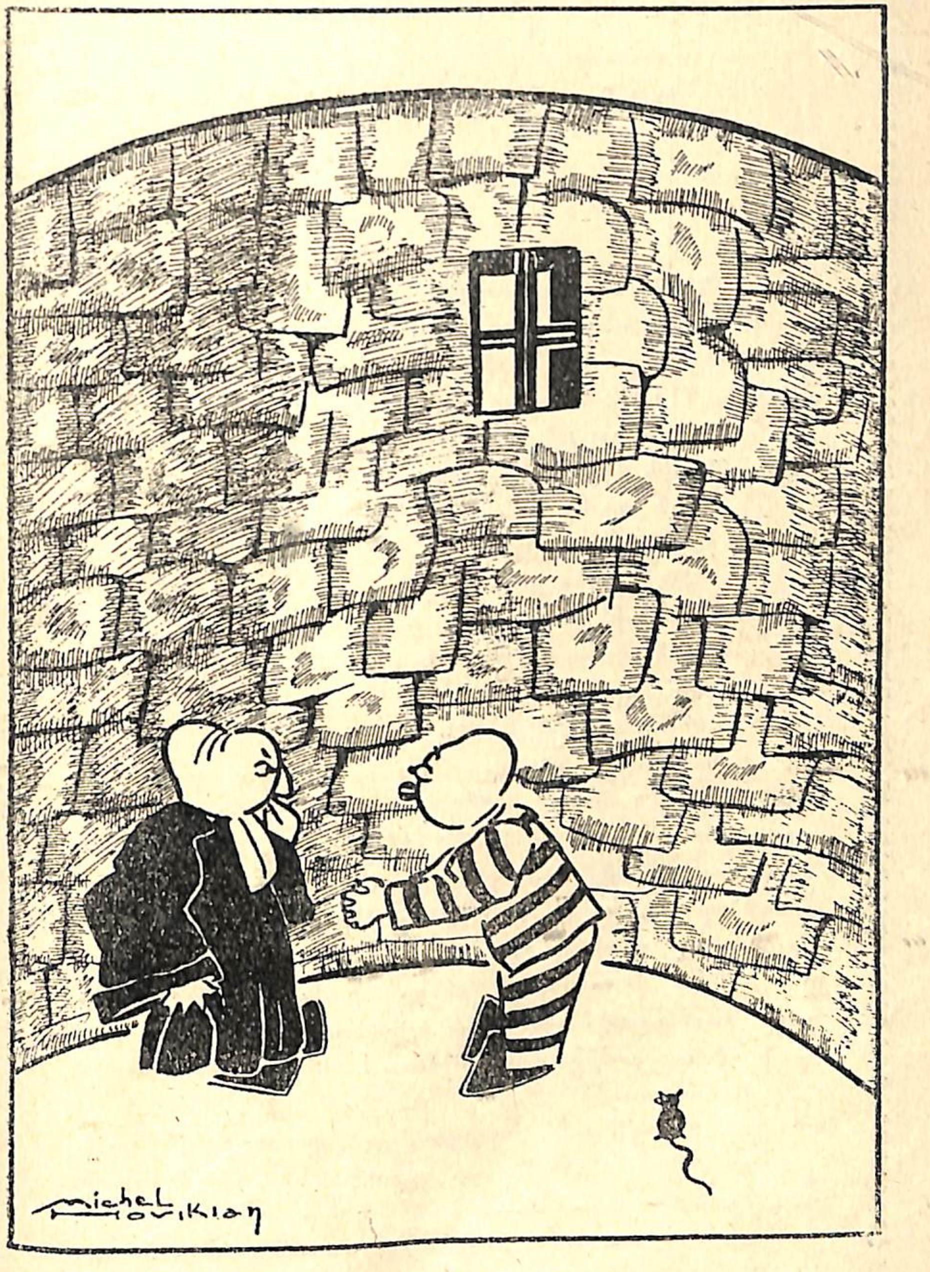

— Ո՞ւր է, գլուխս պիտի ազատէիք...
— Եթէ դուք ձեր գլուխէն ազատիք՝ աւելի լաւ պիտի ըլլայ կարծեմ:

ԹԻՒ 3 ՏԱՔԹԻԼՕՆ

I

— Ես վստահ եմ բարեկամուհիիս հաւատարմութեանը մասին, բայց քանի որ կը պնդես, պիտի երթամ աչքովս տեսնելու համար, ըսի Գաբիկին, որ վազելով եկած էր ինծի աւետելու (!) թէ Անայիսը տեսած էր… տեղ մը։

— Եթէ սուտ եմ, ըրէ՛ ինծի ի՛նչ որ կ'ուզես, պատասխանեց Գաբիկ վճռական շեշտով մը։

— Դուն արդէն խաբեբային մէկն ես, ըսի, բայց սատանան մէյ մը մտաւ ներսս, պիտի երթամ տեսնելու համար։

— Եթէ կ'ուզես քեզի մինչեւ դուռը առաջնորդեմ։

— Ինչպիսի՞ տեղ մըն էր մտած տունը։

— Տուն չէ, աբարթըման է։

— Ո՞ր կողմն է։

— Հիմա կը տեսնաս…

Նոյն միջոցին մեր քովէն անցնող ինքնաշարժի մը նշան ըրաւ. քառորդ ժամ ետքը Բերայի Շիտակին վրայ աբարթըմանի մը առջեւ իջած էինք։ Դրան վրայ ոսկեզօծ տառերով գրուած քանի մը նշանատախտակներ կային. մին ատամնաբոյժի մը կը պատկանէր, երկրորդը՝ փաստաբանի մը, երրորդը՝ դերձակի մը։

— Ես հետապնդեցի զինքը մինչեւ առաջին յարկը, ըսաւ Գաբիկ, տեսնելով որ ես նշանատախտակները կը կարդայի, փաստաբանին սենեակը մտաւ… Ուրկէ՛ ալ գտեր է այդ փաւաշոտը։

— Ձայնդ կտրէ՛, ըսի սրտնեղած, փաստաբանին մտնելով ի՛նչ կ'ըլլայ… Թերեւս դատական խնդրի մը մասին խորհրդակցելու եկած է…

— Խորհրդակցելու եկող մէկը ճակատը բաց կուգայ, ո՛չ թէ սրտադողի մէջ՝ առջեւը ետեւը գաղտագողի դիտելով… Յետոյ Անայիսը դատական ի՞նչ գործ պիտի ունենայ որ…

— Հիմա կը տեսնենք, ըսի ակռաներուս մէջէն, դուն

ինծի գլուխը սպասէ՛… որպէսզի դիւրութեամբ կարենամ քեզ գտնել կռնակդ շոյելու համար…

— Հոգ մի՛ ըներ, ըսաւ Գաբիկ հեգնական, մենք մեր բարեկամները դժբաղդութեան մէջ չենք լքեր… Գլխուդ վերադարձիդ՝ քանի մը սրտակից ընկերներ կը գտնուին քեզ մխիթարելու համար։

— Ուրեմն ցտեսութի՛ւն։

Գաբիկէն բաժնուելէ ետք, նետի պէս առաջին յարկի սանդուխներէն ելայ և ձախ կողմի գօրիտօրը դարձայ։ Գօրիտօրի կէս մթութեան մէջ՝ գրասենեակներու վրայի թիւերը կարդալով սկսայ յառաջանալ. թիւ 3 ին վրայ տեսայ փաստաբանին նշանատախտակը և կանգ առի։

Դրան առջեւ պահ մը սպասեցի և մտիկ ըրի, ներսէն ոչ մէկ ձայն կուգար, բայց գրամեքենայի մը **թա՛ք թա՛ք**էն. ինքզինքս ժողվեցի և ելեքտրական կոճակին վրայ կոխեցի. յանկարծ գրամեքենային աղմուկը դադրեցաւ, ոտնաձայն մը, և դուռը բացուեցաւ։

II

Սիրուն դէմքով և բարեձեւ մարմնով դեռատի օրիորդ մը կայնած էր դրան սեմին վրայ։

— Կը ներէք, օրիորդ, ըսի յարգալից խոնարհումով մը, տիար փաստաբանին գրասենեա՞կն է հոս։

— Այո՛, պատասխանեց օրիորդը չոր շեշտով մը։

— Կրնա՞մ զինքը տեսնել։

— Հիմա դուրս ելած է, պարոն։

— Ե՞րբ պիտի գայ, օրիորդ։

— Բան մը չըսաւ, բայց կարծեմ պիտի ուշանայ քիչ մը։

Այս վերջին նախադասութիւնը արտասանելու ատեն թեթեւ կարմրութիւն մը իջած էր օրիորդին դէմքին վրայ։ Իր՝ դրան շրջանակին մէջ կայնիլը, կարծես ո եւ է անձի մը մուտքը արգիլելու համար, կասկած ներշնչեց ինծի։

— Ուրկէ՞ գիտէք որ պիտի ուշանայ, քանի որ ձեզի բան մը չէ ըսած։

— Այսինքն, ըսաւ օրիորդը քիչ մը եւս շուարելով, երբ շուտ վերադառնալու պայմանով դուրս ելլէ, ինծի կը պատուիրէ որ եթէ յաճախորդ մը գալու ըլլայ՝ սպասցնեմ, մինչ-

ՍՓՈՐ՝ ձկնորսութիւն — ՍԷՐ՝ թակարդ:

դեռ քիչ առաջ մեկնելու ատեն բան մը չըսաւ ինծի, անկէ կը հետեւցնեմ թէ ուշ պիտի գայ...

— Թերեւս մտադրած էր, մոռցաւ ձեզի ըսելու, ըսի, մեծ փաստաբանները շատ չեն սպասցներ իրենց յաճախորդները... Եթէ թոյլ կուտաք, օրիորդ, հինգ վայրկեան սպասեմ իրեն...

Առանց օրիորդին հրաւէրին սպասելու ներս մտայ և դուռը գոցեցի ետեւէս։ Օրիորդը կատարեալ իրողութեան մը առջեւ գտնուած էր, ուզած չուզած՝ համակերպեցաւ բաղդին ու կէս բերան «Հրամմեցէք, նստեցէ՛ք», ըսաւ, ինծի գահաւորակ մը ցուցնելով:

Շնորհակալութիւն յայտնելով նստայ և հետաքրքրութեամբ սկսայ շուրջս դիտել։ Նշանաւոր փաստաբանի մը սպասման սրահին պէս կահաւորուած էր այս սենեակը։ Պատերուն վրայ մեծադիր նկարներ, գետինը խոշոր գորգ, մարոքէն բազկաթոռներ, թիկնաթոռներ, անկիւն մը մեքենագիր օրիորդին գրասեղանը, իսկ անոր ետեւի կողմը՝ գոց դուռ մը, որ հաւանաբար փաստաբանին աշխատած սենեակին հետ կը հաղորդակցէր։ Օրիորդը նստած էր իր գրասեղանին առջեւ, այդպէս բնական պատնէշ մը կազմելով իմ և այդ գոց դրան միջեւ:

Արդեօք ո՞վ կար այդ գոց դրան ետին, արդեօք իրա՞ւ Անայիսը փաստաբանին հետ էր, եթէ ոչ Գաբիկ կատակ մը ըրած... Այս խորհրդածութիւնները հազիւ թէ միտքէս անցած էին, ահա՛ աչքիս կը հանդիպէր քովի թիկնաթոռի վրայ ձգուած մետաքսէ էշարբ մը, որ արիւնս կը ցամքեցնէր երակներուս մէջ:

Այս ի՞նչ էր... Մետաքսէ էշարբ մը, և յար եւ նման անոր, որ ես Անայիսին նուիրած էի դեռ երկու օր առաջ...։ Այդ էշարբը ի՞նչ գործ ունէր հոս... Ուրեմն իրաւ է որ Անայիս եկած էր փաստաբանին գրասենեակը և այս պահուս դեռ հոն կը գտնուէր...։ Բայց ինչո՞ւ ծածկել իր ներկայութիւնը, եթէ բարի էր դիտաւորութիւնը...

III

— Կը ներէք, օրիորդ, ըսի, էշարբը ձեռքս առնելով, ինծի անանկ կը թուի որ ա՛յս էշարբը այսօր կնոջ մը վրայ տեսած եմ... Այցելուհի մը եկա՞ւ հոս քիչ առաջ...

Օրիորդը կարմրեցաւ.

— Ո՛չ, մէկը չեկաւ... Այդ էշարբը ինծի կը պատկանի...

— Ձեզի՞ կը պատկանի... Կրնա՞ք ըսել վրայի ինիսիալները։

Էշարբին վրայ ինիսիալ չկար, բայց ես ծամածուռ ձեւարան ըսած էի, օրիորդին սուտը բռնելու համար և ծառամբ յաջողեցայ դիտաւորութեանս մէջ։ Օրիորդը շփոթած ոտքի ելաւ և քովս գալով էշարբը ձեռքէս առնել ուզեց։

— Բայց չըսիք թէ՝ վրան ի՛նչ ինիսիալներ կան։

— Խնդրեմ, պարոն, էշարբս յանձնեցէք ինծի...

— Ուրկէ՞ պիտի գիտնամ որ այս էշարբը քուկդ է, քանի որ վրայի ինիսիալները չես գիտեր...

Օրիորդը բոլորովին շուարեցաւ և կարմրեցաւ։

— Ինծի՛ նայէ, ըսի, ձեռքէն բռնելով և քովս նստեցնելով, ինձմէ մի՛ պահեր և ճշմարտութիւնը խօսէ՛... Այս էշարբին տիրուհին հիմա սա քովի սենեա՞կն է...

— Ինչե՛ր կ'ըսէք, պարոն։

— Մի՛ ուրանար, ես ամէն բան գիտեմ... Քիչ առաջ հետապնդեցի զինքը և տեսայ հոս մտնելը...։ Այս պահուս անիկա փաստաբանին հետ քովի սենեակը կը գտնուի, և թակարդի մէջ ինկած մուկի պէս ձայնը չի կրնար հանել...։ Ես անոր ամուսինն եմ, հասկցա՞ր... Կը տեսնե՞ս սա զէնքը (Օրիորդին ձեռքը բռնեցի եւ գրպանիս դուրսէն՝ ակնոցիս տուփը շօշափել տուի), հիմա եթէ այդ սենեակէն ներս մտնեմ և երկուքին գլխակը փշեմ գետին, ո՛չ մէկ պատասխանատուութիւն կուգայ ինծի...

— Խնդրե՛մ, խնդրե՛մ, պաղատեցաւ օրիորդը, խնայէ՛ տիրոջս, շատ բարի մարդ մըն է...

— Բայց ի՞նչ իրաւունքով իմ կնոջս հետ...

— Մի՛ խօսիր, մի՛ խօսիր, հառաչեց տաքթիլօն, ձեռքը բերնիս վրայ դնելով, ու յետոյ մազերս գգուելով՝ խնդրեմ, պարոն, իմ սիրոյս համար խնայէ՛ անոնց...

. . . .

Աբարթըմանին դուռնէն դուրս ելլելու ատեն Գաբիկ յանկարծ գիմացս ցցուեցաւ։

— Կը ներե՛ս, բարեկամ, կը ներե՛ս, անիրաւ տեղը քուկինիդ մեղքը առի... Կ'երեւի թէ նմանցուցեր եմ... Դեռ

քիչ առաջ հանդիպեցայ իրեն... Մօրը հետ Նյուպէն կուգային... Ուխտագնացութեան գացեր են... Շատ յոգներ էին... Կը ներես բարեկամ, կը ներե՛ս...

Այս միջոցին, աչքերը կարմրած, խոշոր փորով մարդ մը վազելով շնչասպառ մեր քովը եկած էր ու ճաղատ գլուխէն հոսող քրտինքները սրբելով, և «Ո՞ւր է սա անպիտան փաստաբանին գրասենեակը» ըսելով՝ սանդուխներէն վեր կը խոյանար, մինչ ես Գաբիկին դառնալով կ'ըսէի.

— Զգուշացի՛ր, Գաբիկ, ինծի հետ շատ կատակ մի՛ ըներ...։ Հայտէ՛, այսօր ներեցի քեզի՝ տաքթիլօին խաթեր համար։

ՎԱՀՐԱՄ ՏԱՏՐԵԱՆ

ԱՌԱՒԵԼՈՒԹԻՒՆ...

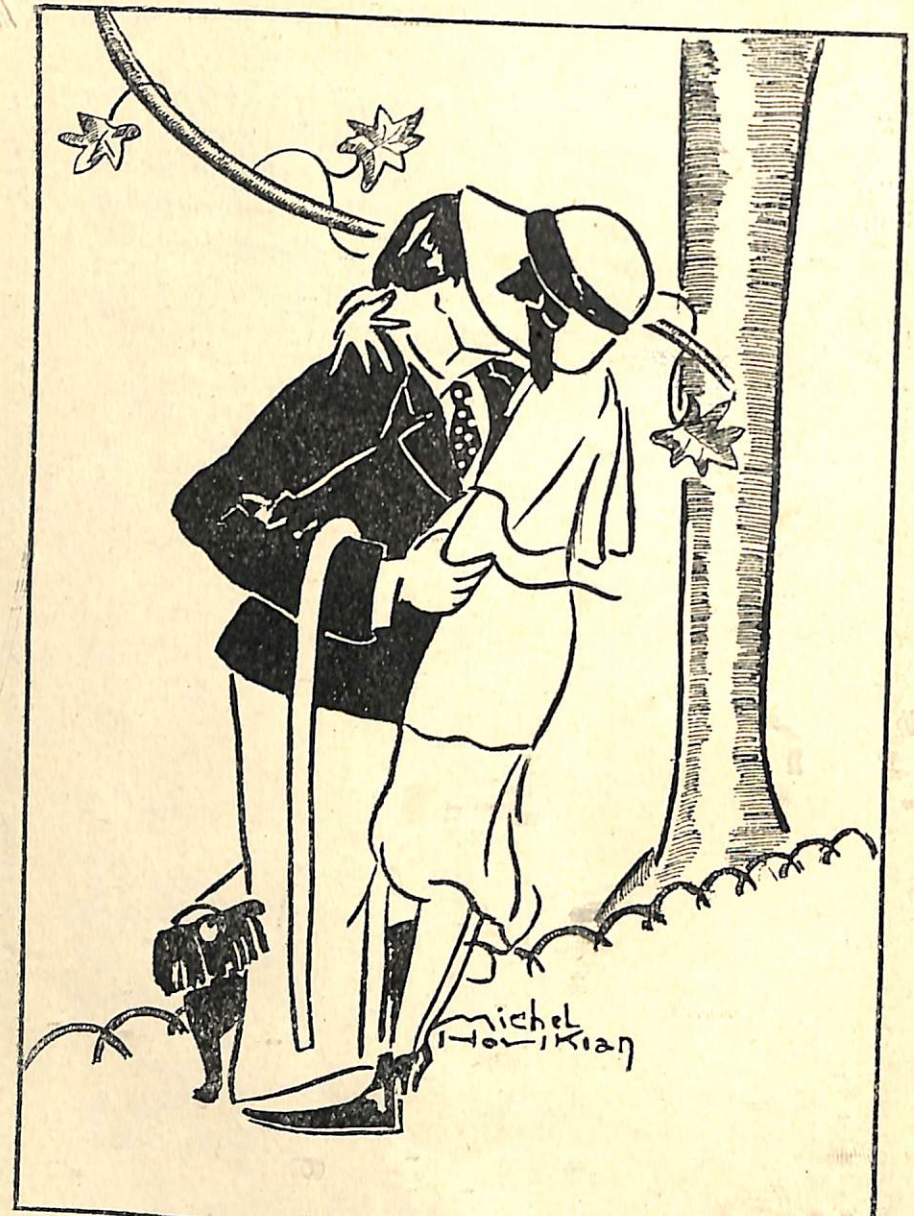

Խոշոր գլխարկներուն առաւելութիւնը ա՛յն է որ ամէն բան կը ծածկեն...

ՓԱՓԿԱՆԿԱՏՈՒԹԻՒՆ

Եթէ քաղաքավարութիւնը տարրական գիտելիքն է ընկերական կեանքին, փափկանկատութիւնը անոր բարձրագոյն դասընթացքը կարելի է համարել։ Անփափկանկատ վարմունքները աստիճաններ ունին եւ կ'ընդգրկեն գրեթէ անքաղաքավար ժէսթերէն մինչեւ այն պզտիկ կաֆերը, որոնք շատերու համար աննըշմար կը մնան։

Tactի մեծ կամ փոքր պակասներու օրինակները կը վխտան ամէն օր։ Չի՞ պատահեր ձեզի որ օրիորդի մը հետ ըլլաք եւ հանդիպիք ծանօթի մը ու ան, առանց ինքզինքին հարցնելու թէ ձեր քովինը արդեօք նշանածնի՞դ է, ընկերոջ մը կի՞նն է, կամ հա՞յ է, ըսէ ձեզի, նշանակալից աչք մը նետելով. «Հասկնա՛նք...։ Մատս մէ՛ջն է։» Այս գրիզի օրերուն չէ՞ք լսեր որ մէկը չափազանցելով պատասխանէ, երբ շատերը իրենն կը բացատրեն իրենց կեանքի դժուար օրերը. «Զարմանալի՛ բան, ես բան մը զգացած չունիմ։ Այս տարի կառք մը պիտի առնեմ, իսկ գալ տարի տուն մը շինելու միտք ունիմ։»

Անցեալները քանի մը բարեկամներ հաւաքուեր էինք, քիչ մը զուարթացնելու համար մեր մէկ ընկերը, որուն կինը մեռած էր երկու ամիս առաջ։ Հազիւ խեղճը իր ցաւը մոռցեր էր պահ մը, երբ մենէ մէկը ըսաւ.

— Ա՜խ, կնիկդ մեր մէջը ըլլալու չէ՞ր հիմա...։ Ի՜նչ կին էր։

Քիչ վերջը ուրիշ ծանօթ մը մօտեցաւ մեր սեղանին։ Նոյն փափկանկատ պարոնը խօսք առաւ նորէն.

— Օ՜, եկուր նայինք...։ Garçon! encore un demi!

— Շնորհակալ եմ, հիմա խմեցի։

— Չէ՛, ինծի՛ համար ապսպրեցի. անա՛նկ ծարաւ մը ունիմ այսօր որ...։

Հանդէսէ մը ետքը, երբ անակնկալ տեղատարափ անձրեւ մը կը սկսի, մեկնումի պահուն, ըսել նոր հարուստի մը որ արդէն... նոր աղքատ եղած է եւ իր շքեղ կառքը ծախած շատոնց.

— «Օ՜, ձեր կառքը կը սպասէ արդէն դրան առաջ», ստիպելով որ դիմացինդ ըսէ հրապարակաւ. «Ներեցէք, ա՛լ կառք չունիմ...»

Ի՜նչ կաֆ, ի՜նչ կաֆ...։

Սալօններու մէջ երբեմն կան պարոններ, որոնք գոմփլիման ընել կը կարծեն, բայց արդիւնքը ճիշդ հակառակը կ'ըլլայ.

— Ցակո՛բ, հրաշալի է եղեր սա քօթիւմիդ կերպասը. չորրորդ ամա՛ռն է կարծեմ։ Հա՜... օրիորդին չի ներկայացուցի քեզի։ Իրաւ է որ, օրիորդ, ե՛ս անգամ դժուարաւ ճանչցայ ձեզի. այսօր բոլորովին փոխուեր էք. ի՜նչ élégance, ի՜նչ գեղեցկութիւն։ Կը ներկայացնեմ՝ պարոն Ցակոբ Փ., միշտ երիտասարդ բարեկամս. օրիորդ Բ., Փարիզի դեռատի կոկոններէն։

— Շնորհակալ եմ։ Ես ճանչցայ ձեզ, օրիորդ, եթէ դուք չի յիշեցիք զիս։ Միասին Երանուհեան վարժարան գացած ենք, թէեւ դուք մեծերուն կարգն էիք։ Այո՛, ... 1900ին էր. այն ատեն դուք վեց-եօթը տարեկան անուշիկ աղջիկ մըն էիք...։

*
* *

Պատմութիւն մըն ալ՝ եթէ կ'ուզէք։

Անցեալ օր պատահեր էի հին եւ հեռաւոր ծանօթի մը, որ նոր Փարիզ եկեր էր։ «Եթէ մեր կողմերէն անցնիս, հանդիպէ՛ մէյ մը», ըսեր էի իրեն։ Կիրակի օր, ժամը չորսին, երբ կը պատրաստուէի դուրս ելլել, բարեկամս եկաւ։

— Առաջուընէ լուր չի տուի որ լաւ սիւրբրիզ մը ըլլայ քեզի։ Հա՛յտէ նայինք, աղուոր կիրակի մը անցնենք միասին։ Առաջ Փարիզի չորս կողմը թաքսիով պտոյտ, վերջը ճաշ, ետքն ալ թատրոն։ Ի՞նչ ըսիր։

Ի՛նչ կ'ուզէք որ ըսէի։

Պտոյտին վերջը չէր գար։ Նոր Պէլվիլ էինք՝ բարեկամս էթուալը տեսնել կ'ուզէր. Վէնսէն էինք՝ Նէօյեի այցելել կը փափաքէր։ Այնպէս որ, Սէն Տընիէն անցնելու պահուն, Լուսինեանի դամբարանին առջեւ, երբ ան ա՛խ կը քաշէր ըսելով. «Լուսինեա՛ն, թա՛գդ պէտք է հայ ժողովուրդին», նոյն թօնով կրկնեցի. «Իրա՛ւ tact պէտք է մեզի...»։

Երեք ժամ վերջ Մօնմարթր հասանք։

— Թաքսին վճարեցիր, աղէ՛կ, ըսաւ։ Բայց ես մարդու վրայ իյնալ չեմ սիրեր։ Այսօրուան ծախքերը մէյ մը դուն պիտի ընես՝ մէյ մը ես...։ Սա ճաշարանը ճաշե՞նք։

— Քիչ մը սուղ է, ի՞նչ տեղը կայ, ըսի՝ խորհելով որ կարգը ի՛րն էր,

— Եղբա՛յր, աս ալ սանկ օ՛ր մըն է։

— Է՜հ, եթէ կ'ուզես։

— Բայց առաջ սա քաֆէն մէյ մէկ գարեջուր խմենք նէ՝ ի՞նչպէս կ'ըլլայ։

Կրնա՞ք չէ ըսել։ Հինգնոցի մը վրայ թերեւս ինք աւելի մեծ գումար մը ետ առաւ քաֆէէն, քան թէ ես ճաշարանին մէջ՝ երկու հարիւրնոցներուս վրայ։ Բայց չէ՞ որ կարգը այդպէս էր։

— Գազինօ տը Փառին մօ՞տն է, ըսաւ՝ երբ ճաշարանէն դուրս ելանք։

— Այո՛, քալելով հինգ վայրկեան։

— Օթօպի՛ւս մը առնենք սիրելիս. ինչո՞ւ յոգնինք։

Միւզիք հօ՛լն ալ մեզի մնաց, խորհեցայ։ Եւ իրաւ ալ թատրոնը քաղաքավար ժէսթով մը բարեկամս առաջ անցուց զիս... դէպի կիշէն։ Երբ տխրութեամբ կը դիտէի գիներու ցուցակը, ան հեռուէն կը պոռար.

— Սանկ առջեւները ըլլանք որ բա՛ն մը տեսնանք։

Ներկայացումէն վերջ մէթրօ մտանք։ Կիշէին մօտ, ձեռքս գրպանս տարի ժամացոյցս նայելու համար։ Բարեկամս թեւէս քաշեց.

— Ինծի՛ նայէ, անանկ բան չկայ. դուն սա ձեռքդ վար կ'առնե՞ս. ի՞նչ պայման դրինք։

Քիչ վերջը երկրորդ կարգի տոմսակ մը երկարեց ինծի՝ ըսելով.

— Գալ կիրակի առաւօտուընէ պիտի գամ. սանկ կուշտ ու կուռ իրար վայելենք։

ԱՆ ՈՐ ՉԷՔ ԳԻՏԵՐ

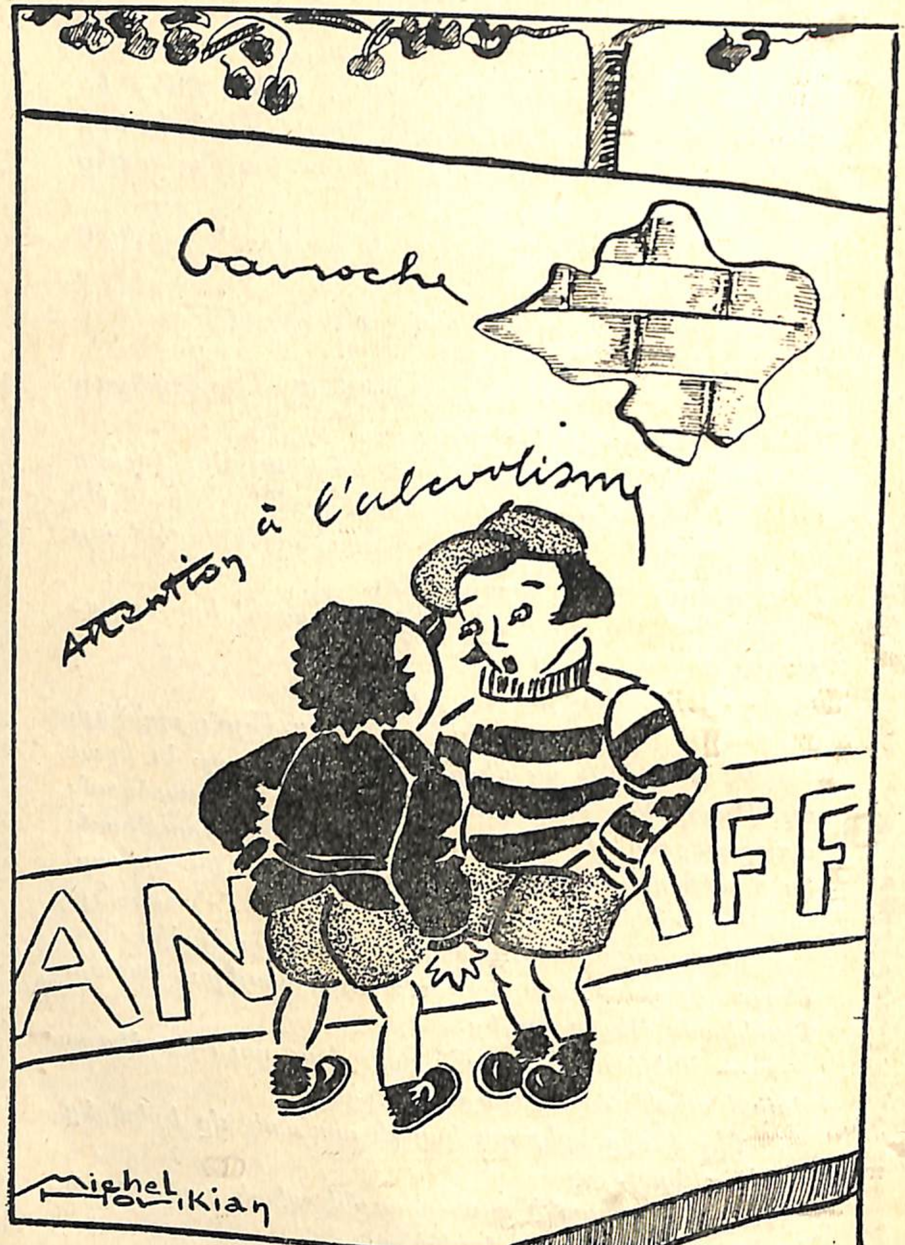

— *Մամաս 30 տարեկան է, ես ալ 10։*

— *Ըսել է մամադ 3 տարեկան եղած ատենը դուն ալ 1 տարեկան ես եղեր...*

ԴՈՒՔ ՉԷՔ ԿՐՆԱՐ ՀԱՍԿՆԱԼ...

I

Սիրելի Լուիզս,

Այսօր ժամը 3 ին տանը մէջ մինակ եմ, մօրաքոյրս զաւակներուն հետ Մեծ Կղզի մամային այցելելու գացին, ես գործ մը պատրուակելով միասին չգացի... Նայէ որ այս հազուագիւտ առիթը չփախցնենք... Ամուսինդ կերպով մը խաբելով եկուր։

Անհամբեր կը սպասեմ քեզի

ԳԱԲԻԿ

Յ. Գ.— Նամակս կարդալէ ետք այրէ՛։

⊙

Սիրելի Լուիզս,

Չես կրնար երեւակայել թէ ո՞ր աստիճան մտազբաղ դարձեր եմ քեզ ճանչնալէս ի վեր...։ Այս երկրորդ նամակն է որ կը գրեմ, վերի երկտողը առաջուց գրած էի, պահարանին մէջ չդրած մէյ մըն ալ կարդամ ըսի. Յետ Գրութիւնը կարդալու ատեն մտազբաղութեամբ՝ ինքզինքս քու տեղդ դրեր եմ, ու նամակս՝ այրեր, խապար չեմ...։ Մէկ ժամ ետքը սխալիս անդրադարձայ երբ տեսայ որ ժամը 3 ին չէիր գար... Իսկոյն այս երկրորդ նամակը գրելով կը ղրկեմ քեզի, ժամը 4 ին անպատճառ կը սպասեմ։

Համբոյրներով

ԳԱԲԻԿ

. . . .

Տիկին Լուիզ շըմինէին առջեւ՝ բազկաթոռին մէջ ընկողմանած՝ երկու անգամ կարդաց այս նամակը, ժպտեցաւ ու Գաբիկի թելադրութեան համաձայն՝ նամակը նետեց ճարճատող բոցերուն մէջ, յետոյ թեւի ժամացոյցին նայեցաւ, ժամը դեռ 3.20 էր, պատրաստուելու համար ոտքի կ'ելլէր, երբ յանկարծ ամուսնոյն ոտնաձայները լսեց. իսկոյն թաշկինակը հանեց ու երեսին բռնեց...

— *Օ՛ֆ... օ՛ֆ... անտանելի՛ բան է աս։*

— *Ի՞նչ է, ի՞նչ կայ նորէն։*

— *Սա ակռայիս ցաւը։*

— *Քաշել տո՛ւր, թո՛ղ լմըննայ... Աս ամէն օր չի քաշուիր...*

— «Թաշկէ տո՛ւր» ըսելը դիւրին է, չե՛ս գիտեր որքա՛ն կը ցաւի, Գեղամ։
— Եկուր քրէողօթ դնեմ քիչ մը։
— Ո՛չ, ատամնաբոյժին պէտք է երթամ...
— Այսօր օրը չէ։
— Այո՛, բայց եթէ սաստիկ ցաւելու ըլլայ, եկո՛ւր ըսաւ։
— Ես ալ միասին գա՛մ։
— Կը նախանձի՞ս կոր։
— Ո՛չ, կը ձանձրանամ կոր։
— Դուն հարբուխ ես... Դուրս մի՛ ելլար...
— Շատ լաւ, աղուորս, կը սպասեմ քեզի։
— Եթէ բարի կենաս, քեզի շաքար կը բերեմ...
— Ո՛հ, իմ անուշիկ կնիկս, համբոյր մը կանխիկ չե՞ս տար...
— Այսօր չըլլար... Հարբուխդ անցնի՛, անկէ ետքը...։

II

Միւսիւ Գաբիկ մինակը նստած՝ պատկերազարդ հանդէս մը կը կարդար Մօտայի իրենց բնակարանին մէջ։ Զափազանց մտադրաղ՝ չէր գիտեր թէ ի՞նչ էր կարդացածը. երկու տողը անգամ մը աչքը կը վերցնէր գիրքէն ու կը նայէր գօնսօլին վրայի ժամացոյցին, որուն սլաքները կարծես չէին քալեր...
— Ժամը չորսը անցաւ, կը մրմնջէր ինքնիրենը, ո՞ւր մնաց արդեօք։
Անհամբերութենէ ոտքի ելած՝ ձեռքը շփելով կը դառնար սենեակին մէջ, երբ հեռուէն ինքնաշարժի մը աղմուկը լսուեցաւ։ Օթօ մը դարձած էր փողոցը ու իրենց տան առջեւը կանգ առած։ Գաբիկ ուրախութեամբ վազեց պատուհանը, վարագոյրը մէկդի ընելով տեսաւ գոց կառք մը, որ դրան առջեւ կեցած էր. նոյն միջոցին դրան զանգակը կը հնչէր։
Գաբիկ սանդուխները չորս ցատկելով կը վազէր վար ու դուռը կը բանար...։ Բայց հազիւ թէ դուռը բացած՝ զարմանքէն ու սարսափէն ետ ետ կ՚ընկրկէր, ու բերնէն ակամայ զարմացական բացագանչութիւն մըն է որ կը թռէր.
— Օ՛, Գեղա՛մ...
— Չէիր սպասեր ինծի, չէ՞...
Ո՛չ, Գաբիկ երբեք, երբէ՛ք չէր սպասեր թէ՝ կնոջ տեղը ամուսինը պիտի գար... Արդեօք նամա՛կը բռնուա՞ծ էր...։ Գաբիկ սոսկումով կը դիտէր Գեղամին ձեռքը, որ տափին դրպանին մէջ կարծես թէ ատրճանակի մը կոթը կը բռնէր...
— Ո՛չ, երբեք չէի սպասեր, ըսաւ Գաբիկ թուքը կլլելով, հրամմեցէք, բարի՛ եկաք...
— Ես աստնկ բարեկամները երբեմն անակնկալի կը բերեմ, ըսաւ Գեղամ բարձրաձայն խնդալով, կինս տանթիսթին

ՁԵՌՔ, ՄԱՏ, ԿՈՒԻ...

— Խնդրենալով ձեռքս խնդրեցիր, հիմա ալ ամէ՛ն գործի մէջ անպատճառ մատս կը տեսնես...

գացած էր, տունը, մինակս կը ձանձրանայի կոր, ելլեմ Գաբիկին երթամ, ըսի...

Գաբիկ երկար շունչ մը քաշեց.

— Շատ լաւ ըրեր էք, բարեկամս, ես ալ տան մէջ մինակ եմ, կը ձանձրանայի կոր... Հրամմեցէ՛ք, վեր երթանք...:

III

Երկու բարեկամներ ձեռք ձեռքի բռնած՝ խօսակցելով սանդուխներէն կ'ելլէին, երբ փողոցի դրան զանգակը հնչեց: Գաբիկ ակամայ ցնցուեցաւ ու լեզուն խածաւ:

— Դո՛ւռն է կարծեմ, դիտել տուաւ Գեղամ, տեսնելով որ Գաբիկ զանգակին ձայնը չէր իմացած՝ կը շարունակէր սանդուխները ելլել:

— Այո՛, լսեցի, ըսաւ Գաբիկ ճակտէն հոսող քրտինքները սրբելով:

— Չբանա՞ս...

— Հարկ չկայ բանալու... Հացագործը պիտի ըլլայ... Թո՛ղ զարնէ երթայ... Այսօր հացի պէտք չունինք...

— Բայց ասիկա հացագործի չի նմանիր կոր... Նայէ՛ ետեւէ ետեւ կը զարնէ կոր. եթէ կ'ուզես ես երթամ բանամ...

— Խնդրեմ, բարեկամս, այդ ի՞նչ խօսք... Դուք վեր ելէք, ես կը ճամբեմ մարդը, կուգամ...

— Հոգ չէ, միասին երթա՛նք, ըսելով Գեղամ սկսաւ դրան կողմը յառաջանալ իր ետեւէն քաշելով Գաբիկը, որուն սրունքները վախէն կթոտած՝ չէին քալեր...

— Չի քալե՞ս, բարեկամ, ոտքերդ ի՞նչ իրար մէջ կ'անցընես կոր..

— Էֆէնտիմ, րօմաթիզմա եղեր եմ, արագ չեմ կրնար կոր քալել...

— Ի՛նչ շուտ, քանի՞ տարեկան ես դեռ...

— Այս հիւանդութիւնը տարիքի չի նայիր, բարեկա՛մ...

Այսպէս խօսակցելով անոնք եկած ու բացած էին դուռը, ու հազիւ թէ բացած՝ արմանքէ եւ զարմանքէ ետ ետ կ'ընկըրկէին... Նորեկը, որ Լուիզն էր, նոյնպէս ամուսինը տեսնելով սարսափէն գոյնը նետած էր:

Գաբիկ իսկոյն կը փրկէր կացութիւնը ու առաջ անցնելով.

— Օ՛, հրամմեցէք, տիկին, այս ի՛նչ պատիւ է որ կ'ընէք մեզի...

Լուիզ առանց պատասխանելու Գաբիկին, խօսքը ամուսնոյն ուղղելով.

— Պրավօ՛, Գեղամ, այսպէ՞ս կը յարգես խոստումդ:

— Կը ներես, աղուորս, կը ներե՛ս...

— Բայց ի՞նչ կայ, ի՞նչ եղաւ որ, կը հարցնէր Գաբիկ:

— Բան մը չեղաւ... Կնոջս խոստացած էի որ դուրս չի

պիտի ելլէի... Յանցանքի վրայ բռնեց ինծի... Տանթիսթին չգացի՞ր, Լուիզ:

— Գացի, հոն չէր... Տուն վերադարձիս՝ իմացայ որ հոս էիր, վազելով ետեւէդ եկայ տուն տանելու համար քեզի... Դուն խե՞նդ ես, ի՞նչ ես... Այս օդին դուրս ելե՛ր... տակէն ֆանէլադ ալ չես հագեր...

— Ա՛խ, իմ անուշիկ կնիկս, հառաչեց Գեղամ յուզումէն կինը գրկելով, ինտո՛ր հոգ կը տանիս առողջութեանս...

Ու խօսքը Գաբիկին ուղղելով.

— Ամուսնացի՛ր, բարեկամս, ամուսնացի՛ր... Ամուսնութենէ խեր չկայ...: Դուք ամուրիներդ չէք կրնար ըմբռնել թէ՝ ի՛նչ է ընտանեկան երջանկութիւնը:

— Այո՛, մրմնջեց Գաբիկ, մանաւանդ երբ մէկը ձերինին պէս անձնուէր կին մը ունենայ!

ՎԱՆԹՈՒԹՐԻ

ԿԷՍԸ՝ ԿԷՍԻՆ...

ԿԻՆԸ.— Ահա՛յս օրուընէ սկսեալ ես քուկին կէսդ եմ ...
— (°)...

ՕՏԱՐԻՆ ՍԷՐԸ

I

Կիրակի առտու էր, շատ կանուխ, տակաւին անկողինէս չէի ելած՝ երբ ինքնաշարժի մը ձայն առի որ մեր տան դրան առջեւ կեցաւ: Նոյն պահուն դուռը զարնուեցաւ ու երկու վայրկեան վերջ ննջասենեակիս դուռը բացուելով մեր բարեկամ Գեղամը տեսայ.

— Ի՞նչ է ան պէ՛, տաշա պառկե՞ր ես, շո՛ւտ, ելի՛ր:

— Ի՞նչ կայ, Գեղամ, ըսի, անկողնիս մէջ կէս մը ելլելով:

— Հայտէ՛, հայտէ՛, ելի՛ր:

— Ըսէ՛, Գեղա՛մ, ի՞նչ կայ:

— Նոր առի, պտըտելու պիտի երթանք...

— Ի՞նչ, հագո՞ւստ, բարո՛վ գործածես:

— Չէ՛ պէ, օթոմօպիլը:

— Իրա՞ւ, քո՞ւկդ է, բարով գործածես:

— Հայտէ՛ ելիր, Միսաքն ալ վարը կը սպասէ կոր, մէկտեղ պտըտելու պիտի երթանք:

— Ես այսօր գործ ունիմ, Գեղամ, տեղ մը չեմ կրնար գալ:

— Հայտէ՛, խաֆա մի բըներ, շո՛ւտ ելիր, ուշ մնացինք:

— Չէ՛, իրաւ կ'ըսեմ Գեղամ, չեմ կրնար գալ... Արդէն դուն գիտես պատճառը:

— Հայտէ՛ ել, և քանի որ անոր ալ խօսք տուած ես՝ անիկա ալ մէկտեղ ա՛ռ, կը պտըտինք, աղէկ ժամանակ մը կ'անցնենք:

— Հէ՞, ըսի, անկողինէս ցատկելով, կամաց եկուր, ի՞նչ ըսիր, անիկա ալ մէկտե՞ղ առնեմ մի. դուն քիչիկ մը խելքէդ պակասութիւն ունի՞ս:

— Ի՞նչ կայ որ, ի՞նչ է եղեր, չելլենք ուտելու ըլլանք:

— Գեղամ, հիչ խելքդ կը հասնի՞ քի ես անիկա երեք հոգիի մէջ բերեմ:

— Ի՞նչ կ'ըլլայ որ, մենք ալ մերինները պիտի բերենք, աղուոր ժամանակ կ'անցնենք…

— Ի՛նչ կ'ուզէ նէ թող ըլլայ, ես անիկա ձեռք բերելու համար երկու ամիս ետեւէն ինկայ, գիտե՞ս։ Ասկէ զատ, անիկա իրաւ է թէ հիմա սիրուհիս է, բայց գինքը ա՛յնչափ կը սիրեմ որ հետը պիտի ամուսնանամ։

— Բայց հայ չէ նէ։

— Ի՞նչ կ'ըլլայ հայ չըլլալով, Գեղա՛մ, գիտցած ըլլաս որ սէրը ազգութիւն չի ճանչնար, մեր հաւատքը սէրն է, և քանի որ ան զիս կը սիրէ և ես ալ զինքը կը սիրեմ, ըսել է մէկ ազգութեան կը պատկանինք սիրոյ աշխարհին մէջ… Գեղամ, չես գիտեր, ի՛նչ գեղեցիկ է, հասա՛կ մը ունի որ…

— Հայտէ՛ ծօ, այդչափ մաթախ բան մը չըլլա՛յ, ով գիտէ ի՛նչ պիչիմսիզ մէկն է։

— Ինծի՛ նայէ, Գեղամ, բերանդ քեզի ժողվէ՛, կը հասկընա՞ս, ասկէ զատ կարծեմ ճաշա՛կս ալ գիտես։

— Հա՛, գիտեմ, սա ո՞ւր է անցած տարի աղջըկան մը զարնուած էիր տէ՝ կուրծքերը կը գովէիր կոր, մէյ մըն ալ բաչավրա ելաւ նէ՝ ան չէ՞ ճաշակդ։

— Դուն անոր մի՛ նայիր, ան անանկ բան մըն էր եղաւ։

— Հիմա ի՛նչ է նէ, հայտէ՛, ելի՛ր… Հա՛ մոռցայ հարցնելու, ի՞նչ ազգէ է… Հասկցայ, անպատճա՛ռ յոյն է։

— Ինչէ՞ն հասկցար, Գեղամ։

— Զհասկնայի նէ՝ ամօ՛թ, այսչափ տարուան ընկերդ եմ։ Յոյն աղջիկէն ուրիշ աղջիկ կը սիրե՞ս որ…

— Այդպէս ըսելու իրաւունք չունի՛մ, Գեղա՛մ։ Յոյն աղջկան սէրը լուրջ, ճշմարիտ, ուղղակի քո՛ւ անձիդ կ'ըլլայ, և ո՛չ թէ դրամիդ… Բայց դուն ինծի չափ յոյն աղջկան հոգեբանութիւնը չես ուսումնասիրած, որովհետեւ ինծի չափ անոնց հետ չես ապրած։

— Ո՞վ ըսաւ քեզի որ չեմ ապրած, իմինս ալ յոյն է։

— Իրա՞ւ, Գեղամ, բնաւ հաւատալս չի գար կոր։

— Կ'ուզես նէ հաւատա, կէս ժամէն կը տեսնաս՝ մէկտեղ պիտի բերեմ… Ես քեզի պէս նախանձոտ չեմ։

— Հապա յոյները չէիր սիրեր տէ՝ հայերուն պոչէն բռնած կ'երթայիր նէ…

— Այս անգամ ասանկ եղաւ։

Ի՞ՆՉ ԸՍԵԼ ԿՈՒԶԷ…

— Հաւատացէ՛ք, պարոննե՛ր, կենդանիները կը պաշտեմ…

— Երանի՛ ձեր ամուսինին, որ ձեզի պէս կին մը ունի…

— Ի՞նչպէս է, հայերո՞ւն հաւնեցար՝ թէ յոյներուն։
— Հայերը ո՛ւր, Յոյները ո՛ւր… Յոյներուն պէս աղջիկ կա՞յ պէ։ Մինակ բան մը կայ քի՝ խելքս չի հասնիր կոր, գիտես քի մինակ ինծի հետ չէ։
— Անանկ է նէ՝ դուն է՛ն գէշին հանդիպեր ես, յոյ-ներուն հազարէն մէկը ատանկ կ'ըլլայ։ Անունը ի՞նչ է։
— Անո՞ւնը, Անկելիքի։
— Ի՞նչ, Անկելիքի՞, իրա՞ւ. իմինիս անունն ալ Անկե-լիքի է, բայց քուկինիդ և իմինիս մէջ որոշ տարբերութիւն կայ… Իմինս հաւատարիմ է…։

II

Գեղամին ինքնաշարժը նստած՝ զոր ինք կը վարէր՝ դէպի Բերա կը սուրայինք։
— Մխաք պէ՛, ըսաւ Գեղամ, քուկինդ ո՞ւր կը նստի։
— Թագսիմ, տղա՛ք, եկէ՛ք առաջ անիկա առնենք։
— Զարմանալի՛ բան, ըսի, քուկի՞նդ ալ Թագսիմ կը նստի… Ի՛նչ որ է, Գեղամին պէնզինի խնայողութիւն կըլլայ, երեքը մէկ անգամէն կ'առնենք։
— Մխա՛ք, ըսաւ Գեղամ, քուկինդ ալ յոյն է, չէ՞։
— Այո՛։
— Անունը ի՞նչ է, Մխա՛ք։
— Անկելիքի։
— Հէ՞, ըսի, չի կրնալով զարմացական աղաղակ մը զսպել, քուկի՞նդ ալ Անկելիքի կը կոչուի։
— Զարմանալու ի՞նչ կայ, ըսաւ Գեղամ, յոյները Ան-կելիքի անունը շատ կը սիրեն…
— Չեմ գիտեր, բայց ես կասկածիլ կը սկսիմ կոր…
— Ես սիրուհիիս վրայ բնաւ կասկած չունիմ, ըսաւ Մխաք։
— Ինծի գալով՝ ստորակէտ մը կասկած չունիմ, աւել-ցուց Գեղամ։
— Իսկ ես մազի չափ կասկած չունիմ, ըսի… Օ՛ն, Գե-ղամ, օթօն դարձո՛ւր, իմինս այս փողոցը կը նստի, երրորդ տունը։
— Ծօ՛ իմինս ալ հոս կը նստի։
— Հէ՞, վա՛յ խերն անիծեմ, ըսաւ Մխաք, եթէ փո-ղոցը սխալ չէ, իմի՛նս ալ երրորդ տունը կը նստի…

III

Երբ ինքնաշարժը սիրուհիիս դրան առջեւ կանգ առաւ, երեք ընկերներ չի կրցանք զարմացական աղաղակնիս զսպել։ Ես գործին անմիջապէս վերահասու եղայ, այո՛, հասկցայ թէ իմ սիրուհիս, որուն հաւատարմութեան, անկեղծութեան ու սիրոյն վրայ վստահ էի, ո՛չ միայն իմ սիրուհիս էր, այլ նաեւ՝ ընկերներուս. ուստի, դրան զանգակը հնչեցնելէ առաջ կեցուցի բարեկամներս և ըսի.
— Տղա՛ք, գիտցած ըլլաք որ եթէ ձեր սիրուհին ու իմ սիրուհիս մէկ է, ձեզի չեմ ձգեր, վերջը կռիւ չըլլայ…
— Եթէ կռիւ պէտք ըլլայ՝ ես պատրաստ եմ, ըսաւ Մխաք, թեւերը սոթթելով, գիտցած ըլլաք որ իրաւունքէս կէտ մը պակաս չեմ ընդունիր…
— Կեցէ՛ք, կեցէ՛ք, մէջ մտաւ Գեղամ, եթէ իրաւունք փնտռելու ըլլանք՝ ի՛մ իրաւունքս է, քանի որ ձեր մէջէն ամենէն հին սիրահարը ես եմ։
— Բարեկա՛մս, ըսի, սէրը հինը ու նորը չի՛ ճանչնար։ Իրա՛ւ է թէ ես երեք ամիսէ ի վեր զինքը կը ճանչնամ, բայց իր ամենէն անկեղծ ու մտերիմ բարեկամն եմ։
— Ի՞նչ ըսիր, ամենէն մտերիմ բարեկա՞մը, ըսաւ Մի-սաք, աճապա հետը դուրս ելա՞ծ ես…
— Ես քեզի պէս մինակ փողոցը չեմ պտըտած, Մխա՛ք, կը հասկնա՞ս, հետը սինեմա անգամ գացած եմ։
— Մինակ սինեմա երթալով ի՞նչ կ'ըլլայ քի, ըսաւ Գեղամ, մէջ մտնելով, ես հետը ծովու բաղնիք անգամ գա-ցած եմ ու իր մարմինին ամենէն գաղտնի տեղերն անգամ տեսած եմ։
— Ատիկա տեսած ես նէ՝ ծովուն ու ուրիշ մարդոց ներկայութեան տեսած ես, ըսաւ Մխաք, հապա ես ի՛նչ ըսեմ որ անկողինին մէջ անգամ տեսած եմ, կը հասկնա՞ք…
— Կեցէ՛ք պէ, ըսաւ յանկարծ Մխաք նոր գիւտ մը ընողի պէս, ձեզի բան մը պիտի ըսեմ, նե՛րս մտնենք ու աղջկան հարցնենք, մեզմէ ո՛րը որ ուզելու ըլլայ՝ անոր ձգենք զայն։
— Ես կ'ընդունիմ, ըսաւ Գեղամ։
— Աղէկ ըսիր, ըսի, ես ալ կ'ընդունիմ…
Ու դրան զանգակը հնչեցուցինք։ Սիրուհիս, և կամ

անոնց սիրուհին... դուռը բացաւ, ու մեզ երեքս մէկ տեսնելով՝ դող ելած՝ վեր առաջնորդեց։

— Օրիո՛րդ, ըսի, ես ձեզի հետ երեք ամիսէ ի վեր բարեկամացած եմ...

— Բայց, մէջ մտաւ Մխաք, եթէ դուն օրիորդին հետ երեք ամիսէ ի վեր բարեկամացած ես, ես ալ վեց ամիսէ ի վեր կը ճանչնամ զինքը...

— Հապա ե՞ս, ըսաւ Գեղամ, տարի մըն է կը ճանչնամ Օրիորդը և իր անկեղծ բարեկամն եմ...

— Կեցէ՛ք, ըսաւ Մխաք, նախ ես ըսեմ, վերջը դուք կ'ըսէք... Ինչպէս ըսի, Օրիո՛րդ, վեց ամիսէ ի վեր ձեր խենդ սիրահարն եմ, և ես ձեզ կը նկատեմ իբր իմ կինս... Ըսէ՛ք, պիտի ուզէ՞ք իմ կինս ըլլալ...

— Բայց, ըսաւ Գեղամ, ես Օրիորդը կեանքիս չափ կը սիրեմ... Խնդրեմ, Օրիորդ, առէ՛ք կեանքս որ ձեզի կը պատկանի...

— Օրիո՛րդ, ըսի, իր առջեւ ծունկի գալով, իմ կեա՜նքս, հոգի՛ս, հրեշտա՛կս չեմ ըսեր ձեզի, որովհետեւ ատիկա տեմօտէ եղած սիրաբանութիւն մըն է. ես պարզապէս ձեր անկեղծ բարեկամն եմ. ըսէ՛ք, մեզմէ ո՞րը կը նախընտրէք... Բայց որոշելէ առաջ լա՛ւ մը մտածեցէք...

— Ապահով եմ որ զի՛ս պիտի ուզէ Օրիորդը, ըսաւ Գեղամ։

— Զգեցէ՛ք Օրիորդին, ըսի, պաղատական նայուածք մը նետելով, որերնի՞ս հետեւինք ձեզի։

— Հաճեցէք վայրկեան մը սպասել, պարոննե՛ր, ըսաւ Օրիորդը, և ուրիշ սենեակ մը մտաւ։

— Անպատճառ վիճակահանութիւն կը քաշէ կոր, ըսաւ Գեղամ...

— Եւ ատիկա ցոյց կուտայ որ մեզ անկեղծօրէն կը սիրէ... Ձեզի չէ՞ի ըսեր որ յոյն աղջկան սէրը անկեղծ է...

Նոյն պահուն, Օրիորդը մանթօն հագած ու գլխարկը դրած՝ երեւցաւ դրան սեմին վրայ։

— Օրիո՛րդ, ըսի դարձեալ, իր առջեւ ծունկի գալով, որերնի՞ս պէտք է ձեզի հետեւինք։

Օրիորդը վայրկեան մը մեզ դիտեց, ու փողոցին դուռը բանալով՝ ըսաւ.

— Օթօն ո՛րին է նէ՝ թող ինծի հետեւի...

ՆԻԳԵՐԱԳ

ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆ...

— Ա՛խ, անուշի՛կս, ցերեկները քու վրադ կը խորհիմ, իսկ գիշերները քեզ կ'երազեմ...

— Ուրեմն երբ ամուսնանանք, ինծի սիրելու ժամանակ չպիտի ունենաս։

ԵՐԲ ՄԱԶԵՐԸ ԿԸ ԹԱՓԻՆ…

Փորձա՛նք, կատարեա՛լ փորձանք… Մազերս աշուելիօրէն կը թափին…

Այն որ, սակայն, հերաթափութեան վախը չունի, չի կրնար երեւակայել այն սոսկալի սրտադողը, զոր կ'ունենամ երբ ամէն առաւօտ սանտրին անգութ ճիրանները գլխէս կը յափշտակեն սեւաթոյր (ո՜հ) մազերս…

Ու չէ մնացած դարման որուն դիմած չըլլամ. ի զո՛ւր. մազերս վճռականօրէն իրենց supremum vale*ն արտասանած են. գլուխս՝ ձմրան ծառերուն նման յաւիտենապէս մերկ եւ անշուք մնալու դատապարտուած է:*

⊙

Եւ այս կանխահաս հերաթափութիւնը ստիպեց զիս որ օր առաջ աճապարեմ (երանի՛ թէ աճապարած չըլլայի) կեանքի կէսս ընտրելու, քանի դեռ… բանը բանից չէր անցել:

Որովհետեւ, ճաղատ մնացած գլխի մը ամենասոսկալի մղձաւանջն է՝ ամուսնութիւնը: *Չէ՞ որ, ներկայ էքսթրա-քաղաքակրթեալ դարուս, մարդկային ընկերութեան յղփացած արտառոց կարգ ու սարքը, մասնաւոր գլուխներ յատկացուցած է,* պատշաճութիւն *կոչուող… հիւանդութեան: Եւ, քսաներորդ դարուն մէջ, ամենամեծ անպատշաճութիւնն է… ճաղատ գլուխ ամուսին ունենալը:*

⊙

Երկու տարի է որ ամուսնացած եմ, այսինքն կեանքի *կէս մը ունիմ: «Կեանքի կէս»ը ստորագծեցի, որովհետեւ կատարեալ խաբկանք մըն է այդ անունը տալ Եւայի այն աղջըկան, զոր իբր կողակից ընտրած ես: Կինդ՝ կեանքի կէս!… Եւ իր ո՞ր արժանիքին համար: Որքան ես գիտեմ (իմ հարազատ կինս օրինակ ունենալով է որ կը խօսիմ) ան ո՛չ վըշտերդ ամոքել կը ջանայ, ո՛չ կեանքի փոթորիկին դէմ կողքիդ կը մարտնչի, եւ ո՛չ ալ քեզ… հանդարտ կը ձգէ որ քնանաս: Ան, մի միայն հաճոյքի պուպրիկ մըն է. ուրիշ ոչի՛նչ: Կամ աւելի ճիշդ, քսակդ կիսող (հատցնող չըսեմ) արարած մը… Այո՛,* քսակի կէս, *ճի՛շդ ու ճի՛շդ: (Խիստ շահեկան է «Հայ Կին»ի խօսքը լսել այս մասին):*

Սակայն, բուն փորձանքը ամուսնութենէն յետոյ սկսաւ, սա պարզ պատճառով որ կնոջս (իմա՛ քսակի կէսիս) գաղտուկ

իտէալներէն մին է եղեր՝ երկայն եւ խիտ մազերով ամուսին մը ունենալը: Ահա՛ թէ ինչպէս եղաւ այդ յայտնութիւնը:

Առաւօտ մը, երբ աչքերս բացի, տեսայ որ կինս անկողնին մէջ նստած՝ արտասուաթոր աչքերով պիշ պիշ զիս կը դիտէր: Ձայն գոված ըլլալու համար չէ որ կ'ըսեմ. սակայն, ի՛նչ մեղքս պահեմ, կինս իր մետաքսեայ ճերմակ գիշերազգեստով, ցիրուցան մազերով ու խաղաղ աչքերով սրբացած երեւոյթ մը ունէր, եւ կը նմանէր ամառնային գիշերուան մը ջինջ երկնակամարին վրայ պճլտացող աստղի մը: Ու կարծեմ նախապէս ձեզի մոռցայ ըսելու որ կնոջս անունը Աստղիկ էր:

Յուզուած իր պարիկի տեսիլքէն, երկու ձեռքերը ափերուս մէջ առնելով՝ գորովալից ձայնով մը հարցուցի.

— Ինչո՞ւ կուլաս Աստղիկ, ի՞նչ է պատճառը… Հիւա՞նդ ես… Վի՞շտ մը ունիս… Չըլլա՛յ որ առանց գիտակցութեանս քեզ վշտացուցած ըլլամ…

— …

— Խօսէ՛, հրեշտակս, անկեղծ եղիր ինծի հետ… Ու թող տուր որ հրատենդ շրթներովս սրբեմ արտասուքները աչքերուդ…

… Երբ յանկարծ կանգ առի շանթահար: Կինս իր աջ ձեռքին մէջ կը գալարէր այդ գիշեր գլխէս բարձին վրայ թափած մազերուս փնջիկը… Շիկնեցայ ու ակամայ մրմնջեցի.

— Այո՛… Մազերս կը թափին…

— Մազերդ կը թափին… Հի՛ւ, հի՛ւ, հի՛ւ… Ճաղա՛տ պիտի ըլլայ գլուխդ, ճաղա՛տ… Հի՛ւ, հի՛ւ, հի՛ւ…

Եւ ուժգին թափով սկսաւ հեկեկալ, մինչ ես կատաղութենէս $8^{1}/_{2}$ *մազ եւս կը փրցնէի գլխէս:*

⊙

Նախա՛նձ…

Նախա՛նձ, հանդէպ բոլոր անոնց, որոնք սանտր գործածելու իրաւունք ունին:

Նախա՛նձ ու վա՛խ…

Վա՛խ, բոլոր անոնցմէ, որոնք երկայն մազեր ունին: Վա՛խ, որովհետեւ կեանքիս մէջ եթէ կայ բան մը որ զիս մինչեւ ողնածուծս կը սարսռացնէ՝ կոտոշաւորութիւն *է:*

Եւ, բոլոր անոնց նման որոնք կը դողդղան իրենց սեփականութիւններուն վրայ (աղտո՛տ պուրժուա՝ ըստ Երեւանի), ես ալ կինս վտանգէ զերծ պահելու համար սկսայ աւելի աչալուրջ եւ շրջահայեաց ըլլալ: Այսպէս, գժտուեցայ բոլոր այն բարեկամներուս հետ՝ որոնց գլուխները հաւկիթի սպիտակութիւնը չունէին. եւ այն մէկ քանիները որոնցմէ մեկուսանալ անկարելի էր ինչ ինչ պատճառներով, ստիպուեցան իրենց երեսներուն հետ ածիլել նաեւ գլուխներնին:

ՄԻԱԿ ԳԱՆՁԸ . . .

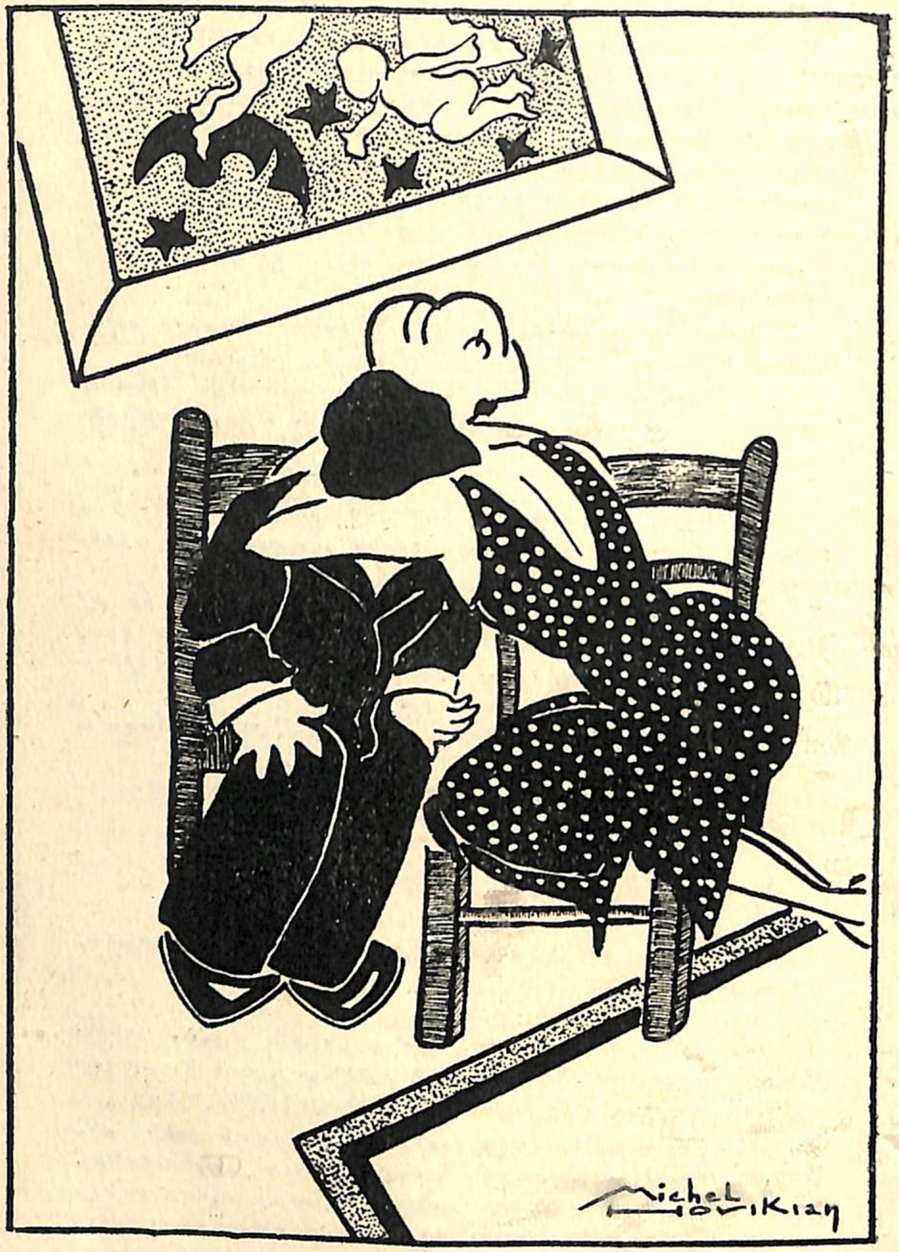

ԿԻՆԸ.— Ա՛խ, իմ միա՛կ գանձս դո՛ւն ես . . .

ԱՅՐԸ.— Ցաւալին ա՛յդ է արդէն . . .

Կար ծակատագիրը սակայն։ Ըսէ՛ք խնդրեմ, ճակատագրական չէ՞ր միթէ հօրեղբօրորդիիս իր կնոջը հետ մեզի հիւր գալու արտառոց գաղափարը ունենալը։ Ի՞նչ պէտք կար օդափոխութեան վայր ընտրել մեր գիւղը, երբ ուրիշ լաւագոյն վայրեր չեն պակսիր։

Այո՛, կար ծակատագիրը···

Խնդրին բուն ողբերգական մասը հոն էր որ, հօրեղբօրորդիս խիստ գեղեցիկ մազեր — սեւ, խիտ ու երկայն — ունէր։ Այսպէս ուրեմն, անձրեւէն փախչելով կարկուտի բռնուած էի։ Բայց, իբրեւ քիչ շատ քաղաքագէտ մարդ, նախապէս գետին պատրաստելու մտօք, հօրեղբօրորդիիս գալուստը կնոջս իմացուցած պահուս, անտարբեր երեւոյթով մը գովքը ըրի նաեւ անոր մազերուն։ Եւ, ի մեծ զարմացումս իմոյ, կինս յուզումի ո եւ է նշան ցոյց չտալով, մեղկ ու մարմրուն նայուածք մը մխրճելով աչքերուս մէջ, հանդարտ ձայնով մը ըսաւ.

— Սիրելի՛ս, անցեալ օր Բ... ին ցուցափեղկին մէջ քեզի ցոյց տուած մատանիս ե՞րբ պիտի գնես···

Բ... ին ցուցափեղկին մէջի մատանին 1500 ոսկի կ՚արժէր, ինչ որ այդ միջոցին ինծի համար ամբողջ հարստութիւն մը ըսել էր···

⊙

Հինգ շաբաթ է որ հօրեղբօրորդիս եւ իր կինը մեզի են։ Եւ այդ հինգ շաբաթները ինծի համար խիստ բարեբաստիկ կարելի է համարել, երբ նկատի ունենանք որ իրենց իշխանութեան (շաբաթներու վրայ է խօսքը) ընթացքին, ո՛չ կինս ապան այրեց հօրեղբօրորդիիս մազերուն համար, ո՛չ ես 1500 նոց մատանին գնեցի, եւ ո՛չ ալ աշխարհ··· դառնալէ դադրեցաւ։ Ընդհակառակը, այդ հինգ շաբաթներուն մէջն էր որ հոգիս անօրինակ հրճուանք մը զգաց, երբ սափրիչը վստահացուց զիս որ հօրեղբօրորդիիս գլուխը բոլորովին ճաղատ էր, եւ իր ցուցադրած մազերը··· բէրիք էին։

Սակայն, վեցերորդ շաբթուան առաջին գիշերն իսկ, երբ ննջասենեակ առանձնացանք, կինս հրամայողական շեշտով մը պահանջեց որ վերոյիշեալ մատանին անպայման գնեմ, եթէ գլխուս փորձանք բանալ չեմ ուզեր։ Այո՛, այո՛, ճիշդ այսպէս, բացէ ի բաց սպառնաց ինծի։ Եւ ես ալ, զգացնելու համար իրեն որ իր սպառնալիքը կուտ մը չէր արժեր, խօսքին նիւթը փոխելով յանկարծակի ըսի.

— Գիտե՞ս, հօրեղբօրորդիիս մազերը իրը չեն...

— Ի՛րն են, պատասխանեց կինս համոզուած շեշտով։

— Իրը չե՛ն, կ՚ըսեմ քեզի, յարեցի։

— Ի՛րն են, եթէ կ՚ուզես գրաւի բռնուինք, եթէ իրը չեն, ես կը հրաժարիմ մատանիէն, իսկ եթէ իրն են՝ վաղն իսկ կը գնես լայն...

— Լա՛ւ, կը վերցնեմ նետած ձեռնոցդ, կէս ժամ վերջը քեզ պիտի ապացուցանեմ որ Հօրեղբօրորդիիս մազերը իրը չեն...

Պիտի շահէի՞ գրաւը...

Նեղացուցիչ տաքերուն պատճառաւ, Հօրեղբօրորդիս այդ գիշերն ալ սովորականին նման չկարենալով քնանալ, պարտէզ իջած ըլլալու էր՝ շրջագայելու համար։ Եւ որովհետեւ խաւարը իր գլխուն ճաղատութիւնը անտեսանելի կը դարձընէր, անպայման բէրիւքը իր ննջասենեակը ձգած ըլլալու էր։ Եւ արդարեւ այդպէս ալ էր...

... Տիվանին վրայ գտնուող բէրիւքը խլելով՝ կնոջս մօտ խոյացայ.

— Ահա՛ ապացոյցը, ահա՛ Հօրեղբօրորդիիս կարծեցեալ մազերը... Շահած եմ, գոչեցի յաղթական՝ Սէզարի նման։

Եւ սակայն, անհաւատալի՛ բան, կինս փոխանակ այլայլելու, համեղ որս մը ձեռք ձգած վագրի մը պէս ժպտելով ըսաւ.

— Խե՛ղճ ամուսինս, կը սխալիս, դարձեալ դուն ես կորսնցնողը... Ես քենէ շատ առաջ իմացած էի որ Հօրեղբօրորդիդ ճաղատ է եւ բէրիւք կը գործածէ, եւ այդ պատճառաւ իսկ մերժեցի զինքը, երբ զիս տարիներ առաջ կնութեան խնդրեց, սակայն կը կրկնեմ, մազերը ի՛րն են։ Շատ փոքր տարիքէն, երբ մազերը թափիլ սկսեր են, առանց հատ մը իսկ կորսնցնելու՝ զանոնք հաւաքեր է, եւ անոնցմէ է որ այդ բէրիւքը շիներ է... Այդ ի՛ր մազերն են։ Եւ մատանին վաղը պէտք է գնես... Ապա թէ ոչ Հօրեղբօրորդիիդ կը պատմեմ ծիծաղելի ընթացքդ...

Յաջորդ իրիկուն, Հօրեղբօրորդիս անկիւն մը քաշելով զիս՝ յանդիմանել կը սկսէր.

— Միամտութիւն է ըրածդ, 1500 ոսկի՝ մէկ մատանիի համար... Միամտութիւն...

Անիծեա՛լ ճաղատ գլուխ...

ՍԻՏ-ԵԻԱ

ԽՆԱՅԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ...

— Ամէն անգամ որ աժան բան մը գտնեմ, առիթը չեմ փախցներ ու կը գնեմ, եւ դեռ կ'ըսես որ սուղի կը նստիմ կոր քեզի...

ԿՏՈՐՓՐԴՈՒԾ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐ

ԱՆՏԻՊ ԱԼՊՕՄԷՍ

Զանդըրիէն կը վերադառնայինք ուրախ…

Կոմիտաս Վ., Տքդ. Թորգոմեան, Բ. Բէչեան… Բնութիւնն ալ — (Մայիսի մէջ էինք) — տօն բռնած էր մեզի հետ . . .

Քանի մը շաբաթէն վերջացած էր մեր աքսորը, մինչ մեր լո՛յս-եղբայրները հոն մնացած էին՝ սպասելով սուլթանական գութին, որ աւա՛ղ չեկաւ…:

Ի՛նչ սրտառուչ բաժանում մը եղաւ մերինը, առաւօտուն կանուխ, արեւածագին, Զանդըրի շօսէին ծայրը, ուր ժամադրուած էին հարիւրէ աւելի աքսորականներ, որոնք մեզի ողջերթի եկած էին արցունքոտ սիրտերով՝ բայց ժպտուն երեսներով…

Մէջերնին էր նաեւ Դանիէլ Վարուժանը, Տիրան Քէլէկեանը… եւ միւսները:

Ե՞րբ արդեօք իրենք ալ պիտի գային մեր ետեւէն…

— Ցտեսութիւն ի Պոլի՛ս, կ'ըսէինք մնացողներուն, թէեւ աւա՛ղ, գրեթէ ոչ ոքի հետ կրցանք տեսնուիլ մէյ մըն ալ եւ Զանդըրի շօսէին ծայրը՝ մեր բաժանումը վերջինը պիտի ըլլար…

Էնկիւրիի մէջ՝ տեղւոյն հայերը մեզի շատ սիրալիր ընդունելութիւն մը ըրին…

Ականջէ ականջ իմացած էին որ խումբ մը հայ «մտաւորական»ներ Պոլիսէն աքսորուած՝ Էնկիւրիէն անցած էին առտու մը, դէպի Զանդըրը «քշուելու» համար: Յուզուած ալ էին անշուշտ: Վախցա՛ծ ալ՝ ի հարկէ քաղաքական պատճառներ փնտռելով մեր աքսորին մէջ, որոնց ծայրը կրնար իրենց մորթին դպչիլ: Եւ հիմա բնականաբար ուրախ էին տեսնելով մեր վերադարձը եւ կը կարծէին թէ՝ մենք վերադարձող թափօրին նախակարապետներն էինք եւ թէ միւսներն ալ մեր ետեւէն պիտի գային խումբ խումբ՝ թիւրիմացութիւնը վերջնականապէս փարատած ըլլալով կառավարութեան աչքին…:

Ցնո՛րք, երա՛զ, աւա՛ղ…

Կիրակի օր մըն էր եւ մեծ տօն մը կար…

Առտուն Էնկիւրիի վանքի եկեղեցին այցելեցինք լանտօներով եւ հոն Կոմիտաս Վ. երգեց իր սովորական եռանդով: Կէսօրէն

ետքը այգիները հիւրասիրեցին մեզի: Գիշերը նորէն տուն մըն էինք հրաւիրուած…

Հետեւեալ օրը Մեռելոց էր եւ ցորեկին Էնկիւրիի ամենէն նշանաւոր հայ փաստաբանին տունը ճաշի հրաւիրուեցանք:

Անցած օր է՝ 100-200 հոգինոց սեղան մը շտկուած էր պալատանման ապարանքին մարմարեայ գեղեցիկ բակին մէջ:

Ոչի՛նչ պակաս կար սեղանին վրայ:

Խորոված գառնուկ մը, կասկարմիր, պառկեցաւ սեղանին վրայ:

Բաժակները բարձրացան…

Ամէն բերան միեւնոյն խնդրանքը սկսաւ ընել պաղատագին.

— Կոմիտաս վարդապե՛տ, Կոմիտաս վարդապե՛տ, ե՛րգ մը, ե՛րգ մը…

Երէկուան պէս միտքս է, ամպիոնի պէս բարձր տեղ մը կար այդ շքեղ ու մարմարազարդ բակին մէջ: Չեմ գիտեր ինչի՛ կը ծառայէր. գուցէ քարոզ կը խօսէին կամ երգ կ'երգէին հոնկէ…

Կոմիտաս Վ., իր սեւ երկայն վերարկուին մէջ շփփշիտակ, շատ աղաչել չտուաւ եւ իր սովորական տխուր ժպիտովը բարձրացաւ այդ ամպիոնը եւ սկսաւ երգել…

— Նորէ՛ն, նորէ՛ն… աղաղակեցին բոլորը դղրդագին ծափերով:

Կոմիտաս Վ. ուրիշ երգ մը եւս երգեց… Նորէ՛ն ծափեր… Կոմիտաս Վ. ուրիշ երգ մըն ալ երգեց… Յետոյ ուրիշ մը… Ուրիշ մը…

Եւ ի վերջոյ, ինք ալ իր կարգին ոգեւորուած, վերացած, մագնիսացած, Վարդապետը սկսաւ թնդացնել ամպիոնի վրայէն.

— Հայաստան, երկի՛ր դրախտավայր…

Այո՛, Հայաստա՛ն, Էնկիւրիի մէջ, եւ սակայն Մեծ Եղեռնին առաջին օրը, երբ Իթթիհատական կառավարութիւնը իր հայաջինջ ծրագրին դեռ ամէնէն առաջին հրամանը տուած էր…

Հետեւեալ օրը մենք վերադարձանք Պոլիս…

Շատ չանցած՝ մեր ականջները կը հասնէին հայաբնակ գաւառներուն ջարդերը, որոնց կարգին ե՛ւ Էնկիւրիի տեղահանութիւնը…

Մեր սեղանակիցները — 100 թէ 200 հոգի՝ միտքս չէ — ջարդուած էին բոլորը, իսկ մեր հիւրասէր տանտէրը, Էնկիւրիի ամէնէն յարգուած եւ կարող փաստաբանը, երեսփոխանութեան թեկնածու, չարաչար կը սպաննուէր տեղւոյն վրայ եւ անօրէնները անոր աչքերը կը փորէին խժդժօրէն…

Կոմիտաս Վ. Պոլիս էր եւ դեռ խելքը՝ գլուխը:

Ան ալ իր կարգին կը լսէր այս սահմռկեցուցիչ լուրերը, բոլոր հայաբնակ գաւառներուն խողխողումը…

Եւ, չափազանց զգայուն հոգի, կարծեմ այդ արիւնոտ դէպքերն էին, եւ Էնկիւրիի մէջ, օր մը, աքսորէ վերադարձին, եւ տեղահանութեանց այդ ահաւոր շրջանին, սեղանի մը վրայ՝ «Հայաստան»ը երգելուն սարսափելի յիշատակն էր որ իր տանջուած իմացականութիւնը բոլորովին փլցուց…

Ամէ՛ն անգամ որ կը յիշէինք այս մեծ անխոհեմութիւնը, փուշ-փուշ կ'ըլլար մեր մարմինը եւ կը մտածէինք.

— Եթէ չէ գրուած որ պիտի մեռնիս, չես մեռնիր… Ահա՛ օրինակը..

Այս լափալիսեան ճշմարտութեան յետագային համոզուած եմ ուրիշ փաստերով ալ:

Պատերազմի առաջին գիծին վրայ կռուելու եւ ակնյայտնիօրէն հերոսաբար հոն մեռնելու դատապարտութեամբ՝ Պոլիսէն Աման-Նապլուս ղրկուեցայ, բայց տասնըմէկ ամիս օդափոխութենէ ետք՝ Վոսփորի ափունքը վերադարձայ…

Բայց աս ալ ուրիշ պատմութիւն է:

ԵՐ. ԹՕԼԱՅԵԱՆ

ԱՀՌԵԼԻՈՒԹԻՒՆ …

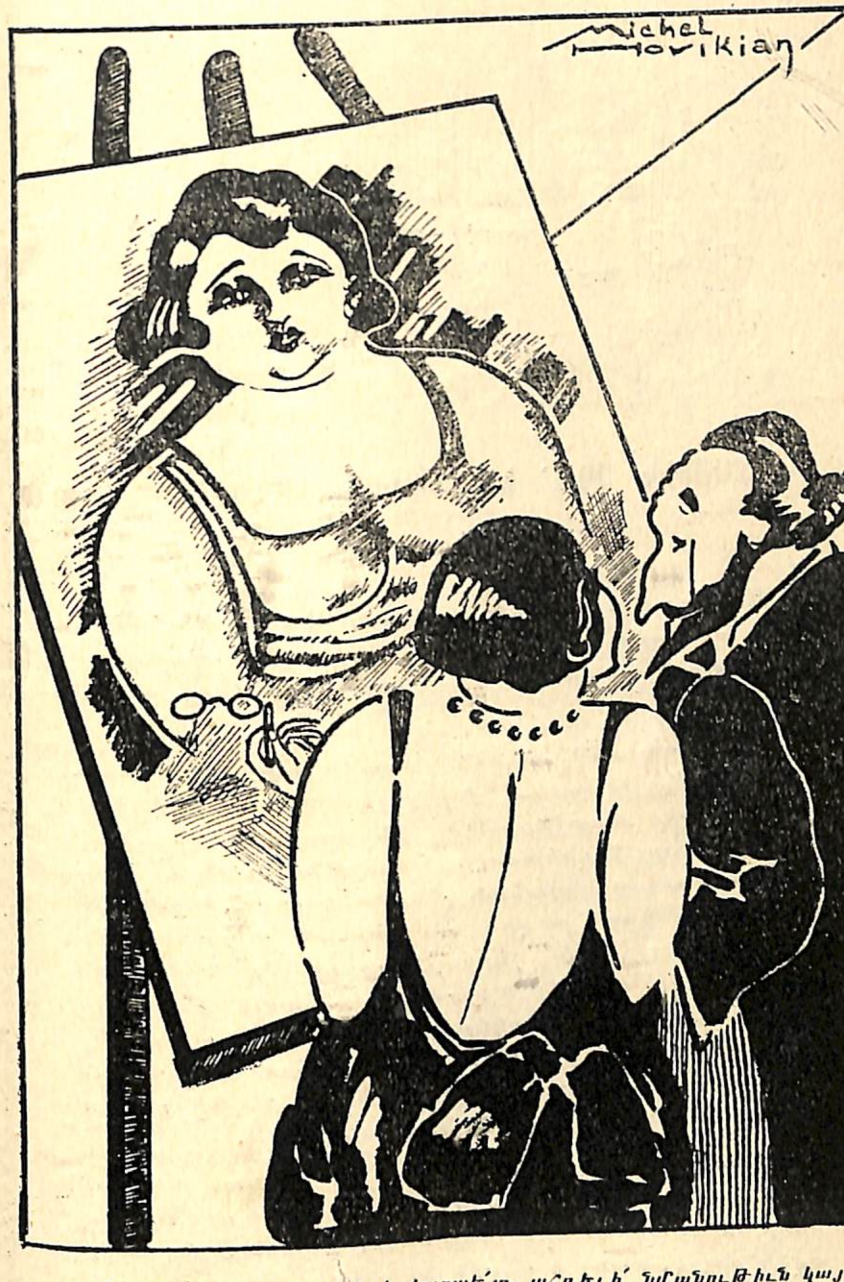

— Կը շնորհաւորեմ, սիրելի վարպե՛տ, ահռելի՛ նմանութիւն կայ…

— Նմանութիւնը արդէն ահռելիութեանը մէջ է, սիրելի տիկի՛ն:

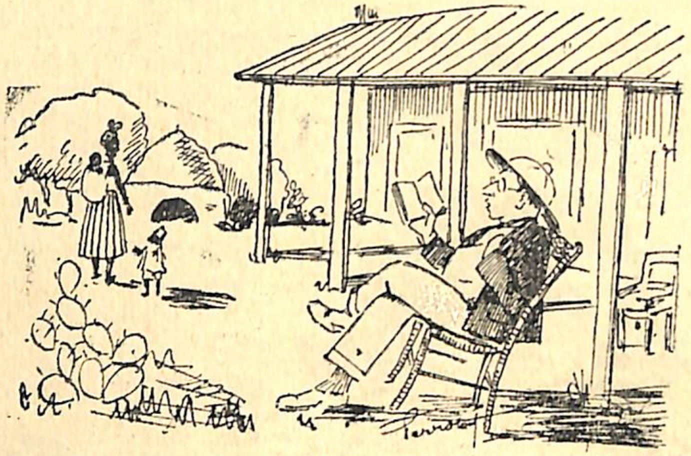

ՀԱՄԲԻԿ ԱՂԱ՝ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՔԱՂԱՔԱՑԻ

Անցեալ Յուլիս 14ի առաւօտը կանուխէն, Վէնսէնի անտառը դիմեցի Գաղթային Ցուցահանդէսը մանրամասն պտըտելու և շէնքերը այդպէսով քննելու համար։

Սիւներու մեծ ուղիէն յառաջանալով՝ Փրանսական բաժինը լրացնելէ վերջ, չեմ գիտեր ինչպէ՞ս, քայլերս զիս առաջնորդած էին Վաշինկտոնի բնակարանը՝ որ ճշգրիտօրէն ընդօրինակուած է։ Երբ ա՛յդպէս այդ պատմական շէնքին դուրսի կողմը կը դիտէի, յանկարծ աչքիս տարօրինակ տեսարան մը պարզուեցաւ։ Նախ՝ չկրցայ որոշել թէ նշմարածս իրականութի՞ւն մ՚էր և կամ երազ, բայց քանի կը մօտենայի այդ պատկերին՝ համոզումս աւելի կը հաստատուէր, և արդարեւ չէի սխալած, աթոռի մը վրայ նստած պէտիքէրը թղթատողը, նոյնինքն իմ համակրելի բարեկամս Համբիկ աղան էր։

Համբիկ աղան կը կրէր իբր զգեստ, ճերմակ կտաւէ բանթալօն մը, մէջտեղի արդուկի գիծը խիստ որոշ, ճերմակ կտաւէ կօշիկներ, մոխրագոյն փիլօվէր մը, կանանչ և դեղին գիծերով, կապոյտ բաճկոն մը՝ ոսկեզօծ կոճակներով, իսկ գլուխը ունէր, ֆրանսացի քահանայի մը գլխարկին նմանող, նոյն

պէս ճերմակ գաղթային գլխարկ մը և աթոռին կըռթընցուցած էր բաց դեղին գոյնով եղէգէ հաստ գաւազան մը։

Առանց բոլորովին Համբիկ աղային մօտենալու, քանի մը քայլ հեռու կեցած՝ սկսայ «Մեր Հայրենիք»ը սուլել։ Ա՛յդ եղանակին ազդեցութեան տակ, Համբիկ աղան իր գլուխը վեր բարձրացուց և չորս կողմը կը դիտէր հետաքրքիր։

Երբ իր այս փնտռտուքին մէջ զիս տեսաւ, յանկարծ մտածկոտ ու լուրջ դէմքին գիծերը կերպարանափոխուեցան, և բերանը լայնօրէն բանալով Համբիկ աղան սկսաւ բարձրաձայն խնդալ, զիս իր քով հրաւիրելով գլխու շարժումով, որովհետեւ, իր խնդուածքը՝ արգելք կ՚ըլլար խօսելու։

Հակառակ Համբիկ աղային այդ սրտաբուխ հրաւէրին, քայլերս չէին յառաջանար այլեւս, համարձակութիւնս կորսնցուցած էի արդարեւ։

— Ի՞նչ այդպէս արձանի մը նման կեցեր ես, չի մօտենա՞ս, ըսաւ Համբիկ աղա խիստ ձայնով մը։

Դանդաղօրէն սկսայ մօտենալ, և երբ իր մօտն էի այլեւս, Համբիկ աղան յանկարծ ոտքի ելաւ, գլխարկը գլխէն հանեց և խիստ քաղաքավարօրէն ձեռքը երկարեց բարեւելու համար։

Երբ այդպէս արեւմտեան ձեւով զիրար ողջունեցինք, Համբիկ աղան գնաց մօտիկը գտնուող թիկնաթոռը բերաւ, խնդրելով ինծմէ որ բարեհաճիմ իր քովը նստիլ։ Կատարելապէս շուարած էի։

— Համբի՛կ աղա, ըսի վերջապէս երբ հանդարտութիւնս գտած էի, գքեզ հոս գտնել բնաւ մտքէս չէր անցած, նամանաւանդ քու այս նոր կերպարանափոխութիւնովդ։

— Մի՛ հարցներ բնաւ, պատասխանեց Համբիկ աղա, խոշոր փորձանք մը անցուցի, տակաւին անոր ազդեցութենէն չեմ կրնար կոր ազատիլ։

— Խե՛ր է, Համբի՛կ աղա, ի՞նչ եղաւ, յարձակումի ո՞րս դարձար և կամ թղթապանա՞կդ գողցուցիր։

— Երբէ՛ք, երանի՛ թէ այդպիսի բան մը ըլլար։

— Ատկից տարբեր ի՞նչ կրնայ ըլլալ, փա՛ռք Աստուծոյ, հիւանդի երես չեմ տեսներ վրադ։

ՍԱԿԱՐԿՈՒԹԻՒՆ...

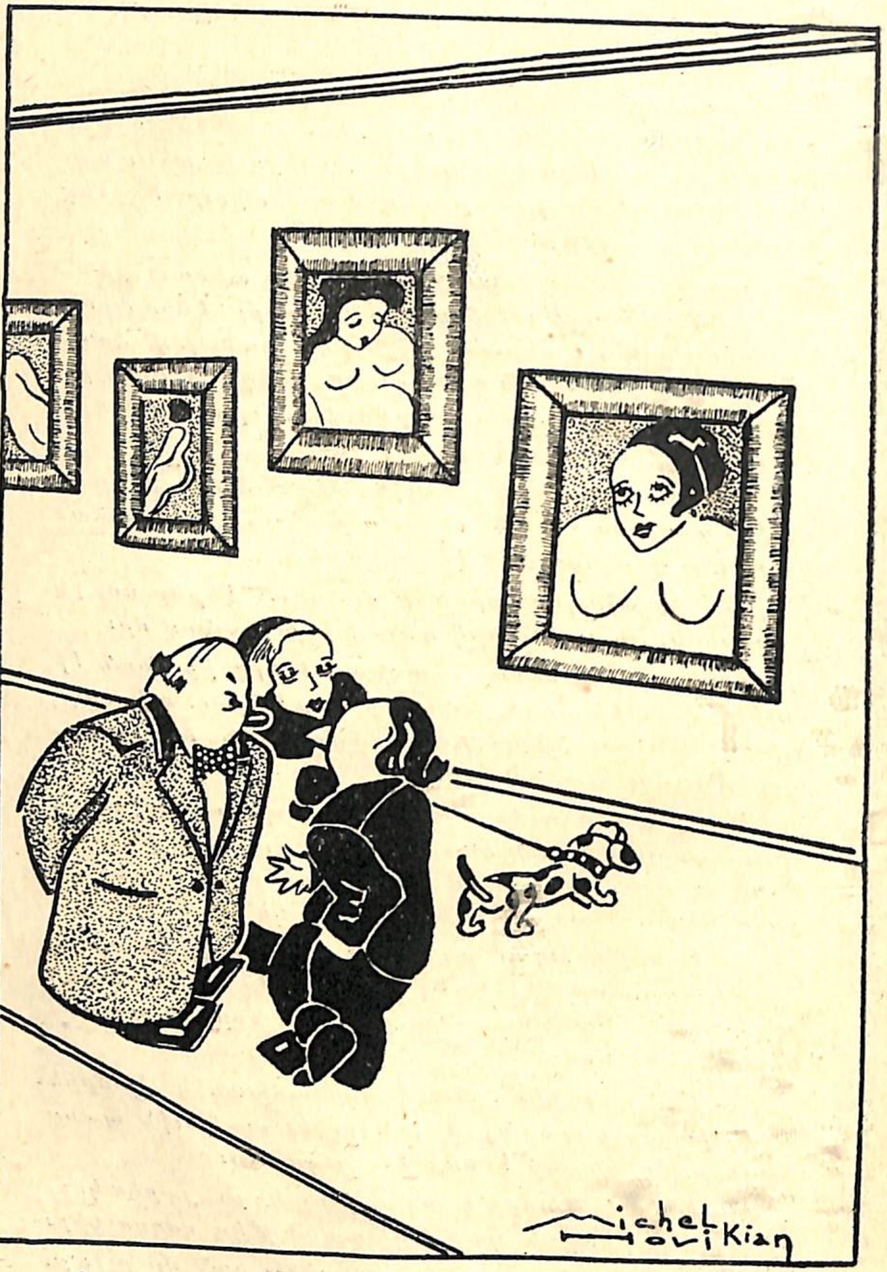

— Տիկինը նկարելու համար տասը հազար ֆրանք կ՚առնեմ...

— Բայց եթէ ներկերը ինք հայթայթէ՞...

— Անցեալ օր, շարունակեց Համբիկ աղա, կրկին հոս էի, իմ սովորական հագուստովս։ Բաւական նըստած էի, երբ տարիքոտ ամերիկուհի մը եկաւ քովս տեղաւորուեցաւ։

— Համբի՛կ աղա, ըսի, ո՛ւր ալ երթաս բաղդդ կը բանի։

— Այո՛, նախ լաւ կը սկսինք, բայց դժբաղդաբար վերջը անպատճա՛ռ փորձանք մը կը պատահի։ Ինչպէս, օրինակ, անցեալ օր այդ կնոջ հետ։

— Ի՞նչ եղաւ որ, Համբի՛կ աղա։

— Ի՞նչ պիտի ըլլայ, պարզապէս խայտառակուեցայ, և ի՛նչ տեսակ խայտառակութիւն, քանի՛ միտքս գայ, ինքնիրենս կը սկսիմ կոր կարմրիլ։

— Մեղա՛յ, մեղա՛յ, Համբի՛կ աղա։

— Մեղքընալու ատենը չէ, պոռաց Համբիկ աղա սրտնեղած։ Ամերիկուհին շատ մարդու մօտ էակ մըն էր, այնպէս որ շուտով բարեկամ դարձանք և սկսանք իրարու հետ երկարօրէն տեսակցիլ։ Բայց այդ մեր խօսակցութեան միջոցին նշմարեցի որ տիկինը շաբունակ զգեստս կը զննէր։

— Տարօրինակ բան չէ, Համբի՛կ աղա, չե՞ս գիտեր որ կիները ընդհանրապէս մարդու մը գլուխը քննելէ առաջ, իր հագուստը, զարդարանքը կը զննեն։

— Համբերէ՛, պոռաց կրկին Համբիկ աղա, այդ կինը քու գիտցածներէդ չէր։ Այնպէս որ է՛ն վերջը ալ չկարենալով դիմանալ, հարցուցի. «Տիկի՛ն, ինչո՞ւ այդքան զգեստովս կը հետաքրքրուիք»։ «Պարո՛ն, պատասխանեց ամերիկուհին, արտասովոր բան մը կը տեսնեմ ձեր վրայ, ձեր հագուստը ճի՛շտ իմ ամուսնոյս զգեստին կը նմանի, այսինքն իր մէկ հին հագուստին, որ մեր սպասաւորին տուած էր»։

— «Տիկի՛ն, պատասխանեցի, կ՚երեւի կերպասը միեւնոյն գործարանէն է»։

— «Շա՛տ հաւանական է, պարո՛ն, բայց ուրիշ հետաքրքիր պարագայ մը կայ. այսինքն ամուսինիս զգեստին վրայ, ձախ գրպանին քովը իւղի բիծ մը կար, և ճի՛շտ անոր համար էր որ ամուսինս սպասաւորին տուած էր, և ահա միեւնոյն բիծը ձեր զգեստին վրայ կը նշմարեմ»։

Սբօռ՝ վազք — Սէր՝ հետապնդում։

— Անպատճառ խենդ մըն էր այդ ամերիկուհին, Համբի՛կ աղա, ըսի։

— Այդքան ալ յիմար չէ, պատասխանեց Համբիկ աղա, քանի որ անցեալ տարի Ամերիկայէն քանի մը ամսուան համար բաւական հարուստ հայ բարեկամ մը եկած էր Փարիզ։ Մեկնելու ատեն, իր ծրարը խոշորցած ըլլալուն ասկից գնած բաներէն, հանեց իր մէկ հագուստը ինծ տուաւ, իր բեռը թեթեւցնելու համար։

— Ուրեմն Համբի՛կ աղա, ըսի, քու այդ հարուստ բարեկամդ հին զգեստնե՞ր գնած էր Ամերիկայէն, Փարիզի մէջ ինքզինքը հարուստ ծախելու համար։

— Չեմ կարծեր, ըսաւ, բայց սկսայ քիչ մը տարակուսիլ, որովհետեւ մեկնած պահուն քանի մը հարիւր ֆրանք փոխ տուի, տակաւին լուր մը չունիմ։

— Համբի՛կ աղա, ձգած զգեստը անոր կը հաշուես։

— Երանի՛ թէ ո՛չ գինքը տեսած ըլլայի, ո՛չ ալ իր զգեստը հագած ըլլայի այն օրը, այսօր հարուստ բարեկամուհի մը կ՚ունենայի գոնէ։

— Պառաւներէն ի՞նչ խեր կ՚ելլէ, Համբի՛կ աղա, այդպէս ըլլալը լաւագոյնն է։ Ասոր մէջ Նախախնամութեան մէկ մատը պէտք ես տեսնել։

— Բոլորովի՛ն կը սխալիս, ըսաւ Համբիկ աղա, և արդէն գինքը տեսնելու յոյսս կտրեցի։

— Ի՞նչ կար որ, Համբի՛կ աղա։

— Ի՞նչ պիտի ըլլար, երկրորդ օրուան համար հոս կրկին ժամադրութիւն տուած էինք, ատկից ի վեր երեք օր անցաւ. ամէն օր եկայ որոշուած ժամուն, բայց աւա՜ղ, ի զուր տեղ։

Համբիկ աղան այս վերջին բառերը ա՛յնքան սրտաճմլիկ կերպով արտասանեց որ, իրաւցնէ ե՛ս ալ մեծ ցաւ զգացի։

— Նամանաւանդ որ ձեռքերը հիանալի էին…

— Ձեռքերը ի՞նչ պիտի ըլլան, դուն երե՛սը նայէիր։

— Տղու պէս մի՛ խօսիր, սաստեց Համբիկ աղա, կնոջ մը համար ձեռքերը ամէ՛ն ինչ են։

— Է, ձայնը ի՞նչպէս էր, աւելցուցի, գոնէ պա-

ԵՐԵԿՈՅԹԻՆ...

— Կարծեմ կը նեղուիք կոր, սիրելի՛ պարոն։

— Ո՛չ, բնա՛ւ, տիկի՛ն, կը քնանայի կոր...

ռաւական ձայնը յիշեցնելով, բարեկամս մասամբ մխիթարելու համար։

— Ո՛չ, մա՛նաւանդ ձայնը, ըսաւ Համբիկ աղա, անզուգական ներդաշնակութիւն մը ունէր։ Ահա անոր համար է որ գացի անմիջապէս աժան գինով մը այս հագուստները առի հագուելու, այսպէսով անցեալ օրուան տխուր ազդեցութիւնը փարատել տալու համար, բայց այս ծախսն ալ պարապի գնաց. ամերիկուհին մէջտեղ չկայ։

— Ամէն բանի մէջ խեր մը կայ, Համբիկ աղա, այս ձեւով կատարեալ արեւմուտքցի մը դարձեր ես։

— Արդէն, ըսաւ, որոշած եմ արեւելքցիի հանգամանքս այլեւս վրայէս նետել և դառնալ կատարեալ եւրոպացի մը։

— Շատ դժուարութիւն չունիս այդ փափաքիդ հասնելու, Համբի՛կ աղա, արդէն քու շարժուձեւերուդ մէջ բաւական յեղաշրջում մը կը տեսնեմ։

Համբիկ աղա այս խօսքերէս շատ ուրախացաւ, այնպէս որ անմիջապէս ոտքի ելլելով, գոչեց.

— Եկո՛ւր երթանք մէյ մէկ օզւիժէնէ խմենք։

— Ի կենաց նոր եւրոպացիին, աւելցուցի անմիջապէս։

— Ծաղրանքի ատեն չէ՛, ըսաւ, իրա՛ւ որ որոշումս որոշում է. եւրոպացի պիտի դառնամ։

— Լաւագո՛յն ճամբան, Համբի՛կ աղա։

— Արդարեւ ընտրելագո՛յնը, պնդեց Համբիկ աղա, նախ հայրենիք մը կ՚ունենանք, գաղթավայրեր ալ, և փոխանակ իբր անգոյն էակներ թափառելու, գոնէ մեր ազգային հողն ալ կ՚ունենանք վերջ ի վերջոյ իբր գերեզման։

— Տխուր խօսքերու ատենը չէ, Համբի՛կ աղա, եկո՛ւր նայինք, օզւիժէնէն մեզ կը սպասէ։

— Արդէն, շարունակեց Համբիկ աղան, քանի մը օրէ ի վեր սկսայ փորձեր կատարել իմ արեւելքցիի սովորութիւններս վրայէս թօթուելու և assimiler ըլլալու համար, կը յուսամ որ յաջողիմ։

— Սովորութիւնները ի՞նչ պիտի ըլլան, Համբի՛կ աղա։

— Այսինքն ունակութիւններ, օրինակի համար, Արեւելքի մէջ առանց խօսելու ժխտական պատասխանի համար, մենք արեւելքցիներս՝ գլուխնիս վարէն վեր կը շարժենք, մինչդեռ հոս, Եւրոպայի մէջ, այդ բանը՝ գլուխը ձախէն աջ, աջէն ձախ շարժելով կ'ըսեն։ Ուստի, ամէն առաւօտ, կանուխէն, սկսայ սենեակիս մէջ իբր մարմնամարզ, նոր ձեւերը ընել, որպէսզի արեւմուտքցի դարձած պահուս, հին թերութիւններս չունենամ այլեւս։

— Եթէ ա՛յդ է, Համբի՛կ աղա, դժուարութիւնը, ե՛ս ալ արեւմուտքցի, եւրոպացի դառնալու փափաք ունիմ, եկո՛ւր երթանք ու մեր փոփոխութիւնները սկսինք տօնել օղսիժէնէներով։ Արդէն գլուխը վեր վար շարժելը կարծեմ մարդու յատուկ շարժումներ չեն, այդ բանը մարդիկներէ դուրս՝ տարբեր էակներու մէջ աւելի նշմարելի է։

— Այդ բանը չէի խորհած, ըսաւ Համբիկ աղա։

ԱՐԱՄ ՇԻՐԱԿԱՆ

ԻՍԿ ՀԻՄԱ՛...

— Դուն ինչո՞ւ կինդ սպաննեցիր։

— Ի՞նչ ընէի, եղբայր, ամուսնանալէս ի վեր ազատութիւն ըսուած բանը բոլորովին կորսնցուցած էի։

ՀԱՅ "ԿՈՅԿՈՅԾԻ„ՆԵՐԸ

Իսլամ թաղերու մէջ, դռնէ դուռ կը պտըտէին քանի մը կանանչ-ճերմակ փաթթոցաւորներ՝ մէյ մէկ տոպրակ ուսերնին և ամէն դուռի առջեւ միալար եղանակով երգելով ու մուրալով.

— Կօ՜յ կօ՜յ ճանը՜ը՜ը՜մ...

Եւ ամէն տունէ մէյ մէկ բան կը տրուէր անոնց, բըրինձ, շաքար եւն, զորս իրենց անյատակ ու երբեք չլեցուող պարկին մէջ կը նետէին:

Հայ կոյկոյծիներն ալ, աւա՜ղ, մեր «մտաւորական»ներն են, որ ամէն առաւօտ հայ տունի մը առջեւ կը յանկերգեն այսօր.

— Կօ՜յ կօ՜յ ճանը՜ը՜ը՜մ...

1931 տարին հայ կոյկոյծիներու նշանին ազդեցութեան տակ էր մասնաւորապէս:

Ի՞նչ է հայ մտաւորական կոչուածը, կամ որո՞նք են որ հայ մտաւորականի պիտակով կ'ուզեն ինքզինքնին պարտադրել հանրութեան, անոր կռնակէն ապրիլ պահանջելով բունի, իբր փարազիդներ:

Ժամանակին Պարոնեան հիանալի կերպով ներկայացուցած է զանոնք «Մեծապատիւ Մուրացկաններ» պատկերալից տիտղոսով, իսկ այժմ Պարոնեանի Մեծապատիւ Մուրացկանները շատ բան կորսնցուցած են՝ դառնալով հասարակ «կոյկոյծի»ներ:

Գոնէ մեծապատի՜ւ էին Պարոնեանի մուրացկանները, իսկ հիմա պարզապէս... կոյկոյծի են:

Մտաւորական բառը շատ բան կորսնցուցած է իր արժէքէն ընդհանուր պատերազմէն ի վեր, ուր իսկական մտաւորականները մեռան գացին և կեղծերը ու... քաքլանները մնացին, կամ սկսան նոր նոր դդումի պէս բուսնիլ, հրապարակը ողողելով դդումով:

Հին մտաւորականը բան մը գիտէր վերջապէս: Վարժարան մը աւարտած էր, և կամ աւարտելու պէս բան մը ըրած

էր: Եթէ բանաստեղծ չէր, գէթ բանաստեղծի կը նմանէր: Եթէ գրագէտ չէր, գոնէ գրագէտի հոտ ունէր:

Եւ անոնք, հիները, համեստութիւնը ունէին ինքզինքնին մտաւորականի տեղ չդնելու: Փափկանկատութիւնը և կամ սրամտութիւնը ունէին կամաց մը սահելու այդ բառին վրայէն և կամ անոր քովէն կ'անցնէին, որովհետեւ մտաւորականութեան գիտակցութի՛ւնը և անոր յարգանքը ունէին գէթ:

Անոնք երբեք «Ե՛ս» կամ «Մենք» չպիտի ըսէին, օրինակի համար, գիտա՛կ իրենց ոչնչութեան...

Հիմակուան «մտաւորական»ները բան մը չունին իրենց գանկին ետին, բայց եթէ անսահմանօրէն ցաւագար յաւակնոտութիւն մը:

Այսօր, մտաւորականութեան մակարդակը ա՛յնքան իջած է որ, թերթի ամէն ընթերցող մտաւորական կը սեպուի, հոգ չէ թէ շատ յաճախ շիտկէ շիտակ կարդալ մըն ալ չգիտնայ: Եւ կօշկակարէն բունէ՛ մինչեւ մառանկօզը, գասրօ խարիճի պաշտօնեայէն սկսեալ մինչեւ վաճառականին գրագիրը, պօյաճիէն մինչեւ երկաթագործը դարձած են մէյ մէկ մտաւորական և առանց գոհանալու այդ տիտղոսով, կ'ուզեն անոր շնորհիւ ապրիլ ալ:

* * *

Եւ հայ կոյկոյծիներու անվերջ տողանցքը կը շարունակուի ամէն հայ հարուստի դրան առջեւ կամ գրասենեակին մէջ: Ականջ տո՛ւր...

— Տէ՛ր, պէտք է ձեր նիւթական աջակցութիւնը անպայման շնորհէք թերթիս, որ գրական, բանաստեղծական, իմաստասիրական, ընկերային, թատերական, նկարչական, մարմնակրթական, երգիծական ճոխ բաժիններ պիտի ունենայ:

— Քանի՞ էջով պիտի հրատարակես այդ թերթդ:

— Չորս էջ, պարո՛ն, չո՛րս էջ...

— Բայց չորս էջին մէջ այդքան բան ի՞նչպէս պիտի սղմի:

— Ամէնուն վրայ վերէն ակնարկ մը պիտի նետուի: Ո՜հ, մի՛ զլանաք մեզ ձեր աջակցութիւնը և մենք ձեր անունը մեր թերթին ճակատը պիտի փորագրենք:

— Բայց, տղա՛ս, ես մինչեւ հիմա քու բանաստեղծ-գրագէտ ըլլալդ չիյտէի: Դուն աղամանդի թէլլալ չէի՞ր...

ՃՇՄԱՐՏՈՒԹԻՒՆ

— Ի՞նչ ընելու եմ կարենալ սիրտդ մտնելու համար։
— Նիհարնալու ես։

— Էի՛, պարոն, էի՛. բայց այդ ասպարէզին մէջ այլեւս հաց չմնաց։ Անոր համար ինքզինքս գրականութեան տուի։

— Է՛հ, լա՛ւ, բայց գրականութեան մէջ հաց կա՞յ որ։

— Ձեր շնորհիւը, տէ՛ր, ձե՛ր շնորհիւը։ Ուրիշ ասպարէզներու մէջ ամօթ է դիմել հարուստներու և անոնց աջակցութիւնը խնդրել, բայց գրականութեան գետնին վրայ կարելի է ձեռք կարկառել։ Ասիկա մուրացկանութիւն չի՛ սեպուիր, ընդհակառակն, տուողն է միշտ որ ամօթով կը մնայ, որ չկրցաւ աւելին տալ։

— Շա՛տ աղէկ, տղա՛ս, բայց ա՛յսքան պզտիկ գաղութի մը մէջ այսքան հայերէն թերթ ի՞նչ պիտի ըլլայ։ Ընթերցողը ո՞ր մէկը կարդայ, ո՞ր մէկուն դրամ տայ։

— Մե՛ր թերթը պէտք է կարդայ, թող անդիինները եա ըրկէ։ Որովհետեւ մենք՝ Մե՛նք ենք, մենք երիտասարդութիւնն ենք, մենք՝ Երէկը, Առջի օրը չենք, մենք Վա՛ղն ենք, Միւս օ՛րն ենք... Մենք Հայաստանի վէմքարերն ենք, մենք Հայաստա՛նն ենք...

— Դո՛ւք, դո՛ւք, դո՛ւք...։ Բայց անդիիններն ալ ձեզի պէս կ'ըսեն կոր։ Անոնք ալ կ'ըսեն կոր որ ձեր ըրածը զըրպա՛, ապո՛ւշ բան է...

— Օգնեցէ՛ք մեզի, տէ՛ր, և մենք անոնց չափը ցուցունենք...։

— Տղա՛ս, մի՛ յուզուիր, մի՛ փրփրիր... Ինքզինքիդ գէշ կ'ընես... Ա՛ռ քեզի 100 ֆրանք, գնա՛... Թերթ ղրկելու ալ պէտք չկայ... Կարդալու ժամանակ չունիմ...

— Խնդիր չէ՛ որ թերթս կարդաք կամ ո՛չ... Բայց 100 ֆրանքը ես ի՞նչ ընեմ... 100 ֆրանքով ի՞նչ կ'ըլլայ, ո՞ր ծակը կը գոցուի... Գրաշարի՞ն մի տամ, թուղթի՞ն մի տամ, տպարանի՞ն մի տամ, թէ կէսօրին պիֆթէ՞ք մի ուտեմ...

— Ո՛րը կ'ուզես նէ ան ըրէ՛... Կամքը քուկդ է... Բայց ինծի մնայ նէ՝ գնա՛ պիֆթէք մը կեր...

— Հապա թե՛րթս... Հապա հայ գրականութիւնը ի՞նչ կ'ըլլայ անդին... Անիկա անօթի՞ ձգեմ...

— Աղբա՛ր, ի՞նչ կ'ուզես վերջապէս, իշթէ 100 ֆրանք տուինք եա՛, ա՛ռ գնա՛...

— Սըկէ՛ հունա չեմ երթար։ Ես ալ կը կարծէի որ թերթիս ապագան ապահովելու համար խոշոր Ֆօնտ մը պիտի նուիրէիք...

— 100 փրանքը ա՛ռ, տղա՛ս, փոնտիդ մէջ արձանագրէ՛։

— Ո՛չ, գոնէ 1000 փրանք մը նուիրելու էք՝ իբր թերթիս փոնտին հիմնադրամ...

— Ինծի նայէ՛, երկան կ'ընես կոր, հիմա 100 փրանքս ալ ետ կ'առնեմ...

— Ատիկա՝ զօ՛ռ. դուք համեցէք մնացեալ 900 փր.ը եւս ցնծալ...

— Ծօ՛ ասս ի՞նչ չամ-սախըզի ես եղեր դուն...

— Ես ինծի համար չէ՛ որ կ'ուզեմ, այլ Հայ Գրականութեան համար... Եթէ մերժէք գլխ, հիմա կը սկսիմ լալ...

— Է՛յ, ատ կատարեալ կ'ըլլայ... Հասկցա՛նք, մի՛ լար, մի՛ լար... Ա՛ռ 100 փրանք եւս...

— Հի՜, հի՜, հի՜... 800 փրանք ալ կ'ուզեմ...

— Ինծի նայէ՛, ա՛լ համը փախցուցիր։ Ծօ՛ ես քեզի պա՞րտք ունիմ... Հիմա ասելը ձեռք կ'առնեմ հա՜...

— Լա՛ւ, լա՛ւ, կ'երթամ կոր... Կը հասկնամ որ այսօր քիչ մը ջղայնոտած էք... Վաղն առտու կրկին կուգամ...

....

Կօ՜յ կօ՜յ ճանը՜ը՜ը՜մ։

ԵՐ. ԹՕԼԱՅԵԱՆ

ՊԱՐՈՆԸ ԳՈՐԾԸ ԳԻՏԷ...

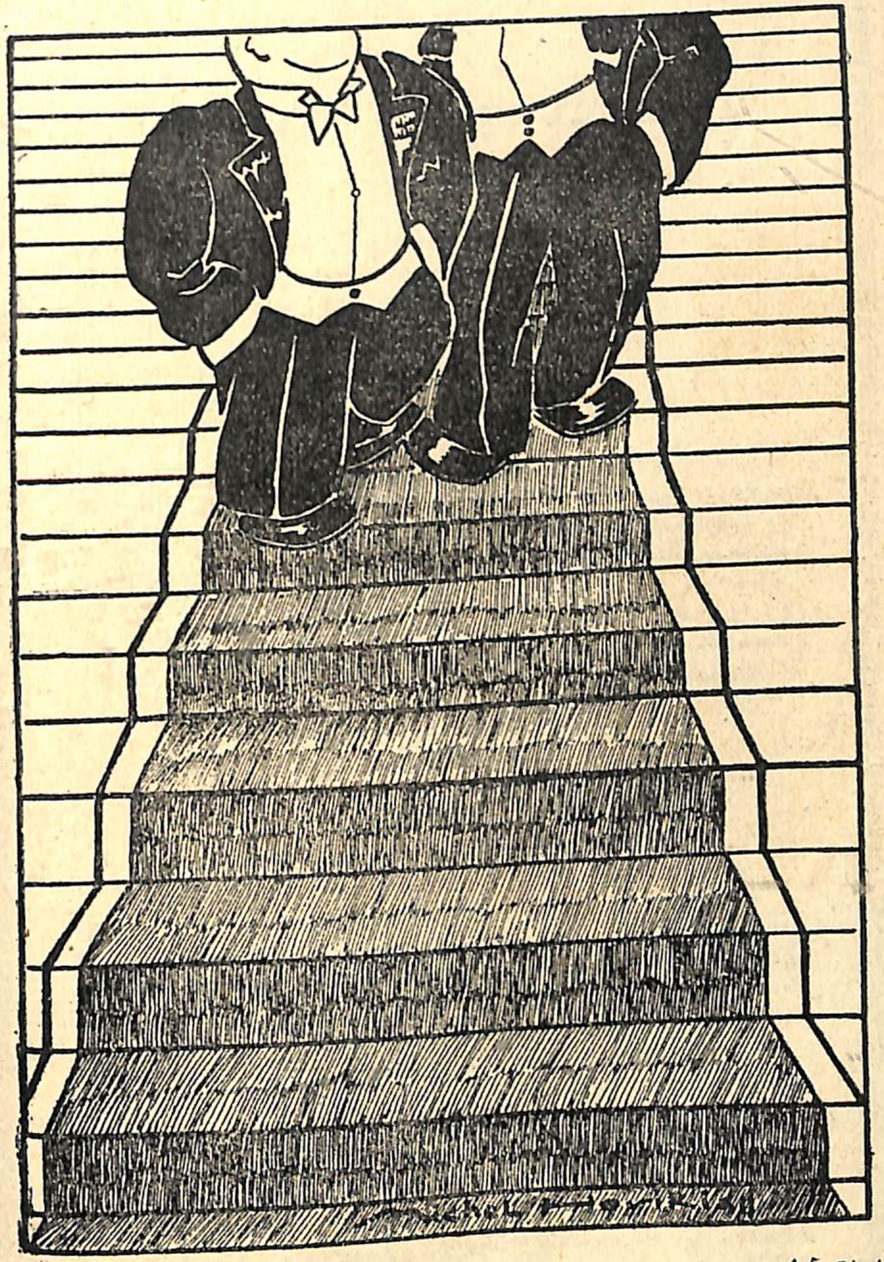

— Եթէ ա՛յս վայրկեանիս ուզես, թէ՛ աղջիկս կուտամ եւ թէ՛ 5 միլիոն Ֆրանք ալ դրամօժիտ։

— Ո՛չ, ես մինակ դրամօժիտովը ալ կը գոհանամ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՄՈՒՏՔԻ ԳՆՆՈՒԹԻՒՆ

Հայաստան այս տարի մեծ թիւով հայ գաղթական պիտի ընդունի։

ԹԵՐԹԵՐԸ

ՀՐԱԺԱՐՈՒՄ

(Երեսը դէպի արեւմուտք դարձուցած)

Հրաժարիմք ի կրօնասիրութենէ եւ յամենայն մոլեռանդութենէ նորա։

Հրաժարիմք ի կուսակցականութենէ եւ յամենայն արկածախնդրութենէ նորա, ի պատրանաց նորա, ի խորհրդոց ազգակործան նորա, ի սանձարձակ գնացից նորա, ի Բանջունի շէֆաց կամաց նորա, ի չար, ատելաւոր եւ պառակտիչ քաղաքականութենէ նորա՝ հրաժարելով հրաժարիմք։

Խոստովանիմք եւ հաւատամք։

⊙ ⊙ ⊙

ԶՂՋՈՒՄ

(Երեսը դէպի Հայաստան դարձուցած)

Մեղայ ամենասուրբ Մայր Հայրենիք, մեղուցեալ եմ քեզ, խոստովանիմ առաջի Սրբուհւոյ Մայր Հայաստանին, եւ առաջի բարեկամաց ու համակիրաց քոց, զամենայն մեղս զորս գործեալ եմ։ Քանզի մեղայ խորհրդով, բանիւ եւ գործով, կամայ եւ ակամայ, գիտութեամբ եւ տգիտութեամբ, շահագործուելով եւ կամ ասոր անոր գործիք դառնալով որպէս տախտակէ մարդ.

Մեղայ Մայր Հայաստանի։

Մեղայ աղքատ հոգւովս եւ զօրութեամբ սորա, միամտութեամբս եւ շարժմամբ սորա, լեզուովս եւ զգայութեամբ սորա, ինքնահաւանութեամբ, անզգամութեամբ, յանդգնութեամբ, չարահաւանութեամբ, շփացմամբ, շառլաթանութեամբ, թերամտութեամբ, տաքգլուխութեամբ, եսամոլութեամբ, կուսակցագարութեամբ, իմաստակութեամբ, կռուազանութեամբ.

Մեղայ Մայր Հայաստանի։

Մեղայ չար խորհրդով ազգային Փրկչաց յարտասահմանի, նենգութեամբ հայրենազուրկ Բանջունեաց մերոց, ատելութեամբ եղբարց իմոց, խառնակչութեամբ անասնական եւ գազանական խորհրդով ի գիշերի եւ ի տուընջեան.

Մեղայ Մայր Հայաստանի։

Մեղայ ցանկութեանց թափառական Շէֆացս, չարաբանութեամբ լեզուիս, ստախօսութեամբ իրողութեանց, հակառակութեամբ ազգակցացս, վիճաբանութեամբ ունայն նիւթից, բանսարկութեամբ ազնիւ հակառակորդացս, զրախօսութեամբ արեւանման պայծառ իրականութեանց, ի գիշերի եւ ի տուընջեան տրտնջելով, դժգոհելով, անարգելով, չհաւնելով, բամբասելով, քննադատելով, խծբծելով, ազգս վարկաբեկելով, հայհոյելով գոյնզգոյն եւ պատկերալի ածականօք.

Մեղայ Մայր Հայաստանի։

Մեղայ ի հաշիւ կուսակցապետաց մերոց եղբայրատեաց ընթացքին, սօբաճիութեամբ, սպառնալիքով, խայտառակելով ու խայտառակուելով, կռուելով, ծեծկուելով, մինչեւ իսկ սպանանելով (որ թարգմանի տէրօրի ենթարկել) եւ ընդգարշս ածելով.

Մեղայ Մայր Հայաստանի։

Այլ եւ մեղայ եօթնիցս յանցանօք. ուրացմամբ գոյութիւն ունեցող Մայր Հայրենիքիս եւ մասամբք նորին, համերաշխական դիմական ազգաբաժան վարմունքով եւ մասամբք նորին, դառնուկի մորթիւ եղբայրատեաց շարժմամբ եւ մասամբք նորին, դաւաճանութեամբ ազգիս ու հայրենիքիս եւ մասամբք նորին, զրպարտելով եւ հակառակորդքս իբրեւ համայնավար մատնելով եւ մասամբք նորին, ասոր անոր անձին դէմ ժուռնալներ տալով եւ մասամբք նորին։

Այլ եւ մեղայ ամենայն պատուիրանացն փորձառու եւ անաչառ մեծամեծացս, քաղաքականութեամբ պարապեցայ եւ ժամանակս պարապ անցուցի, ապագաս կործանեցի եւ կարեկցութեան կարօտ դարձայ, ոչ զյանձնառականս նոցա կատարեցի եւ ոչ ի հրաժարելեացն հեռացայ, ի կարգս Մայր Հայրենիքի հպատակութեան հրաւիրեցայ եւ գործքովս ու վարքովս անարժան դտայ գիտելով զչարն կուսակցամոլ շէֆաց իմոց կամաւ կորայցայ եւ ի հայրենաշէն ու յազգասիրական գործոց ես խաբէութեամբ հեռացայ. վա՜յ ինձ, վա՜յ ինձ, վա՜յ ինձ, զո՞րն ասեմ կամ զո՞րն խոստովանիմ. զի անթիւ են յանցանք իմ, անասելի են խենդուխելառ գործունէութիւնք իմ, աններելի են անօրէնութիւնք իմ եւ անդարմանելի են պատճառած վնասք իմ։

Մայր սիրելի, մայր անարատ, զքեզ ունիմ միջնորդ հաշտութեան եւ բարեխօս առ Մոսկուա, զի իշխանութեամբդ որ տուեալ է քեզ ի Լէնինից, արձակեսցես զիս ի կապից մե-

ղաց իմոց եւ արժանի արասցես մտանել ի Հայաստան աշխարհ. աղաչեմ զքեզ:

⊙ ⊙ ⊙

ՆԵՐՈՒՄ

(Հայաստանի կողմէ)

Ողորմեսցի քեզ մարդասէր եւ բանուորասէր Մոսկուա եւ թողութիւն շնորհեսցէ ամենայն յանցանաց քոց, խոստովանացելոցն եւ մոռացելոցն: Եւ ես կարգաւս Խորհրդային իշխանութեան եւ հրամանաւն Մոսկուայի, թէ զոր արձակեցէք յերկրի, եղիցի արձակեալ յերկինս, նովին բանիւ արձակեմ զքեզ յամենայն մասնակցութենէ հակահայաստանեան շարժմանց քոց, ի խորհրդոց, ի բանից եւ ի գործոց յանուն հօր Լէնինի: Եւ դարձեալ տամ զքեզ ի քաղաքացիութիւնս Մայր Հայաստանի եւ արտօնութիւն մտանել աներկիւղ ի սահմանաց նորա:

ՑԻ-ՑԻ

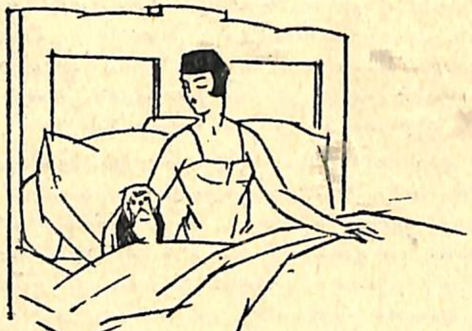

ԾԱՌԱՅՈՒԹԻՒՆ

— Դո՞ւք էք եղեր կինս փախցնողը, շնորհակալ եմ, ատկէ աւելի մեծ ծառայութիւն մը չէի կրնար սպասել անծանօթէ մը:

ԱՄՈՒՍԻՆ, ԿԻՆ, ՍԻՐԱՀԱՐ

«Երէկ գիշեր, ժամը իննին շուրջ, սարսռազդեցիկ ողբերգութիւն մը տեղի ունեցաւ այնինչ փողոցի այնինչ թիւ տան մէջ, հետեւեալ պարագաներուն տակ.—

Երեք տարիէ ի վեր ամուսնացած Պ. Այսինչ, որ խիստ երջանիկ կեանք մը կը կարծէր վարել իր կնոջ հետ, անակընկալ անհանգստութիւն մը զգալով, իր գիշերային աշխատանքը թողած՝ տուն վերադարձաւ: Այնտեղ կինը գտնելով օտարի մը բազուկներուն մէջ, խելակորոյս՝ քաշեց ատրճանակը եւ գնդակ մը տեղաւորեց նախ սիրահարին կուրծքին մէջ, երկրորդ գնդակով մը ծակեց կնոջը սիրտը, իսկ երրորդ գնդակ մը ուղղելով իր գանկին՝ արդարութիւնը գործադրեց: Թաղին ոստիկանապետը եւ ոստիկանատան առաջին քարտուղարը սկսան իրենց քննութիւններուն:»

⊙

«Պարոն Այսինչ, որ լաւ բարեկամ մըն էր տէր եւ տիկին Այնինչներուն, բաւական ատենէ ի վեր սկսած էր վայելել տիկին Այնինչին շնորհները:

Վերջերս սակայն, տիկին Այնինչ շատ վերապահ բարեկամութիւն մը ցոյց կուտար Պ. Այնինչին, որ սիրոյ էն բարձր գագաթին վրայ՝ սկսաւ տանջուիլ նախանձով: Երէկ, երբ Պ. Այնինչին հետ Պ. Այսինչ աբէրիթիֆ կ'առնէր, զարմանալի արագաշարժութեամբ մը եւ անտեսանելի կերպով՝ Պ. Այնինչին գաւաթին մէջ դգալ մը արսէնիք դրաւ: Քիչ յետոյ Պ. Այնինչ փչեց իր հոգին, իսկ Պ. Այսինչ կարծեց որ վերջնականապէս պիտի տիրանար Տիկ. Այնինչի բովանդակ էութեանը: Սակայն դիաքննիչ բժիշկին կասկածով՝ ոստիկանապետ Պ. X ձերբակալել ուղեց Պ. Այսինչը, որ մերժելով բանալ օրէնքին դիմաց իր տան դուռը՝ ատրճանակի հարուածով մը վերջ տուաւ իր կեանքին:»

⊙

«Տիկին Այսինչ, յուխտենապէս միանալու համար իր սիրահարին, կաթսայ մը եռացած ձէթ լեցուց ամուսնոյն դէմքին վրայ, ուղելով սպաննել զայն:

Այս գարշելի մահափորձը սակայն կատարելապէս իր

նպատակին հասած չըլլալով՝ Պ. Այսինչ ծանր վիճակի մը մէջ փոխադրուեցաւ թաղին հիւանդանոցը, իսկ Տիկ. Այնինչ՝ օրէնքին կողմէ առաջնորդուեցաւ տէփօ:»

⊙ ⊙ ⊙

Աշխարհիս չորս ծագերուն մէջ հրատարակուող բոլոր թերթերը այսպիսի այլազան ողբերգութիւններու արձագանգը կուտան ամէն օր:

Եւ ըսել թէ այս արիւնոտ դրամները տեղի կ'ունենան ընդհանրապէս ա՛յն ընտանեկան յարկերուն ներքեւ, ուր կը կարծուի թէ մեղր ու անուշ կը ծորի միայն եւ խիստ ներդաշնակ հասկացողութիւն մը կը տիրէ ամուսնոյն եւ կնոջ միջեւ:

Նոյեան Տապանին մէջ ս եւ է փաստ գոյութիւն ունեցած չըլլալով, անծանօթ է մեզ թէ Ջրհեղեղէն առա՞ջ ալ արդեօք այս յաւիտենական ողբերգութիւնը կը ներկայացուի եղեր...

Բայց Ջրհեղեղէն ասդին՝ գիտենք որ այս ողբերգութիւնը կը խաղացուի ամէն տեղ, ամէն ազգի մէջ, ամէն երդիքի տակ, ուր ամուսնացած կնոջ մը սիրահարը մուտք կը գործէ...

Բոլոր դժբաղդութիւններու ծայրը այդ անիծեալ սիրահարներն են, որոնք իբրեւ մէյ-մէկ մակաբոյծ՝ կը սպառեն ընտանեկան երջանկութիւնը...

Որքա՛ն ամուսիններ թշուառութեան ամենախոր անդունդներն են գահավիժած...

Կան որ այնքան ազնիւ ու հեզահամբոյր բնաւորութեան մը տէր են, որ չտեսնել կը ձեւացնեն՝ սիրահարին հետ իր կնոջ գիրկընդխառնումները...

Բայց որդը կը մաշեցնէ զիրենք գաղտնաբար, իրենց սրտին ու հոգիին մէջ ակօսներ բանալով...
սրտին ու հոգիին մէջ ակօսներ բանալով... կրակոտ գոր-
Իրենց մատները տկար են սեղմելու համար կրակոտ գոր-
ծիքին զսպանակը, ու կը տանջուին, մինչդեռ իրենց ուրիշ բանի
ծիքին զսպանակը, ու կը տանջուին, մինչեւ իրենց ուրիշ բանի
շուրջ չի կրնար թեւածել, եւ իրենց կնոջ ապերախտ վերաբե-
րումը կուգայ քայքայել իրենց հաստատուն գործը, դիրքը,
մինչեւ որ կինը, բծախնդիր լաւ դիրքի եւ լաւ ապրուստի, կը
թողու իր թշուառ ամուսինը ու կը վազէ շքեղութեան եւ
ճոխութեան կեանք մը վերագտնելու ետեւէն...

Ու ամուսինը կը մնայ տխուր, խեղճ ու յուսահատ եւ ակ-
նարկ մը թողլով ետին, իր կեանքի պատմութեան մէջ կը
գտնէ միայն սա երեք բառերը՝ ամուսին, կին եւ սիրահար:
Ահա երեք բառեր որոնք աշխարհի առանցքը կը կազմեն...
Ամէն նորութիւն երկրագունդիս վրայ այս երեք բառերը
ունին իրենց արմատ...

Մէկը երբ շատ դրամ շահիլ կը փափաքի եւ ի սէր ատոր նոյնիսկ արկածախնդրութիւններու ետեւէն կը վազէ, անպայման այս երեք բառերը կան իր մտքին մէջ:

Եթէ ամուսինն է այդ, կը կրկնէ ինքնիրեն.

— Եթէ յաջողիմ, կինս ինծի շատ պիտի սիրէ, ու սիրահարներ պիտի չփնտռէ բնաւ...

Եթէ սիրահարն է այդ, կ'ըսէ ինքնիրեն.

— Եթէ յաջողիմ՝ խենթի մը պէս պիտի սիրահարուի այդ կինը ինծի ու պիտի մոռնայ ամուսինը...

Իսկ կինը յանձն կ'առնէ յաճախ մեծագոյն արկածախնդրութիւններ, ի սէր աւելի հրապուրիչ եւ աւելի գրաւիչ ըլլալու: Ինչո՞ւ. որովհետեւ ան ալ սապէս կը խորհի.

— Եթէ ադամանդեայ մանեակ մը ունենամ սպիտակ վզիս շուրջ՝ ամուսինէս զատ՝ սա՛ առոյգ երիտասարդը պիտի գալարի ծունդերուս առաջք...

Եւ ահա, իրենց ցանկութիւններուն հասնելու համար, կը գործադրեն մեծագոյն խենթութիւններ, որոնք, երբեմն եթէ պսակուին իսկ սպասուած արդիւնքով, ընդհանրապէս կը պատրաստեն չարաբաստիկ հետեւանք մը:

Ուրեմն, պէտք է համոզուիլ ու հաւատալ թէ երկրագունդիս վրայ ամէն երջանկութիւն եւ ամէն դժբաղդութիւն, ինչպէս նաեւ ծիծաղելի քոմէտիներէն սկսեալ ամէնէն սարսափելի ողբերգութիւնները պատրաստուած են միշտ, յաւէտ խուսափողութեան արժանի սա՛ երեք բառերէն.

— Ամուսին, կին եւ սիրահար:

Եռոտանի մը ահա, որուն մաս կազմելէն պէտք է միշտ զգուշանալ եւ ջանք ընել՝ չըլլալու համար ո՛չ սիրահարը, ո՛չ ամուսինը եւ ոչ ալ, եթէ տիկին էք, կինը:

Ահա թէ ի՛նչ վտանգէ մը զերծ մնալու համար է որ, եթէ գուրձ հագած՝ ձորերու եւ քարայրներու մէջ չեմ ապաշխարեր՝ գէթ քսաներորդ դարու էրօլ քառէ հագուստի մը մէջ եւ Փարիզի լուսաւոր երկնքին տակ կոչուած եմ ըլլալ մօտէռն ձգնաւոր մը:

ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՀԱՆ

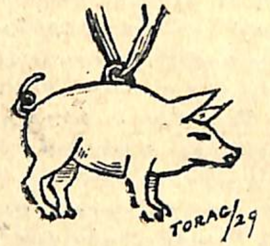

ՊԱՐԶ ՊԱՏԱՍԽԱՆ

— Ի՞նչպէս կ'անուանեն մէկը որ շատ մը լեզուներ կը խօսի:
— Շատախօս, միսի՛ւ:

Ի՛ՆՉՊԷՍ ՍԿՍԱՅ ՁԻ ԽԱՂԱԼ

Ղալաթիայէն Թագսիմ և Գարաքէօյի կամուրջէն Գատըգիւղ երթևեկած եւ կամ ուրբաթ-կիրակի օրերը Շիշլիի գերեզմանատան մէջ կամ զիմացի զբօսարանը օդ կլլած անձս երբէ՛ք միտքէս չէի անցըներ... Լօնշանը, Վէնսէնը, Օթէօյլը, Անկէնը, Մէզօն-Լաֆիթը, Սէն-Կլուն եւն.:

Ձիարշաւ ըսելով՝ տարին հազի՛ւ անգամ մը Պոլիս ձիարշաւ կ'ըլլար, և ի՛նչ մեղքս պահեմ, այդ ձիարշաւներէն ո՛չ մէկին ալ ներկայ չեմ գտնուած, à la page չըլլալով։

Հոս, Փարիզ ալ, նոր եկած տարիս, զարմանալի կը հընչէր ականջիս, կիրակի օրերը, կէսօրէն ետքը, շքեղ օթօքառներու տողանցքը մեծ պուլվարներու վրայէն, երբ կառքերուն վարիչները մէկ ոտքերնին կառքէն դուրս՝ կը պոռային.— Լօնշա՜ն, Լօնշա՜ն, Լօնշա՜ն...

Ետքէն սորվեցայ որ «Հա՛յտէ դէպի Լօնշա՜ն» կը պոռան եղեր՝ ժողովուրդը ձիարշաւի դաշտը հրաւիրելով, անոր վերջին սուերը օդին մէջ խաղցնելու համար։

Ետքէն սորվեցայ շատ բաներ.—

Բայց պատմեմ թէ ի՛նչպէս առաջին անգամ առաջին ֆրանքս դրի ձիու մը պոչին վրայ...

◎ ◎ ◎

Աղմկարար բարեկամ մը ունիմ, որ օր մը ըսաւ ինծի.

— Սըկէց 1 ու կէս ֆրանք տո՛ւր։

— Ի՞նչ պիտի ըլլայ որ, հարցուցի։

— Դուն տո՛ւր, կ'ըսեմ կոր, կրկնեց բարեկամս հրամայողական շեշտով մը, որովհետեւ այս բարեկամս հրամայողական շեշտով կը խօսի միշտ։

— Ա՛ռ նայինք 1 ու կէս ֆրանք, ըսի։

Եւ բարեկամս խնդալով անյայտացաւ։

Իրիկուան կրկին տեսայ բարեկամս.

— Բաղդաւո՛ր ես եղեր, ըսաւ, ա՛ռ քեզի 11 ու կէս ֆրանք, 1 ու կէս ֆրանքդ 11 ու կէս ֆր. բերաւ։

— Ի՞նչպէս բերաւ... Ո՞ւրտեղէն բերաւ...։

— Խաղողը կե՛ր, այգին մի՛ հարցներ...

Բնականաբար հետաքրքրուեցայ հասկնալու համար որ ի՞նչպէս 1 ու կէս ֆրանքս 11 ու կէս ֆրանք եղած էր, և իմացայ որ ձիու վրայ խաղացեր եմ և 11 ու կէս ֆրանքը անկէ շահեր եմ։

— Վա՜յ անօրէն, ըսի, ինչո՞ւ չըսիր որ 50 ֆր. դնեմ։

Եւ քէն ըրի բարեկամիս՝ ըսելով ինքնիրենս.

— Տօ՛, այս ի՛նչ փառաւոր շահ է, 1 ու կէս ֆրանք տուր, 11 ու կէս ֆրանք առ։ Այս քէլէփիրը ձեռքէ փախցնելու չէ...։ Ես ասկէ ետքը ամէն օր ձի կը խաղամ...։

Հետեւեալ օրը, կիրակի, Լօնշան ձիարշաւ կար։

— Ե՛ս ալ պիտի գամ ձեզի հետ, ըսի բարեկամներուս։

— Ահա՛ զոհ մըն ալ, ըսին բարեկամներս գոհունակութեամբ, որովհետեւ երբ մարդ զոհ ըլլայ, կ'ուզէ որ ուրիշներն ալ իրեն պէս զոհ ըլլան։ Ասիկա մարդկային է։

Վաթսուն ֆրանքը ցնծացինք, բըզաժը մտանք, որովհետեւ բարեկամներս բոլորն ալ ազնուական տղաքներ էին, բըզաժէ վար տեղ չէին զիջաներ երթալու...

Ետքէն իմացայ որ բըզաժէ վար 20 ֆր.նոց, 5 ֆր.նոց տեղեր ալ կան, և բարեկամներս հո՛ն ալ կ'երթան, բայց իրենց պիւաճէին համեմատ երբեմն կ'ազնուականանան, երբեմն ալ պրոլէտար կը դառնան...

— Ահա՛ Ռօչիլտը..., ահա՛ Քէլէկեանը..., ահա՛ Աղա Խանը..., ահա՛ Կոմս տը Ռիվօն..., ներկայացուց ընկերս հեռուէն ցոյց տալով ինծի այս մարդիկը։

Շուրջս դիտեցի որ բոլոր մեծամեծ մարդոց մէջն եմ։

Վստահ էի որ ինէ անկուտին չկար այդ բազմութեան մէջ և պատկառելի հեռաւորութիւն մը սկսայ պահել այդ մարդոց և իմ միջև, որպէս զի կասկածի չերթցուի թէ մի՛ գուցէ քսակնին թռցնելու եկած եմ հոն։

Հայ մեծահարուստ գործավաճառ մը, որ նոյնպէս հոն էր, ըսաւ ինծի.

ՍՈՒԹԻՆ ՕԳՏՈՒԻԼ . . .

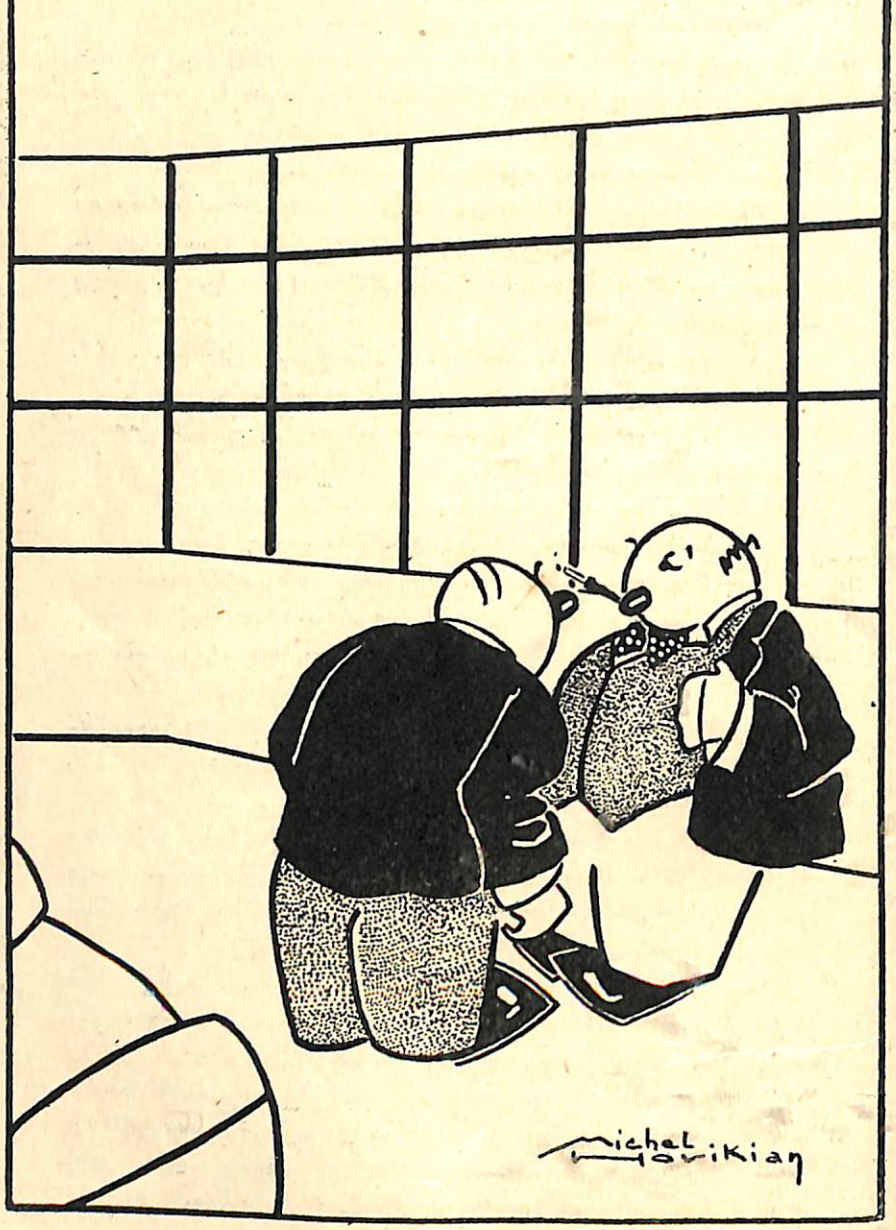

— Երբէ՞ն ի վեր կինդ սինէմա կ'ընէ կոր։
— 100 ին 100 խօսուն ըլլալէն ի վեր . . .

— Միւ-սիւ Թօ-լա-յեա՛ն, պա-զէն գուռս տա օյ-նա-մա-լը... Ին-սան հէր շէ-յի կէօր-մէ-լի..., հէր շէ-յի պիլ-մէ-լի։

— Ի հարկէ՛, ի հարկէ՛, ըսի, ես ալ արդէն անոր համար եկած եմ...

Աչքըբաց բարեկամ մը ունիմ, որ յանձն առաւ իմ առաջին քայլերս առաջնորդել.

— Ինծի նայէ՛, Կավռօ՛շ, ըսաւ, հիմա առաջին գուռսին մէջ 50 փրանք կը դնես, ի՛նչ որ շահիս, նոյնութեամբ Բ. գուռսին մէջ ձի մը կայ, անոր վրայ կը դնես։ Շահածդ՝ Գ. գուռսին մէջ Նշանաւոր ձի մը կայ, անոր վրայ կը դնես։ Գ. գուռսին մէջ շահածդ Դ. գուռսին մէջ ես քեզի ձի մը պիտի ըսեմ, անոր վրայ կը դնես և բոլորը մէկ կը պառկիս Ե. գուռսին մէջ այնինչ ձիուն վրայ։ Եւ ամէնը մէկ, տուն-տեղ, վարտիկ-շապիկ կը դնես վերջին գուռսին այնինչ ձիուն վրայ...

Աչքերս սկսան փայլատակել.

— Է՛, ի՞նչ պիտի շահիմ...

— Այս ըսածս ընես նէ՝ 200,000 Փր. կը շահիս...

Բարեկամիս երեսը նայեցայ հիացումով.

— Դուն ամէն կիրակի այդպէ՞ս կ'ընես, հարցուցի։

— Ինծի մի՛ նայիր, ես այդպէս չեմ ըներ, անոր համար չեմ շահիր, պատասխանեց. բայց դուն իմ ըրածիս մի՛ նայիր, ըսածիս նայէ՛։

Շեշտին մէջ ա՛յնչափ հաւատք կար, որ չհամոզուիլ կարելի չէր։

— Այս գրամները շահիմ նէ, անմիջապէս կը հանեն կուտա՞ն, հետաքրքրուեցայ։

— Գարծ տ'խանթիթեկղ ալ չեն նայիր, կը վճարե՛ն, պատասխանեց։

Սիրտս ուրախ և տրոփուն՝ քանի մը ժամուան մէջ ընելիք շահերուս, ծօտեցայ կիշէին...

Անվերջ fիօ մը կար։ Պատերազմի ատեն վէսիգայով հաց բաժնուած ատեն փուռերուն առջեւ այսչափ բազմութիւն չէր ըլլար . . .

Ամէն մարդ թիւ մը կ'ըսէր, և հարիւրնոցները կը ցըն-ծար՝ ի փոխարէն ստանալով շոգեկառքի թիքէթին պէս փոքրիկ տոմսակ մը։

Ես ալ թիւս ըսի, թիքէթս առնելով՝ բորթֆէօյլս մէջ

լաւ մը տեղաւորեցի։ Հարստութեանս առաջին վէմքարն էր։

Ձիերը սկսան վազել, ժողովուրդը սկսան պոռալ...

— Ի՞նչ կը պոռան կոր, հարցուցի բարեկամիս։

— Ամէն մարդ իր ձիուն անունը կը պոռայ կոր։

— Ձին կ'իմանա՞յ, հարցուցի...

— Երբեմն կ'իմանայ...

— Նայինք իմինս պիտի իմանա՞յ, ըսի և ես ալ սկսայ իմ ձիուս անունը պոռալ, յուսալով որ ձայնս կ'իմանայ և աւելի շուտ կը վազէ։

Թիւերը ծանուցին... Այլեւս բան մը չէի տեսներ կոր։

— Մեր ձին ի՞նչ եղաւ, հարցուցի բարեկամիս։

— Կէս ճամբէն ետ դարձաւ. Բ. գուռսին սպասէ՛։

— Մեր յիսուն փրանքը ի՞նչ եղաւ...

— Բ. գուռսին աճին կը հանես։ Ի՞նչ, կարծեցիր որ առաջին գուռսին պիտի շահէի՞ր։ Շատ աղուոր բան կ'ըլլար ատիկա...

Ի հարկէ շատ աղուոր բան կ'ըլլար, մխիթարեցի ինքզինքս։ Առանց վտանգելու շահիլ չկայ. հիմա 100 փրանք դնեմ որ առաջին կորուստիս աճին հանեմ գոնէ...

— Ա շըվալ դի՛ր գոնէ, ըսաւ բարեկամս։

— Ի հարկէ ձիու մը վրայ պիտի դնեմ, ըսի առանց հասկնալու։ Այն ատեն դեռ շատ տգէտ էի։

— Այսինքն կէսը՝ կանեան, կէսը՝ փլասէ դի՛ր, բացատրեց։

— Ի՞նչ կ'ըլլայ որ...

— Ձիդ երկրորդ ալ գայ նէ՝ տուած դրամդ ետ կ'առնես։

— Տուած դրամս ետ առնե՛լ... Տուած դրամս առնելու համա՞ր պիտի խաղամ հիմա։ Հապա մեծ դրա՛մ պիտի շահէի։

— Կեցի՛ր Նայինք, մի՛ աճապարեր...

Բարեկամս գնաց, բազմութեան մէջ խառնուեցաւ, մէյ մըն ալ արիւն քրտինքի մէջ քովս եկաւ.

— Հիմա թիւյեօ մը տուին, ըսաւ. հարիւր փրանք սէք դի՛ր թիւ 12ին վրայ...

— Սէ՞ք դնեմ...

— Այսինքն միայն կանեան խաղա՛...

— Հապա քիչ առաջ խորհուրդ կուտայիր որ կանեան–փլասէ խաղամ, որպէսզի դրամս չկորսուի...

— Այս տուած ձիս անանկ ձիերէն չէ։ Հիմա ձիուն տիրոջը բերնէն լսեցի։ Եթէ առաջին չգայ, գլուխս կը կտրեմ։

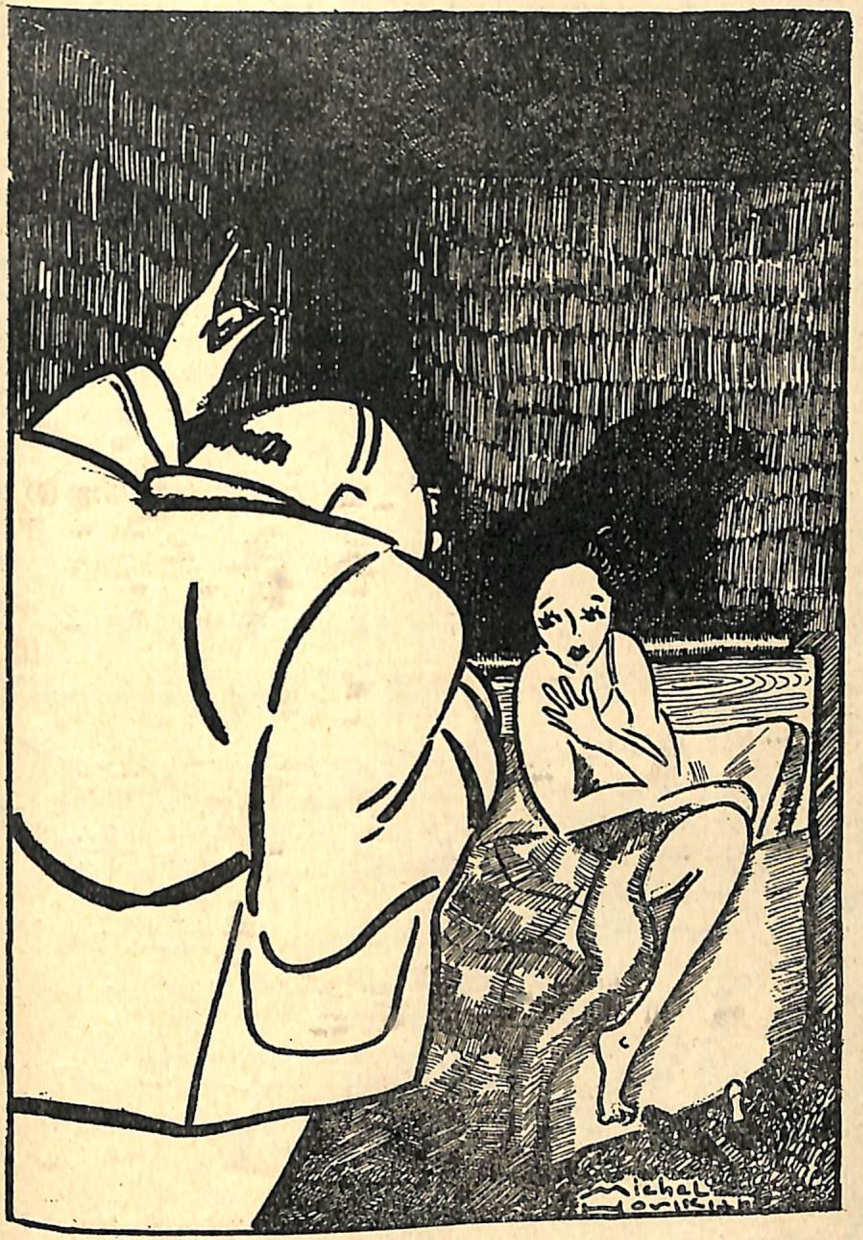

— Կեանքիս մինչեւ վերջը պիտի սիրեմ քեզի։
— Հիմակուընէ մի՛ յուսահատեցներ։

— Այնչափ վստա՞հ ես ուրեմն...

— Վստահութիւնն ալ խօ՞սք է... Ի՛նչ ունիս նէ դիր, մի՛ վախնար...

— Մ'ըներ, աղբա՛ր... Ձի է, հայվան է, կ'ելլայ կէս ճամբան սանձին կը բռնէ...

— Աս ձիուն սանձին-մանձին չի բռներ... Հայտէ շուտով ըրէ՛, երերա՛, մարդու ալ յայտնի մ'ըներ, որպէսզի ուրիշներն ալ խաղալով գօթը վար չձգեն...

Կամաց մը հարիւրնոց կիշէին մօտեցայ և բոլորովին ապահով խաղալու համար.

— 100 ֆր.՝ կանեան, 100 ֆր.՝ փլասէ, ըսի։

Տուրքի մարդիկս աչքերուս մէջ նայեցան և կարծեմ հասկցան որ ապահով խաղ մը կը խաղամ կոր, անոնք ալ իմ ձիուս վրայ խաղացին։

— Կ'երեւի ասոնք ալ գիտեն կոր որ այս ձին պիտի վաստկի, ըսի...

Եւ կիշէին առջեւ տոմի–թուռ մը ընելով՝

— Անգամ մըն ալ, ուզեցի։

Զանգակները զարնուեցան, գիլերը չալուեցան, ձիերը ճամբայ ելան։

— Մեր ձին ո՞ւրտեղուանքն է, հարցուցի բարեկամիս յուզումով։

— Սո՛ւս եղիր, գլուխը առեր առջեւէն կուգայ կոր։

Սիրտս պայթելու պէս սկսաւ թիք թաք զարնել։ Անմիջապէս ինքնիրենս սկսայ հաշիւ ընել թէ ի՞նչ պիտի շահիմ...

— Մեր ձին ո՞ւր է, թոթովեցի բարեկամիս, որ հեռադիտակին մէջէն կը նայէր...

Բարեկամս փոխան պատասխանի՝ կից մը տուաւ ինծի։

Ալ չհամարձակեցայ բերանս բանալ՝ բան հարցնել...

Մէյ մըն ալ պոռչտուքները սկսան.

— Եկա՜ւ եկա՜ւ, մերինը շահեցաւ, պոռաց բարեկամս, 10 ֆր.ի 45 ֆր. կ'ընէ կոր...

— Հէ՞... հէ՞... Զըսե՞ս աղբար... Ես ի՞նչ պիտի առնեմ հիմա...

Մէյ մըն ալ տխուրիկ ձայն մըն է հնչեց...

Տխուրիկ ձայն մը որ ո՛չ սկիզբ ունէր, ոչ վերջ...

— Այս վափորի տխուրիկը ի՞նչ պիտի ըլլայ, հարցուցի։

— Սուս եղիր պէ՛, մռլտաց, բարեկամս. կարծեմ մեր ձին վար պիտի առնեն...

— Ինչո՞ւ վար առնեն ճանըմ. ինչթէ չաթըռ-չաթըռ եկաւ...

— Ճամբան օրէնքի դէմ բան ըրեր է... Անոր համար վար առին...

— Հայվան է ասիկա. հարկաւ օրէնքի դէմ բան մը կ'ընէ։ Գոնէ երկրորդ ընէին...

— Չորրորդ կ'ընեն կոր...

— Այսինքն մեր փարաները հապը կլլեցին...

— Կեցի՛ր, երրորդ գուռսին ամին կը հանենք...

Ի՞նչ հարկ երկարել. Գ. գուռսը Բ. գուռսին տառօսին եկաւ, Դ. գուռսը Գ. գուռսին նմանեցաւ, Դ.ն՝ Ե.ին, Ե.ը՝ Զ.ին... Այնպէս որ Ձիարշաւարանէն դուրս ելած ատեննիս, ամէնքս ալ, քսակնիս պարպած, քիթերնիս կախ, իրարու երես կը նայէինք թէ տո դառնալու կառքին դրամը ո՞վ պիտի վճարէ...

Քանի մը ժամ առաջ այն ի՛նչ յաղթապանծ երեւոյթներով Լօնշանի դռնէն ներս կը մտնէինք և հիմա ի՛նչպէս հապը կլլած, գլխիկոր, գամուած, քակուած, յուսահատ դուրս կ'ելլէինք...։

Անկէ ետքը շատ ու շատ անգամ գացի գուռսի՝ նախորդ վնասներս հանելու համար։

Երէկուան աճեմին այսօր վարպետ եղած էր ալ, բայց նոյնքան եւ աւելի աճեմի էի դարձեալ...

Անկէ ի վեր ճանչցայ բոլոր ձիարշաւավայրները.— Օթէօյլ, Վէնսէն, Սէն-Գլու, Մեզօն–Լաֆիթ։

Ճանչցայ բոլոր ձիերը, իրենց հօրը, մօրը, մեծ հօրը, մեծ մօրը անուններովը, ծննդեան թուականովը և բնաւորութեամբը...

Ճանչցայ բոլոր ձիերու տէրերը, վազցնողները, նստողները...

Խաղացի բոլո՛ր թիյեօներուն, բոլո՛ր թրիւքներուն, բոլո՛ր հաշիւներուն, բոլո՛ր գօմպինեներուն վրայ...

Խաղացի թի՛ւը, բրօբրիէթէ՛րը, անթրէնէօ՛րը, ժօքէ՛ն...

Ամէն կերպը փորձեցի այս խաղին՝ միշտ շահելու յոյսով, բայց ի զո՛ւր։

Միակ մխիթարութիւնը այս խաղին, 10ին վրայ երբ անգամ մը շահիս, կը մոռնաս 9 անգամ կորուստդ և կը սկսիս հիանալ ինքզինքիդ վրայ որ ինտո՞ր յաջողեցար 10րդ

անգամը շահիլ, այնքա՜ն անհնար բան է վերջ ի վերջոյ շահիլը...

◉ ◉ ◉

Եզրակացութի՞ւն.— Ձիարշաւը, ինչպէս բոլոր խաղերը, զուարճալի խաղ մըն է, բայց անպայման հարստանալու նպատակով չպէտի խաղաս, այլ նպատակդ պէտի ըլլայ միմիայն զուարճանալ: Այն վայրկեանին որ հարստանալու համար խաղացիր, արդէն իսկ կորսնցուցա՛ծ ես եւ կորսը-ւա՛ծ ես:

ԹՈՎՄԱՍ ՁԳՁԳԵԱՆ

ՓՈՐՁԱՆՔ

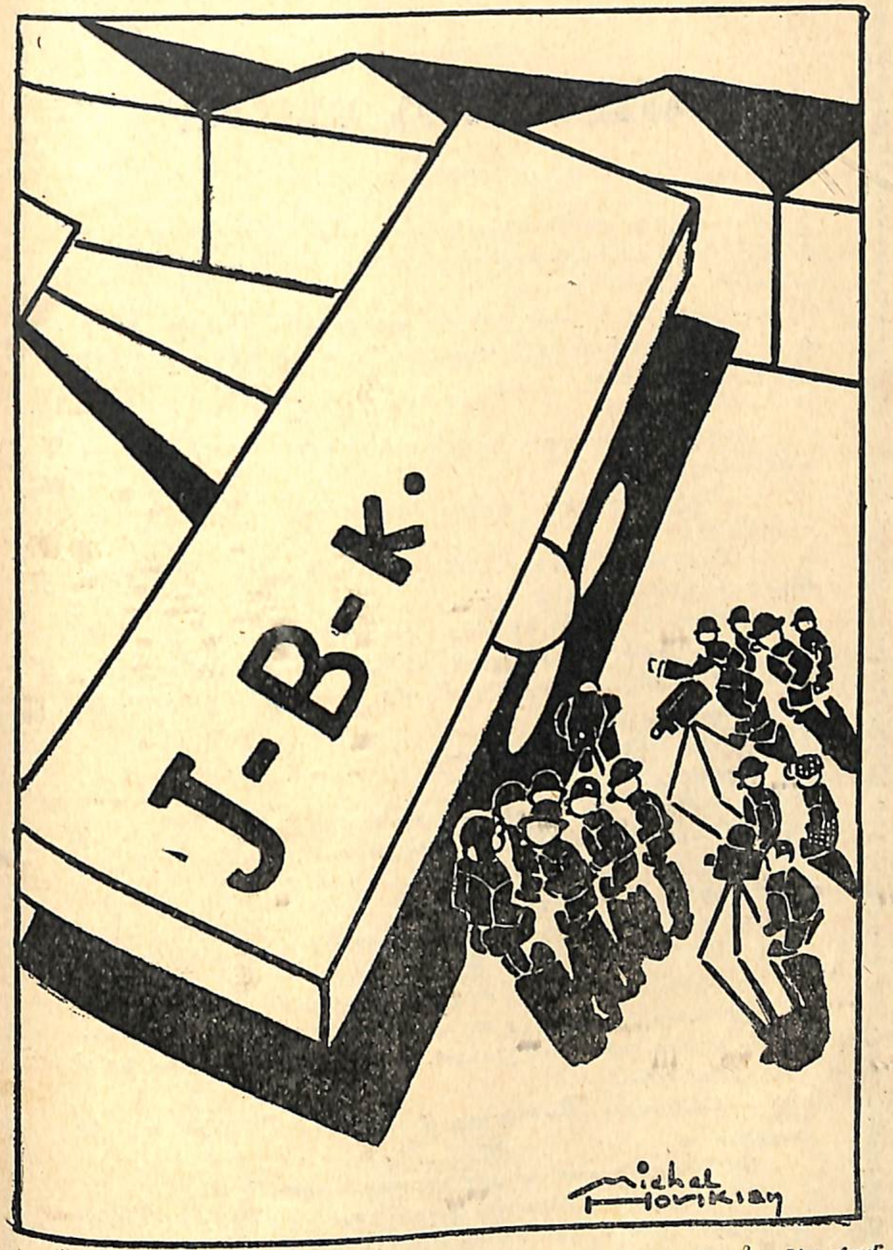

— Հարցում մը եւս. բնաւ փորձանքի մը չենթարկուեցա՞ք ձեր ճամբորդութեան միջոցին:

— Բնա՛ւ, առաջինը դուք էք:

ՏԻԿԻՆԸ ԲԺԻՇԿԻՆ Կ'ԱՅՑԵԼԷ

Սկիւտարէն, տիկին Նեկտար, առաւօտուն կանուխ տունէն կ'ելլէ՝ Բերա բժիշկին երթալու համար։ Նախ՝ տան վարձակալուհին կը մօտենայ.

— Բուզո՛ւմ Նեկտար հանըմս, գիտես եա, Սոֆիկս քանի օր է՝ սա՛ նանլէթ կուրէն պառկած է, տօքթօրին հարցնէիր թէ՝ իլաճ մը գրէր։

— Շատ աղէկ։

Տիկին Նեկտար հաւլու դունէն դուրս ելած՝ քովի բնակարանէն ձայն մը.

— Տիկի՛ն Նեկտար, առտուանց կանուխ՝ ասանկ աճելէ ո՞ւր կ'երթաս կոր։

— Շոգենաւին հասնիմ, ականջիս ցաւին համար Պէյօղլու Միմիտեանին պիտի երթամ։

— Ճանը՛մ, տիկին Նեկտար, զահմէթ չըլլար նէ՝ բան մըն ալ ես ըսեմ, միտքդ պահէ թէ՝ հարցո՛ւր։ Եղբօրս ըղթըման նոր անցաւ, բաղնիք երթա՞յ մի, չերթա՞յ մի, հասկցիր թէ՝ խապար մը բեր։

— Բէք աղէկ, գլխուս վրայ։

Անդիէն մեծ մայրիկը.

— Օրթա՛ւ, հոգի՛դ սիրեմ, սա ծունկիս ճէլերուն չարէ մը, խաթերս համար հարցնէիր, թէրթիպ մը գրէր։

— Բէ՛ք աղէկ, հոգ մի՛ ըներ, Օղխտա հանըմս։

Քանի մը տուն անդիէն.

— Տիկի՛ն Նեկտար, ո՞ւր բարով, ճիյէրս։

— Պէյօղլու կ'երթամ՝ ականջս նայել տալու։

— Արեւո՛ւդ մեռնիմ, մէյ մը տօքթօրին հարցնէիր քի՝ 12 օր է վրաս քերուըտուք մը կայ, 2-3 օր է միտէս ալ սանճը մը բռնեց, ախորժակ չունիմ, տակէ վառ, ականջդ բե՛ր՝ ըսելիք ունիմ...

— Հասկցայ... Առտենը ուշ է հիմա... Ամէնքն ալ կը հարցնեմ...։

Սկիւտարի նաւամատոյցը՝ սպասման սրահին մէջ.

— Վա՛յ տիկին Նեկտար, բարի լոյս, դո՞ւք ալ Ղալաթիոյ եկեղեցին պիտի երթաք մեզի պէս։

— Ո՛չ, Բերա կ'երթամ ականջս նայել տալու։

— Մենք հոգեւոր բժշկութեան եռեւէ ենք։ Տէ՛ս Սաթէնիս երեսին գոյնը. դեղ, բժիշկ օգուտ չըրաւ. ա՛խ սիրականս, մէյ մը տօքթօրիդ հարցնէիր, կարելի է նոր դարման

մը գիտէ. ես վաղը ձեզի կը հանդիպիմ՝ լուր մը առնալու համար։

— Շա՛տ աղէկ, կը հարցնեմ։

Շոգենաւին մէջ.

— Տիկին Նեկտար, չարշի պիտի երթաս նէ՝ ես ալ մէկտեղ գամ։

— Չէ՛, հիւանդ եմ, տիկին Բերուզ, Բերա բժիշկին կ'երթամ կոր։

— Քա վո՛ւյ, աղէկ ըսաթ եկար, զոքանչիս տղուն մեծ մատին վրայ տօլամա ելեր է՝ չանցնիր կոր. հարցուր քի՝ ճեղքե՞լ տանք, չէ նէ՝ եախը՞ փակցնենք։

— Ո՞ր մէկը միտքս պահեմ, հազա՛ր բան ապսպրեցին։

— Կայնէ՝ մատդ դերձան մը կապեմ։

— Չէ՛, չուզեր, միտքս է ուզածդ։

Անդիէն ծերունի կին մը.

— Բուզո՛ւմ զաւակս, սիրականի՛դ արեւուն, սա ոտքերուս վրայ մու-մու արունի լէքէներ ունիմ, ի՛նչ կ'ընեմ՝ չանցնիր, պէլքիմ ճար կ'ըլլայ, պերան մը հարցնէիր հէքիմին։

— Սըրային՝ ա՛ն ալ կը հարցնեմ, մայրի՛կ։

Կամուրջին վրայ.

— Նեկտա՛ր հանըմ, ուղուրլա՛ր օլսուն։

— Բարի լո՛յս, Թադէոս էֆէնտի։

— Եինէ՛ Պէյօղլունա զարիֆլէր ալմայա՞ մը կիտիյորսըն։

— Թամամ ա՛ն էր պակաս, ականջս չե՞ս տեսներ կոր, ուռեցեր է, տօքթօրին պիտի երթամ։

— Վալլահա՛ խապէթ օլտու սէնի կէօրտիւյիւմ։ Տօքթօռա սօ՛ր քի՝ ֆամիլեամ վայիֆ տիւշտիւ, չօճուգ տա տիշ չըգարըյօր, սիւտտէն քէսէլի՞մ մի։ Հէ՛մ անասընա, հէ՛մ տէ չօճուղա պիրէր թէրթիպ եազսըն տա՝ ագշամա ալ կէլ։

Տիկին Նեկտար ինքնիրեն.

— Աս ի՛նչ փորձանք էր գլխուս եկաւ։ Վո՛ւյ, մէյ մըն ալ մեղա՛յ քի մէկուն՝ «Հէքիմին կ'երթամ կոր» ըսեմ։

ՆԴ. ԱԼԵԱՆԱՔԵԱՆ

ԴԵՐՁԱԿԻՆ ՄՕՏ

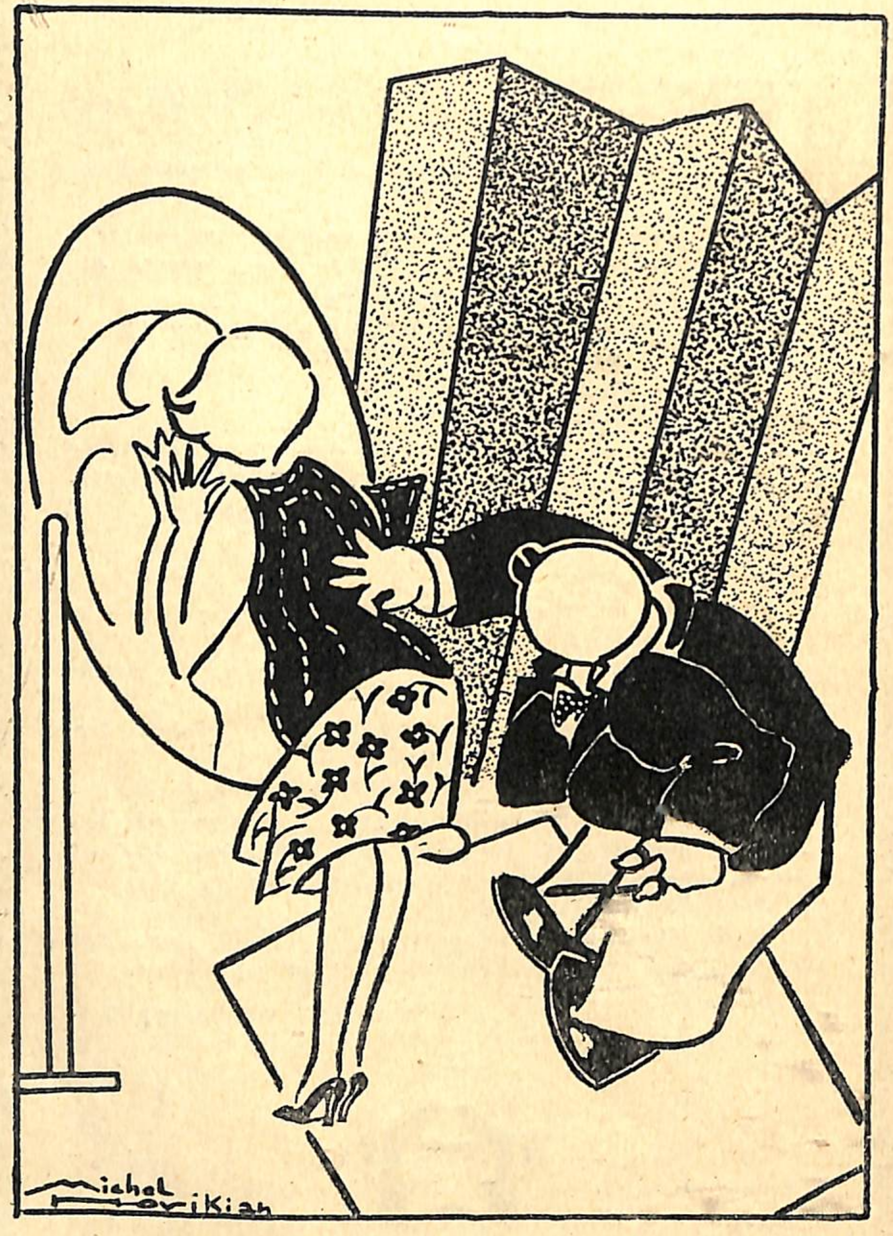

— Աղուոր մը մէջքէս սեղմեցէ՛ք։
— Հաճոյքո՛վ, բայց կնոջս մէկ հոս չեղած ժամանակը։

ՓԱՐԻԶ ԵՒ ՊՈԼԻՍ

Պոլիս՝ Վոսփորի վրայ շինուած է, իսկ Փարիզ՝ Սէնի վրայ։

Պոլսոյ գլխաւոր զբօսավայրը Թագսիմի պարտէզն է, իսկ Փարիզինը՝ Պուա տը Պուլօնյըն։

Պոլսոյ Թիւնէլը ընդամէնը երեք վայրկեան կը քշէ, իսկ Փարիզի Մէթրօին շրջանը 24 ժամէն չես կրնար ընել։

Պոլիս Ղալաթա Ղուլէսին ունի, իսկ Փարիզ՝ Թուր Էյֆէլը։

Պոլսոյ մէջ հրդեհը 12 ժամ կը տեւէ եւ քանի մը հարիւր տուն մէկէն կը մաքրէ… Փարիզի մէջ հրդեհ մը շատ շատ ժամ մը կը տեւէ եւ միայն շէնք մը այրելով կը մարի։

Պոլսոյ փողոցները՝ աշխարհիս ստեղծագործումէն ի վեր չեն շինուած, Փարիզ՝ամէ՛ն օր փողոց կը շինեն։

Փարիզ 5 միլիոն բնակչութիւն ունի եւ կառքի տակ ա՛յնչափ մարդ չի մնար։ Պոլիս կէս միլիոն ժողովուրդ ալ չունի, բայց հոն մարդ աւելի շուտ կառքի տակ կը մնայ։

Փարիզ ամէն իրիկուն գոյնզգոյն աքէրիթիֆներ կը խմեն եւ կարգաւ իրարու կ՚ապսպրեն։ Պոլիս տիւզ-բախի կը խմեն եւ ամէն իրիկուն մէկ հոգին միւսներուն դրամը կը վճարէ։

Պոլիս տարին վեց ամիս անձրեւ կուգայ։ Փարիզ՝ …ամէն օր, մանաւանդ երբ Գաղթային Ցուցահանդէս կայ։

Փարիզի աղջիկները առտուան ժամը 7 ին կ՚արթըննան, 8 ին գործի կը վազեն։ Պոլսոյ աղջիկները օրը 24 ժամ 20 մատներնին կը փռեն կը պառկին՝ սպասելով որ նայինք ո՞վ պիտի գայ զիրենք առնէ…

Փարիզի աղջիկները գուլպանին կը կարկտեն։ Պոլսոյ մէջ ասի ամօ՛թ է...։

Պոլսեցի տղաքը անպատճառ ձեռնոց եւ գաւազան կը կրեն։ Փարիզի մէջ՝ գաւազանը եւ ձեռնոցը շիքութեան պայման չեն։

Փարիզի կիները առանց քաշուելու ծրար կը կրեն։ Պոլսոյ էրիկներո՛ւն կ'իյնայ այդ պաշտօնը։

Պոլսոյ կիները առատ ժամանակ ունին իրենց ամուսիններուն անհաւատարիմ ըլլալու։ Փարիզցիները ընդհանրապէս անհաւատարմութիւն ընելու համար միջոց չեն գտներ։

Պոլսեցիները անհամբեր են եւ շոգենաւ կամ թրամվայ նստած ատեննին կ'ուզեն իրարու վրայէն ցատկել։ Փարիզ համբերութեան մեծ դպրոց մըն է, թրամվայի մէջ, կիշէին առջեւ, մէթրօին դուռը։

Պոլսեցին հացին պատառը կը թաթխէ կերակուրին սօսին մէջ։ Փարիզցին իր գրուասանը կը թաթխէ գաֆէ-գրէմին մէջ։

Կաթով խառնուէ խմելը Պոլիս հարստութեան նշան է։ Փարիզ՝ աղքատութեան նշան։

Պոլիս՝ դրացիիդ ցորեկուան կերածը գիտես։ Փարիզ՝ տասնըչորս տարուան դրկիցդ չես ճանչնար։

Պոլիս սրճարանի կառսօնները՝ «Օխթէ՛, պույուրո՛ւն, հրամմեցէ՛ք» կ'ըսեն։ Փարիզի կառսօնները երեսդ կը նային որ՝ «Նորէն ո՞ւրկէ եկար։»

Պոլիս ամէ՛ն աղջկան երեսը կը նայիս եւ կարկանդակէն մաս կը յուսաս։ Փարիզ՝ աղջիկ մը երբ չուզէ՝ չես կրնար երեսը անգամ նայիլ, ո՛ւր մնաց կարկանդակէն մաս յուսալ...։

Փարիզ կիները իրենց էրկանը վրայ կը խենդենան։ Պոլիս այրերն են որ կը խենդենան իրենց կնոջ վրայ։

Պոլիս կինը կ'ըսէ իր ամուսինին. «Քանի որ անգամ մը գլխ առիր, դատապարտուած ես մինչեւ կեանքիդ վերջը ինծի շալկելու տանելու։» Փարիզ ատանկ բան չկայ։ Ամէն մարդ ինքզինքը կը տանի։

Պոլիս երբ աղջիկ մը եւ տղայ մը իրարու ձեռքը բռնեն, պանդոկի մը հասցէն կը փնտռեն անմիջապէս՝

ԻՐ ԴԵՐԻՆ ՄԷՋ

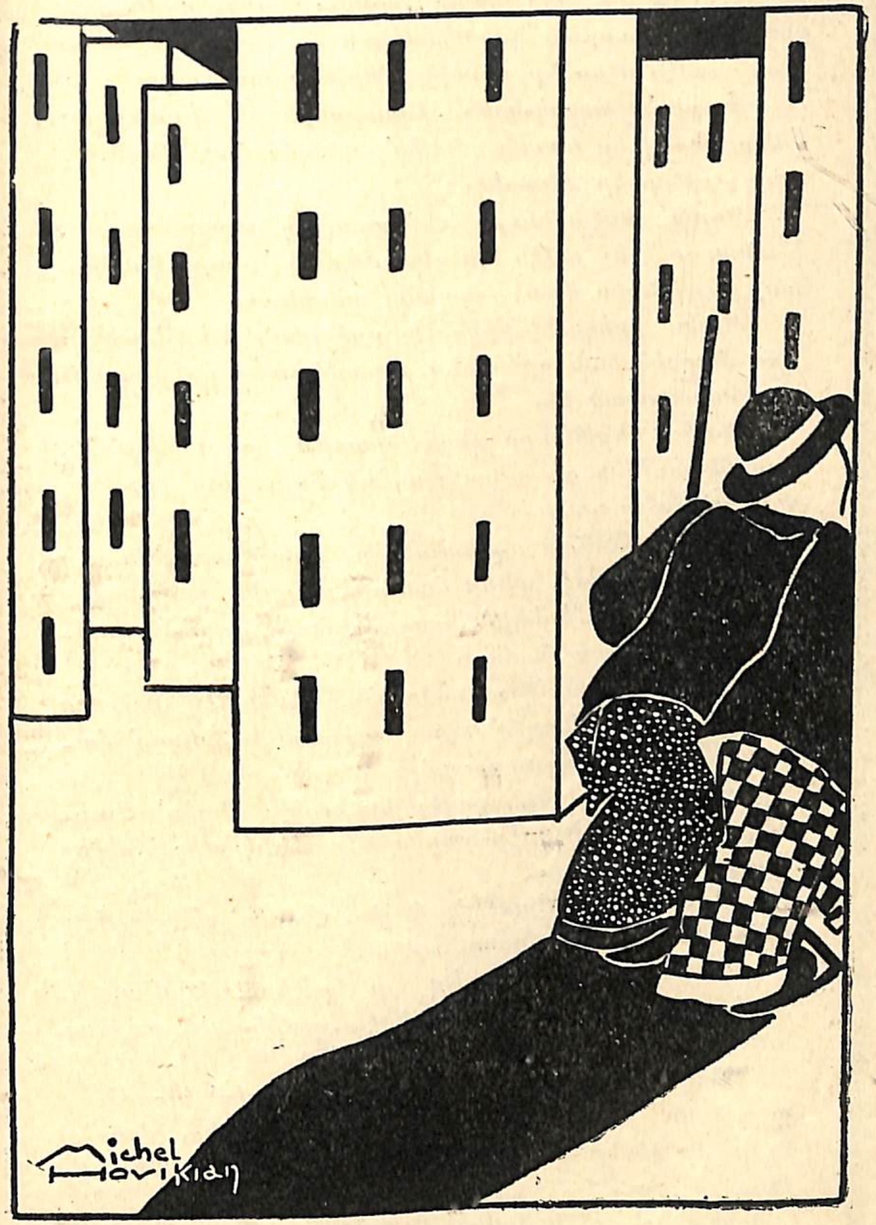

— Կինս սինէմայի դերասանուհի է։
— Յաջո՞ղ։
— Շատ բնական է՝ խօսուն ֆիլմերու մէջ։

իրենց սէրը հոն պոռթկալու համար։ Փարիզ՝ մանչ աղջիկ երկար բարակ բերնէ բերան կը պագռուին եւ յետոյ ամէն մէկը իր գործին կ'երթայ լուրջ գլուխով։

Փարիզ՝ աղջիկ-կնիկ թատրոնին 4 ֆրանքնոց տեղը սիրով կը նստին։ Պոլիս՝ անպատճառ ֆօթէօյլ տ'օրքէսթրը կը փնտռեն։

Պոլիս՝ ամէ՛ն մարդ առհասարակ տաղանդաւոր, նշանաւոր է եւ ամէն ինչ գիտէ։ Փարիզ՝ մարդ կ'ամըչնայ՝ ինքզինքին վրայ տաղանդ տեսնելու։

Պոլիս՝ իրիկունէ իրիկուն սրճարան կ'երթայինք։ Հոս մարդիկ կան որ իրենց գրասենեակը սրճարանին մէջ հաստատած են։

Պոլիս՝ մերինները ընդհանրապէս կը լռիկնային, որովհետեւ հոն գինովնալը աժան-կարապետ էր, իսկ Փարիզ՝ շա՛տ սուղ է։

Պոլիս՝ մեռնիլն ալ աժան էր, իսկ Փարիզ՝ մահը շատ սուղ կ'արժէ, անոր համար մարդիկ չափազանց կը զգուշանան մեռնելէ՝ ննջողներուն գլխուն փորձանք չդառնալու համար։

Պոլիս՝ երբ երէկ աղքատ էիր, վաղն ալ աղքատ պիտի ըլլայիր։ Փարիզ՝ այսօր աղքատ ես, վաղը՝ հարուստ։ Եւ փոխադարձաբա՛ր։

Փարիզ՝ սըկէ հոն քալել չես ուզեր։ Պոլիս՝ Զաքմաքճըլարը եւ Իւքսէք-գալտըրըմը թէփէլէմիշ կ'ընէիր տապանակ ուխտի։

Օթօմօպիլ կը նստէ՞ր Պոլիս։ Փարիզ՝ օթօյէն վար իջնել չուզեր կոր սիրտդ, պէ՛յս։

Պոլիս՝ սիւթլիւ-սալէպ կը խմէիր թարմ սիմիթով։ Փարիզ՝ գաֆէ-գրէմ խմելէն գաֆէ-գրէմ դարձաւ արիւնդ։

Պոլիս՝ փասթրա կը խաղայիր։ Փարիզ՝ պըլօթ։

Պոլիս՝ Զատկէ Զատիկ էշ կը վազցնէիր։ Փարիզ՝ ամէն օր ձի կը վազցնես կոր՝ 5 ֆր.իդ 150 ֆր. շահելու յոյսով։

Փարիզ՝ ամէն մարդ օրական 5-6 թերթ կը կարդայ եւ օթլախճիութիւն չըներ։ Պոլիս՝ առտուն Ազդարարը կ'առնեն եւ իրիկուան Նոր Լուրին հետ կը փոխեն, խմբագրին խերը անիծելու դիտաւորութեամբ։

Պոլիս՝ սեխը կերակուրէն ետքը կ'ուտեն։ Փարիզ՝ կերակուրէն առաջ կ'ուտեն եւ վրան ալ աղ կը ցանեն։

Պոլիս՝ Եէտի-Գուլէի մառուլը ուտելը հաճոյք մըն է։ Հոս՝ մառուլը երբ բնականօրէն խա՛ռթ-խո՛ւռթ ուտես, «Հայվա՛ն է» կ'ըսեն։

Փարիզ՝ կանկառը առանց եփելու կամ խաշած կ'ուտեն։ Պոլիս՝ կանկառը երբ այդպէս ուտես, «Վա՛յ անճաշակ» կ'ըսեն եւ վրադ կը խնդան։

Պոլիս՝ ձուկը ծովէն ելլելուն պէս թարմ թարմ կ'ուտեն։ Փարիզ՝ ծովէն հեռու ըլլալուն՝ ծովէն ելլելուն պէս չեն ուտեր, այլ կը սպասեն որ քանի մը օր անցնի, որպէսզի վրայէն ծովուն հոտը երթայ։

Փարիզ՝ իր poule de luxe երը ունի։ Պոլիս՝ իր «ի նոցանէ»ները։ Ամէն ճամբայ Հռոմ կը տանի։

Փարիզի սիրային կեանքը անուն հանած է իր վրան բացութեամբը (շնորհիւ ֆրանսացի վիպասաններու), մինչ Փարիզի 4 մասին 3 $^{3}/_{4}$ը կէս գիշեր ըլլալուն պէս մարապետներու պէս կը քնանայ։ Պոլիս՝ անուն չէ հանած, բայց յաճախ Փարիզէն պէքէր է։

Փարիզ՝ իր պիսթրօներու ներքնամասերը ունի սիրահարներու առանձնութեան համար։ Պոլիս ալ ունի իր մահալլէպիճիի խանութները, ուր կ'երթան առանձնանալ սիրահար զոյգեր։

Պոլսոյ աղջիկները քանի մը անգամ կը նշանուին եւ ընդհանրապէս նշաննին հետ կ'ըլլայ։ Փարիզցիները երբ մէկ անգամ նշանուին, ամուսնանալու համար է, հոգ չէ թէ կրկին ամուսնալուծուին։

Սիրային ոճիրները աւելի յաճախադէպ են Փարիզ. կինը՝ իր էրիկը անդիի աշխարհ կը ղրկէ, սիրահարը՝ իր սիրուհին։ Պոլսոյ մէջ սիրային ոճիրները հազուագիւտ են, որովհետեւ սէրը հոն սիրահարէն եւ սիրուհիէն առաջ կը մեռնի, որով մարդ մեռցնելու, ուրիշին արիւնը մտնելու պէտք չի մնար։

Պոլսոյ մէջ աղքատ մնալը շատ բնական բան է, Փարիզի մէջ աղքատ մնալը անճարակութիւն կ'ապացուցանէ։

Փարիզ՝ գինի կը խմեն, կ՚ըսեն, իսկ Պոլիս՝ ջուր։ Սխա՛լ է։ Փարիզ ալ նո՛յնքան ջուր կը խմէ եւ ամէն Փարիզցիի փորը տակառներով Էվեան, Վիշի, Բէրիէ եւ Վիթէլ լեցուն է։

Փարիզցին տարին 20-30 օր միայն գիւղ կ՚երթայ, բայց երբ գիւղ կ՚երթայ, հոգիով մարմնով իրաւցնէ՛ գիւղ կ՚երթայ։ Մինչդեռ Պոլսեցին տարին 3-4 ամիս գիւղ կ՚երթայ թէեւ, բայց այս 3-4 ամսուան մէջ ամէն օր նորէն գործին կ՚երթայ, անանկ որ գիւղ գացած չի սեպուիր։

Փարիզցին երբ առտուն արթննայ, կը մտածէ թէ այդ օրը ի՛նչ պիտի շահի եւ կամ ո՛ր ձիուն վրայ 10 ֆր. պիտի դնէ։ Իսկ Պոլսեցին՝ աչքը բանալուն պէս, թերթը ձեռք կ՚առնէ եւ անգլիական քաղաքականութեան մանուածապատութիւններուն վրայ կը վճռէ եւ անգլիական ոսկիին ելեւէջներուն վրայ կը ճառէ, հոգ չէ թէ գրպանը մէ՛կ ըսթէռլին իսկ չունենայ։

Փարիզը՝ ժամացոյց կ՚ուտէ։ Պոլիսը՝ փաստըրմա։

Փարիզ ամէն օր քէյֆի վրայ կը խորհի։ Իսկ Պոլիս՝ թէ ե՞րբ արդեօք ընդհանուր պատերազմ մըն ալ պիտի ծագի։

Փարիզի երկինքը ամէն օր ամպոտ է, բայց սիրտերը պայծառ են։ Իսկ Պոլսոյ երկինքը յաճախ ամպ չկայ, բայց բոլոր սիրտերը ամպոտ են։

Փարիզը՝ իր գրէմ-շանթիյեին ունի։ Պոլիսը՝ իր քէշկիւլը-ֆըգարան։

Փարիզ՝ երբ մարդիկ վիճաբանին, իրե՛նք իսկ կը խնդան իրենց վրայ։ Իսկ Պոլիս՝ երբ վիճաբանութիւն մը ծագի, մինչեւ տասնըութը պորտ իրար կը հալածեն աններող քինախնդրութեամբ մը։

Փարիզ կէյեօթին կայ։ Պոլիս՝ կախաղան։

Պոլի՛ս... Փարի՛զ... Պոլիսը Պոլիս է, Փարիզը Փարիզ է. Պոլսեցիին համար Պոլիսին նմանը չկայ, Փարիզցիին համար Փարիզին նմանը գոյութիւն չունի։

ՓԱՐԻԶ-ՊՈԼԻՍ ԷՔՍՊՐԷՍ

ՏԱՔ ԿԸ ՊԱՀԷ ԵՂԵՐ...

— Մուշտակէս գոհ եմ, գիտե՞ս, շատ աղուոր կը տաքցնէ կոր։
— Գիտե՛մ, ինծի ալ բաւական տաքցուց վճարած ժամանակս։

ՍԻՆԷՄԱ՝ ՍԻՆԷՄԱՅԻՆ ՄԷՋ

Չինադադարէն քանի մը ամիս վերջ՝ Վարդուլիկ մօրաքոյրս տարագրութենէն Պոլիս վերադարձաւ։ Խեղճը, լալով կը պատմէր ինծի կրած տառապանքները, եւ մանաւանդ, ձեռքերը գլխուն զարնելով կ'ողբար իր միակ եղբօրը՝ Կոստան աղբօր՝ աչքերուն առջեւէն կորսուիլը։ Հոս անոր պատմութիւններն ընելէ կը խուսափիմ, որովհետեւ ամէնուս սրտին մէջ թարմ կը մնայ տակաւին այն աճաւոր ողբերգութեան ամենատխուր դրուագները։

***

Օր մը մօրաքոյրս վիզը ծռած՝ ըսաւ ինծի.

— Եա՛վրում, քեզի խրիճա մը պիտի ընեմ ըմմա՝ խաթիրս պիտի չկոտրես։

— Մեղա՛յ մօրքուր, այդ ի՞նչ խօսք է, հիչ քու անուշիկ խաթիրդ կոտրել կ'ըլլա՞յ։ Ի՞նչ է ուզածդ, ըսէ տեսնեմ։

— Բատըմպօլի մէջ տեղ մը կայ էղեր օր՝ չարշըֆին վրայ խնսանները թէյվուռ թուռլու մէրֆէթներ կը թափեն էղեր. ի՞նչ կ'ըլլայ, ինծի անգամ մը աս տեղուկը կը տանի՞ս։

— Մօրքո՛ւր, ուզածդ աս ըլլայ, աստր սինէմա կ'ըսեն, հա՛յտէ, այսօր կիրակի է, քեզ հոն տանիմ՝ ժամերով էյլէնմիշ եղիր։

Մօրաքոյրս ուրախութենէն ճիտս պլլուեցաւ, ճակատս համբուրեց ու լացաւ։ Յետոյ սեւ շալը գլուխն անցուց ու «Հա՛յտէ նայիմ», ըսաւ։

— Հա՛յտէ նայիմ, կրկնեցի, եւ ուղղուեցանք Թագսիմի Հրապարակային Պարտէզը։

Երեկոյեան դէմ պարտէզ մտանք, ուր ուհիներ թեւ թեւի մտած, ճռուողելով անդադար կը դառնային մեծ աւազանին շուրջը. երիտասարդներ անոնց քայլերուն կը հետեւէին չարաճճի ակնարկութիւններով. քիչ մըն ալ առաջ, ծառերու շուքին տակ նստած էին երջանիկ զոյգեր, գլուխնին հակած՝ ձեռքի գաւազանիկով մը իրենց ապագայի յատակագիծը կը պատրաստէին հողին վրայ...։ Ուրիշներ՝ երջանկութեան յարգածածկ ղղեակին գեղեցկութեան գովքը կը հիւսէին վարդագոյն երեւակայութիւններով...։ Աւելի առաջ, պարտէզին խորը, ճիւղերով պատսպարուած նստարանի մը վրայ զոյգ մը կար, քիթ քթի. մանկահասակ հրեշտակի մը ոսկեգոյն պուքլէները ջրվէժի պէս իջած էին թխադէմ երիտասարդի մը երեսն ի վար. անոնք բոլորովին յափշտակուած իրարմով՝ հրեշտակային անմեղութեամբ անվերջ կը փսփսային եւ մերթ՝ կպչուն պաչիկներով իրարու հանդէպ ունեցած անսահման սիրոյն վրայ կ'երդուէին...։

Մօրաքոյրս, ի տես ասոնց՝ յայտնի ջղայնութիւն մը ցոյց կուտար, շարունակ կը մռլտար քթին տակէն եւ երբեմն ալ սիրաբանող զոյգի մը հասցէին թթուած դէմքով՝ բարձրաձայն կը պոռար.

— Վո՛ւյ, քօրնա՛ աչուըննիդ...։

Բաւական մը քալեցինք չորս կողմերնիս դիտելով, երբ մօրաքոյրս յանկարծ կուշտս մշտելով՝ ընդհատեց լռութիւնը.

— Տահա չի հասա՞նք «չարշըֆ»ին տեղը։

— Այո՛, մօրքուր, աՀա՛ հոս մօտն է, ըսի, բայց դեռ կանուխ է, ժամ մըն ալ պէտք է սպասել, եթէ յոգնեցար՝ եկուր աս սեղանին շուրջը նստինք, քեզի պաղո՛ւկ պիրա մը խմցնեմ։

Մօրաքոյրս հաւանեցաւ, սակայն իր բացատրութեամբ՝ այդ «իշու շէռը» բերանն անգամ չտարաւ։

Չարշըֆին առջեւ բազմաթիւ սեղանները հետզհետէ կը գրաւուէին զբօսասէր ժողովուրդին կողմէ։ Յանկարծ ելեկտրական հազարաւոր լամբարները լուսաւորեցին ամբողջ պարտէզը։ Կարծես մօրաքրոջս լեզուն ալ ելեկտրականացաւ՝ որ մինչեւ այն ատեն պապանձած էր Զաքարեայինին պէս։

— Ծօ՛, ըսաւ յանկարծ կուշտս մշտելով, Ադամին իշուն պէս ի՞նչ կը մտմտաս կոր, հըլէ մէյ մը վեր նայէ, էրկնուց աստղերն իջեր՝ մեղ սէյիր կ'ընեն կոր...։

— Մօրքո՛ւր, անոնք աստղ չեն, այլ ելեկտրական լոյսեր՝ որ կոճակ մը դարձնելով բոլորը մէկ կը վառին կամ կը մարին։

— Մարի՛, ի՞նչ կ'ըսես, ծօ աս խնսան օղլին ինչե՛ր է ստեղծեր. իշթէ արքայութիւն տէի աստեղուկին կ'ըսէն... Հըլէ մէյ մըն ալ էթրաֆդ նայէ, Մարդիկ ղարընճայի պէս իրար գլխի թօփ էն էղեր, մէյ մըն ալ կըսեն որ Հայ չմնաց, իշթէ խալթ էն կերեր։

— Մօրքո՛ւր, ասոնք ամէնքն ալ Հայ չեն, Ինկլիզ, Իթալիան, Ֆրանսըզ, ամէն ազգէ մարդիկ կան հոս։

— Ծօ խե՛ռ, Ֆռանսըզը, Թալեանը ֆէօս ի՞նչ գործ ունին. էկուր դուն ալ սըւոնց «հայ են» ըսէ տէ՝ պէլքիմ Կոստան աղբարս ալ մէջերնուն ելլէ...։

— Հիմակ անանկ պարապ բաներ մի՛ մտածեր, «չարշըֆ»ին վրայ նայէ, վարկեանէ վարկեան խաղը պիտի սկսի։

Եւ յանկարծ լոյսերը մարեցան ու սինէման սկսաւ։

— Վայ մարի՛կ, ըհը դժողքն ընկանք... Ամա՛ն թեւէս բռնէ...

ԱՐԴԱՐ ՊԱՏԱՍԽԱՆ

— Ի՞նչ կը խորհիս նոր հագուստիս մասին:

— Կը խորհիմ գալիք ֆաքթիւրին:

— Մօրքուր, մի՛ վախնար, դիմացդ նայէ:

— Ծօ աս ի՛նչ ըռէզիլութիւն է, աս ղըտար սաբր ըրի տէ՝ թամամ օր բան մը պիտի տեսնէի նէ՝ լուսերը մարեցին, քօրնա՛ աշուըննին... Է՛յ, աչը՛ն ըշըղլարը...:

— Մօրքո՛ւր, Աստուածդ սիրես՝ ձայնդ կտրէ, այս խաղը մութին մէջ կ'ըլլայ. դիմացդ նայէ ի՛նչ աղուոր տեսարաններ ցոյց կուտան:

— Իրաւ աս ի՛նչ աղուոր սարայ է, աճապա ո՞ր Սուլթանինն է... Հըլէ՛ սա մարդիկը տես, անա՛նկ ալ շըփ-շըփ կը քալեն կոր օր՝ կ'ըսես թէ հըմընը Պաղտատը առնել կ'երթան կոր... Հըպա սա՛ ղըռ ձին, մա՛շալլահ, մա՛շալլահ, սաֆի գարիով պէսլէնմիշ եղած է... Է՛յ, հէ՛րիֆ, աճըխ եավա՛շ ղօշտուր... Մեղա՛յ, քո՞ր է ինչ է...:

— Մօրքո՛ւր, ոտքդ պագնեմ, սո՛ւս եղիր, ամէն մարդ մեզ սէյիր կ'ընէ կոր:

— Մեր վրայ սէյիրի ի՞նչ կայ, թող աչքերնին չորս բանան տէ՝ դէմերնին նային. մարդը չըղնէմիշ պիտի ըլլար տէ՝ ձան հանող մը չեղաւ, մեղա՛յ, ամէնքն ալ փատի պէս կեցեր են...

Մինչ հետս կ'առնէր կուտար՝ լոյսերը վառեցան:

— Աստուած ողորմի աս լուսերը վառողին մեռելներուն հոգուն, մութին մէջ աչքերս ղարարմիշ եղան... Մե՛ղք, հըմմակ ալ չարշըֆին վրայ բան չերեւար կոր, հըլէ նայէ մէյ մը աշխըրհքին թէրսութիւնը... Ծօ՛, օյինը լմնցա՞ւ չէ՞նէ:

— Չէ՛ մօրքուր, առաջին մասը լմնցաւ, հիմա մանչ մը եւ աղջիկ մը պիտի նշանուին իրարու հետ, եւ վերջն ալ հարսնիք պիտի ըլլայ. աղէ՛կ նայէ. միայն թէ պռաւլով մի՛ խօսիր՝ ասկից կը վռնտեն մեզի:

— Հայտէ՛, հայտէ՛, դուն ռահաթդ նայէ՛, բերընո՞ւն է մեր Սըընկեր՝ օր իս ասկից վռնտեն: Ատ չէ տէ՝ շատոնց է վըզու տավուլ-զուռնայով հարսնիքը չեմ տեսեր, հէրսէթը քաշեմ կոր...:

— Ահա՛ սկսաւ, ձայնդ քեզ քաշէ. նայէ՛, ասիկա փեսան է եղեր:

— Թո՛ւ, թո՛ւ, թո՛ւ, նազարի չի գայ մէզսումս. մա՛շալլահ, պօյը պօսը տեղը, ա՛թ տա եախուշուր՝ սիլահ տա, տէլիղանլու տէյի իշթէ ասոր կ'ըսեն:

— Մօրքո՛ւր, նայէ՛, աս ալ հարսնցուն է եղեր:

— Եավրո՛ւմ, ի՛նչ ալ աղուորիկ էս... Ծօ գիտես օր հաւկըթին մէջէն տաշա նոր ելեր է. եախուշուխլու սիֆէթ ունի... Աղջի՛, նշանածիդ խե՛րը տեսնես, մուրատիդ հասնի՛ս, զաւկըներու, թոռներու տէ՛ր ըլլաս, ցաւ չտեսնե՛ս...

Տարակոյս չկայ որ ամէն մարդ մեզ կը դիտէր: Մէկ

կողմէ Թէեւ կը ղբօսնէի մօրաքրոջս միամտութեամբ՝ բայց միւս կողմէ ալ կը վախնայի որ սինէմայի սիրահարները իրաւամբ դանդատէին՝ անոր բարձրաձայն խօսակցութիւնէն նեղուելով: Ցոյները արդէն չորս կողմէս սկսած էին՝ «Քալէ փի՞ս ինէ, Թի՞ Լէյլ...» հարցնել: Աթոռին վրայ մէկ կողմիս կուԹնեցայ իբր Թէ աւելի հանգիստ ըլլալու համար եւ կունակ դարձուցի մօրաքրոջս, որպէսզի ա՛լ ինծի բան չհարցնէ. սակայն բոլորովին ալ մինակ չձգելու համար երբեմն կը դառնայի եւ գրաւոր բացատրութիւնները կը զրուցէի:

Ֆիլմը սկսաւ դառնալ, փեսացուն ըստ ժամադրութեան անտառին մէջ անհամբեր կը սպասէր հարսնցուին՝ սիկառ սիկառի վրայ ծխելով:

— Ծօ աղուո՛ր մանչ, պօռաց մօրաքոյրս, հե՛րիք տա՛ ղէհիրը քաշես կենաս, ճիկէրդ էրէս պիտի, աա ք...ը իճատ ընողին Աստուած պէլան տայ... Սա՛ռա ըրէ եարվում, սիրտդ կէնիշ բռնէ, հըմմա ո՛ւր է նէ կ'երեւայ... Աշքդ լո՛ւս, ըհընցընէ օշխըրի դմակի պէս ... էրերցնելէն կուգայ կոր չալըմով մը... Աղջի՛կ, քիչ մը շըփ քալէ, ճամբադ պէքլէյէլէն մէղսումին սիրտը հատաւ:

— Քօքօնա՛, նէ՞ գօնուշուպ տուրույօրսուն, ըսաւ ետեւնիս նստած մէկը:

— Տիմ քի՝ աճըլը ղօշսուն. ըմմա ան էրկու ղարըշ էքչէներով ընտո՞ր կ'ուղես օր վազզէ...: Վո՛ւյ... աս ի՛նչ ձուն էր տէ իջաւ գլխուս, Թո՞ւ աղզընա...:

— Մօրքո՛ւր, ձայնդ քաշէ՛, ամէն մարդ վրադ կը խընդայ կոր:

— Կէ՛Թ դուն ալ, իմ վրաս խնդալիք ի՞նչ կայ, Թող իրե՛նց վրայ խնդան: Վայ գլխո՛ւս, դիտնայի ասանկ քէփէզէ տեղ ըլլալը նէ՝ փէօս ոտք չէի կոխեր. Թո՛ւ, չեն ամչնար, աստար հօգիին մէջ սիւլիւկլի պէս փաԹԹուեր տէ՝ պագտուին կոր...:

— Քօքօ՛նա, նի՞չին Թուլթուշտուն..., հրէական շեշտով հարցուց քովէն մէկը:

— Սէ՞ն նէ՛ տիօն, քօր աչքդ մատս կուեմ, ըհը՛, ղարշընտա կէօ՞րմիօն՝ քի՞մ ԹուլԹուշմուշ... Կրակն ու բամպակը քով քովի դնես նէ՝ հէ՛ւպէԹ ԹուլԹուշմիշ կ'ըլլայ, ըմմա՝ ղապէհաԹը անոնցը չէ օր՝ ղապէհաԹը հօրերնուն մօրերնուն է քի՝ եուլարըըզ Թող տուեր էն: Պա՛խ հըլէ, պա՛խ հըլէ, վո՛ւյ, քօրնա՛ր աշուխս տէ չի տեսնէի:

— Ծանըմ, ինչո՞ւ կը բարկանաս կոր, ղավալլընները հանգիստ մը նստեր են:

— Եավրո՛ւմ, ասանկ նստի՞լ կ'ըլլայ. հըլէ սա՛ ղանճըխը տես, Ալլահտա՛ն ղօրխմազ, ինսանտա՛ն ուԹանմազ, ա՛լ տեղ չգտաւ տէ՝ էլաւ տէլիղանլուին ծունկերուն վրայ նստաւ...:

ՏԻԿԻՆԸ ԿԵՐԱԿՈՒՐ Կ'ԵՓԷ...

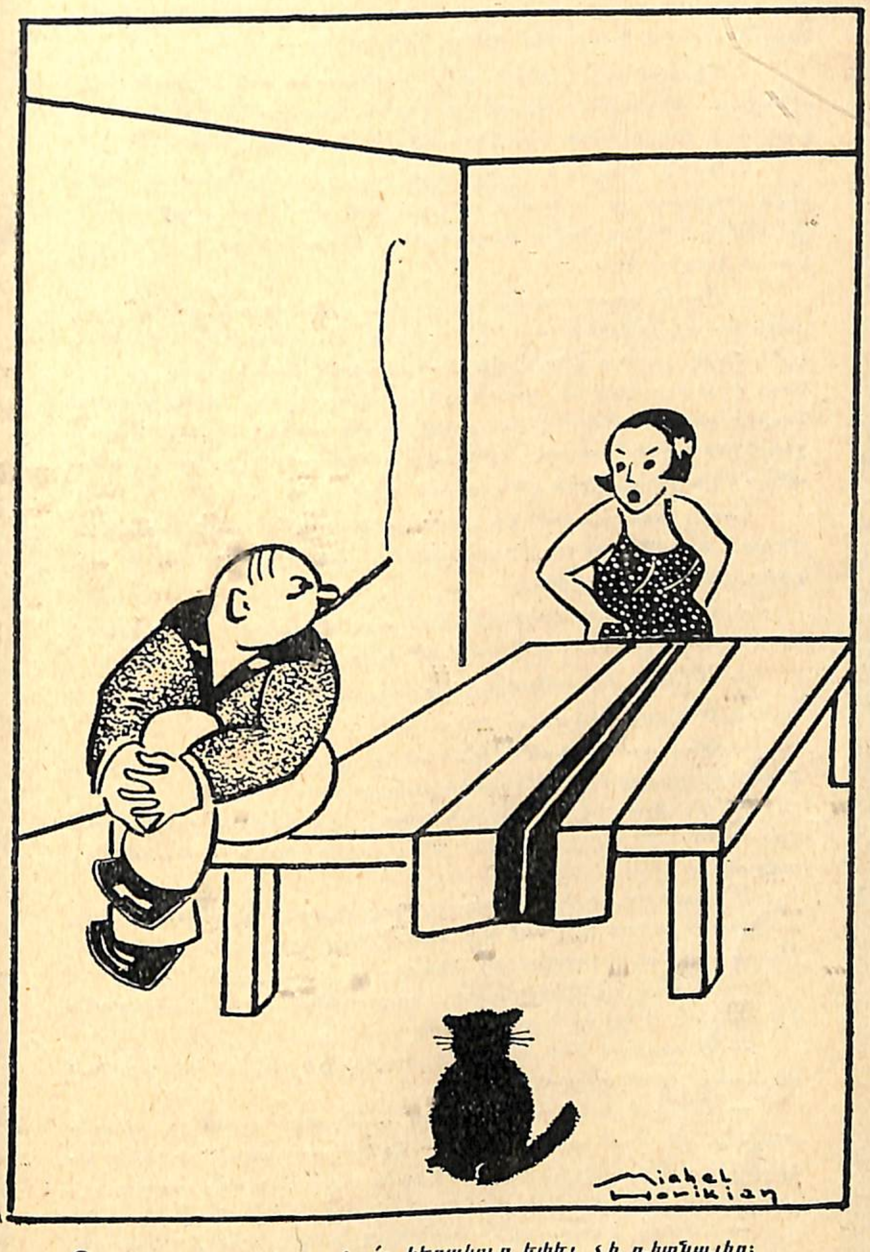

— Պէտի նախընտրէի որ բնա՛ւ կերակուր եփել չի գիտնայիր:
— Որպէսզի միշտ ճաշարա՞նը ճաշես:
— Ընդհակառակը, որպէսզի կարենայի միշտ տունը ճաշել:

— Մորքո՛ւր, հիմա աշխարհը ասանկներուն է, շնորհքով հագուիս, շնորհքով խօսիս, շնորհքով նստիս նէ, շնորհքովները… սէրսէմ է կ՚ըսեն, երեսդ չեն նայիր…։

— Սէրսէմ տէյի քեզի պէս մտածողներուն կ՚ըսեն, վէ սէրպէսթ կնիկներուն ալ բէօ՛զ կ՚ըսեն, հասկցա՞ր· էրէսս խընդան տէլի մուլթլախա դէմինիս ճի՞տը պիտի պլլուիմ…

— Իշթէ՛ մորքուր, ըսի՛ր ըսիր՝ աչքի բերիր զավալլըներուն սիրուըտուքը, տեսա՞ր, թէլէկրաֆ մը եկաւ, փեսացուն շուտով գործին գլուխը կը կանչեն, անոր համար աղջիկն ալ նստեր կուլայ կոր։

— Թեզի՛ կիտի ճատը, օ՛ւ ըլլաս ըսեմ պիտի ըմմա՝ բերանս առաջ չերթար կոր։ Է՛, հերիք օ… արցունք թափես, էրիկմարդ ըսածդ վիրա նշանծին, եախտ կնկանը քով չի կենար, էրթալը կայ նէ՝ դառնալն ալ կայ· իրաւ, իկիտէն բաժնուիլը զոռ է ըմմա՝ է՛… քովդ էղած ատենն ալ վզէն վար չես իջնար կոր։ Հա՛յտէ· էթռաֆդ չի նայած էլիր տո՛ւն գնա տէ՝ մեղքերուդ վրան լա՛ց…։

Հազիւ տուն հասած էր հարսնցուն, երբ իր սիրահարներէն մէկուն կողմէ նամակ մը ստացաւ եւ անմիջապէս լացը ուրախութեան փոխուեցաւ։

— Մուլթլախա նշանծէն է, ըսաւ մորքուրս՝ բռունցքով մը կուշտս մշտելով, ըսէ տեսնեմ ի՛նչ գրեր է։

— Մորքո՛ւր, նշանածը չէ գրողը, տօ՛սթը գրեր է։

— Ո՞ր տօսթը…։

— Ես ի՞նչ գիտնամ… Ըսեր է որ իրիկուան ժամը չորսին ձորին վարի կողմը իրեն պիտի սպասէ եղեր։

— Ծօ փչես նէ վար պիտի իյնայ, վրան հոգի չունի, ատ հալովը տօ՞սթ ալ բռներ է։ Թո՛ւ սէնի կիտի ութանմա՛զ, առլանմա՛զ…։

Մորաքոյրս ա՛յնքան ախորժակով թքաւ՝ որ թուքը գնաց առջեւնիս նստող պարոնի մը ականջին վրայ լօփ մը փակաւ։ Մարդը սկսաւ բարկանալով պոռալ·

— Ա՛ա՛, թէրպիյէսի՛զ, պուրասընը լաղը՞մ մը զանն էթտին, տէ՛ֆ օլ կիթ շուրատան։

— Մորքո՛ւր, ե՛լ երթանք ասկէ, չէ նէ՝ մեր գլխուն փորձանք պիտի գայ այսօր։

— Մէ՛յ մըն ալ ըսէ տեսնեմ… Իշթէ՛ պիտի չերթամ· մեղա՛յ, թօսունի պէս նշանածը ձգեր տէ՝ տօսթ բռներ է· կեցի՛ր դուն… Հէլպէթ նշանծիդ ռասթ կուգամ, արապ ըլլամ էկէր խապար չի տամ նէ։

— Քօճա՛ քարը, սէնի տիննէմէյէ կէլմէտիք, աղզընը քափա՛ պիր աղ։

— Նէ՞, աղզըմը զափայը՞մ մը, իշթէ՛ խապէր վէրէճէկիմ…։

— Ամա՛ն մորքուր, անանկ բաներ մի՛ ըներ· արուն կը հոտի։

— Ի՛նչ կ՚ուզէ ան ըլլայ, խապար պիտի տամ… Իշթէ իրար գտան· աման ատ ի՛նչ կոտրտուք, տայյանամայօմ. չոքեցաւ՝ Մարիամ Աստուածածինի պէս ձեռքը պագաւ. հա՛, հա՛, հա՛, օտքիս տապանը պիլէմ չեմ ցուցներ, ախմա՛խ… Տըւոր ո՞ւրտեղը սիրեր է· չիրքի՛ն շուն, քանի՛ վրան նայիմ՝ սիրտս պուլանմիշ կ՚ըլլայ կոր, օճախդ ու պուճա՛խդ մարի· վա՛յ գլխուդ, դժոխքի՛ քիւթիւկ… Ըհը՛ նշանածն ալ վրայ էկաւ, եավրո՛ւմ…։

— Ամա՛ն մորքուր, բան չըսես հա՛…։

— Ջանդ քեզ քաշէ, ես գիտեմ ընելիքս· մէղսումը մեղք չէ՞ որ ատ շան ձըյնածին էրէսէն էրի մրկի… Ասանկ զարիպներուն բարիք ընելը սէպէպ է։

Մորաքոյրս կրակի պէս ոտքի ելաւ եւ սկսաւ առաջ երթալ· փէշէն ուժով մը քաշեցի· — Ո՞ւր կ՚երթաս, հարցուցի։

— Կեցի՛ր հըլէ, էրթամ փեսացուին անկաճն ի վար ջուխտ մը խօրաթա ընեմ։

— Տե՛ղդ նստէ։

— Եա՛վրում, առջիդ դարձիր, պօռաց փեսացուին, շիփշիտակ գնա՛… գնա՛, գնա՛, նա՛, նա՛, ան մեծ ծառին շուքին տակ… տեսա՞ր հըմմա…։

— Մորքո՛ւր, կ՚աղաչեմ ձայնդ կտրէ՛։

— Դուն սո՛ւս էղիր· մէղսումս քար կտրեցաւ, ամօթէն գետին նայի կոր… Սի՛րտ առ եավրում, նշանած օլաճախիդ մազերէն բռնէ ձի՛գ մը օլըրէ· դէմի չիրքինին ալ կըպո՛ւր աղէկ մը օր աքին իրեն թօփ ընէ… Ծօ՛, ի՞նչ կեցեր մտմտաս կոր, կըպո՛ւր…։

— Մորքո՛ւր, կարծես թէ մատնելով լա՞ւ բան ըրիր, հիմա փեսացուն յուսահատութենէն կեանքին վերջ պիտի տայ՝ ինքզինքը լեռնէն վար գլտորելով։

— Հա՛, ձգեմ նէ… Ի՞նչ ալ շըփ լերան թէփէն էլաւ… Մ՚ընե՛ր, մ՚ըլլար, եավրո՛ւմ, վա՛ր իջիր ատկից, մեղք չե՞ս օր քածի մը համար հոգիդ զայլ ընես· ո՞վ քեզի պէս եախուշուխլու տէլիղանլուին աղջիկ չի տար…։

— Մորքո՛ւր, ըրիր եղաւ՝ հիմակ ալ շան քարող կը կարդաս կոր, գոնէ ձայնդ կտրէ։

Փեսացուն կը փորձէր ինքզինքը լեռնէն վար գլտորել, երբ մորաքոյրս դէպի առաջ վազեց ամբողջ ուժովը պոռալով·

— Ծան ղուրթարա՛ն, ճան ղուրթարա՛ն…։

Ես ալ փէշէն բռնած՝ ետեւէն կը վազէի՝ լոյսերը չբացուած պարտէզէն դուրս հանելու համար, մինչ ֆիլմը կը դառնար, յուսահատ փեսացուն հասաւ իր եղերական վախճա-

նին, իսկ մօրաքոյրս ճիշդ «չարշըֆ»ին առջեւ մարեցաւ ինկաւ: Ջո՜ւր, ջո՜ւր. սթափեցաւ եւ աթոռի մը վրայ նստեցուցինք: Մօրաքրոջս այս վայրկեանին մարիլը՝ թերեւս երկու չարեաց փոքրագոյնն էր, հակառակ պարագային մեզ երկուքս ալ կրնային խայտառակել եւ վռնտել պարտէզէն:

Խաղը շարունակուեցաւ: Մօրաքոյրս՝ աչքերը կէս մը բաց, կէս մը գոց՝ գլուխը ուսիս կռթնցուցած հանդարտ նըստած էր. իսկ ես՝ պաղ ջուրով անդադար ճակատը կը շփէի:

Սինէման վերջին մասին մէջ Զուիցերիոյ գիւղական տեսարանները ցոյց կուտար:

— Օղո՜ւլ, հօրքուրարոջս արտը, ըսելով՝ վեր ցատկեց մօրաքոյրս:

«Ջաթըլըդ պէլայա», ըսի մտքէս:

— Ըհը՜ ինճիրին ծառը, մէյվաներն ալ էղեր էն. ըհը՜ աղբօրս լուծ մը եզները. ա՜խ ղարտաշ, աճապ քեզ ալ պիտի տեսնե՞մ...:

Զար բախտէս՝ եզներուն ետեւէն մարդ մը փայտով կը մշտէր:

— Օղո՜ւլ, ախբարս սա՜ղ է էղեր, Կոստա՜ն, Կոստա՜ն, սկսաւ պոռալ մօրաքոյրս եւ վազել դէպի «չարշըֆ»ը, երբ ոստիկան մը թեւէն բռնեց ու հրելով հրմշտելով դուրս հանեց...:

Գաղտնի հետեւեցայ իրեն. ոստիկանը պարտէզին դռնէն թեւը ձգեց եւ «Շիտա՜կ տունդ գնա» յանձնարարեց՝ բիրտ հայհոյանքով մը:

Խե՜ղճ մօրաքոյրս, գլխիկոր՝ քայլերը ուղղեց դէպի տուն, ուր ես իրմէ առաջ հասած եւ դուռը բացած էի առանց իրեն երեւնալու...: Մօրաքոյրս սենեակ քաշուեցաւ աւելի քան տխուր. հոն ողջ եղբօրը վրայ դառնապէս շարունակեց լալ բարձրաձայն եւ անմխիթար՝ դրացիներուն անտարբեր քրքիջներուն տակ...:

ՏԱՆԳԻ

ԽԵԼՔ ԴԱՌՆԱԼ

— 30 օր անընդհատ պարեցին այս տարուան պարի մրցումին:
— Խելքերնի՞ն ալ չի դարձաւ:
— Ունեցողները չէին որ մասնակցեցան անշուշտ:

ՔՐԻՍՏՈՍ ՆԵՐՍ ՄՏԱՒ ԱՌԱՔԵԱԼՆԵՐԸ ԴՈՒՐՍ ԵԼԱՆ

Խումբ մը երիտասարդներ խնջոյքի մէջ էին ու Բագոսին կը խնկարկէին: Տեղւոյն քահանան պատահմամբ այցելութեան եկած ըլլալով՝ ներկայ եղաւ խնջոյքին: Երիտասարդներէն մէկ քանին ուզեցին որ Տէր Հայրն ալ կոնծէ: Բայց այն ժամանակ կրօնաւորի մը համար շա՛տ մեղք էր ոգելից ըմպելի գործածելը, ու թէեւ մեր տէր պապան գաղտնի կոնծող մըն էր և ախորժակը բացուած՝ ի տես կարմիր գինիին, սակայն առերեւս մերժեց քանի մը անգամ:

Վերջապէս, երիտասարդներէն մին հնարք մը գտաւ: Գաւաթ մը գինի վերցուց և Տէր Հօր ներկայացնելով՝ ըսաւ.

— Տէ՛ր Հայր, խմէ՛, Յակոբ Առաքեալին կենացն է:

— Է՛, օրհնա՛ծ, այնպիսի բան մը ըսիր որ չեմ կարող մերժել, ու մէկ ումպով խմեց ամբողջ գաւաթը:

Ուրիշ երիտասարդ մը՝ առիթէն օգտուելով ըսաւ.

— Տէ՛ր Հայր, խմէ՛, այս ալ Պետրոս Առաքեալին կենացն է:

— Օրհնա՛ծ, Յակոբ Առաքեալին կենացը խմողը անշուշտ Պետրոս Առաքեալին կենացն ալ պիտի խմէ: Ու սկսաւ շարունակաբար իրարու ետեւէ բոլոր Առաքեալներուն կենացը խմել և լաւ մը գինովնալ:

Վերջին անգամ գաւաթ մըն ալ հրամցուցին: Տէր հայրը այլեւս անկարող էր խմելու, ստամոքսին մէջ տեղ չէր մնացած:

— Յիսուս Քրիստոսի կենացն է, Տէ՛ր Հայր, խմէ՛, ըսաւ երիտասարդներէն մին:

— Օրհնա՛ծ, 12 Առաքեալներուն կենացը խմողը հարկաւ Յիսուս Քրիստոսի կենացն ալ պիտի խմէ, ըսելով, քահանան գաւաթը վերցուց ու խմեց պարունակութիւնը:

Բայց սիրտը խառնուելով՝ ամբողջ խմածը փսխեց:

— Ի՞նչ է, ի՞նչ եղար, Տէ՛ր Հայր:

— Ի՛նչ պիտի ըլլայ, Յիսուս Քրիստոս ներս մտաւ, Առաքեալները դուրս ելան:

Ա. ՔԻՒԹՆԷՐԵԱՆ

ԹՈՒՐԳԵՐԷՆ...

— Խնդրեմ, 100 դահեկան տուր, վաղը կու տամ:

— Բայց 75 դահեկան միայն ունիմ:

— Հոգ չէ, տո՛ւր, 25 դահեկանն ալ պարտքդ թող ըլլայ:

◎

Դատաւորը.— Ե՞րբ ա՛լ գողութիւն չպիտի ընես:

Գողը.— Երբ որ մեծ հարստութիւն մը ունենամ:

◎

ՍՐԱՄԻՏ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

Ուսուցիչը (Շատակեր աշակերտի մը՝ յանդիմանելով).

— Ինծի կ'երեւի թէ դուն հարուստ ես ուտելիքներով, բայց աղքատ՝ գիտութիւնով:

Աշակերտը.— Շիտակ էք պարոն, բայց մի՛ մոռնաք թէ՝ ուտելիքը տունէն է, իսկ գիտութիւնը՝ ձեզմէ:

◎

— Կը կարծեմ թէ դուք մոռացկոտ մէկը չէք:

— Այո՛, անկարելի է որ ես մոռնամ այն բանը որ անգամ մը գլուխս կը մտնէ:

— Անանկ է նէ՝ դուք կը յիշէ՞ք այն հինգ ոսկին, որ ինձմէ առիք անցած տարի:

— Ո՛հ, ես ան մոռցա՛ծ եմ, որովհետեւ դրամը գըրպանս մտաւ և ոչ թէ գլուխս:

◎

Զապէլ.— Մայրս շատ գեղեցիկ էր:

Աբրահամ.— Անանկ է նէ՝ դուն հօրդ ելած ես:

◎

Ամուսինը.— Կը կարծե՞ս թէ Կրէդա Կարպօն այս անգամ լաւ խաղաց:

Տիկինը.— Իրաւ որ չեմ գիտեր... որովհետեւ իր հագած հագուստները միայն կը դիտէի:

ՅՈՒՍԱՀԱՏՈՒԹԻՒՆ

— Կնի՛կ, գլուխս կը պայթեցնես կոր, ա՛լ չեմ դիմանար կոր, հոգի՛ս հանեցիր, վերջ ի վերջոյ անձնասպան պիտի ըլլամ։

— Ե՞րբ արթնցնեմ ձեզ, տիկին։

— Երբ որ զանգակը զարնեմ։

⊙

— Շատ կը զարմանամ թէ ի՞նչպէս մայրդ ընդունեց որ Մինասին հետ ամուսնանաս, երբ կ'ատէ զայն։

— Արդէն այդ է պատճառը որ ընդունեց. ան կ'ուզէ որ Մինասին զոքանչ մայրը ըլլայ։

⊙

Լուիզ.— Ինչո՞ւ ամուսինդ գլխուն մազերը ածելիով կտրած է։

Արշալոյս.— Որովհետեւ ան կը կարծէ թէ նորէն պիտի կռուինք։

⊙

ՃԱՐՊԻԿ ԳՈՂԸ

— Անա՛նկ աղուոր շուն մը ունէի որ միմիայն գողերը կը խածնէր։

— Ո՞ւր է այդ շունը հիմա... Մեռա՞ւ։

— Ոչ, ամիս մը առաջ վռնտեցի, որովհետեւ զի՛ս ալ կը խածնէր։

⊙

ՀՐԵՇՏԱ՞Կ՝ ԹԷ ԴԵՂ

— Վերջապէս յաջողեցար այս հրեշտակը քովդ աշխատցնել։

Դեղագործը.— Այո... ամէն մարդ կ'ըսէ թէ իր մէկ համբոյրը իմ շինած դեղերէս հազար անգամ լաւ է։

⊙

Ամուսինը.— Հայտէ՛, հագուէ որ սինէմա երթանք։

Տիկինը.— Բայց քու ուզած ֆիլմդ գալիք շաբաթ պիտի ներկայացուի...։

Ամուսինը.— Գիտեմ, բայց այսօրուընէ ըսի, որպէսզի առնուազն կարենանք ատենին հասնիլ։

⊙

— Մայրիկդ ի՞նչպէս հասկցաւ որ չես լուացուած։

— Որովհետեւ օճառը թրջելը մոռցեր էի։

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Օ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ

ՊԶՏԻԿ, ԲԱՅՑ...

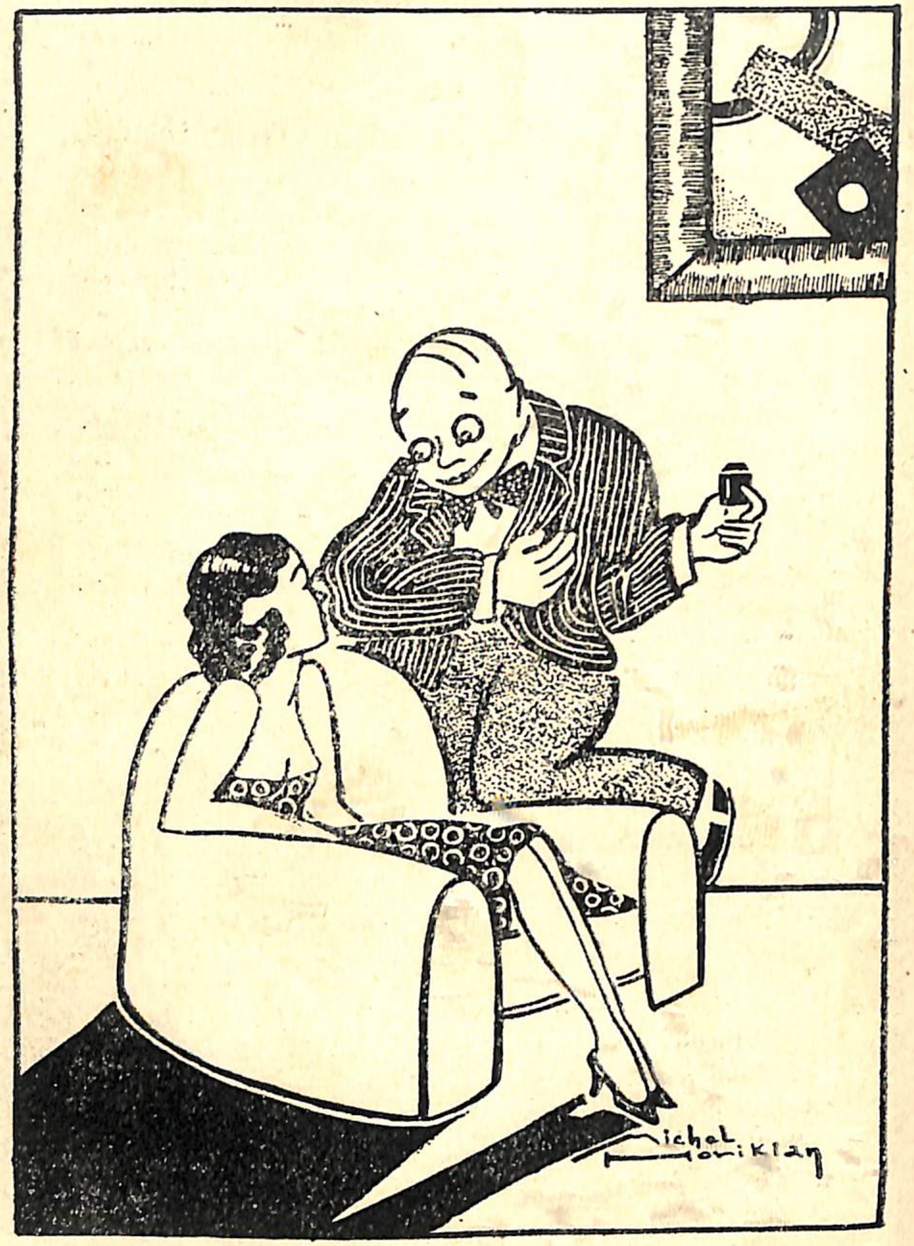

— Պզտիկ է, բայց հաւատա, սիրելիս, սրտէս բղխած է։
— Կը տեսնեմ կոր որ քսակէդ չէ բղխեր։

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՕՐԷՆՔԻ ԵՐՐՈՐԴ ՅՕԴՈՒԱԾԸ

Կը պատմեն թէ ժամանակին թագուհի մը, որուն անունը և ո՞ր ազգի պատկանիլը փափկանկատութեան համար չպիտի կարենամ յայտնել, փոխադարձ այցելութեան գացած էր օտար երկրի մը թագաւորին։

Երկրին հետաքրքրական վայրերու, հնութեանց և թանգարաններու կարգին՝ թագուհին փափաք էր յայտնած այցելել նաեւ հիւրընկալ պետութեան վերջին դրութեամբ շինած պատերազմական նաւերէն մին։

Թագուհիին այս փափաքը հաղորդուած ըլլալով ծովային նախարարին՝ այս վերջնոյն հրամանաւ թագուհիին տրամադրութեան տակ դրուեցաւ բարձրաստիճան զինուորականներէն ամէնէն բարեկիրթ, կենցաղագէտ և միանգամայն յաղթանդամ ու գեղեցիկ երիտասարդ մը, որուն պաշտօն տրուեցաւ թագուհիին ընկերանալ նաւուն մէջ և պէտք եղած բացատրութիւնները տալ անոր նաւուն զանազան բաժիններուն մասին։

Բայց կ'երեւի թէ Նորին Վեհափառութիւնը նաւէն աւելի զինքը առաջնորդող երիտասարդին հաւնած ըլլալով, քանի մը անգամներ իր հրապուրիչ սրունքները ցոյց տալու, և նոյնիսկ անկէ աւելի յուզիչ տեսարաններ երիտասարդին աչքերուն առջեւ անցողակի պարզելու առիթն ստեղծած էր սանդուխներէն վեր ելած ժամանակ։

Թագուհիներն ալ մարդկային զգացումէ զուրկ չեն անշուշտ։ Բայց դժբաղդաբար այս ազնիւ զգացումներու արտայայտութիւնը չէր կրցած արձագանգ գտնել երիտասարդին սրտին մէջ։ Կամ, ինչ որ աւելի հաւանական է, ան չափազանց օրինապահ զինուորական մը ըլլալուն, չէր համարձակած նպաստաւոր ընդունելութիւն մը ընել թագուհիին քաջալերական ցուցադրութեանց։

Բայց ահա թէ ի՛նչ հետեւանք ունեցաւ երիտասարդին չափազանց օրինապահութիւնը։

Թագուհին, մեկնելէ վերջ, նամակով մը հիւրընկալ երկրի վեհապետին շնորհակալութիւն յայտնած էր իր անձին հանդէպ ցոյց տրուած մեծարանաց համար, բայց միեւնոյն ժամանակ ցաւ յայտնած էր, ըսելով որ նաւուն մէջ իրեն ընկերացող երիտասարդը կոշտ վարմունք մը ունեցած էր։

Նախարարը շատ զարմացաւ, երբ որ տեղեկացաւ Թագուհիին դժգոհութեան, քանի որ կատարելապէս վստահ էր իր ընտրած զինուորականին անթերի քաղաքավար երիտասարդ մը ըլլալուն։

Խնդիրը պարզելու համար երիտասարդն իր մօտ կանչեց և պահանջեց անկէ որ մանրամասնաբար նկարագրէ ինչ որ պատահած էր և պատմէ թէ ի՞նչ կերպով ընկերացած էր Թագուհիին։

Զինուորականը պատմեց ամբողջ անցուդարձը, և մանրամասնութեանց կարգին, յիշեց նաեւ թէ ի՛նչպէս Թագուհին իրեն հանդէպ շատ համակրալից վերաբերում մը ունենալէ զատ՝ երկու անգամ ալ, նաւուն սանդուխներէն բարձրանալու ժամանակ, թէեւ ինքը, ըստ կենցաղագիտութեան պահանջման, փութացած էր զայն առաջնորդել, սակայն Թագուհին արգիլելով՝ նախ ինք վեր ելած էր և թէ ճիշտ այդ միջոցին, Թաշկինակը, որ գետին ինկած էր, ի՛նչպէս զայն վերցուցած ժամանակը... հրապուրիչ տեսարան մը պարզուած էր։

Այս բացատրութեան վրայ, Թագուհիին դժգոհութեան պատճառը այլեւս պարզուած ըլլալով, անմիջապէս պատասխանեցին, ու ցաւ յայտնելով պատահածին համար, տեղեկացուցին թէ խնդրոյ առարկայ երիտասարդը դատապարտած էին երեք ամիս բանտարկութեան, ըստ զինուորական օրէնքի երրորդ յօդուածի տրամադրութեան։

Թագուհին, որ լաւ տեղեակ չէր զինուորական օրէնքներուն, հետաքրքրուելով փութաց կարդալ յիշեալ երրորդ յօդուածը, ուր գրուած էր հետեւեալը.

« Այն նաւային սպան կամ նաւազը որ բացուածք մը կը տեսնէ եւ անմիջապէս չի գոցեր զայն, երեք ամիս բանտարկութեան կը դատապարտուի :»

Ն. Տ. Մ.

ՄԷԿ ՔԱՐՈՎ ԵՐԿՈՒ ԹՌՉՈՒՆ

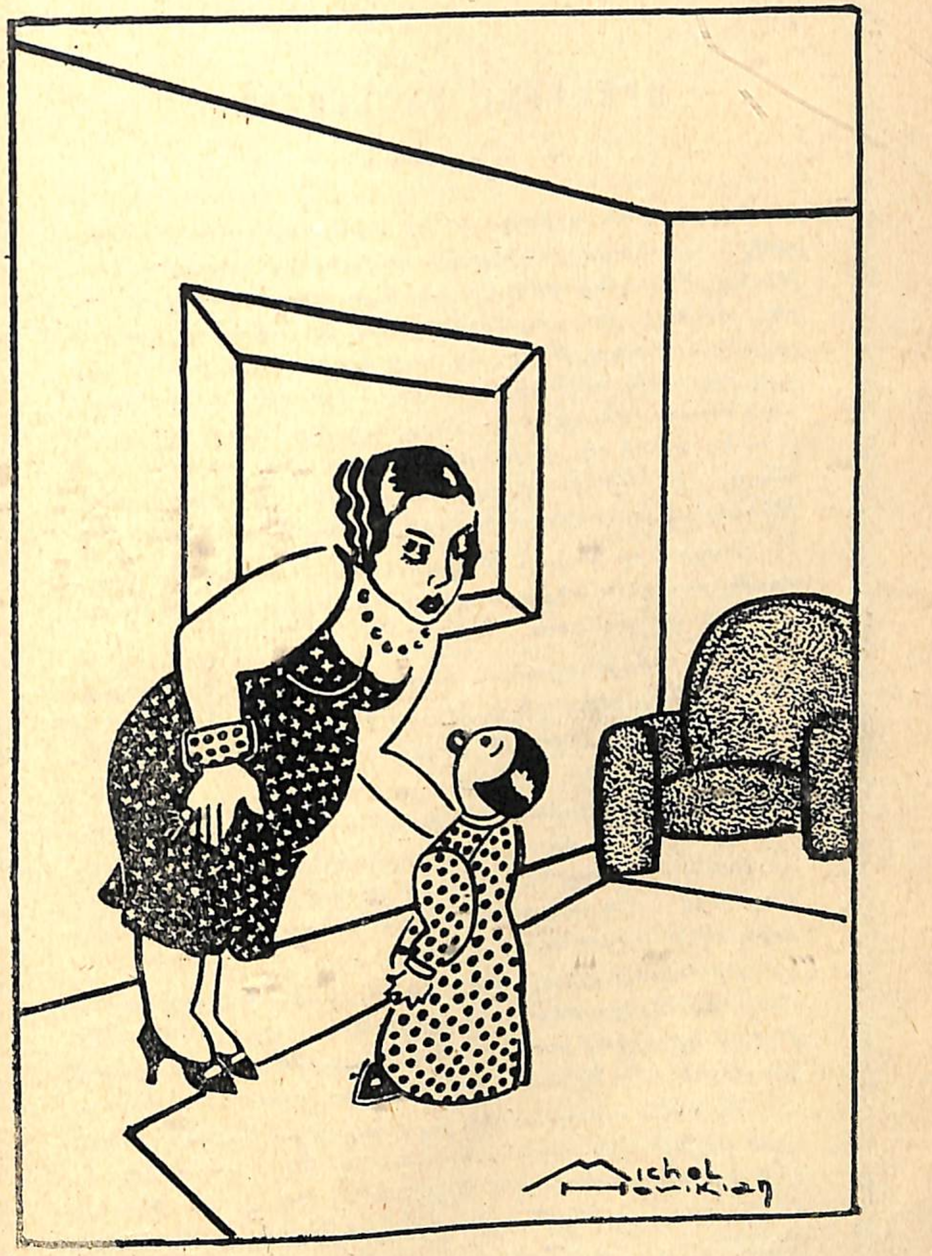

— Ո՞ւր է տատադ։
— Պապաս կը քնացնէ կոր։

ԱՐՏԱՔԻՆԸ ԵՒ ՆԵՐՔԻՆԸ

Նիւթական աշխարհը, իր արտաքին երեւոյթներով, հաւատարմօրէն կը թարգմանէ իր ներքին էութիւնը։ Գիտունը՝ երկրէն անհաշուելի մղոններով հեռու աստղի մը շարժումներուն կը հետեւի անոր լոյսէն ճառագայթ մը կը վերլուծէ, ու կ՚ըսէ մեզի այդ աստղին օրէնքը, ծաւալը, ծանրութիւնը, պարունակած մետաղները։ Տարրաբանը նիւթ մը կ՚ենթարկէ քանի մը փորձերու, և կը գտնէ անոր պարզ տարրերը։ Կենդանիներն ալ, շատ քիչ բացառութեամբ, կ՚արտայայտեն իրենց տրամադրութիւնները։

Բայց երբ կարգը Մարդուն գայ, իսկական մտածումները, բուն ներքին անձը ճանչնալը գրեթէ անկարելի կը դառնայ։

Ի՞նչ սատանայական կարողութիւն է մարդունը։ Ինչո՞ւ անոր տրուած է իր գաղափարին հակառակը կարենալ ըսել, չուզածը ընել, ուզածը չընել, ինքզինքը տարբեր ցոյց տալ...։

Առանց pessimiste վարդապետութեան հետեւելու, համոզուած եմ որ արտաքինին և ներքինին հակասութիւնները կարծուածէն շա՛տ աւելի մեծ են մարդոց մէջ։ Քաղաքավար, «ես մեղաւորս» ձեւերու տակ ինչե՛ր պահուած կան։

Իրաւունք պիտի տաք ինծի, երբ մարդոց բո՛ւն մտածումները արձանագրող գործիքը օր մը հնարուի։ Ինչո՞ւ կը ժպտիք. մեր մեծ հայրերն ալ չի՞ պիտի խնդային, եթէ իրենց աւետէին այսօրուան T. S. F.ը...։

Որքա՛ն պիտի ուզէի այդ գործիքը արդէն ունեցած ըլլալ։ Այն ատեն, սալոնի մը մէջ պիտի հետեւէի սա երիտասարդին՝ երբ ան օրիորդի մը կ՚ըսէր.

— Ի՛նչքան զգուելի երիտասարդներ կան, որոնք բարոյական արժէքները մէկդի ձգած, նիւթական ակնկալութիւննե՛ր միայն կը տեսնեն ամուսնութեան մէջ։

Մինչ գործիքս, ուղղուած անոր ուղեղին, պիտի արձանագրէր.

«Իրա՛ւ է որ հարուստ է ըսին, բայց աճէլէ ընելու չէ։ Քանի՞ բոնելը ի՛նչպէս պիտի հասկնանք նայինք. չիւրիւք տեղ չկոխենք...։»

Աւելի մըն ալ՝ եթէ իրիկունը, «Նուա՛րդ, ո՞ւր մնացիր աս ատենը» առարկող ամուսնոյն՝ կին մը պատասխանէր.

— Երուա՛նդ, հոգի՛ս, Galeriesէն ելլելուս՝ մէկ ժամ օթօպիւսին սպասեցի. ամէնքն ալ complet...

Նոյն պահուն այդ կնոջ մտքին վրայ լարուած գործիքս ինծի պիտի յայտնէր անոր բո՛ւն մտածումը.

«Միւս անգամ առնելիքդ ըլլայ, Արա՛մ։ Այնչափ ըսի որ ատենը ուշ է... ձգէ հագուիմ։»

Ճաշարանին մէջ. եթէ ճաշը աւարտող խումբի մը մէջէն մէկը՝ «Garçon ! l'addition !» ըսելով ձեռքը գրպանը տանէր, մեքենաս պիտի դարձնէի դէպի իրեն և պիտի լսէի.

«Սանկ տալու պէս ընենք տէ, հարկաւ մէկերնուն մէկը սայդը պիտի ընէ, թող չպիտի տայ և պիտի վճարէ։»

Դեռ ինչե՛ր, ինչե՛ր պիտի կարենայի գիտնալ։

Դժբախտաբար այդ գիւտը դեռ իրականութիւն չէ։ Բայց երբեմն չի՞ պատահիր որ ճանչնանք մարդոց ներքին եսը, առանց անոնց գիտակցութեան, պարզապէս յարմար պարագաներու բերումով։ Այս մասին ամէն մարդ իր փորձառութիւնը ունի։ Ահաւասիկ վերջին անգամ ինծի պատահածը։

Անցեալ կիրակի, այցելութեան գացեր էի Փարիզի մօտակայ գիւղերէն մէկուն մէջ վիլլա մը բնակող Ֆրանսացի բարեկամի մը։ Պարտէզն էինք։ Յանկարծ քովի պարտէզէն հետեւեալ խօսակցութիւնը լսեցի.

— Օ՛... Հրամմեցէ՛ք։ Ա՛լ աչքերնիս դուռը մնաց։ Ասկէ առաջուան թրէնո՞վ ինչու չեկաք։ Տիկին Վերժի՛նա, այս նոր գլխարկները ի՛նչ աղէկ վայլեր են ձեզի. մարքիզուհի դարձեր էք։ Միսիւ Յակոբ, սա՛նկ հրամմեցէք։ Կարպիսը որչա՛փ մեծցեր է. եկո՛ւր, տղա՛ս, համբուրեմ մէյ մը։ ... Վախցանք որ չպիտի կրնաք գալ։

— Ի՞նչ կ՚ըսէք, շաբաթէ մը ի վեր այս օրուան կը սպասէինք։

Տեսակցութիւնը այս սիրալիր ոճով շարունակուեցաւ։ Քանի մը ժամ բարեկամիս տան ներսը մնալէ վերջ, իրիկուան դարձեալ պարտէզ իջանք։ Քովէն նորէն լսուեցաւ.

— Գալերնիդ՝ աղէկ, երթալնիդ՝ գէշ։ Անկէ վերջի թրէնը առէք, ի՞նչ կ՚ըլլայ։

— Չէ՛, մէրսի։ Ձեզմէ բաժնուիլը իրա՛ւ դժուար է, բայց պէտք է երթանք, ալ ուշ է։

— Սա կաթօներէն մէյ մէկ հատ ալ առէք գոնէ. բան չկերաք։ Կարպի՛ս, մանչո՛ւկս, սա՛ ալ կեր տղաս։

Քիչ վերջը, պարտէզի դրան և փողոցին միջեւ փոխանակուած «Կը սպասենք», «Մի ուշացնէք», «Դուք ալ մեզ մի մոռնաք», «Օ ըրվուար» բառերը հազիւ դադրեր էին, դրացի մարդը ըսաւ.

— Է՛օֆ, հէլէ գացին։ Աշխարհք կայ եղեր։ Մէկ կիրակի մը ունիմ սանկ հանգիստ ընելու, անո՛ր ալ տալիկ չկայ...։

— Երբոր է նէ՝ ասոնք պիտի քաշէինք, պատասխանեց կնոջ ձայնը. մէջտեղէն վերցաւ; ազատեցանք...։ Ատ ի՛նչ աւրուեր է Վերժինը. ատ նոր գըլխարկով ալ՝ մայմուն դարձեր է. իր տարիքին գըլխա՞րկն է ատիկա։ Մազերն ալ պօյա կը դնէ կոր, գիտե՞ս. պազած ատենս մօտէն աղէկ մը նայեցայ։

— Յակո՛բն ալ լմնցեր է։ Է՛, ինք չորս հինգ տարու մը մեծ ըլլալու է։

— Ելի՛ր, ելի՛ր, ութը տասը ըսէ...։ Սա՛նկ նայէ, փըթի-ֆուրին պնակը բա՛ն չձգեցին. լակոտը ըսես՝ գնաց եկաւ, վերջը չբերաւ...։

— Քեզի ո՞վ ըսաւ քի՝ է՛ն աղէկ տեսակէն առնես. իրենց տունը կ՚ուտե՞ն ատանկ կաթօներ։ Մենք իրենց գացինք նէ՝ չոփ-չոր քաֆէ մը տուին քիթերնուս։

Տասը վայրկեան վերջ, նոյն գիւղին կայարանը Փարիզ վերադարձող շոգեկառքին կը սպասէի։ Quaiին վրայ, քիչ մը հեռուն, 8-10 տարեկան տղեկ մը, թաշկինակը բերնին և գոյնը նետած՝ ներքին խռովքի նշանները ցոյց կուտար, մինչ այր մը և կին մը,

որոնք հայրը և մայրը ըլլալ կը թուէին. սիրտ կուտային անոր։

Երբ մօտեցայ, տկկինը կ՚ըսէր իր ամուսինին.

— Տեսա՞ր հիմա, Յակո՛բ. ի՞նչ կ՚ըլլար խօսքս մտիկ ընէիր և «Տկար ենք, չպիտի կրնանք գալ» ըսելով նամակ մը գրէիր նէ։ Ամօթ կ՚ըլլայ ըսիր. հոգերնի՛ս էր։ Ի՞նչ հասկցար. հէմ սիրտերնիս նեղացաւ, հէ՛մ կիրակինիս մեռաւ, հէ՛մ ալ Կարպիսս աւրուեցաւ։ Կերածն ալ՝ երկու կտոր պիսքիւի։ Ի՞նչ պիտի ըլլայ. իմ մանչուկս վարժուա՞ծ է ատանկ վար տեսակ բաներ ուտելու...։

ՄՂՐԻԹ

Նախկին «ԱՆ - Որ - Չէք - Գիտեր»

ՏԻԿԻՆԸ (պարած ատեն).— Երեք ամիս է ամուսնացած ենք. ո՞ր եփած կերակուրիս հաւնած ես...։

ԱՄՈՒՍԻՆԸ.— Պանիր, ժամպոն եւ սարտին...։

— Կ'երթաս ուրիշ կնիկ մը կը տեսնես, ա՛լ ինծի կը մոռնաս:
— Այդ մասին հոգ մի՛ ըներ, սիրելի՛ս, թաշկինակիս ծայրը կապ մը կ'ընեմ որ չմոռնամ...

ՄԵՐ ԲԱՐԵԿԱՄԸ՝ ԳԱԼՈՒՍՏ

Չեմ գիտեր թէ ի՞նչպէս ըրած էր մեր ընկերական խմբակին մէջ մտնելու համար։

Քանի մը բարեկամներ էինք.— Գարեգինը, Պօղոսը, Եդուարդը, ես ու ան, այսինքն Գալուստը։ Այս վերջինը կրցած էր մեր այդ խմբակին մէջ մտնել, եւ մեզմէ ո՛չ ոք կրնար ըսել թէ՝ զինքը ի՞նչ պարագաներու տակ ճանչցած է։ Հետը մտերմացած էինք։ Շատ ազնիւ տղայ մըն էր Գալուստը եւ կ'ուզէր ամէն առթիւ մեզ ծառայութիւն մատուցանել, եւ այսպէսով կրցած էր ինքզինքը անհրաժեշտ դարձնել, ու, երբեմն երբ բացառապէս մեր քով չէր գտնուեր, իր բացակայութիւնը մեր մէջ որոշ կերպով զգալի կ'ըլլար։

* * *

Չէինք գիտեր իր նիւթական միջոցները, սակայն յայտնի էր թէ շատ փայլուն ըլլալու չէին, որով սովորութիւն ըրած էինք, ամէն անգամ որ մենէ մէկու մը ծառայութիւն մը ընէր, ծնռքը հինգ կամ տասը ֆրանքնոց մը սահեցնել, զոր կը գրպանէր շատ փափկութեամբ, ա՛յն աստիճան փափկութեամբ, որ կը կասկածէի թէ մի՛ գուցէ տուած թղթադրամս իր ձեռքէն անհետացաւ, գրպանը մտնելէ առաջ։

Կը յիշեմ օր մը, երբ Մօնբառնասի կողմերը գարեջրատուն մը կը գտնուէինք խմբովին, Պօղոս մեզ հասկցուց որ երկու օրէ ի վեր անբացատրելի փորի ցաւէ մը կը տառապէր։ Գարեգին, որ Պոլիս գտնուած ատենը, դեղագործի մը խանութի մը դէմ մահալլէպի կը ծախէր, բժշկական բաներէ բաւական տեղեկութիւն ունենալուն, վճռեց որ Պօղոս անմիջական մաքրողականի պէտք ունի, ու հակառակ այս վերջինին բողոքներուն, Գալուստը մօտակայ դեղարան մը ղրկեցինք, ուրկէ քիչ վերջ վերադարձաւ պատկառելի purge ով

մը։ Սակայն, հակառակ մեր բոլոր ջանքերուն, Պօղոս մերժեց խմել։ Ի՞նչ ընել, Թափե՞լ, բայց չէ՞ որ դրամ տուած էինք։ Վճռեցինք որ մենէ մէկը այդ անիծեալ դեղը պէտք էր խմեր Պօղոսին տեղը։ Բայց ո՞վ։ Փընտըռելու պէտք չկար, Գալուստ շատ սիրով յանձն առաւ այդ ծառայութիւնը մատուցանել մեզի։

Կէս ժամ վերջ երբ տեսանք որ Գալուստ երկու ձեռքերով փորը բռնած W. C. կը վազէր, այն ատեն ճանչցանք, որ Պօղոսին փորին իջաւ ու իր կարգին գնաց օգտուիլ Գալուստին առած մաքրողականէն։

Եւ տակաւին քանի՜նե՜ր, քանի՜նե՜ր պատմեմ Գալուստին մատուցած ծառայութիւններէն։

Ուրբաթ օր Exposition Coloniale էինք, բնական է թէ խմբովին ու բաւական յոգնելէ ետք՝ վերադարձի ճամբուն վրայ, աչքերս սեւեռեցան գեղուհիի մը վրայ։ Միրաս սանկ «չը՛փ»ի պէս բան մը ըրաւ եւ ամբողջ մարմնոյս մէջ տենչանքի հուրը սկսաւ հոսիլ։ Զմայլելի փիլիճ մըն էր, ո՛չ կաղ եւ ո՛չ «խամպուր», շատ ճաշակաւոր, հիանալի մարմնոյ ձեւ մը. հապա քալուա՞ծքը, Աստուա՜ծ իմ...

Բա՛ր ըլլայի՝ քո՛ղ վրաս թայեր,
Քօչկ՛ ըլլայի ու վրաս կոխեր,
Նասը՛ր ըլլայի՝ քո՛ղ ինծի ֆծրեր...

Ա՛լ չդիմացայ։ «Գալո՛ւստ, ըսի ձեռքը տասնոց մը դնելով. քե՛զ տեսնեմ, ի՛նչ կ՛ուզես ըրէ՛, սա գացողը ինծի ծանօթացո՛ւր»։ Ու շունչ մը առի, որովհետեւ գիտէի Գալուստին ո՛ր աստիճան ճարպիկ ըլլալը։ Գալուստ քաջաբար հեռացաւ քովէս ու տեսայ թէ կը բանակցէր այդ կնոջ հետ եւ քիչ յետոյ կը վերադառնար։

— Ջեղա՛ւ, գոչեց, հաւատա՛ որ ձեռքէս եկածը ըրի։

— Ամա՛ն Գալուստս, աղերսեցի ձեռքը երկու տասնոց թղթադրամ եւս սահեցնելով, վերը Աստուած, վարը դուն, սա գործը ըրէ՛։

— Սիրելի Միքա՛ռ, պատասխանեց Գալուստ, հաւատա՛ որ անկարելին ըրի, բայց ա՛յնքան հաստգլուխ կին մըն է որ չես կրնար երեւակայել։ Իմ կնի՛կս է, քեզմէ աղէկ կը ճանչնամ։

ՄԻԳԱՌ

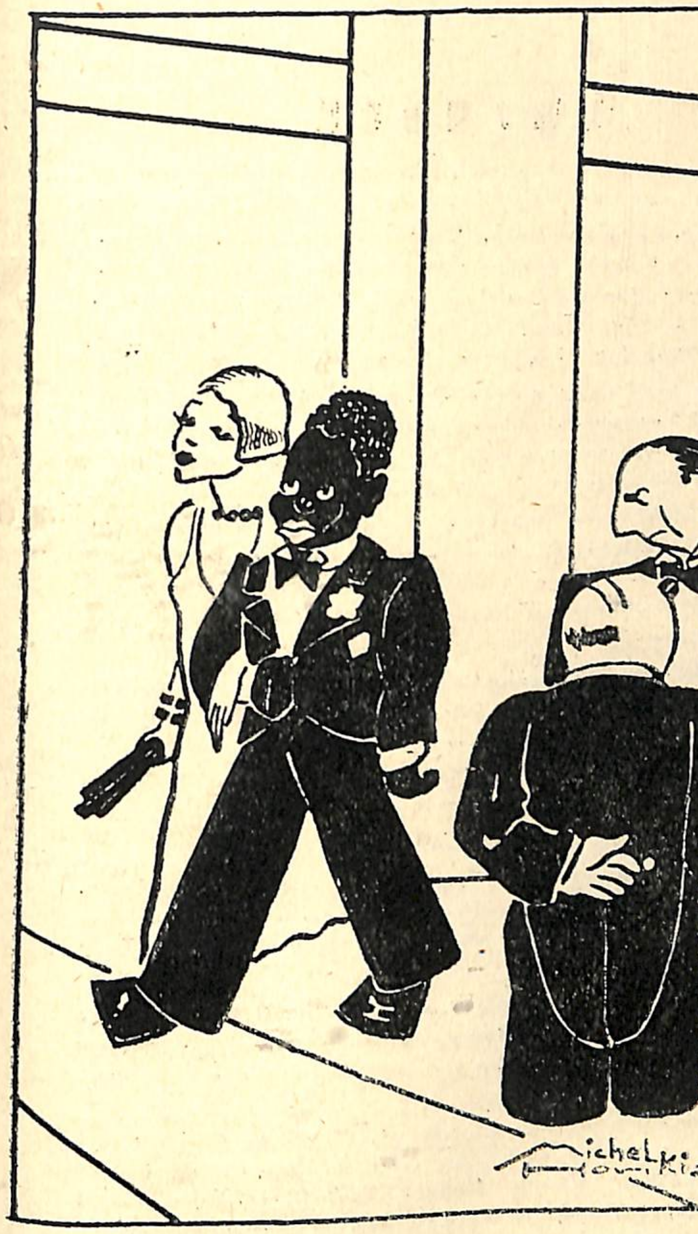

— Ամուսինը ձգեր գացեր է։
— Ինչո՞ւ, սեւ կատո՞ւ անցեր է մէջերնին։
— Ո՛չ, սեւ մարդ մը անցեր է Տիկինին թեւը։

ՎԱՐՊԵՏԸ

Ատենօք, երեք ղարիպներ Պոլիս կը հասնին, որոնք ուրիշներու նման իրենց երկիրը չկարենալով ապրուստնին ճարել՝ եկած են բաղդ փնտռելու այս մեծ քաղաքին մէջ, բայց ո՛չ թէ բեռնակրութիւն եւ ջրկիրութիւն ընելու, այլ իրենց արհեստը ի գործ դնելու համար։

Անոնք յարմար կը դատեն որ իրենց մէջէն մէկը վարպետ ընտրեն եւ գործեն անոր հրամանին տակ։ Այդ վարպետը պիտի ըլլար այն որ ցոյց տար թէ ինք երեքին մէջէն էն կարողն ու ճարպիկն է։

— Ուրեմն, ըսաւ անոնցմէ մէկը, սա դիմացի ծառին վրայի թռչունին բոյնը կը տեսնէ՞ք, որուն մէջ թռչունը պառկած է։ Այժմ ո՛վ որ կարենայ առանց թռչունը արթնցնելու տակէն հաւկիթը առնելով վար իջնել՝ նա պիտի ըլլայ մեր վարպետը։

Կը համաձայնին այս առաջարկին, եւ Սրգօ առաջինը կ'ըլլայ ծառն ի վեր մագլցող, որուն ետեւէն՝ Պետօն, եւ յետոյ՝ Գաբօն։

Քիչ վերջը Գաբօն վար կ'իջնէ, եւ յաջորդաբար իրեն կը հետեւին Պետօն եւ Սրգօն։

— Բերի՞ր, կը հարցնէ Գաբօ Սրգօին։

— Ահաւասիկ, ըսելով՝ Սրգօ ձեռքը գրպանը կը նետէ, սակայն հաւկիթը հոն չէր։ Բաճկոնին, բաճկոնակին, տափատին գրպանները քանի մը անգամ աչքէ կ'անցընէ, բայց ի զուր, հաւկիթ չկար։

— Հաւկիկթը այդպէս չեն բերեր, այլ այսպէ՛ս..., ըսելով՝ Պետօ պարծանքով ձեռքը գրպանը կը տանի. սակայն ապշահար, միւս գրպանները կը սկսի խուզարկել առանց հաւկիթ գտնելու։

— Հաւկիթը այստեղ է, ըսելով, Գաբօ գրպանէն դուրս կը հանէ զայն։ Այն ատեն կը հասկցուի արդէն որ ծառէն իջած ատեննին Պետօն Սրգօին գրպանէն վերցուցեր էր հաւկիթը, իսկ Գաբօն՝ իր կարգին Պետօին գրպանէն։

Ուրեմն Գաբօ վարպետ հռչակուած էր։

Վարպետի ընտրութենէն յետոյ, երեքը մէկ քաղաք կը մտնեն։ Այդ օրը, թագաւորին տղան, ձի հեծած, իր պալատականներուն հետ պտոյտի ելած էր։ Երեք ղարիպները ճամ-

բան կը հանդիպին անոնց։ Սրգօ կամաց մը դառնալով Գաբօին՝ անոր ականջն ի վար կը հարցնէ.

— Ի՞նչ բան ամէնէն աւելի աչքիդ զարկաւ։

— Վալլահա՛ ձին. հապա դո՞ւն։

— Ե՛ս ալ նոյնը։

— Ե՛ս ալ, կ'աւելցնէ Պետօ։

— Շա՛տ լաւ, կ'ըսէ Գաբօ, ուրեմն ճի՛շդ կէս գիշերին երկուքդ ալ եկէք թագաւորին ախոռին դրան առջեւ, որպէս զի ձին յանձնեմ ձեզի։

Այս հրահանգը տալէն վերջ՝ եռապետը կը բաժնուի։

Կէս գիշերին, որոշեալ տեղը, Սրգօ եւ Պետօ անհամբեր կը սպասէին իրենց վարպետին։ Յանկարծ ախոռին դուռը կը բացուի անաղմուկ եւ Գաբօ կ'երեւի ձիուն սանձէն բռնած, որուն չորս ոտքերուն տակ ալ մէյմէկ կտոր քեչէ կապած էր։

Գաբօ ձին յանձնելով իր ընկերներուն՝ կը պատուիրէ որ շուտով հեռանան եւ անգամ մըն ալ չերեւին այդ կողմերը։ Իսկ ինքը կրկին ներս քաշուելով կը փակէ դուռը։

Առաւօտուն, թագաւորին տղան կը հրամայէ իր սպասաւորներուն շուտով ձին թամբել եւ կազմ ու պատրաստ ըլլալ որսորդութեան երթալու համար։

Սպասաւորներէն մէկը անմիջապէս կը վազէ ախոռ։ Բայց վախէն գոյնը նետած՝ իսկոյն կը վերադառնայ եւ վայրկեան մը շունչ առնելէ վերջ կը յայտնէ իր ընկերներուն որ քիչ մը տկարութիւն կը զգայ։ Իսկոյն երկրորդ սպասաւոր մը կը նետուի դէպի ախոռը՝ թագաւորական հրամանը գործադրելու համար. սակայն երկու վայրկեան չանցած՝ նա ալ առաջինին նման հեւ ի հեւ կը վերադառնայ, յայտնելով որ «փորը կը ցաւի»։ Այսպէս, յաջորդաբար բոլոր սպասաւորները ախոռ կ'իջնան եւ վայրկեան չանցած՝ վախն ի վախ կը վերադառնան՝ միւսներուն քով՝ մէյմէկ պատրուակ գտնելով։ Ի վերջոյ, ամէնքը միասին կ'երթան թագաւորին տղուն մօտ եւ իրականութիւնը կը պարզեն անոր, ըսելով որ իր ձիուն տեղ իրենց համար բոլորովին անծանօթ կենդանի մը կապուած էր ախոռին մէջ։

Այն ատեն, թագաւորին տղան կը հրամայէ սպասաւորներուն հետեւիլ իրեն, եւ ինքը՝ զինուած երկու ատրճանակներով՝ կը յառաջանայ դէպի ախոռը։ Սակայն, հազիւ ախոռին դուռը բացած՝ արքայորդին՝ ինքն ալ յանկարծակիի կուգայ եւ վախը փորին մէջ կը հարցնէ.

— Երկնայի՞ն հոգի մըն ես, թէ ոչ մարդկային։

— Մա՛րդ եմ, տէր արքայ, մա՛րդ, կը պատասխանէ զարմանալի «չորքոտանի»ն։

Այս պատասխանին վրայ վախերնին փարատած՝ բոլորը մէկ ներս կը խուժեն ախոռէն եւ կը մօտենան անոր քով, որ

ԿՆՈՋ ԴԻՄ ԿԻՆ

— Նոր սիրահարս ճի՛շդ այս արձանին կը նմանի:
— Ըսել է որ իր Թեւերուն մէջ իյնալու հաճոյքը չունիս:

ուրիշ բան չէր, եթէ ոչ մարդ մը, մօրէ մերկ, գարիի տոպ-րակը վիզէն կախուած եւ երկու ձեռքերն ալ չորքոտանի կենդանիներու առջեւի ոտքերուն պէս գետին դրած. (ընթեր-ցողը հասկցաւ անշուշտ թէ այս «չորքոտանի»ն ծանօթ վար-պետը՝ Գաբօն էր):

— Ի՞նչ գործ ունիս հոս, ի՞նչ վիճակ է այս, կը հարցնէ Թագաւորին տղան:

— Տէ՛ր արքայ, ըսաւ Գաբօ, փոքր եղած ատենս շատ չա-րաճճի տղայ մըն էի եւ այդ պատճառաւ մայրս շատ կը նե-ղացնէի. ան ալ ամէն անգամ որ բարկանար՝ կ'ըսէր. «Զի՛ ըլլաս, Թագաւորին տղո՛ւն ըլլաս»: Եւ իրօք, մօրս անէծքը կատարուեցաւ եւ ես ձեր ձին էի: Սակայն, կ'երեւի թէ ողոր-մած հոգի մայրս երկինքին մէջ ներեց ինծի ու ես կրկին մարդ դարձայ:

— Լա՛ւ, կ'ըսէ Թագաւորին տղան, ծառաներէս մէկն ալ դուն եղիր ուրեմն:

Այդ օրէն սկսեալ Գաբօ կը ձգէ իր արհեստը՝ գողութիւնը եւ իր ամբողջ կարողութիւնը ի սպաս կը դնէ իր նոր ապա-րէզին: Եւ տարիներ յետոյ, կը հասնի մինչեւ վէզիրի աստի-ճանին, երբ արդէն Թագաւորը արժանի կը համարէ զինքը իր աղջիկը կնութեան տալու շնորհին:

Տեղի կ'ունենայ փառաւոր հարսանիք մը, որուն ներկայ կ'ըլլան իր երկու վաղեմի ընկերները՝ Սրգօ եւ Պետօ, որոնց Գաբօ մէյմէկ քսակ ոսկի տալով խստօրէն կը պատուիրէ որ այլեւս իրեն չերեւին:

Կ'անցնին օրեր: Իրիկուն մը, ճաշի ատեն, յանկարծ Գա-բօին ձեռքէն գինիին բաժակը գետին իյնալով կը կոտրի: Գաբօ կ'որոշէ յաջորդ օրն իսկ Թագաւորին ոսկերիչին երթալ եւ ոսկիէ Թանկագին բաժակ մը շինել տալ:

Սրգօ եւ Պետօ, որ միշտ կը հետապնդէին զիրենք լքող վարպետ ընկերը, անոր՝ քանի մը անգամ ոսկերիչին մօտ մըտ-նելը եւ վերջին անգամ՝ ոսկի բաժակը ձեռքը դուրս ելլելը տեսեր էին:

Այդ գիշեր, Գաբօի քունը չի տանիր. բան մը զինքը կը խռովէ:

— Կնի՛կ, կ'ըսէ յանկարծ, կարծեմ փողոցին դուռը բաց-ուեցաւ, ձայն մը չե՞ս լսեր:

— Հովն է, մա՛րդ, ձգէ քնանանք:

— Կնի՛կ, դուրսը ոտքի ձայն կայ, կը լսե՞ս:

— Կատուները ըլլալու են, մարդ Աստուծոյ, քնացի՛ր:

Գաբօ, կնոջը խօսքին հաւատ ընծայելով՝ խոր քունի մէջ կը Թաղուի:

Սրգօ եւ Պետօ, որ այդ իրիկունը գաղտագողի ներս մտեր էին՝ ոսկիէ բաժակը գողնալու մտադրութեամբ, օգտուելով

Գաբօի եւ իր կնոջ խոր քունի մէջ թաղուած ըլլալէն՝ Սրգօ կը մտնէ ննջասենեակ: Ամէն ծակ ու ծուկ կը փնտռէ, բայց ի զուր, բաժակը չի կրնար գտնել: Այն ատեն, զգուշութեամբ վերմակը կը վերցնէ ու կը բարձրանայ անկողինը եւ Գաբօին ու կնոջը մէջտեղ պառկելով՝ ցած ձայնով կ'ըսէ.

— Կնի՛կ, իրիկունը մենք ո՞ւր դրինք ոսկի բաժակը:

— Այդ ո՞րքան շուտ մոռցար, մա՛րդ Աստուծոյ, ցեղունին մէջ չի դրի՞նք:

Սրգօ, կամացուկ մը անկողինէն դուրս ելլելով՝ կը բարձրանայ ցեղունը, ուր կը գտնէ ոսկի բաժակը:

Հազիւ Սրգօ դուրս ելած՝ Գաբօ ընդոստ քունէն կ'արթըննայ եւ անկողինէն վար ցատկելով դուրս կը խոյանայ: Որպէսզի անոնցմէ առաջ անցնի, փոխանակ սանդուխներէն իջնելու՝ պատէն վեր կը մագլցի եւ միւս կողմէն փողոց կ'իջնէ:

— Բերի՞ր. կը հարցնէ Սրգօի ընկերը, փողոցը՝ մութին մէջ:

— Այո՛, բերի:

— Տո՛ւր տեսնեմ:

Սրգօ, բաժակը ծոցէն հանելով՝ կը յանձնէ անոր: Մէկ վայրկեան վերջ, կրկին ձայն մը կը հարցնէր.

— Բերի՞ր, Սրգօ՛:

— Ծօ՛ հիմա քեզի չտուի՞, Պետօ՛, կը պոռայ այս անգամ բարկացած Սրգօ:

Իւրաքանչիւրը իր կարգին կը սկսի պոռալ եւ հայհոյել: «Վա՛յ շունշանորդի, դուն առանձին կլլել կ'ուզես կոր», եւայլն ըսելով՝ կը սկսին կոկորդ կոկորդի կռուիլ իրարու հետ:

Գաբօ, որ մութին մէջ իրենցմէ քիչ հեռու կեցած կը դիտէր անոնց ծեծկուուքը, քովերնին մօտենալով՝ ցոյց կուտայ բաժակը եւ կ'ըսէ թէ ի զուր տեղը կը ծեծկուին, քանի որ առաջին հարցումը Սրգօին տուողը ինք էր եղած, բայց Սրգօ մթութեան մէջ Պետօն կարծելով բաժակը յանձնած էր իրեն: Ու կ'աւելցնէ.

— Շո՛ւտ, առանց ետեւնիդ նայելու հեռացէ՛ք այստեղէն, թէ ոչ վաղն առաւօտ իսկ ձեզ կախաղան հանել կուտամ:

ԿԷՆ - ԹՕ

ՊԱՏԻԺԸ

— Եթէ քիչ մըն ալ շարունակէք, վերջ ի վերջոյ պիտի ապտակեմ:

ՀԻՒՐԱՍԷՐ ՄԱՐԴԸ

Հիւրասէրեան Գրաբոս աղա իր անուան նման չափազանց հիւրասէր և ժամադրութեանը ճշդապահ անձ մըն էր։ Միշտ կնոջը և սպասուհիին կը պատուիրէր որ իր բացակայութեան ընթացքին եթէ հիւր մը գար, պէտք եղած յարգանքն ու մեծարանքը ընեն։

— Նայեցէ՛ք որ խուսուր մը չընէք միսաֆիրին, կ'ըսէր Գրաբոս աղա։ Մարդ ո՛րքան միսաֆիրը յարգէ, նո՛յնքան կը յարգուի անկէ։

Ամէն անգամ որ հիւր մը ունենային. միշտ միեւնոյն յանկերգը պիտի կրկնէր Գրաբոս աղա. ըլլա՛յ կնոջը՝ Տիկ. Էֆթիքին, ըլլա՛յ սպասուհիին։

Օր մը, Գրաբոս աղա, շատ կարեւոր գործի մը համար մէկուն հետ ժամադրուած ըլլալով՝ երբ կը պատրաստուէր տունէն դուրս ելլել, դուռը զարնուելով իր հին և մտերիմ բարեկամներէն մէկը ներս մըտաւ, որ երկար ճամբորդութենէ մը վերադարձած ըլլալով իրեն այցի եկած էր։

— Օհօ՛, Պ. Մարտիրո՛ս, աս ո՞ր հովը քեզի այս կողմերը նետեց, ըսելով Գրաբոս աղա իր վաղեմի բարեկամը հիւրանոց առաջնորդեց։

— Է՛հ, ըսէ՛ նայինք, ո՞ւրտեղները պտըտեցար, քեզի Ամերիկա կը կարծէինք։

— Այո՛, տակաւին երկու օր է վերադարձս և առաջին առթիւ ձեզի եկայ տեսնելու, շատ ուրախ եմ որ տունը գտայ ձեզ և բաւական պիտի կրնանք զուարճանալ մեր անցեալի ուրախ օրերը վերյիշելով։

— Շա՛տ ուրախ եմ, բարեկա՛մս, որ է՛ն առաջ ինծի եկար տեսնելու։ Է՛հ, մարդ ըսածդ ի՞նչ է քի, խուշի պէս բան մը, մէյ մը աշխարհիս մէկ ծայրը, մէյ մը միւս ծայրը։ Ըսէ՝ նայիմ, կերածներդ, խմածներդ քեզի՛, սա տեսածներդ պատմէ՛, ճամբորդութիւնդ աղէկ անցա՞ւ...

Գրաբոս աղա տակաւին պիտի շաղակրատէր, բայց յանկարծ ժամադրուած ըլլալը միտքը իյնալով՝ «Վա՛յ պապաըներն» գոչեց և ժամացոյցը նայելով՝

— Ա՛ֆ կ'ընես, միսիս Մարտիրո՛ս, ես ժամէ մը հոս պիտի ըլլամ. շատ կարեւոր գործի մը համար մէկուն հետ տեսնուելու ունիմ։ Թապիյէթս աղէկ գիտես քի մէյ մը տեսնուելուս մէյ մըն ալ միսաֆիրներուս պէտք եղած իլթիֆաթը ընելու համար խուսուր մը ընել չեմ ուզեր։ Բանի քի դուն միսաֆիրէն էվէլ աս տունին մարդը կը սեպուիս, պարէ երթամ, սա գործս լմնցնեմ տէ շուտ մը գամ, ալ անկից վերջը երկար բարակ կը պատմես։ Մինչեւ քի գամ նէ, Էֆթիքը թող բախին հօրը ինչեցունէ, մէզէները հազըր ընէ. ա՛լ աս գիշեր ագուոր քէյֆ մը ընենք տէ, աւչափ ատեն հեռու մնացածնուս աճին հանենք։

— Խնդրե՛մ, բնա՛ւ մի մտահոգուիք իմ մասիս և ձեր գործին նայեցէ՛ք։ Մինչեւ ձեր գալը ես Տիկինին կը պատմեմ այն՝ ինչ որ զինքը կը հետաքրքրէ, իսկ ձեր գալէն յետոյ կը սկսինք մեզի շահագրգռող բաներու մասին խօսիլ։

— Շա՛տ շնորհակալ եմ, միսիս Մարտիրո՛ս, ես սահաթէ մը հոս կ'ըլլամ. ըսելով Գրաբոս աղա դուրս ելաւ սենեակէն և կնոջը պատուիրեց որ պէտք եղած յարգանքն ու մեծարանքը ընէ Մարտիրոսին՝ իր բացակայութիւնը զգալի չընելու համար։

— Քեզի՛ տեսնեմ, Էֆթի՛քս, նայէ՛ քի խուսուր մը չընես. տունին մէջ է՛ն աղէկ, է՛ն ագուոր, է՛ն յարգի բանը ո՛րն է նէ՝ անո՛վ մեծարէ. քեզի՛ տեսնեմ, իմ անուշի՛կ կնիկս։

— Դուն բնա՛ւ հոգ մի՛ ըներ, ես ըսածներուդ ամէ՛նքն ալ կ'ընեմ, սիրտդ հանգիստ գործիդ գնա տէ շուտ մը եկո՛ւր։ Ես ալ մինչեւ գալդ ըսածիդ պէս տունը գտնուող ամէնէն ագուոր բանը կը մեծարեմ իրեն։

— Աֆէրի՛մ կնիկս, գիտեմ ի՛նչ իշկիւզար ըլլալդ։

* * *

Գրաբոս աղա կէս ժամ յետոյ ժամադրավայրը հասած էր, և գաւաթ մը գարեջուր ապսպրելով՝ բարեկամին կը սպասէր։ Բաւական մը նստելէ վերջ, ձեռքը գրպանը տարաւ ժամը հասկնալու համար։ Եկող գացող չկար։ Գրաբոս զայրացած կառսօնը կանչելով գաւաթ մը եւս ապսպրեց։ Մէկ ժամէն աւելի էր որ կը սպասէր։ Ճարահատ՝ որոշեց տուն երթալ

ԼՈՒՍԱՒՈՐ ՍԻՐՏԵՐ

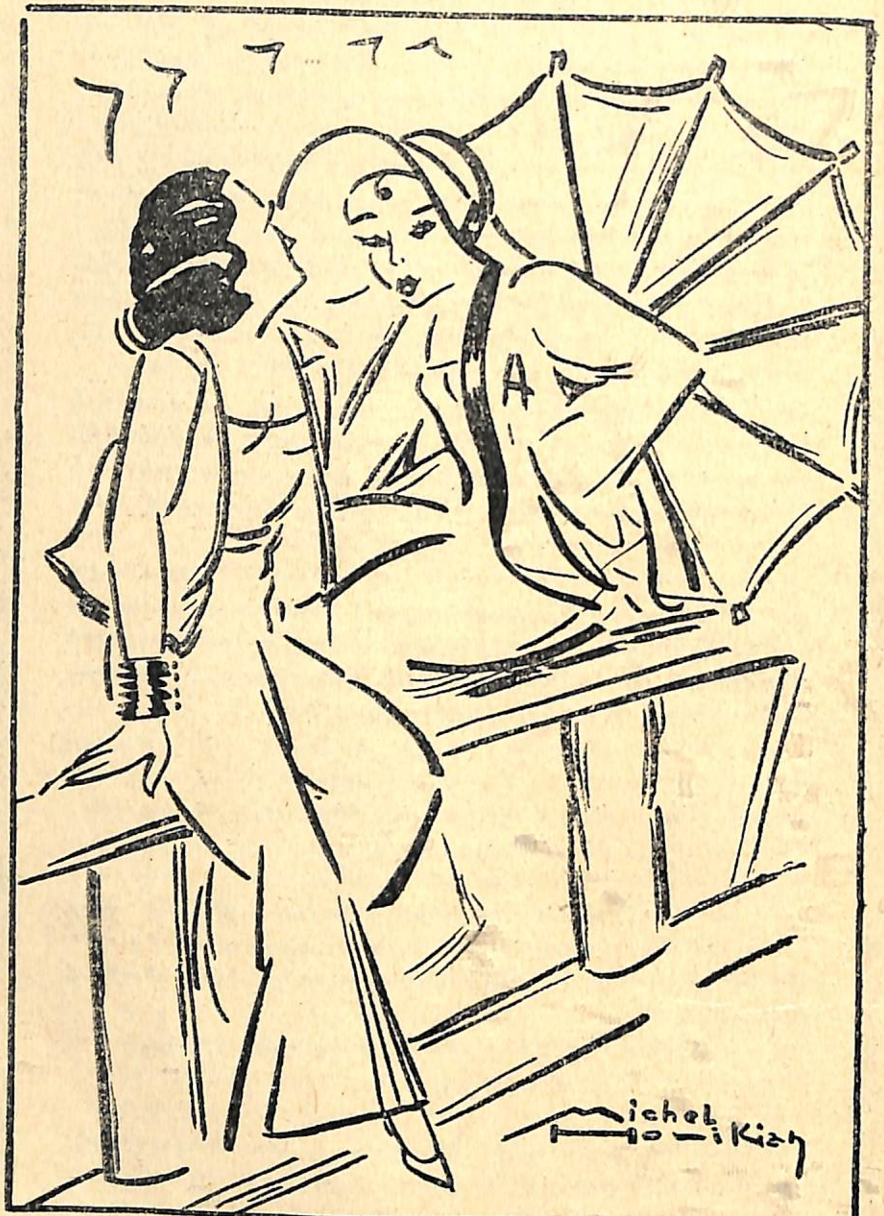

— Երէկ գիշեր լաւ ժամանակ անցուցի՞ք։

— Շատ լա՛ւ, սենեակին լոյսերը մարեցինք ու մինչեւ առաւօտ լուսցուցինք…

ինքնիրեն մըլտալով. «Գոնէ բարեկամս մինակը չէ նեղուի. իրա՛ւ, կնիկս հո՛ն է ամա, ո՛րչափ ըլլայ նէ կնիկ է, էրիկմարդը էրիկմարդու լեզուէն տահա աղէկ կը հասկնայ։»

Հազիւ թէ տանը դուռը հասած էր, տեսաւ որ սպասուհին դուրս կ'ելլէր ձեռքը շիշ մը բռնած։

— Ո՞ւր կ'երթաս, Մարիքա՛, հարցուց Գրաբոս աղա սպասուհիին։

— Օղի՛ առնելու, պատասխանեց Մարիքա։

— Տահա երէկ իրիկուն օխա մը առիր, ե՞րբ ալ հատաւ։

— Ձեմ գիտեր, տիկինը ըսաւ որ օղի առնեմ։

— Աղէ՛կ, խուլթի մըն ալ ըսթախօզ ա՛ռ հետը, ըսելով սանդուխներէն վեր ելաւ և շիտակ ուղղուեցաւ հիւրանոց, բայց հազիւ թէ դուռը բացած էր, ի՞նչ տեսնէ աղէկ…

Կինը Մարտիկին թեւերուն մէջ…

— Հէ՞, գոչեց Գրաբոս աղա շանթահարուած, աս ի՞նչ քէրազէութիւն է…։

— Ի՞նչ կայ եղեր, ըսաւ տիկին Էֆթիք առանց պաղարիւնութիւնը կորսնցնելու։

— Խօլիւշիւն քէօ՛ռը կայ, տահա ի՞նչ պիտի ըլլայ, աս ի՞նչ հալ է…

— Ի՞նչ կը պօռաս, կայնէ՛ նայինք հէլէ, ըսածներդ կէտ առ կէտ կատարելուս համար յանցաւո՞ր եղայ, հա՞…

— Բա՛ ինծի խըրըսէս էնմէ՞ ինչեցնելու միտք ունիս։ Ես քեզի սսանկ խալըթ կեր ըսի՞…

— Ըսիր եա՛։ Դուն չէի՞ր ինծի ըսողը քի՝ տանը մէջ ամէնէն աղուոր, ամէնէն յարգի, ամէնէն աղէկ բաներով մեծարեմ հիւրը…

— Է՛յ, ե՞տքը…

— Ետքը կա՞յ մի…, և տիկին Էֆթիք բռունցքները սեղմած՝ Գրաբոս աղային վրայ յարձակեցաւ.

— Ըսէ՛ նայիմ, աս տունին մէջ ինծմէ աղուոր, ինծմէ յարգի ի՞նչ կայ ուրիշ. չըսե՞ս, հէ՞, չըսե՞ս…։

ՆՈՒՊԱՐ - ԳԱԶԱԶ

ՏԻԿԻՆԸ ԳՈՀ Է...

— Շա՛տ լաւ կը զուարճանամ կոր, բոլո՛ր գեղեցիկ տղոց հետ պարեցի:
— Ըսել է որ շնորհքո՛վ կը ծախսես կոր...

ՇՈՒՆԸ, ԿԱՏՈՒՆ ԵՒ ՄՈՒԿԸ

Թէ ինչո՞ւ շունը կատուին եւ կատուն ալ մուկին թշնամի է։

Կը պատմուի թէ՝ անհնօք Հայր Աստուած, իր հրաշագործ ստեղծագործութենէն վերջ, որոշեր է դրախտը տալ իր բոլոր ստեղծած արարածներուն մէջէն միայն մարդուն՝ որ ամէն կերպով յարմար էր տիրանալու այդ գեղեցիկ ու յաւիտենական հանգստարանին։ Ու Հայր Աստուած առ այդ կը գրէ մուրհակ մը եւ կը յանձնէ մարդուն։ Մարդը անհուն գուրգուրանքով կը պահէ այդ մուրհակը։ Բայց, օր մը, կը պատահի որ երկար ճամբորդութիւն մը ընելու հարկին տակ գտնուի։ Մեր պարզամիտ նախահայրը կը վախնայ որ ճամբու ընթացքին մուրհակը փորձանքի մը գայ, կը մտածէ թէ ի՞նչ ընէ, ո՞ւր պահէ. (արդէն ո՞վ գիտէ, տեսնենք գրպան ալ ունէ՞ր)։ Ու կ'որոշէ իր խրճիթին մօտը գտնուող եւ ընդհանրապէս իր կերակուրներուն թափթփուքովը սնանող, եւ նախապէս առիթը ներկայացած ատեն իր հաւատարմութիւնը ցուցուցած շունին յանձնել՝ պահելու համար զայն։ (Կը տեսնէ՞ք, մեր նախահայրե՛րն անգամ փորձեր են շուներուն հաւատարմութիւնը)։ Շունը, մարդուն համար ա՛յնքան նուիրական այդ մուրհակը կ'առնէ ու ապահով թագստոցի մը մէջ կը պահէ։ Բայց, մարդո՞ւն թէ մուրհակին չար բաղդէն, այդ օրերուն գայլեր կը յարձակին իրենց աւանին վրայ։ Բոլո՛ր շուները, որոնց կարգին մեր աւանդապահ շունն ալ, իրենց վրայ յարձակող այս գայլերուն լաւ դաս մը տալու համար՝ կ'որոշեն փոխադարձ յարձակումով գրոհ տալ անոնց վրայ ու վանել զանոնք իրենց աւանէն հեռո՛ւ, շա՛տ հեռու տեղուանք։ Բայց, յանկարծ մեր մուրհակապահ շունը կը յիշէ թէ մարդը իրեն աւանդ մը յանձնած է։

Շատ երկար բարակ չի մտածեր ատոր վրայ, եւ արդէն մտածելու ատեն ալ չունէր, առանց այլեւայլի, իր դրացի կատուին կը յանձնէ զայն, անիկա ալ խնդրելով լաւ մը տեղեկացնելէ վերջ, ու, իր կարգին, կը խնդրէ որ մինչեւ իրենց վերադարձը խնամով պահէ զայն։ Կատուն շունին խնդրանքը լիովին կը կատարէ եւ անոր պահած թաքստոցէն աւելի ապահով տեղ մը կը պահէ։ Բայց, ինչպէս վերը ըսինք, մարդո՞ւն թէ մուրհակին չար բաղդէն, մուկ մը, բնակավայրին ծակն ու ծուկը ըստ իր բարի սովորութեան պրպտած ատեն, մուրհակին կը պատահի։ Կ'երեւի զայն լաւ մը կարդալէ ու ըմբռնելէ վերջ, կ'որոշէ գողնալ։ Բայց մուրհակը առնելով պզտիկ ծակէ մը ներս մտնելու վրայ եղած ատեն, կատուն թուղթին խշրտոցը լսելով գլուխը կը ցցէ ու մուրհակը մուկին բերանը տեսնելուն պէս կը ցատկէ անոր վրայ, բայց ի զո՜ւր, բանը բանէն անցած էր. մուկը մուրհակովը միասին յաջողած էր ծակէն ներս սպրդիլ։ Կատուն շա՜տ կ'ողբայ այս կորուստին վրայ, ու երկար ատեն դառնապէս կուլայ, բայց ի՞նչ օգուտ։ Աստուածատուր մուրհակը կորսուած էր իսպառ։ Խեղճ կատուն ընդերկա՜ր կը սպասէ ծակին առջեւ, որպէսզի մուկը ծակէն դուրս ելածին պէս փակչի անոր օձիքին ու մուրհակը ետ պահանջէ։ Բայց մուկը, որ ծակին ներսէն կատուին հոտը առեր էր (արդէն չարաճճի մուկերը ի՛նչ ալ զօրաւոր հոտառութիւն ունին որ) դուրս չելլեր երբէ՜ք։

Մի՛նչ այս, մինչ այն, շուները իրենց յաղթական արշաւանքէն կը վերադառնան։ Մեր հաւատարիմ շունը անմիջապէս կատուն կը գտնէ ու մուրհակը ետ կը պահանջէ։ Կատուն ցաւալի եղելութիւնը կը հասկցնէ շունին, բայց ան չի հաւատար ու կատաղի յարձակումով մը մուրհակը ետ կը պահանջէ։ Խեղճ կատուն մազապուր կ'ազատի շունին ձեռքէն եւ քիչ էր մնացեր որ կեանքն ալ վրայ տար։ Ու, օրեր վերջ, երբ մարդը իր ճամբորդութենէն կը վերադառնայ եւ իրազեկ կ'ըլլայ եղելութեան, շատ կը ցաւի իր ըրած անխոհեմութեանը վրայ, երկա՜ր կ'ափսոսայ թէ ինչո՞ւ միատեղ չէր առած մուրհակը։ Բայց աւա՜ղ, եղածը եղած էր,

մուրհակը առ յաւէտ կորսուած էր ու ինք դրախտէն դուրս մնացած։ Բայց շունը, ի ծննդենէ հաւատարիմ, մինչեւ այսօր միշտ կը պահանջէ մուրհակը կատուէն, ու կատուն ալ իր կարգին՝ մուկէն։

Ահա թէ ինչո՛ւ շունը կատուին ու կատուն ալ մուկին թշնամի է։

Տ.

ԹՐՈՑՔԻՒ ՄՕՐՈՒՔԸ...

Կարճ շորերով մի օրիորդ, նստած հանրային պարտիզում, արեւի տակ հանգստանում էր: Թէեւ կարճ փէշը մօտա էր եւ շատ շատերն էին հագնում, բայց օրիորդի փէշը ա՜յնքան կարճ էր, որ գուլպայի կապերն էին երեւում, որոնց մէկի վրայ Մուսթաֆա Քէմալի գլուխն էր նկարուած, իսկ միւսի վրայ՝ Հինդենպուրգի: (ինչպէս երեւում է, դա էլ մօտա էր:)

Տաճիկ մի զինուոր անցնելով օրիորդի առաջով, նկատում է Ղազիի դէմքը, անմիջապէս ձեռքը բարձրացնելով՝ զինուորական բարեւ է տալիս ու անցնում. քիչ յետոյ նոյն տեղով անցնում է մի գերմանացի զինուոր. սա էլ տեսնելով Հինդենբուրգի նկարը, բարեւում ու անցնում է:

Այս երկուսի ետեւից գալիս է ռուս կարմիր բանակայինը: Վերջինը նայելով օրիորդի... վրայ, բարեւում եւ ուզում է շարունակել ճանապարհը:

Օրիորդը զարմացած նայում է ռուս զինուորին, կանչում է իր մօտ եւ ասում.

— Տաճիկ եւ գերմանացի զինուորները այստեղից անցնելիս, նրանցից ամէն մէկը ծնկներիս վրայ նկատելով իրենց հանրապետութեան նախագահին, բարեւեցին ու անցան. այդ շատ հասկանալի է. բայց ձեր բարեւը ինձ շփոթութեան մէջ թողուց. չէ՞ որ դուք, կարմիր բանակայիններդ պարտաւոր չէք բարեւելու օտար բարձրաստիճան զինուորականներին...

— Ներեցէ՛ք, օրիո՛րդ, պատասխանում է ռուս զինուորը, իմ բարեւը ո՛չ Մ. Քէմալին էր եւ ո՛չ էլ Հինդենբուրգին. այլ բացի այդ երկու նկարներից, ես նկատեցի... Թրոցքիի մօրուքը եւ նրա՛ն էր որ բարեւեցի:

ՃՈՅ

ԱՌԱՒԵԼՈՒԹԻՒՆ

— *Ամուսնական կեանքին մէջ ալ շատ գեղեցիկ բաներ կա՞ն։*
— *Անշո՛ւշտ, ամուսնալուծո՛ւմը։*

ՏՈՏԻԿՆԵՐԸ

Գրեց՝ ԼԻԼԱ

«Բարեկամը գլխուն կը նայի, իսկ թշնամին՝ ոտքին», կ'ըսէ չինական առածը, որ թուրքերուն վերագրուած՝ կը կրկնուի մինչեւ այսօր։

Չեմ գիտեր թէ կանացի ոտքերը քիչ մը խծբծել ուզելս թշնամութի՞ւն պիտի համարուի այն սեռէն՝ որուն կը պարտիմ գոյութիւնս, անշուշտ հօրկանս սիրայօժար մասնակցութեամբ։

Ոտքը կնոջ մօտ ա՛յն է, ինչ որ է նոյնը բանաստեղծին համար, երկուքն ալ ներդաշնակութիւն կը բերեն մարմինին։ Ահա թէ ինչո՛ւ չափաւոր ոտքերը յարգի եւ անխուսափելի են կնոջ եւ բանաստեղծին մօտ։

Maniaque *մը չեմ, բայց ո՛ր կինն ալ որ ըլլայ, առաջին ակնարկս ոտքին կ'իյնայ՝ մարմինէն առաջ, եւ անկէ վերջն է որ* veto*ս կուտամ ընտրութեան փափուկ որոշման մէջ։*

Իմ սեռակիցներէս շատ քիչեր են անոնք, որոնք ոտքին, տոտոխին արժէքն ու արժանիքը գիտեն եւ որ բնաւ չեն տարուիր այդ զոյգ մոսկրներէն վեր բարձրացող աչքաւու ցուցմունքներէն։

Կնոջ խրվրուճըլիս ը լաւ ճանչցող amateur *մը, անգամ մը տոտիկներուն կը նայի եւ խոկոյն իր մտքի* trépied*ին վրայ կը պատկերացնէ ամբողջութիւնը՝ որ է շարունակութիւնը իր գնահատումին, ու կ'ըսէ՝ «Աղուոր է»։*

Կին մը որքան պճնուի, հագուի, շքուի ու կրէ գլխովին օրուան chic*ը եւ սակայն ունենայ ոտքեր որոնք քառասուն կամ անկէ վեր թիւի մը հետքը կը ձգեն գետնին վրայ, բան մը չեն արժեր յաջս անոնց՝ որոնք ճաշակ ըսուած է՛ն նուրբ յատկութիւնը ունին իրենց բնաւորութեան մէջ։ Կնոջ մօտ ոտքերը անոր ձեռքերէն աւելի գրգռիչ եւ հաճոյակատար են այն էրիկմարդուն համար որ լաւ գիտէ թէ ի՛նչ է կինը իր ամբողջութեանը մէջ։*

Ճաշակաւոր մէկը կարծեմ թէ պիտի նախընտրէր վայելել կինը իր sortie de bain*ին մէջ, մերկ ու* rosé *տոտիկներով, կինը իր սենեակին մէջ մերկ ու քաղցր, վարդագոյն եղունգկաթով խմորուած բումբերուն սորրոտը, վարդագոյն եղունգներով մատներուն ձեւաւոր շարքովը ու... համբուրել ղանոնք հրատոչոր շրթներով, քան բուտռայածեփ դէմքը, քռէմներու շփումովը կակուղցած ու շրթները* tube rouge*ով* rosées*։*

Ոտքին եւ անոր բարձր կոչումին գիտակցութիւնը ֆրանսուհին միայն գիտէ ու ա՛ն միայն կը հոգայ, կը գուրգուրայ մարմնոյն այդ ստոր դասուած մասերուն վրայ:

Մեր հայ տիկինները չեմ կարծեր որ այնքան կարեւորութիւն տան տոտոխին ու խնամեն զանոնք ինչպէս իրենց ձեռքերը: Եթէ պատեհութիւնը ներկայանայ եւ toupetն ունենամ ուզած տիկնոջս կամ «Տեսե՞ր ես տոտոխներս...» ըսելու չափ յոխորտացող կնոջ մը գուլպան քաշել հանել en flagrant délit, պիտի տեսնաք որ մայտանօսի Թառլայէն վար չպիտի մնայ, այնքա՛ն անխնամ պիտի գտնանք եւ յուսախաբ պիտի ըլլանք այդ տոտիկները կրող կռողին դրսերեւոյթէն տարուած:

Դեռ անցեալ օր ֆրանսուհի մը կ՚ըսէր ընկերական հաւաքոյթի մը մէջ՝ «Ես կին կը ճանչնամ որ ոտքերը bain մը չառած՝ անկողին կը մտնայ...»: Ու այդ միջոցին յիշեցի մերայինոնք, որոնք թերեւս կիրակիին կը սպասեն տոտոխնին թրջելու համար, եւ այն ալ եթէ խոհանոցէն ազատելու ժամանակ գտնեն:

Իմ մասիս խօսելով, conciergeիս սիրահարուած եմ՝ հակառակ վաթսուն ձմեռներ բոլորած ըլլալուն. ինչո՞ւ, որովհետեւ շատ mignon տոտոխներ ունի, պարփակուած chic սքաբիններու մէջ, որոնց կրունկները Էնմէլիներու պէս մէկ կողմ ծռած չեն: Moi j'adore ma concierge !

Ի՞նչ գաղափար կրնաք կազմել՝ զգլխիչ գեղեցկութեան տէր, քաշող ու վառող կնոջ մը վրայ, որուն ամբողջութիւնը անթերի է եւ սակայն ոտքերը՝ խոշոր ու ցցուածքներով սքաբինները՝ ծուռ եւ միսերն ալ դուրս պոռթկացած են...:

Այս մասին գաղափար մը կազմելու համար, կը բաւէ ուսումնասիրել չինացիներու ոտքերը: Արեւմտեան աշխարհին մոռցուած ու անքաղաքակիրթ ճանչցուած այդ ժողովուրդն է որ տոտոխին գիտակցութիւնը, անոր արժանիքին կարեւորութիւնը գիտէ, եւ ատոր համար, տղուն ծնած օրէն կ՚աշխատին չզարգացնել մարմինը կրող այդ մասերը, եւ օրինակները մէջտեղն են. դիտեցէք չինացիներու ոտքերը, որ ձեռքիններուն կէսը չեն բռներ, հակառակ անկէ վերին այլանդակ երեւոյթին:

Ոտքին առանձնաշնորհեալ եւ բարձր կոչման վրայ գաղափար մը տալու համար կը բաւէ յիշել Քրիստոսի օրինակը:

Նոյն ինքն Աստուածորդին չէ՞ր որ իր սրբազան տոտոխները տնկեց Սամարայի անուշիկ կիներուն, որպէսզի անոնք կարագով օծեն: Եւ դարձեալ, ինքը՝ իբր կատարեալ մարդ, միթէ նոյն բանը չըրա՞ւ, թոմպուլիկ տոտոխները իր ձեռքերուն մէջ առած՝ միթէ ինքն ալ չօծեց այն արդար իւղով անոնց apétissant տոտիկները, միթէ անոնց դէմքերը ոտքերուն չափ գեղեցիկ չէի՞ն՝ իր աստուածային մատները անոնց

վրայ քսքսելու համար միշտ իբր կատարեալ մարդ խօսելով անշուշտ: Բայց ինքը որովհետեւ կատարեալ մարդ էր, ուստի նախընտրեց տոտոխները շոյել, քան... դէմքերը, մտածելով թէ համը հոտը ոտքերուն վրայ կ՚ըլլայ, ինչպէս... բաչան ոչխարին:

Իմ կարգիս, պիտի ուզէի որ բոլոր քոյրերս որ հայ անունը կը կրեն, իմ այս տողերը կարդալէ վերջ ուխտ ընեն խնամք տանելու իրենց տոտոխներուն, քանի որ շատ ուշ չէ ու կրնան դարձի գալ:

Եւ այս բանին համար կ՚արժէ սա միակ գաղափարը տածել ու ըսել իւրովի՝ «Կօշիկս եւ գուլպաս թափանցիկ են, եւ դուրսէն կ՚երեւան ոտքերս...:» Այն ատեն պիտի ունենանք աղուոր հայուհիներ՝ աղուոր տոտիկներով:

Կամ ուրիշ ձեւով խօսելով՝ ամուսիններուն կ՚իյնայ մղում տալ եւ ստիպել իրենց կիները որ լրջօրէն վերաբերուին իրենց ոտքերուն: Թէ ի՛նչպէս:

Պէտք է պարտ անձին համարեն ամէն իրիկուն տուն գալերնուն հարցնել եւ բռաթիք կերպով ստուգել թէ իրօք այդ օրը տիկինը իր ոտքերուն հետ զբաղեցա՞ւ:

— Ոտքերդ ջուրը դրի՞ր, եղունգներդ կտրեցի՞ր, բօմատ քսեցի՞ր... Եթէ ոչ, սենեակ մի մտներ այս գիշեր...

Ու այս արգելքը, կարծեմ թէ ոչ թէ ջուրը դնել, այլ նոյն իսկ ծովը նետուելու պիտի առաջնորդէ տիկինը ճարահատ:

Չեմ գիտեր ի՛նչ դիպուածաւ այս անգամ կնոջ ոտքը ինկայ, բայց այս պարագան ըսել չէ թէ զիջում մը ըրի եւ կամ մեղայի եկայ, բնա՛ւ երբե՛ք: Սիրելի քոյրերս պէտք է գիտնան՝ թէ գրիչս միշտ վրանին կը պտըտկի, ըլլայ վարերը, ըլլայ վերերը. անոր ըրածն է ճաճի, երբեմն անուշ, երբեմն ալ աճի:

ԼԻԼԱ

ՅԱՅՏՆԻ ԳԾԱԳՐԻՉ ԿԱՐՕ
(Ինքն իր կողմէ գծուած)

ԻՆՉՈ՞Ւ ՄԵՌԵՐ Է...

— Բժիշկը «պիտի աղէկնաս» ըսած էր կնոջս, բայց երկու օրէն մեռաւ։
— Արդէն միայն կիներն են որ ամէն ըսուածին հակառակը կ՚ընեն։

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՔԱՆԻ ՄԸ ՏԻՊԱՐՆԵՐ

ՈՐՈՆՑ ՆՄԱՆՆԵՐԸ ՈՒՐԻՇ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐՈՒ ՄԷՋ ԱԼ ԿԱՆ

ԹՈՒՂԹ ԽԱՂԱՑՈՂ ՄԸ

Առտուան ժամը 9էն մինչեւ կէսգիշերէն վերջ սրճարանն է։ Կառսոնները սեղանները և աթոռները ժողվելու չսկսած և բացէ ի բաց «հայտեցէ՛ք, ա՛լ գացէք» ըսելէ առաջ տեղէն չերերար, հինգ վայրկեան աւելի մնալը իրեն շահ նկատելով։

Մարդ չի գիտեր թէ ե՛րբ կ՚աշխատի, ի՛նչ կ՚աշխատի, հասույթը ուրկէ՛ է։ Միայն ամէն մարդ գիտէ որ թուղթ կը խաղայ, թաւլու կը խաղայ և դրամո՛վ կը խաղայ, կը կորսնցնէ ալ, թէեւ կորսնցուցածը միշտ չի վճարեր։

Երբեմն սուրճին դրամը վճարել մոռնալով կը մեկնի սրճարանէն, որուն վրայ կառսոնին և մնացող յաճախորդներուն միջեւ մեծ խնդիր կը ծագի՝ անվճար սուրճին շուրջը։

Տասը տարի է՝ Փարիզ է, բայց տեղական լեզուն բնաւ չէ սորված։ Արդէն հայերէն ալ չի խօսիր։ Իր մայրենի լեզուն թուրքերէնն է։ Թուրքերէնէ տարբեր լեզուով չի կրնար հայհոյել արդէն։

Չեմ գիտեր ինչո՛ւ Պոլսէն փախած է՝ Մ. Քէմալին առջեւէն։ Երդուեալ թշնամին է կուսակցականներուն, և այս ազգին ոխերիմ թշնամիները կը նկատէ զանոնք. «Աստուած պէլանի՛ն տայ, կ՚ըսէ, այս բոլոր փորձանքները անոնք բերին մեր գլուխը։»

Առանց կռիւի չի կրնար թուղթ խաղալ։ Պահ մը ա՛յնքան կը բարկանայ որ կը կարծէք թէ պիտի առնէ քալէ, բայց ո՛չ, քիչ մը վերջը կը հանդարտի և խաղը կը շարունակէ...։

ՁԻ ԽԱՂԱՑՈՂ ՄԸ

Ֆրանսերէն բառ մը չի գիտեր, ի հարկէ թերթ ալ չի կրնար կարդալ, ո՛չ ձի կը ճանչնայ, ո՛չ ալ վրան հեծնողը, բայց բուռն խաղացող մըն է ձիարշաւի։

Օղէն Թիւլեօի կը սպասէ և ո՛վ որ ձիու անուն մը տայ, անո՛ր վրայ կը խաղայ։

Առաջուց դատապարտուած էջ-նահատակ մըն է։

Տասը-քսան ֆրանքէն աւելի չի կրնար դնել, և միշտ կը յուսայ տասը ֆրանքով հարստութիւն մը շահիլ։

Կէսօրէն ետքը արդէն յուզումի շրջան մը կը սկսի իրեն համար և եթէ իր խաղացած ձին առաջին չգայ, էշէն վար կ՚իյնայ և խոր յուսահատութեան մէջ կը թաղուի մինչեւ հետեւեալ ցորեկին, ուր յոյսի դուռները նորէն կը բացուին…։

«Այսօր ալ չհարստացանք, վաղուա՛ն նայինք։»

Անձնական գործ մը ունի, բայց ո՛վ կը նայի օրական 30-40 ֆրանքին, երբ անդին օդէն և առանց աշխատելու 400-4000 վաստկելու յոյսը կայ միշտ։

Կատարեալ հիւանդ մըն է։ Երբեմն բարեկամներէն 20-30 ֆր. փոխ կ՚առնէ՝ այդ օրը հարստանալու յոյսով, բայց աւա՜ղ…։ Երբեմն ցորեկուան կամ իրիկուան ճաշն ալ կը խնայէ՝ այդ դրամը էշու մը պոչին վրայ դնելու համար։ Լօնշանէն կամ Սէն-Գլուէն Փարիզ տապանակուխտի վերադառնալու ճամբան ալ լաւ սորված է…։

«Մի՛ խաղար» կը խրատէ ուրիշին, բայց ինք կը խաղայ և ա՛յն օրը որ չկարենայ խաղալ, հիւանդ է։

Կորսնցուցած օրերը բոլոր մոռցած է. բայց ի՜նչ ախորժով և բերնին ջուրերը վազցնելով կը պատմէ քեզի ա՛յն օրը, ուր 10 ֆրանք դրեր է ձիու մը վրայ և 250 ֆրանք շահեր է…։

Ահա՛ այդ օրուան կրկնութիւնը տեսնելու երազով պիտի երթայ ա՛ս ալ…։

◈

ԳԼԻՒՊՄԷՆ ՄԸ

Պոլիս երկու-երեք գլիւպ կար միայն, Աբրահամ փաշայինը, Գլիւպ տը Գօնսթանթինօբլըն և Մեծ Կղզի Ժօքէ-գլիւպը, ուր սովորական մահկանացուներ մուտք չունէին։ (Եըլտըզը ետքէն բացուեցաւ և… շուտով գոցուեցաւ։)

Հոս ամէն մարդ գլիւպմէն է, եթէ ուզէ։ Եթէ չուզէ ալ. բարեկամներ կան որ կը մղեն։

Հերի՛ք է որ անունդ արձագրել տաս և գրպանդ

ՊԱՐՈՆԸ ՀԱՆԳԻՍՏ Է…

— Ուշադրութի՛ւն, պարո՛ն, շունիս վրայ նստեր էք։
— Հանգիստ եղէ՛ք, տիկի՛ն, բնա՛ւ չի խածներ կոր…

50 ֆրանք մը ունենաս.— Գլխուպմէ՛ն ես և ճաշդ ալ ձրի՛ կուտան։

Պաքարայի սեղանին դոհն է...

— Ա՜խ, օր մը եօթը ձեռք կարենայի՛ ընել, կ'եբաղէ, բայց.. երկրորդ ձեռքին իսկ չի կրնար դիմանալ և ունեցածը վրայ կուտայ։

Երբ տասը ֆրանք միայն ունենայ, այն ատեն սրճարան կ'իյնայ, պզտիկ խաղալու, յետոյ, 100 ֆր. մը ընելուն պէս, զլխուպ մը երթալու և մե՛ծ խաղալու համար։

Մեր տղաքը, օտարութեան մէջ, ուր տուն չունին, հսկող կամ քաշուելիք տեղ մը չունին, մեծ մասամբ զոհ եղած են պաքարայի և զառի, որոնք մեր ծննդավայրին մէջ մե՛ծ ամօթ էին...։

Ունեցածը կուտայ այդ սեղանին, կը ծախէ՝ կուտայ, փոխ կ'առնէ՝ կուտայ... մինչեւ ա՛յն օրը որ ինքզինքը մայթին վրայ կը գտնէ բոլորովին։ Այն ատեն նորէն չի յուսահատիր, կը սկսի աշխատիլ, որպէսզի քանի մը ֆրանքը քով քովի բերէ և նորէն երթայ բաղդը փորձելու...

— Այնինչը 50 ֆրանքով 200000 ֆր. շինեց... Ա՜խ, եթէ անգամ մը բաղդս երեսիս ժպտի, մէյ մըն ալ խաղի թուղթը ձեռքս չպիտի առնեմ...

Մի՛ հաւատաք, սո՛ւտ է, բաղդը փորձելու համար այսպէս կ'ըսէ կոր։

ԽԱՂԱՑՈՂ ՄԸ

Շատ չկան բարեբաղդաբար և խոստովանինք որ ամէնուն գործն ալ չէ՛։

Մէկ հատը կը ճանչնամ, որ այս Արուեստին վերին աստիճանին հասած է։

— Խե՞նդ եմ որ, կ'ըսէ, օրական 20-30 ֆրանքի համար տեղ մը երթամ հրամանի տակ աշխատիմ։ Այս գործս, գէշ աղէկ, վրայէ վրայ ինծի 100-150 ֆր. օրական կը բերէ, և յետոյ ազատ եմ։

Ինչպէս առեւտրական ներկայացուցիչը իր ապրանքը կը ներկայացնէ յաճախորդին, ան ալ ամենայն լրջութեամբ իր... խեղճ վիճակը կը ներկայացնէ ձեզի...։ Խղճացի՞ք, բան մը տուի՞ք, լա՛ւ։ Եթէ ո՛չ կը ջանայ դարձեալ ձեզի համոզել, մինչեւ որ ձեռքերնէդ բան մը փրցնէ։ Իսկ երբ յոյսը բոլորովին կտրի՝ կը սկսի ձեզի նախատել։

Չէք կրնար ոստիկանի տալ, որովհետեւ հեզ է անոր առջեւ, հլու. ճիտը ծուռ և յետոյ գող չէ։

Երբէք օրէնքի դէմ չի շարժիր արդէն, որովհետեւ գիտէ թէ չի կրնար յետոյ օձիքը ազատել։

Ամառը՝ իր յաճախորդներուն ետեւէն Տօվիլ կ'երթայ, աշնան՝ Պիարից։

Հազար միջոցներ ու խօսքեր ունի՝ ձեր գութը շարժելու համար։

Պօլշէվիքութեան թունդ հակառակորդ է, որովհետեւ իր գործը պուրժուաներու հետ է։

ԱԶԳԱՍԷՐ ՄԸ

Ո՛չ մէկ կապ հայութեան հետ։ Ինքը հայութեան ո՛չ մէկ զգացում չունի։ Արդէն ազգութեան տասնո՛ց չի տար։ Տարիներով ուրացած և կամ ծածկած է իր հայութիւնը, և պախարակած ալ է զայն։

— Հայ չե՛մ, ըսած է միշտ, հայերու հետ գործ չունիմ, հայերու հետ գործ ունենալ չեմ ուզեր...։

Բայց հիմա բուռն ազգասէր դարձած է։ Եկեղեցիով կը հետաքրքրուի, հայ բարեսիրական գործերէն դուրս չի հաներ քիթը, ոտքը, ձեռքը...։

Բարեսէ՞ր. ան ալ չէ՛։ Ինքզինքէն զատ մէկու մը վրայ չի մտածեր և սո՛ւրճ մը անգամ չի խմցներ մարդու։ Ասանկ մարդ ի՞նչպէս յանկարծ բարեսէր, այլասէր, մարդասէր և ազգատասէր կը դառնայ...։

ՄՏԱԻՈՐԱԿԱՆ ՄԸ

Տղէ՛տ։ Իմաստա՛կ։ Ամբարտաւա՛ն։

Իբր թէ նո՛ր, ամէնանո՛ր սերունդն է և մարդու չի հաւնիր։

Ի՞նչպէս չես կրկներ ասանկներուն Նասրէտտին հօճային նշանաւոր խօսքը, զոր ուղղած է ջուրին մէջ լողացած ատեն՝ իրեն լողալ սորվեցնողին.

— Ծօ՛, սըւոր նայէ՛, ինէ ելաւ, ինծի լողալ պիտի սորվեցնէ։

Բան մը չի գիտեր, բայց ամէ՛ն ինչ գիտնալ կը կարծէ։

Մարդու չի հաւնիր, բացի իրմէ։ Ինքն իր մէջը աշխարհ մըն է, ուրկէ դուրս կեանք չկա՛յ։

ԴԱՏԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

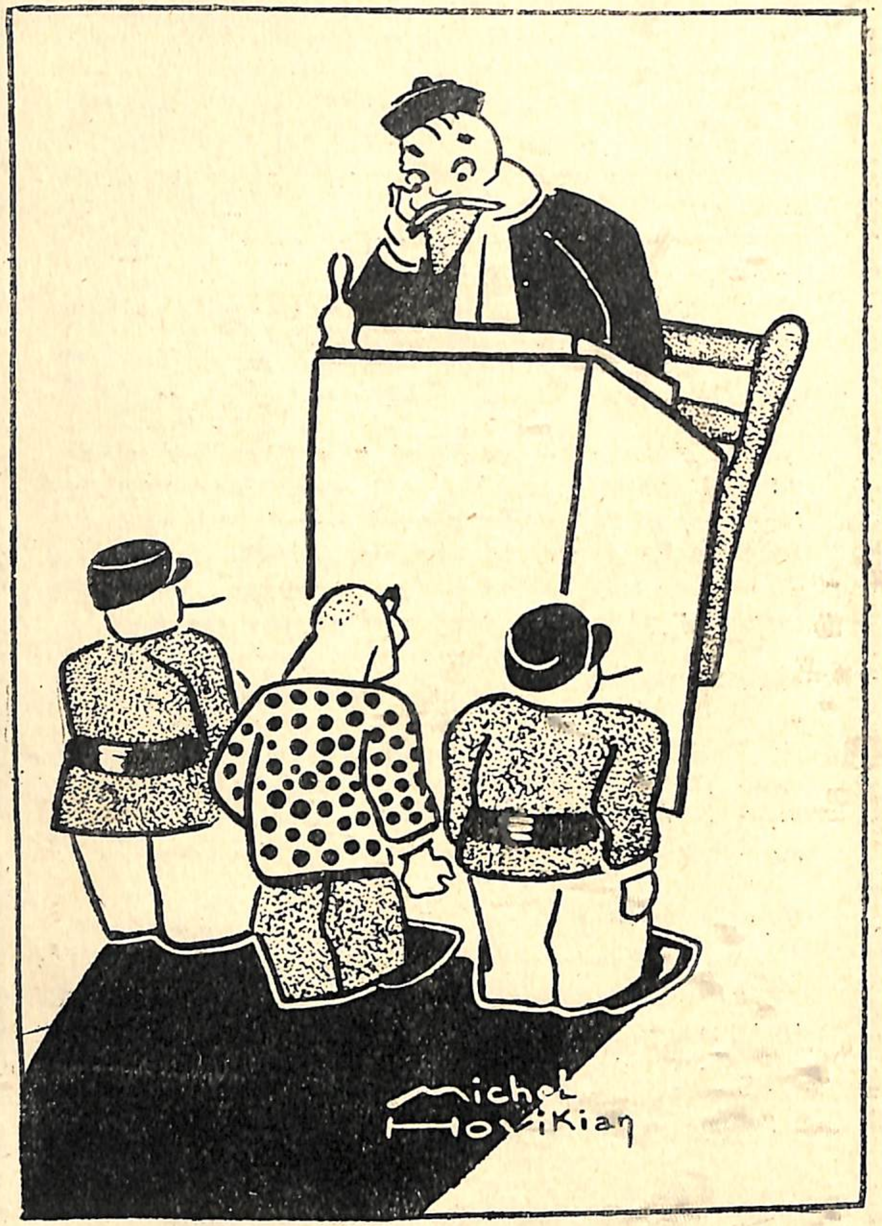

— Կինդ կռնակէն վեց դանակի հարուած ստացած եւ մեռած է. ի՞նչ կը խորհիս այս մասին։

— Ի՞նչ ըսեմ, տէ՛ր դատաւոր, անձնասպան եղած ըլլալու է։

Բանաստեղծն ալ ի՛նք է. գրագէտն ալ ի՛նք է, Հայաստանն ալ ի՛նք է, բայց շատ յաճախ ուղղագրութիւն չի գիտեր, որովհետեւ կարեւորութիւն չի տար, կ'ըսէ։

Երբ տեսնես, չես կրնար ինքզինքդ արգիլել բացագանչելէ.— Թեթեւսօլի՛կ...:

◈

ԽԱԼԻՃԻ ՄԸ

Ամէն օր խալիի վրայ մեծ գործ կ'ընէ։

— 50000, 500000, 1000000, 2000000 Ֆր., պակաս չըլլար։

— Խորասան, Պէլուճ, Պուխարա...

Աշաղը գուրթարմազ: Իմացողը կը կարծէ թէ ամէն օր քանի մը հազար կը շահի, բայց... ա՛խ, կէլէ իտին: Բազում աղմուկ վասն ոչնչի։

Գրպանը փոխան դրամի՝ Թըրէթներով լեցուն է, զորս շարունակ կոտրել տալու վրայ է, բայց չի կըրնար։

Օրը տասն անգամ Փարիզի մէկ ծայրէն միւսը կը կտրէ կ'անցնի կառքով, տապանակ ուխտի։

Մէյ մըն ալ տեսնես զինքը թեւին տակ գորգ մը պլորած... Կը վազէ՛ կոր... Ո՞ւր...

Մէյ մըն ալ կառքի մը մէջ՝ գորգերու խոշոր դէզի մը վրայ նստած՝ կ'երթայ... Ո՞ւր...

Մէյ մըն ալ հրապարակէն կը կորսուի...

Ո՞ւր է... Ո՞ւր գնաց...

Գորգի վրայ մեծ գործ կ'ընէ...:

◈

ՇՈՒՆՇԱՆՈՐԴԻ ՄԸ

Ասիկա՝ քիչ առաջ նկարագրած ապուշ գուռսճիիս չի նմանիր...

Ասիկա malin մըն է, շունշանորդի՛ մը, որ գիտէ գուռսէն փարա շահելու գաղտնիքը... թէեւ դեռ չէ շահած։

Ամէն օր combine մը կը հետապնդէ։

Գուռսի թերթերու մէջէն շահելու անսխալական մէթօտ մը գտնել կ'ուզէ։

Կամ գաղտնի՛ք մը, որով դրամ կորսնցնելը անհնար ըլլայ։

Մինչեւ հիմա թերեւս 1000 մէթոտ գտած է, բայց աւա՜ղ, բոլորն ալ սխալական ելած են։

Եւ սակայն, գլուխը կը պայթեցնէ գտնելու համար... Պիտի գտնէ՞... Բնաւ մի՛ յուսար։

Գուսափ թերթերուն բոլոր հաւաքածոները կանտունը, զորս մինչեւ լոյս կը բաղդատէ՝ փիլիսոփայական քարը հանելու համար անոնց մէջէն։

— Գալ ամիս միլիոնատէր պիտի ըլլամ, կ՚ըսէ ձեզի յաղթական շեշտով մը։

— Ի՞նչպէս, կը հարցնէք։

— Գուսա՛վ, կը պատասխանէ՝ զարմացած որ չհասկցաք թէ ի՛նչպէս միլիոնատէր պիտի ըլլար։

Գալ ամիս նորէն կը տեսնէք զինքը... Վիճակը չէ փոխուած, նո՛յնն է։

Բարի տղայ, որ երազով կ՚ապրի։

◈

ԱՆԹԻԲԷՐ ՄԸ

Պոլիս՝ Փիթ-Փազարէն դուրս չպիտի ելլէր... Հոս ալ Մարշէ օ Փիւսէն դուրս չելլեր... Որսի շունի պէս հոտուըտալով կը պտըտի ի խնդիր քէլէփիրի, փընտռելով ա՛յն հազուագիւտ կտորը զոր 5 կամ 50 ֆրանքի պիտի գնէ և 500-5000 տոլարի պիտի ծախէ...

Այնչա՛փ աչքը բաց ու վարպետ է որ երբեմն զինքը կը խաբեն... և 5 ֆրանքնոց բանը 500 ֆր. ի կը քշեն՝ իբր օթանթիք ապրանք... Որուն վրայ ամիսներով չի քնանար և ասոր տասնապատիկ աճին հանելու համար ա՛լ ո՞վ գիտէ ի՛նչ սիրտեր կ՚այրէ։

Նոր ապրանք մը հինցնելու գաղտնիքը ունի և «Տասնըմէկերորդ դարու ապրանք է ասիկա» ըսած ատենը՝ աչքերուն մէջը շեշտակի նայեցէ՛ք, երբէ՛ք աչքերը չի խփեր...

◈

ԳՈՒՐԹԻԷ ՄԸ

Երբ գուրթիէ կ՚ըսուի, ուրիշ բանի գուրթիէ չի գար մարդուս միտքը. անմիջապէս խուլումճիի թէլալ մը կը յիշէք։

Երբեմն ի պատուի էր...

Բայց կ՚երեւի որ յարգը չգիտցաւ, և նմանեցաւ... անկուտիներու։

SPORT ԵՒ ՍԷՐ

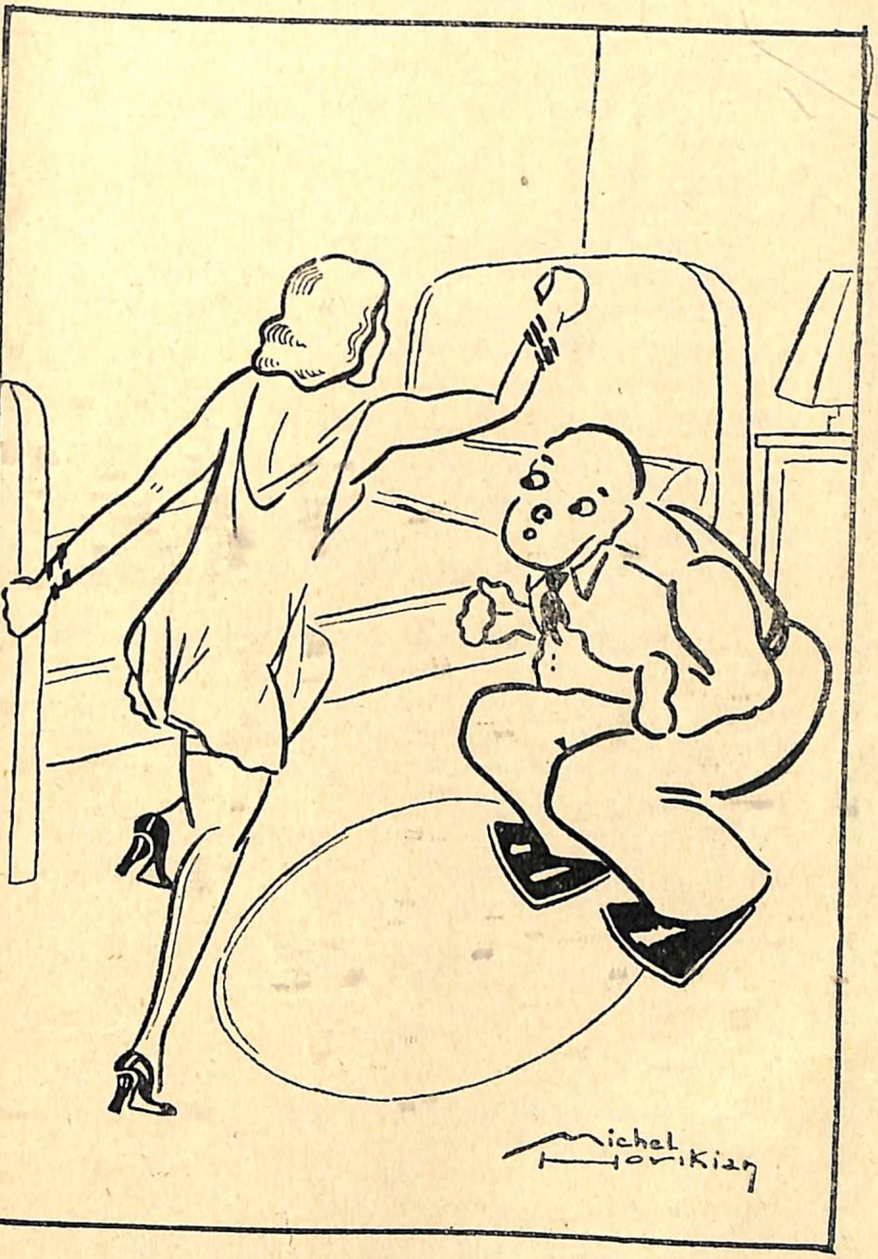

ՍՓՕՌ՝ պօքս — ՍԷՐ՝ ծեծկըռուք։

Ո՞ւր գրպանին մէջ, ճերմակ թուղթերու մէջ պլորուած՝ պտըտցուցած 300,000 ֆրանքնոց գօլէն կամ ապարանջանը...

Ո՞ւր մէկ փարթին 2-300 ֆր.ի խաղցուած պըլօթները...

Բոլորն ալ՝ աւա՜ղ փառացս անցաւորի... Հո՛ղ էիր և ի հո՛ղ դարձցիս...։

Բօթերէն դուրս մարշէճիութիւն կ'ընէ կոր հիմա և իր այս գործէն շա՛տ աւելի գոհ է, որովհետեւ գոնէ ասիկա ապահով գործ մըն է և իրականութիւնն է, մինչդեռ միւսը... երազ էր, աւա՜ղ։

ԴԵՐԱՍԱՆ ՄԸ

Մոլիէ՛ր, Շէքսբի՛ր, բայց մա՛նաւանդ Շէքսբի՛ր, — (որովհետեւ մեր ազգին մէջ, որ ողբերգական վիճակ ունի, Շէքսբիր միշտ աւելի յարգ ունեցած է իբր ողբերգու) — բոլո՛րը ծանօթ են իրեն, քոր-աղբարիկի պէս։

Իր առաջին խաղը եղած է տարիներ առաջ Սուլու-խուլէ Համլէթը, և որովհետեւ Համլէթէն աւելի դժուար ու բարձր խաղ չկայ, երկրորդ ներկայացումին խաղացած է Նըլտըրզի Պօմպան և Թալէաթ փաշան, որոնք հայ թատերական քննադատներու գնահատութեանց արժանացած են։

Հիմա միտք ունի հայերէն վերջին ներկայացում մըն ալ տալէ ետք, անցնիլ Գօմէտի-Ֆրանսէզ, ուրկէ հրաւէր ստացած է... Պանքայի դէպքը խաղալու համար։

Ինքը սթիւտիօ մը ունի, ուրկէ մեծ արդիւնքներ կը հասցնէ։

ՓԱՍՏԱԲԱՆ ՄԸ...

Շահուած դատերը կը կորսնցնէ։
Դիմեցէք իրեն։

ՆԿԱՐԻՉ ՄԸ

Կը կարծէ տաղանդ ունենալ, բայց չունի։
Կը կարծէ մօտէրն ըլլալ, բայց չէ։
Կը կարծէ շիքինութիւն ունենալ, բայց պաղ-պուզ է։
Սակայն իր Թապլօները միշտ սուղ գիներով կը

ծախէ և իր կենդանութեանը... Անմահութեան մէջ մտնելու կը պատրաստուի։

ՓԵՍԱՑՈՒ ՄԸ

Տասնոց չունի։

Ինչ որ կը տեսնէք վրան, պարտքով շինուած է...

Պիտի սնանկանար, բայց չկրցաւ, որովհետեւ սնանկանալու համար պէտք է նախապէս բան մը ունեցած ըլլալ։

Առաջին կարգի զէվզէկ մըն է։

Մէկուկէս միլիոնով աղջիկ մը կը փնտռէ. — նարնջածաղիկները պայման չեն։

ՀԱՅ ԼԱՅՖ ՏԻԿԻՆ ՄԸ

Չգիտեմ ո՛ւրկէ կ'իջնէ. ի՛նք ալ չի գիտեր...

Բայց ազնուական է։

Ազնուակա՛ն է, որովհետեւ տարեկան 17500 ֆր. կը վճարէ աբարթըմանին, 1500 ֆր.ի կօշիկ կը հագնի, 700 ֆր.ի գլխարկ կը կրէ և ամառը Տօվիլ, իսկ աշնան Պիարից կ'երթայ։

Ազնուական է, թէեւ իր տոհմը կը սկսի 1914էն ետքը, եթէ ոչ 1918էն... Անկէց առաջ ո՛չ անունը գիտէին, ո՛չ գոյութիւնը։

Հիմա տունը սուարէներ կը սարքէ, սիւրփրիզ-փարթիներ կը կազմակերպէ և շատ վրան բաց ու պօռալով կը խօսի՝ իր անկախ և ամէնքէն վեր ըլլալը ապացուցանելու համար։

Ամուսինին վիճակը ողբալի է։

ՄՕՏԷՐՆ ՕՐԻՈՐԴ ՄԸ

Մօտէրն է օրիորդս։

Առանց գուլպայի փողոց կ'ելլէ, փէշը մինչեւ կէս մէջքը վեր կը քաշէ բազմութեան մէջ, բեռնակիրի պէս կը հայհոյէ, կը ծխէ, կը թքնէ, չորս կողմէ զուրան ա՛էր բանող մայեօներ կը հագնի, պարած ատենը՝ երեսը գավալիէին երեսին վրայ կը փակցնէ, և սրունքը անոր սրունքներուն մէջտեղը կը խօթէ։

Մօտէրն է օրիորդս։

Հօրը՝ «Ծօ՛» կ'ըսէ, մայրիկին՝ «Քա՛», որովհե-

ՆՈՐ ՀԱԳՈՒՍՏՆԵՐԸ, ՆՈՐ COLLIERՆԵՐԸ

— Ի՞նչ հագուստով եկեր է։
— Հագուստ չէ հագեր, collierով մը եկեր է։
— ?

տեւ մօտէռն աղջիկ մը իր ծնողքին հանդէպ ամենադոյզն յարգանքն իսկ ունենալու չէ՛. այդ յարգանքը շատ vieux jeu է հիմա։

Մօտէռն է օրիորդս։

Երիտասարդներու շալակը կ'ելլէ, յաճախ ալ երիտասարդները իր շալակը կ'ելլեն, կառսօնիէրները կը պտըտի եւ երբ իրեն նարնջածաղիկի խօսք ընէք, կը մարի՛ խնդալէն։

Էտէպսի՛զ է օրիորդս։

◈

ԿԱՐԳՈՒԵԼԻՔ ԱՂՋԻԿ ՄԸ

Սխալ է որ հիմակուան աղջիկները ա՛լ աղջիկտեսի չեն ելլեր։

Ամէնէն շատ հիմա՛ է որ աղջիկտեսի կ'ելլեն, ճիշդ ինչպէս կ'ըլլար հին ատեն։

Եւ օրիորդը շարունակ աղջիկտեսի արարողութեան մէջ է, ի խնդիր փեսայի մը որ ամէն օր զանազան դէմքերու տակ իր թեկնածութիւնը կը բերէ, բայց արդիւնք մը չունենար, որովհետեւ այսօրուան տղաքը կնիկէ առաջ փարա՛ կ'ուզեն։

Եւ կամաց կամաց Թօխում ի կ'երթայ այսօրուան հարսնցու աղջիկը, առանց հասնելու իր երազին, եւ կամ անա՛նկ էրիկի մը վրայ կ'իյնայ, որ մինչեւ կեանքին վերջը քիթէն բերնէն կուգայ։

◈

ՓԵՍԱՅՈՒ ՏՂԱՅ ՄԸ

Աղջիկ կը փնտռէ կարգուելու, տուն տեղ ըլլալու. ճաշարաններու կերակուրներէն ազատելու եւ ընտանեկան երջանկութիւն վայելելու համար, բայց դրամօժիտ կ'ուզէ...

Եւ կա՛մ կը հարցնէ իր աննելիք աղջկան.

— Ամիսը ի՞նչ կը շահիս...?

◈

ԹՐՔԱԽՕՍ ՄԸ

Քսաստուն տարի է՝ Փարիզ է, ֆրանսերէն չէ սորված, բայց Թուրքերէնը չէ մոռցած, ընդհակառակը՝ Փարիզ գալէն ետքը աւելի յառաջդիմած է Թուրքերէնի մէջ, զոր կը ջանայ անսխալ եւ գրականապէս խօսիլ...

Թուրքիա գինքը իր հպատակներու շարքէն դուրս հանած է, չի կրնար իր ծննդավայրը վերադառնալ, «ավտէթի կայրը ճայիզ» մըն է, բայց ան կը յամառի Թուրքերէն խօսիլ միշտ...

Ի՞նչ կայ զարմանալու.— Պոլսոյ հրեաներն ալ Սպանիայէն վտարուած էին՝ հոն ջարդուելէ և չարչարուելէ ետք, բայց մինչեւ այսօր սպաներէնէ ուրիշ լեզու չեն խօսիր...։

Ե. ԹՕԼԱՅԵԱՆ

(Ճարունակութիւնը՝ գալ տարի)

RÉSODOLINE

ԱԿՌԱՆԵՐՈՒ ԱՌՈՂՋՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ ԲԱՐԵՐԱՐ ՋՈՒՐ

Պատրաստուած համաձայն Պ. ԱՐԱՄ ՃԻՆՃԵԱՆԻ անմնաս եւ ոչ-գրգռիչ ֆօրմիւլին

ՎԻՐԱԲՈՅԺ-ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ՝ ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ

ԲՐՈՖԷՍԷՕՐ՝ ՓԱՐԻԶԻ ՃԱՌԱԳԱՅԹԱԲՈՒԺԱԿԱՆ ԵՒ

ԲՆԱԳԻՏԱԲՈՒԺԱԿԱՆ ԱՏԱՄՆԱՅԻՆ ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ

RÉSODOLINE ը լաւագոյն հակամնեխական տանթիֆրիս ջուրն է թարախահոսումի, բերանածաղիկի (բերնի մէջ ուռեցք), լնդատապի, բերանատապի, եւ առհասարակ ակռայի, կոկորդի, կռիփի համար, եւլն.:

ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ ԲՈԼՈՐ ԴԵՂԱՐԱՆՆԵՐԸ

(Dépôt: O. C. P.)

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻ՝

PHARMACIE CENTRALE, A. F. LOUIS

47, Rue Lafayette, Paris (10°)

SPORT ԵՒ ՍԷՐ

***ՍՓՕՐ՝** չոր շփում — **ՍԷՐ՝** սիրաբանութիւն*

ՏԵՍԱՐԱՆՆԵՐ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԱՆՑԵԱԼ ՏԱՐԻՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

ԼԻՒԼԷՃԻ ԱՀՄԷՏ ԵՒ ՏԻՎԱՆ ՔԷԹԽԻՒՏԱՍԻՆ

Սուլթան Մուրատ Գ.ի ժամանակ, Պոլիս՝ Լիւլէճի Ահմէտ անուն խեղկատակ մարդուն մէկը կար, որու զատարկ խանութն ալ իր տանը քովն էր՝ զինքը փնտռողներուն դիւրութեանը համար։

Հարուստ և բարձրաստիճան մարդոց ապարանքէն երեկոյթի առթիւ երբ կանչուէր, իր հաճելի խօսակցութեամբ և կամ օրուան նորահնար զրոյցներով կը զուարճացնէր ներկաները և մեկնելու ատեն՝ տան պետին հողէ պարզ ծխամորճ (լիւլէ) մը մատուցանելով՝ իբր փոխարժէք իր նուէրը կը ստանար։

Օրին մէկը, Լիւլէճի Ահմէտ, ծովեզերքէն անցած ատեն հանդիպեցաւ իրեն վաղածանօթ ու մտերիմ պալատական միմոս Թըֆիլըին, որ ձիու վրայ նստած հեռուէն կուգար։

Ահմէտ մէկ կողմ քաշուեցաւ ու խոնարհութեամբ բարեւեց, մինչդեռ Թըֆիլըն, հակառակ զայն նշմարելուն՝ անտարբեր քովէն անցաւ։

«Կարելի է զիս չտեսաւ, մտածեց Ահմէտ, նորէ՛ն փորձենք», և ձիուն ճամբան կտրեց, բայց Թըֆիլըն գլուխը միւս կողմ դարձուց և հեռացաւ։

Լիւլէճին զայրագին՝ «Այս ի՞նչ ըսել է, իմ այսքա՛ն մտերիմ ծանօթս հպարտ ու ամբարտաւան դառնա՛յ։ Ո՛վ միմոս, ես ալ քեզի անա՛նկ խաղ մը պատրաստեմ որ դուն ալ հաւնիս» ըսելէն ճամբան շարունակեց։

Լիւլէճիին նպատակն էր Կայսեր ներկայանալ, որու մօտ իբր միմոս ընդունուելու համար խնդրագիր տուած էր ապարդիւն կերպով։ Ուստի, շատ միջոցներ խորհելէ վերջ, որոշեց ծպտուիլ պալատական Քէթխիւտա պէյին նման, որու դիմագծին ու արտաքին երեւոյթին շատ յարմարութիւն ունէր, նոյնիսկ շփոթուելու աստիճան։

Եղանակը ամառ ըլլալուն, Քէթխիւտա պէյը ընտանեօք Վոսփոր գացած և ապարանքի բանալին մօտակայ ծանօթ և հաւատարիմ դերձակի մը յանձնուած էր։

Օր մը, Լիւլէճի Ահմէտ յիշեալ դերձակին խանութը կ'երթայ և ձեռք մը հագուստ ապսպրելով՝ ուզած գինն ալ կը վճարէ։ Եւ այսպէսով դերձակին հետ մտերմանալէ ետք՝ Քէթխիւտա պէյի մասին տեղեկութիւններ կը քաղէ։ Կը հասկնայ թէ ո՞րտեղացի է, քանի՞ զաւակ ունի, քանի՞ անգամ ամուսնացած է, ապարանքը ի՞նք շինել տուած է թէ պատրաստ գնած և քանի՞ տարի առաջ, քանի՞ ծառայ ու աղախին ունի, և վերջապէս ամէն բանի իր բոլոր մանրամասնութիւններով տեղեակ ըլլալէ վերջ՝ փափաք կը յայտնէ անգամ մը ապարանքը այցելել։ Դերձակը, առանց ոեւէ առարկութեան՝ զինքը կը պտըտցնէ ապարանքին ամէն կողմը։ Լիւլէճի Ահմէտ կը գննէ ամէն ինչ, մինչեւ անգամ սորնայարկի քարէ սանդուխները կը համրէ։ Յաջորդ օրը կրկին Քէթխիւտա պէյը տեսնելուն՝ գլուխէն մինչեւ ոտքերը լաւ մը կը զննէ։ Չի մոռնար նաեւ ձին, անոր գոյնը, հասակը, վրայի կազմածը։ Յետոյ կը մեկնի շուկայ, և Քէթխիւտային նմանելու համար պէտք եղած հագուստը և առարկաները կը պատրաստէ։

Ահմէտ՝ իրեն օգնական ընկերներէն Ծին Օսմանի և Շէյթան-Զէքիճի Իպրահիմի պաշտօն կուտայ որ տիվանհանէ երթան և Քէտխիւտան տեսնելով՝ իրենք ալ տեսնեն անոր ձեւը, հագուստը, կապուստը, եւլն., որպէսզի բաղդատութեան դնեն իրեն հետ։ Երկու վաղեմի փորձառու ընկերները կ'երթան և Քէթխիւտան տեսնելէ յետոյ վերադառնալով կ'ըսեն.

— Գավուզ՝ պարութի, սարըգ՝ գավուն իչի. պօյ էնթարի՝ սարը չիչէքլի. մէջքը՝ մարբուճվարի չէշիտ շալ, կռնակը՝ սամուր քիւրք. եւայլն։

Լիւլէճին ալ իր պատրաստածները հագնելով՝ կը հարցնէ իր ընկերներուն։

— Ի՞նչպէս եղաւ, պակասութիւն մը կա՞յ, անյարմար, փոխուելիք ի՞նչ տեսաք։

— Ըսելիք չունինք, կը պատասխանեն օգնա-

ՆՈՐ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏ...

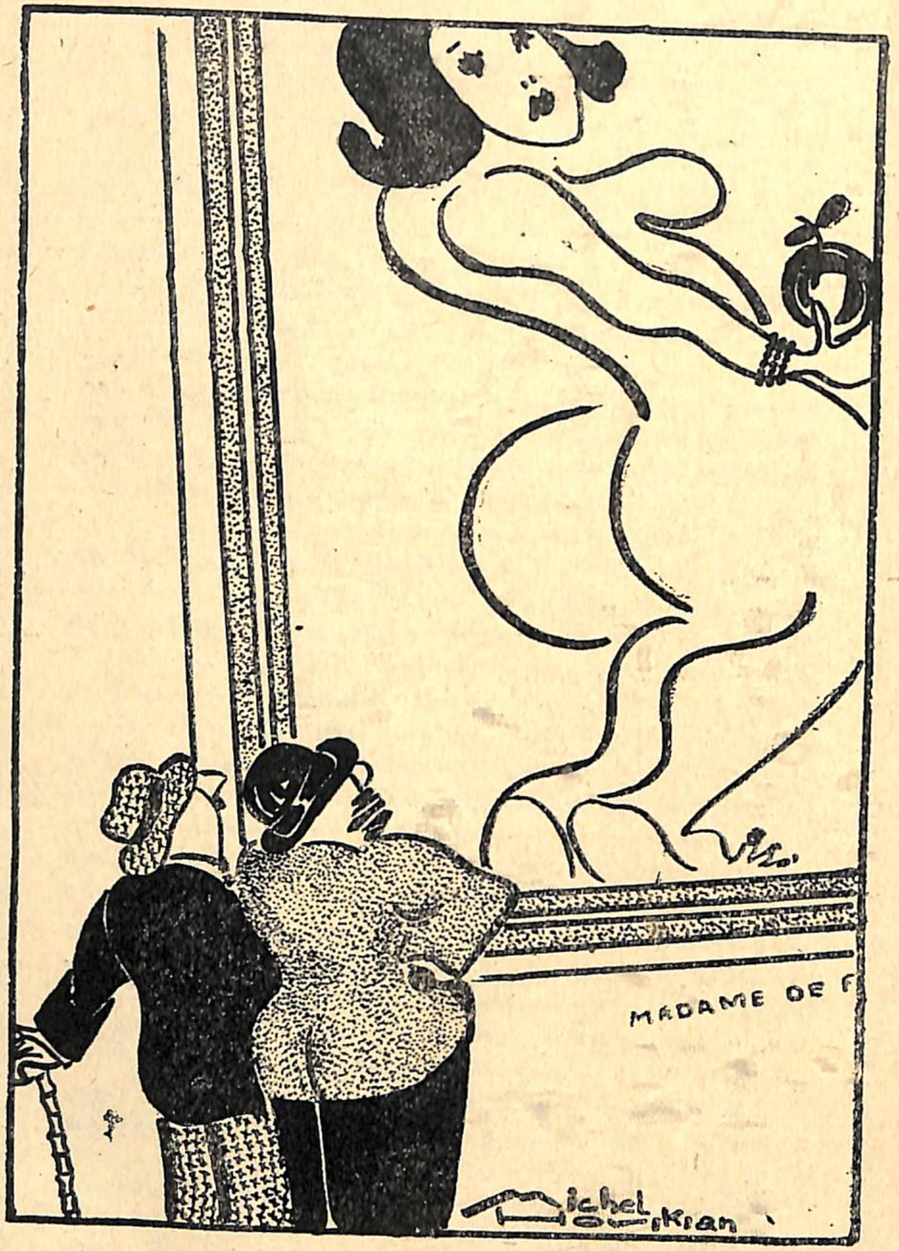

— Նոր գեղարուեստին մասին ի՞նչ կը խորհիս։
— Հը՛մ... Սմուսնանալու ախորժակ չի բանար կոր...

կանները զարմացած, ամէ՛ն ինչ յար և նման է, միայն կը վախնանք որ ձեզ շփոթենք Բէթխիւտա պէյին հետ՝ եթէ երկուքդ միատեղ ըլլաք։

— Ինչ որ է, առ այժմ մնաք բարով, կ՚ըսէ Լիւլէ-ճին, բայց լաւ է որ մինչեւ ապարանքը ձիուս երկու կողմերէն քալելով ընկերանաք ինծի, այդ ձեւով աւելի պատկառելի կ՚երեւիմ։

Եւ այսպէս, Լիւլէճին, իր երկու ծառաներուն հետ՝ Բէթխիւտա պէյի ապարանքին կը մօտենայ։ Ծառաները՝ ետլըյէն նոր վերադարձած՝ այդ միջոցին շատ զբաղած և անապարանքի մէջ էին։

Սոնցմէ մէկը. եկողները նշմարելով՝ կը ձայնէ.

— Անմէ՛տ, Ալի՛, շո՛ւտ ըրէք, Բէթխիւտա պէյը եկաւ։

— Պէ՛ խենդուկ պուտալա, Պէյին գալը կէս ժամ կ՚ընէ։

— Չեմ գիտեր թէ ո՛վ է պուտալան դուրս ե՛լ նայէ։

— Ուրեմն Բէթխիւտա պէյը գալէն վերջ դար-ձեալ դուրս ելեր է ու մենք չենք տեսեր. ահա՛ կը վերադառնայ, ուրեմն դիմաւորենք զինքը, ըսելով, բոլորն ալ գործերնին ձգեցին ու սովորական ձեւա-կանութեամբ Պէյը ձիէն վար առնելով՝ թեւերը մտած՝ ընդունելութեան սենեակը առաջնորդեցին։

Լիւլէճի Անմէտ սենեակէն ներս մտնելուն՝ երբ տեսաւ բուն Բէխիւտան, որ տիվանհանէն կը շրջա-գայէր հանդարտիկ, առանց շփոթելու ուղղակի անոր մօտեցաւ։

Բէթխիւտան յանկարծ տեսաւ որ իրեն նմանող մէկը կայ։ Նախ ա՛յնպէս ենթադրեց որ հայելիին մէջ ինքզինքը կը տեսնէր, բայց երբ բոլորտիքը դիտեց, տեսաւ որ սենեակին պատերը մերկ էին. այն ատեն յուզուեցաւ, վախ զգաց և չկարենալով բանի մը նը-մանցնել, ետ քաշուեցաւ։

Հեռուէն Լիւլէճիին հագածը զննեց. մէյ մըն ալ իր վրայ նայեցաւ, բոլորովին յար եւ նման գտաւ։

Իր գլխէն գավուզը առաւ, դիմացինին հետ բաղ-դատեց և տեսաւ որ տարբերութիւն չկայ, ուստի ապ-շահար՝ Սիւպհա՛ն Ալլահ ըսելէն և զարհուրած սեն-եակին մէջ սկսաւ պտըտիլ։

Բէթխիւտային ծառան, եասէմի ճխամորճը սպա-

սարկելու համար սննեակ մտաւ, բայց երկուքին ներկայութենէն շուարած՝ որո՛ւ տալը չի կրցաւ որոշել և ետ դարձաւ զողահար։

Ընկերներէն մին հարցուց.

— Ինչո՞ւ ծխամորճը ետ բերիր։

— Երկու Բէյթխիւտա տեսայ իրարու նմանող և չի կրցայ վճռել թէ որո՛ւ տամ։

— Ամմա ըրիր հա՛, ինծի՛ տուր նայիմ սա չուպուխը, ըսելէն թէեւ առաւ գնաց, սակայն զոյգ Բէյթխիւտաներու տեսիլքէն զարմացած, առաջինէն աւելի սարսափահար, աճապարեց վերադառնալ, ու մինչդեռ ծառաները իրարու հետ կը հակաճառէին՝ անդին Լիւլէճի Աչմէտի և բուն Բէյթխիւտային միջեւ հետեւեալ վիճաբանութիւնը տեղի կ՚ունենար։

ԲՈՒՆ ԲԷԹԽԻՒՏԱՆ.— Էֆէնտի՛, դուք ո՞վ էք, արդեօք խնդրա՞նք մը ունիք։

ԼԻՒԼԷՃԻ ԱՉՄԷՏ.— Զարմանալի՛ հարցում, ես Բէյթխիւտա պէյն եմ, կ՚երեւի խնդրագիր ունիք. տուէ՛ք տեսնեմ ի՞նչ է։

ԲՈՒՆ ԲԷԹԽԻՒՏԱՆ.— Ի՞նչպէս թէ Բէյթխիւտա, դուք ցնորեր էք, Տիվան Բէյթխիւտասին ե՛ս եմ։

ԼԻՒԼԷՃԻ ԱՉՄԷՏ.— Բոլորովի՛ն սխալ, այս բնակարանը ի՛մս է և ե՛ս եմ Տիվան Բէյթխիւտասին։

ԲՈՒՆ ԲԷԹԽԻՒՏԱՆ.— Էֆէնտի՛, ի՞նչ ըսել կ՚ուզէք, արդեօք նպատակնիդ զիս ծաղրե՞լ, անարգե՞լ է։

ԼԻՒԼԷՃԻ ԱՉՄԷՏ.— Կարճ կապէ՛, դուն հարցուցիր ո՛վ ըլլալս, ես ալ պատասխանեցի թէ Տիվան Բէյթխիւտասին եմ, ուրեմն յայտնէ՛ այցելութեանդ նպատակը. եթէ արզուհալ ունիս, տո՛ւր նայիմ։

ԲՈՒՆ ԲԷԹԽԻՒՏԱՆ.-- Տէ՛ր ողորմեա, ճանը՛մ, աս ինտո՞ր գործ է, հիմա խե՞լքիս կուգայ։ Էֆէնտի՛, շատ խօսքի տեղ չէ, հրամմեցէ՛ք. դո՛ւրս ելէք։

ԼԻՒԼԷՃԻ ԱՉՄԷՏ.— Վա՛յ, դուք իմ անձնական ապարանքէս ի՞նչպէս կրնաք դուրս վռնտել զիս։ Ո՞ւր էք, Աչմէ՛տ, Իպրահի՛մ, Օսմա՛ն, Ալի՛, շուտ ներս եկէ՛ք և սա մարդը դուրս նետեցէ՛ք։

Ծառաները աճապարեցին ներս գալ, բայց իրար նմանող երկու Բէյթխիւտաներու արտակարգ երեւոյթէն սահմռկած մնացին, մինչդեռ Լիւլէճին խօսքը շարունակելով

ՏԱՐԵԴԱՐՁ...

— Նայինք ի՞նչ նուէր պիտի տաս ինծի։ Այսօր ծննդեանս տարեդարձն է։

— Ի՞նչ կ՚ըսես, բայց քանի որ այսօր ծնած ես, դեռ զիս չես ճանչնար ուրիշն։

— Ի՞նչ կեցեր էք, պոռաց, սա մարդը դուրս հանեցէք ապարանքէս. շո՛ւտ, կատարեցէ՛ք հրամանս։

ԲՈՒՆ ՔԷԹԽԻՒՏԱՆ (բարկութեամբ).— Օսմա՛ն, Ահմէ՛տ, ես այս մարդը չեմ ճանչնար, թեւէն բռնեցէ՛ք և շուտ դուրս վռնտեցէք քովէս։

ԼԻՒԼԷՃԻ ԱՀՄԷՏ.— Պէ՛ հէրիֆնե՛ր, ի՞նչ կեցեր էք, ես ձեզի ահա կը հրամայեմ, իմ բնակարանէս այս մարդը դուրս ճամբեցէ՛ք։

Խեղճ ծառաները շուարած էին թէ երկուքէն որո՞ւ հրամանին կարեւորութիւն տան և զո՞վ դուրս հանեն, և այդ դիրքին մէջ ձեռնպահ կեցեր էին։

Վերջապէս, ապարանքին գործակատարը երբ խնդրոյն վերահասու եղաւ, խորհելով որ անբնական խաբեպատիր կրկներեւոյթ մըն է տեսածնին և հետեւանքէն վախնալով՝ Արքունական Պալատ աճապարեց և իմաց տուաւ թէ բնակարանին երկու Տիվան Քէթխիւտասի, յար եւ նման իրարու, մէջտեղ ելած են և իրարու հետ կը վիճաբանին։

Պալատականներ կը փութան Կայսեր իմացնել, և Մուրատ Գ. հետաքրքրուած՝ հրաման կուտայ որ երկու Քէթխիւտաներն ալ առնեն և բերեն իր ներկայութեան։

Սուլթանը՝ ժողովասրահի վանդակին ետին նստած՝ երբ նշմարեց զանոնք, հակառակ իր Քէթխիւտան միշտ տեսնելուն՝ չկրցաւ երկուքը իրարմէ զանազանել, ուստի իր քովը կեցող Միմոս Թըֆիլին կը հարցնէ.

— Ասոնցմէ ո՞րն է բուն Քէթխիւտան, կրնա՞ս հասկնալ։

— Տէր իմ, ըսաւ Թըֆիլըն գետինը համբուրելով, Ձեզ չեմ կրնար սուտ խօսիլ, ասոնք իրարու ա՛յնքան շատ կը նմանին որ ինձ համար անկարելի է բո՛ւն Քէթխիւտան զանազանել։

Այն ատեն Կայսրը՝ «Քէթխիւտա՛» պոռաց և անմիջապէս երկուքն ալ միաբերան՝ «Էֆէնտի՛մ, էֆէնտի՛մ» պատասխանեցին։

Ուրիշ հարցումներ ալ ըրաւ թէեւ, բայց ապարդիւն, ուստի նորէն հարցուց.

— Բնակարանդ ո՞ւր է, քանի՞ սենեակ սէլամլըգ, ու հարէմլիք ունիս, քանի՞ ծառայ, աղախին, և անուննին ի՞նչ է։

Բուն Քէթխիւտան առաջ անցնելով՝ ըսաւ.

— Տէր Արքայ, տունս Սարաճհանէ դերձակին դիմացն է, ունի 7 սենեակ սէլամլըգ, 5 սենեակ հարէմլիք (քիչ մը մտածելէ յետոյ), չէ, կարծեմ 6 սենեակ է։ Ունիմ 8 ծառայ և 6 կամ 7 աղախին։

Լիւլէճի Ահմէտ միջամտելով՝

— Վեհափառ Տէր, այս մարդուն ըսածը սխալ է. տեսէք ի՛նչպէս շփոթեցաւ։ Բնակարանս ունի 7 սենեակ սէլամլըգ, 6 սենեակ հարէմլիք, 3 փոքր սենեակ կարասի դնելու, երկու խոհանոց, երկու խոշոր բակ, 1 բացօթեայ և 1 պատերով շրջապատուած կանանոցի պարտէզ, 7 սպասաւոր ունիմ որոնցմէ մին դռնապան է և մին՝ գործակատար. 2 խոհարար, 6 սպասուհի և ասոնց 2 մանկիկները, որոնցմէ մին արու...

Մուրատ Գ., այս տրուած երկար բացատրութիւններէն գրեթէ կը համոզուի թէ Լիւլէճի Ահմէտն է բուն Քէթխիւտան, բայց կ'ուզէ վերջին փորձ մը ընել։

— Ահա՛ իմ վճիռս, կ'ըսէ, ձեզմէ ո՛վ որ կեղծ Քէթխիւտա է, թո՛ղ առաջ գայ. իրեն պատիժ չտալէ զատ, եթէ համոզուիմ որ անիրաւութիւն չէ ըրած, իր կատարած դերին համար մինչեւ անգամ նուէր մը տալու հաճոյ եմ։

Այն ատեն, Լիւլէճի Ահմէտ կը յառաջանայ, կը ծնրադրէ ու գետինը համբուրելէ յետոյ՝ կ'ըսէ.

— Տէ՛ր Արքայ, Աստուած Ձեզ երկար կեանք պարգեւէ։ Ծառայիդ բուն նպատակը ո՛չ թէ Քէթխիւտա պէյին՝ այլ Ձեր միմոսին՝ Թըֆիլի կերպարանքը մտնել էր, բայց ի՛նչ օգուտ որ մարմնական նմանութիւնը չունէի, ուստի ստիպուեցայ Քէթխիւտա պէյ ձեւանալ և այդ կերպով ներկայանալ Ձեր վեհափառութեան, շնորհ մը՝ որուն ահա արժանացայ։

Այս պատմութիւնը Սուլթան Մուրատ Գ.ի շատ հաճելի երեւնալուն՝ շատ կը խնդայ, և Լիւլէճի Ահմէտն ալ պալատական միմոս կ'անուանէ։

ՆՈՒՆՈՒՖԱՐ ԽԱԹՈՒՆԻՆ ԵՐԱԶԸ

(Մէկ դար առաջուան պոլսահայ կեանքէ)

— Պարի լուս պարին հոգիդ խաթուն, ճանըմ գիշերը ատ ի՞նչ էր ըրածդ. ի՞նչ էղար, վախնամ չըլտըրէն շատ կերար տէ՝ անկէց էղաւ։

— Նոյեմի՛, շո՛ւտ, փէշերդ վար ըրէ՛...

— Վրաս պարի, ի՞նչ խըտտար կերայ քի. ոսկորս՝ աչքդ, վա՛յ պանա. ամէնը երկու սահան կերայ:

— Է՛յ, գիշերը տխյօր լուս կը տքայիր կոր նէ՝ էս կիտցայ քի՝ կէնէ իջվածքդ կ'իջնայ կոր:

— Չէ՛ հոգի, չէ՛, վրայէս հեռու, ըրահաթ եմ ամ-մա՝ ի՞նչ պիտի ըսէի, միտքէս էլաւ:

— Հասկցայ պէլքի ցերեկը Լուսիա տուտուն էկաւ, սա Օխտը Բէսէլիենց մէրասը խօսեցաք. պէս պէլլի սնտուկը պացեր, ալան թալան ըրեր են: Բեզի մէրասէն փայ չի հանեցի՞ն:

— Աշքդ խաղա՛ աղջիկ, էկող գացող չեղաւ, դուն իմ տէրտս չես կիտեր:

— Անապա տիրայու Գէորգը նորէն թէպէլլա՞շ էղեր է. ա՛ս սէքսէննոց մարդն ալ չի՛ֆթ խմէ տէ՝ այազը պառկի, հապիրէ կուգայ ըրախիի փարա կ'ուզէ քենէ:

— Չէ՛ օրթոփ, չէ՛, երազ մը տեսայ. երազ մը քի՝ տխվահար էղայ, նախլեմ տէ՝ մտիկ ըրէ:

— Պարին ըլլայ, նախլէ՛ նայիմ, պէլքիմ չար-խերնիս դառնայ:

— Բա՛ ճանըմ, ասիկա երազ չէր, տեսիլք էր: Մ'է՛յ մը մտմտա՛ քի՝ ինծի պէս եէթմիշը անցուկ կնիկ, պէրպէրի մը տէլլիխանը ինծի ուզեր է էղեր, է՛յ, էս ալ ի՞նչ ընեմ, աշխարհք չեմ մտած, Աստու-ծոյ հրամանով խայիլ էղեր եմ:

— Բա ա՛շքս կարեմ, ատ ի՛նչ թօհաֆ երազ է, քուկին աշխըրքէն ելլեղ մօտեցեր է. նորէ՞ն պիտի մտնաս:

— Հոգի՛, մտի՛կ ըրէ քի՝ սօնը պերեմ: Մէյէր առջի պսակին երկու շաբաթ մնացեր է եղեր...— Ի՞նչ կ'ըսէի կոր, հա՛, միտքս եկաւ...— Իշտէ հարսնու-թեան պաղնիքս կացեր եմ եղեր, ճէհէզս ալ մանչուն թարաֆէն խըրկեր են եղեր, քա տեսնաք ի՛նչ անըլ-ման ճէհէզ: Բեաթիպ Փէսի Փօթօզ, պիւրիւնճիւք շապիկ. սէվայի էնթարի, տիք պօյիս վարշախ քիւրք, շալի թախըմ, ոտքիս սըրմալը շըփշըփներ: Մէյ մըն ա հարսնիք չեղած փարա չուզե՞ն մի. ի՛նչ խըյա-մէթ քի՝ մենք Նունուֆարը կը ճանչնանք, վախտով Սէքսէն Բէսէլի մը կայ եղեր, մէյէր անոր խըըմնե-րէն եմ եղեր, հէմ տէ՝ օղորմած հոգի տայխս ալ մէն-չուր ծեռքը պաց, քէսէ տօլուսի էլմաս ունի եղեր,

ես երկու անգամ մէրասի խօնմիշ եղեր եմ, մուլթ-լախ իմ մնտուկս հիչ որ չէ նէ՝ հինգ քէսէ օլսուն կայ եղեր։ Բա մեղա՛յ, սա՛ վարեէմէզը նայեցէք, ինչո՞ւ փարաներուն վրայ կօլօշկա նստեր եմ՝ օր-թան չեմ հաներ, ասանկ լախըրտը կ'ըլլայ ըսելնի-քէն — խօսքս շաշըրմիշ ըրի, հա՛, միտքս ինկաւ… — Բա վա՛յ կլխունուդ, ըսի, էյօր ես հինգ քէսէ ունե-նամ նէ՝ չէ՛ քի սանկ պէրպէրի մը խալֆա՝ էֆէնտի մը չե՞մ կրնար առնել, ըսի։ Նէ իսէ, կեսուր օլա-ճախս ճէհէզիս մնտուկը համալին կռնակը տուած՝ պերաւ, պօղչաները պացաւ, լաթերը հանեց, քա՛ ան կիւզէլիմ էնթարի շալվարներուն վրայ պերնիս ճուրերը վազեց։ Մէյ մըն ալ նասը՛լ եղաւ չիյտէմ, կեսուրս ելաւ սիրտիս վրայ նստեցաւ։ Էյ, զահէր իս պիտի սիրէ, ըսի, պաշլայեց պօղազս սխմել։ «Վայ կլխո՛ւս, մէյ մըն ալ՝ «Սա՛ փարաները տո՛ւր, եօխ-սա՝ քեզ պիտի խըխտեմ», չըսէ՞ մի։ Վո՛ւյ, ծունը կլխուս, հէմէն ոտքի ցատկեցի. մէյ մը թօթուեւ-ցայ, ելայ ուժով մը վրան կոխեցի, անանկ ճան էլա-մէթիով մը օտվըներովս կլխուն զարկի քի՝ սէրսէմէ-գի եկաւ։ Բա քուրո՛ւկ, երազին մէջ մարդ ինչե՛ր կ'ընէ եղեր, մէյ մըն ալ արթննամ նայիմ քի՝ կես-րօջս տեղը կլխուս պարձը բռներ պզիկ-պզիկ ըրեր, պուրդերը դուրս եմ թափեր։

— Հիմակ ատ մասալը ձգէ տէ՝ եղածին նայինք։ Ես ի՞նչ ըսեմ ան քու եղով տապկած մէրասեէտի տայիդ քի՝ մահալլէին մէջ անուն հանեց, քուկին ալ սէֆիլ ըլլալուդ սէպէպ եղաւ։ Էյօր վաստակին կէօրէ խըյըզ մարդ ըլլար նէ՝ ունեցածը սինսիլէին կ'օգտէր։

— Օրտոի, էկողին գացողին մէրամ հասկցնելէն տավաս լմնցաւ։ Կնկան մէկն ալ երէկ տնկուեր եկեր է քի՝ թէֆէէվ փարա կուտաս եղեր, սաղլամ տեղէ լսեցի. աղջկանս խըռմէթը ելաւ, սա տունիս թէմէ-սիկը ըրէհին մնայ քովդ, ինծի քան մահմուտիէ տուր, կ'ըսէ։ «Սօն տարիքիս ինծի տղերու մի՛ հա-ներ, ես ուրկէ՞ց կտնամ ատխըտար փարան»՝ ըսի նէ, «Ողորմած հոգի տայիդ պարխաճով փարա ձգեց», չըսէ՞ մի։ Մէյէր իսէ, մեռնող տայիս՝ Սեղբոս սօ-խախ Մամէլէճի Գիրգոր անուն միս մինակ ապրող էխտիյար մը կայ եղեր, իշտէ անոր մեռնելուն ատեն

ՆՄԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

— Առանց փուշի վարդի կը նմանիք…
— Դուք ալ առանց վարդի փուշի կը նմանիք կոր։

տունը կայցեր թաւան արասին պահուած քէսէով ելմաստները ձեռք անցուցեր է, պիթմէզ թիւքէնմէզ վարիյէթ։ Ամմա ի՞նչ ֆայտա, ճահիլ մարդ, ծարէն պոներ կերեր է։ Սօղրամ խելքը կլոխը կալուն՝ «Ես իշտէ Մըսըր պիտի երթամ, հոն միւճէֆէրի գործ կ՚ընեմ», ըսեր է. ամմա. հոն երթալուն պէս՝ քօլէրայէն մեռեր է։ Սօյ սինսիլէ՝ տավա տալապա, ձեռուընին պան մը չէ անցեր։ Ինչո՞ւ կ՚ըսեն, «Խօլէնին մալը՝ քէնտիսի իլէ պէրապէր խօլիւր»։ Աստուած ամէնուս ալ համբերութիւն տայ։

ԻԶԶԷԹ ՄՕԼԼԱՅԻ ԱՒԱՆԱԿԸ

Հարուստ ագարակատէր մը, Իզզէթ Մօլլայի կայտառ ու շատակեր աւանակ մը նուիրեց, և Մօլլան, աղքատիկ մարդ, ստիպուեցաւ իր ապրուստէն զրկել՝ անյագ կենդանին սնուցանելու համար։ Վերջապէս, ճարահատ՝ ագարակապետին դիմելով հարցուց.

— Էֆէնտի՛մ, ղրկած աւանակնիդ ընդունեցի և շնորհակալ եմ, բայց կ՚ուզեմ հասկնալ թէ դուք աւանակը ի՞մ վրաս բեռցուցիք, թէ ոչ ե՞ս անոր վրայ պիտի նստիմ. ես չեմ կրնար անոր ուտելիք հասցընել, որովհետեւ չքաւոր եմ։

Ագարակապետը հրամայեց իր ծառաներուն որ ձրիաբար կենդանիին միշտ կեր յատկացնեն։

◈

Իզզէթ Մօլլա, գործի մը կարգադրութեան համար դատաւորին քով կ՚երթայ և աւանակն ալ դատարանին բակը կը կապէ։ Այդ միջոցին, սուտ վկայի մը պատիժ կ՚որոշուի աւանակի վրայ հակառակ կողմ նստեցնելով՝ քաղաքին մէջ պտըտցնել՝ խայտառակելու համար զինքը։ Պատահմամբ, աւանակը հոն տեսնելնուն, անմիջապէս սուտ վկան կենդանիին վրան կը հեծցնեն։

Իզզէթ Մօլլա կը ստիպուի ժամերով սպասել, և մինչև աւանակը բերելնին՝ սիրտը շատ կը նեղուի։

Կ՚անցնին օրեր, և նոյն սուտ վկան դարձեալ միեւնոյն պատիժին կը դատապարտուի։ Աւանակ կը փնտռեն ու չեն գտներ, ուստի իսկոյն Մօլլային բնակարանը փութալով՝ կ՚աղաչեն որ կենդանին տրամադրէ իրենց։ Մօլլան բարկութեամբ կ՚ըսէ.

— Գացէք այդ հէրիֆին ըսէք, որ, կա՛մ սուտ վկայի արհեստէն վազ անցնի, կա՛մ անպատճառ պահեստի աւանակ մը միշտ քովը ունենայ։

◈

Մօլլային աւանակը գողցեր են։

Դրացի ու ծանօթներ լսելնուն, ոմանք՝ «Յանցանքը քո՛ւկդ է, Մօլլա՛, ինչո՞ւ աւանակդ ապահով տեղ չես պահեր», կ՚ըսեն, մինչդեռ ուրիշներ կենդանին կ՚ուզեն դատապարտել՝ «Իրա՛ւ աւանակ է եղեր, որ տիրոջմէն զատ ուրիշին յանձնուեր է առանց զռալու և ընդդիմանալու»։ Ոմանք դիտել կուտան՝ «Մօլլա՛, դուն սխալ մտածեր ես, ինչո՞ւ ախոռին մէջ կենդանին ազատ թողուցեր ես, փոխանակ հաստատուն չուանով մը կապելու»։ Անդին մէկն ալ՝ «Յանցանքը թաղի պահապանինն է, անհոգին կենդանին առեր տարեր են ու ինք չէ լսեր»։ Դրացիներէն ոմանք, աւելի առաջ երթալով «Լսուած բա՞ն է, Մօլլա՛, վրադ պիտի խնդացնես, պարտէզիդ ախոռէն աւանակդ տարեր են, և դուք, ամբողջ ընտանեօք, մեծ ու պզտիկ, չէք իմացեր, ուրեմն միշտ յանցաւոր էք»։ Բծախնդիր ուրիշ ծանօթ մը՝ «Դեռ աւելին կայ. ես ախոռին բանալին հիմա քննեցի, տղու խաղալիք է, ձեռքովդ հրես դուռը՝ ախոռէն ներս կրնաս մտնել. ուրեմն բուն յանցաւորը Մօլլան է, անփոյթ գտնուելուն համար»։ Վերջապէս, ամէն կողմանէ զինքը կը դատապարտեն։

Այն ատեն Մօլլան կը պատասխանէ.

— Դրացինե՛րս ու բարեկամնե՛րս, հասկցա՛նք, շնորհակալ եմ որ զիս յանդիմանեցիք՝ բացատրելով թէ՝ ե՛ս, պահապա՛նն ու աւանակը բո՛ւն յանցաւորներն ենք։ Ուրեմն գողը երբե՛ք յանցանք չունի եղեր, որովհետեւ ծանօթներու այսքան բազմութեան մէջէն չի լսեցի ձայն մը, որ յափշտակիչ գողին նկատմամբ ոեւէ դիտողութիւն ընէր։

ԵԴ. ԱԼԵԱՆԱՔԵԱՆ

— Աւջիկ մը ունեցայ, ճի՛շդ մօրը կը նմանի կոր։
— Հիմակուընէ ի՞նչպէս հասկցաք։
— Ո՛հ, ծնած վայրկեանին իսկ ամբո՛ղջ ձայնովը պոռալ սկսաւ։

ԵԷՆԻՉԷՐԻ ԱՂԱՍԻՆ ԵՒ ՀՐԵԱՅ ՍԵՂԱՆԱՒՈՐԸ

Ժամանակին, օր մը, Եէնիչէրի Աղասին դրամի պէտք կ՚ունենայ, և ստորադաս Աղա մը կանչելով կը հրամայէ երթալ սեղանաւոր Եասէֆաչի պազիրկեանը իր ներկայութեանը բերել։

Սեղանաւորը, տեսնելով եէնիչէրին, կը ցատկէ տեղէն և մինչեւ գետինը ծռած թէմէննահ մը ընելով՝ կ՚ըսէ.

— Վա՛յ, մա՛շալլա՛հ Սուլթանիմ, պույուրսունլա՛ր արսլանիմ։

Աղան, տեսնելով այս շփոթած մարդուն գետնաքարշ ծիծաղելիութիւնը, խիստ հրամայական ձայնով մը կ՚ըսէ.

— Շուտ ըրէ՛, պազիրկեա՛ն, մեր մեծ աղան քեզ իր ներկայութեան կը կանչէ, քալէ՛ տեսնեմ։

— Պա՛շ իւսթիւնէ. էֆէնտո՛ւմ, կ՚ըսէ Եասէֆաչին բոլորովին շփոթած, եէլիրիմ, Սուլթանիմ, բայց կարելի՞ է պատճառը իմանալ։

— Պը՛ռէ՛ պազիրկեա՛ն. կ՚ըսէ եէնիչէրին պոռալով, ես գիտե՞մ թէ ի՛նչ պատճառով կը կանչէ քեզ. տէ՛, շո՛ւտ, քալէ՛ առջեւէս։

Եասէֆաչին վախով դողով ճամբայ կ՚ելլէ, և կը հասնին Եէնիչէրի Աղասիին պաշտօնատունը։

Մեծ Աղան, նստած բազմոցին վրայ, երկայն չիպուխ մը ձեռքին և քիթէն բերնէն ծուխի ամպեր դուրս տալով, երբ կը տեսնէ հրեային մուտքը, խիստ քաղցր ձայնով մը կ՚ըսէ.

— Օ՛օ՛, հրամմեցէ՛ք սարաֆ պաշի, նստեցէ՛ք սա դիմացի բազմոցին վրայ, հանգի՛ստ ըրէք։

Եասէֆաչին, քաջալերուելով Աղային այս մեղմ խօսքերէն՝ խոշոր շունչ մը կ՚առնէ և բազմոցին ծայրը կը նստի։

— Գիտե՞ս թէ ինչո՛ւ կանչել տուի քեզ, կը հարցնէ Աղան։

— Ո՛չ, բայց Ձեր Մեծութեան հրամանին կը սպասեմ, կ՚ըսէ սեղանաւորը։

— Այսօր ինծի 100 ոսկի պէտք է (այդ ատենուան համար մեծ գումար), այդ դրամը ինծի փոխ պիտի տաս՝ մէկ ամիսէն վճարելու պայմանաւ, տոկոսն ալ միասին. ահաւասիկ մուրհակը որ ես իմ ձեռքովս ստորագրած եմ. ի՞նչ կ'ըսես:

— Ալլահ էօմուր վէրսին, պաշինի քըրարիմ, հաթիրինի քըրմամ, էլմասի՛մ, կը պատասխանէ Նասէֆաչին գոհ սրտով:

— Ուլա՛ն, քիմի՞ն պաշընը քըրարսըն, կ'ըսէ Եէնիչէրի Աղասին բարկութեամբ:

— Եօ՛գ, աննայամատինիզ, պէնիմ պաշինի գըրարըմ տէմէք իսթէտիմ, կը փութայ Նասէֆաչին լեղապատառ:

— Հէրի՛ֆ, տիլինէ էշէք արըսը սօքսուն, պաշինի տէյիլ, պաշըմը տէսէնէ՞:

— Ձեր բարձր ներողութիւնը կը խնդրեմ. մեր լեզուն այդպէս կը դառնայ: Ըսիք թէ 100 ոսկի կ'ուզէք, չէ՞, լա՛ւ, շա՛տ լաւ, ըսելով, քսակը կը հանէ և 100 ոսկին կը ցնծայ՝ չմոռնալով մուրհակը ծոցը պահել: Եւ կը մեկնի:

Կ'անցնի ամիս մը: Նասէֆաչին ճամբայ կ'ելլէ դէպի Եէնիչէրի Աղասիին պաշտօնատունը: Պաշտօնատան առջեւ պահակ սպասող եէնիչէրին, որ Աղային կողմէ պատուիրուած էր Նասէֆաչիին գալը առաջուց իմաց տալ, մէկը կը դրկէ ներս:

Նասէֆաչին Աղային դրան առաջն է. բայց չի համարձակիր ներս մտնել, որովհետեւ Աղան ներսը կրակ ու բոց կտրած՝ անոր ասոր հայհոյելով կ'ըսէր.

— Պիտի կոտրեմ, պիտի կախեմ, պիտի կտրեմ, ուսի վրայ գլուխ չպիտի ձգեմ, էշու զաւակնե՛ր, կորսուեցէ՛ք, աչքիս մի՛ երեւաք, և պօռալով ու խուշոր եաթաղանը ճօճելով՝ սենեակին դուռը կը բանայ. մէկ երկու հոգի լեղապատառ դուրս կը խուժեն, որոնցմէ մէկը ուժգին հարուած մը կուտայ Նասէֆաչիին, որ գետին կը գլտորի: Աղան, տեսնելով սեղանաւորին իյնալը, ծիծաղը հազիւ զսպելով՝ ուժով մը օձիքէն կը բռնէ և սենեակէն ներս հրելով՝ կեղծ զայրոյթով մը կը գոռայ իր ահեղ ձայնովը.

— Դուն հոս ի՞նչ գործ ունիս:

Հրեան ջուրէն ելած շան պէս դողդղալով

— Ամա՛ն է՛է՛ֆէ՛ է՛նտիմ, պէն... պէ... պէն եէ՛է՛լ-

ՅԱՐԱԲԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

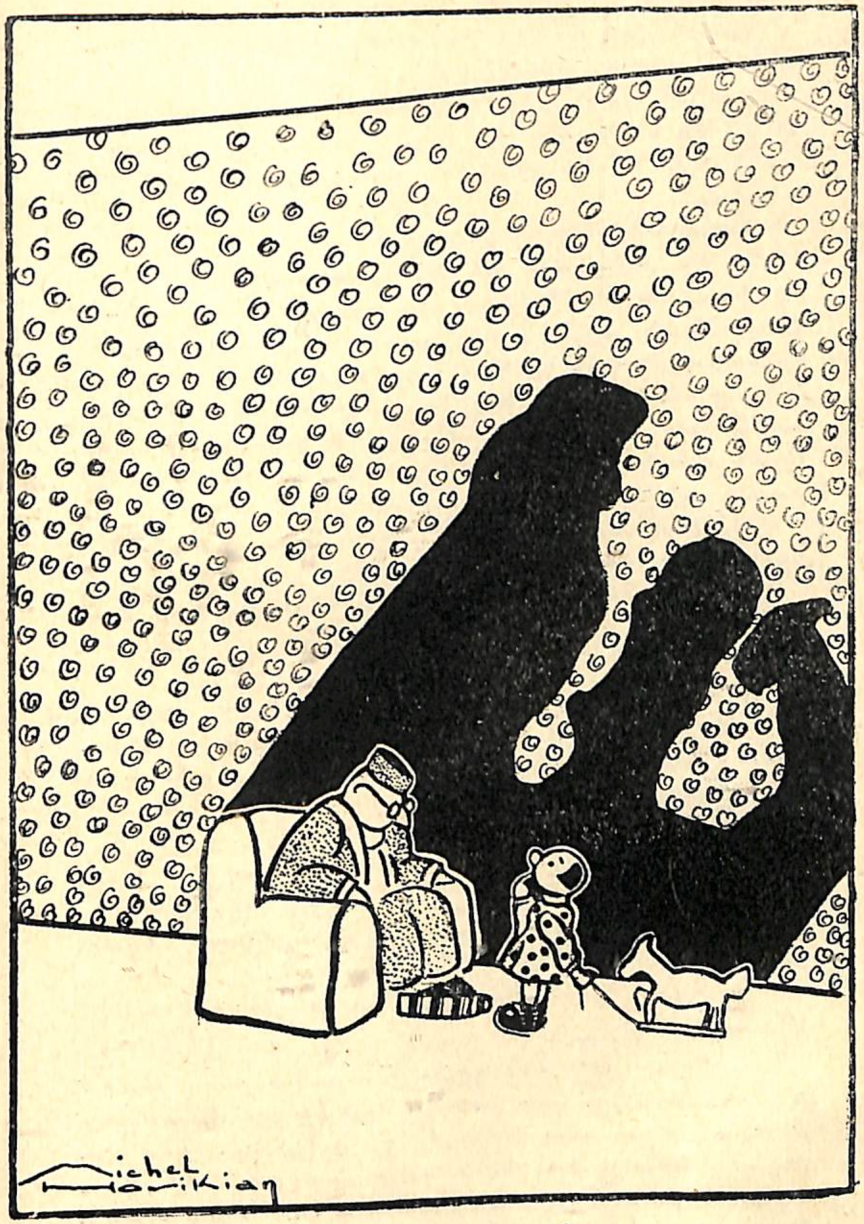

— Տունիս մէկ յարկը մէկ վայրկեանէն կ'ելլուի, հինգերորդ յարկը ելլելու համար քանի՞ վայրկեան դնելու եմ:

— Ատիկա ռեւմաթիզմէդ կախում ունի, մեծ հայրի՛կ:

տիմ... շո՛ւ... (մուրհակը ցոյց կուտայ) սէ՛ն՛ է՛տի՛...

Հրեան դեռ խօսքը չաւարտած, Եէնիչէրի Աղասին սաստիկ բարկութեամբ՝

— Լռէ՛, շո՛ւն, լռէ՛ էշու զաւակ, տակաւին խօսելու ալ կը համարձակիս. կլլէ՛. շո՛ւտ, կլլէ՛ թուղթը։

— Ամա՛ն, Սուլթանըմ, այազլարընըն տիպինի օբէյիմ...

Աղան միջոց չի տար խօսելու.

— Եո՛ւթ, ուլա՛ն, եո՛ւթ, կը պոռայ։

Եաւէֆաչին կ'աղաչէ, կը պաղատի, բայց անօգուտ։ Աղան, աչքերը խոշոր բացած, սուրը ձեռքին՝ կը ստիպէ հրեան որ կլլէ մուրհակը։ Խեղճ սեղանաւորը, կը տեսնէ որ այլեւս փրկութեան ելք չկայ, ստիպուած մուրհակը կը կլլէ մեծ դժուարութեամբ։ Աղան մատները կը խածնէ խնդալէն չմարելու համար և դառնալով սեղանաւորին՝

— Ահա՛ այդպէս, հիմա կորսուէ գնա՛, աչքիս մի՛ երեւիր, կը պոռայ։

Եաւէֆաչին հազիւ մէկ շունչով ինքզինքը խանութէն ներս կը նետէ, օրհնելով բաղդը որ 100 ոսկիի փոխարէն կեանքը փրկած էր։

Այս դէպքէն բաւական ատեն վերջ, օր մը, նորէն մեր մարդուկը կը հրաւիրուի Աղային մօտ երթալ։ Բայց այս անգամ, խորամանկ հրեան քէատ հէլվասի մը առնելով խնամով ծոցը կը պահէ և այնպէս կը ներկայանայ Աղային։

Աղան այս անգամ շատ անուշ լեզուով մը կ'ընդունի զայն, ըսելով.

— Օ՛, իմ սիրելի սարաֆ պաշիս, բարի՛ եկար, հազա՛ր բարի... Ի՛նչպէս էք, լա՞ւ էք..

— Ալլահ ուզին ուզին էօմուրլէր վէրսին, ճանիմիզ սաղ։

— Ջըլլա՞յ թէ ինձ դէմ վշտացած ըլլաս, գիտեմ թէ անցեալները քեզ հանդէպ անախորժ վարմունք ունեցայ, բայց գիտցած եղիր որ յանցանքը իմս չէր. ինչպէս տեսար արդէն, սոսկալի բարկացած էի պաշտօնեաներուս, և ճիշդ այդ պահուն դուն դէմս ելար... Ա՛հ, այն օրը, քու մեկնելէդ յետոյ, տասը մարդու գլուխ կտրեցի։

— Մա՛շալլահ, մա՛շալահ, կ'ըսէ Եաւէֆաչի, խոշոր շունչ մը առնելով, տասը չէ՝ հարիւր հոգի

թող զոհուի ձեզ համար... Պէրէքեա՛թ վէրսին...

— Հա՛, 100 ըսիր տէ՝ միտքս եկաւ... Կարծեմ ես քեզի 100 ոսկի պարտական եմ...

— Դուք ողջ եղէք, 100 ոսկին ի՛նչ արժէք ունի 10 մարդու համար, կը պատասխանէ սեղանաւորը սրամտօրէն։

— Դուն այսօր ալ 100 ոսկի տուր. ես քեզի 200 ոսկիի, բաղադրեալ տոկոսով միասին, մուրհակ մը տամ 15 օրէն վճարելի. ըսելով, Աղան կը կանչէ քարտուղարը և կը հրամայէ մուրհակ մը գրել։

Եաւէֆաչի, առանց ժամանակ կորսնցնելու, ծոցէն կը հանէ թուղթէ հէլվան և ներկայացնելով քարտուղարին, կ'ըսէ.

— Կը խնդրեմ, մուրհակը ասոր վրայ գրեցէք։

— Այդ ի՞նչ է, Եաւէֆաչի՛, կը հարցնէ Աղան զարմացած։

Հրեան, ինքզինքը միամիտ ձեւացնելով, կ'ըսէ.

— Սուլթանըս, 15 օր յետոյ նորէն կլլողը ես չպիտի՞ ըլլամ... Գոնէ այս դիւրութեամբ կը կլլուի...։

ՊՈԼՍԵՑԻ

SALTIEL & SÉROPIAN

Agents Généraux de la

RAILWAY PARSENGERS ASSURANCE C°

DE LONDRES

ԱՇԽԱՐՀԻՍ ՀՆԱԳՈՅՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

ԸՆԴԴԷՄ ԱՐԿԱԾԻ

Ամէն տեսակ ապահովագրութիւն՝ հրդեհի, կեանքի, ծովային, գողութեան, պակաժի, գործարեղէնի եւ ամէն կորուստի :

Tél. TRUD. 58-18 71, Rue Lafayette, PARIS (9e)

ԳՈՄՓԼԻՄԱՆ...

— Շատ մօտէն շտկեր ես սալօնդ, մինչդեռ ամուսինդ ինծի՝ «Հնութիւնը կը պաշտեմ» ըսած էր:

— Կ'երեւի ամուսինս գոմփլիման մը ընել ուզեր է ձեզի:

ԻՐԱԿԱՆՈՒԹԻ՛ՒՆ Է ՍԱԿԱՅՆ...

ԹԷ ԳԱՂՈՒԹԱՀԱՅ ԴԵՐԱՍԱՆԸ ԻՆՉԵ՛Ր ԿԸ ՔԱՇԷ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԸ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Դո՛ւն, ո՛վ թատերասէր բարեկամս, որ հինգ կամ տասը ֆրանք տալով կը յաճախես մեր ներկայացումներուն եւ գոհ կամ դժգոհ սրտով կը մեկնիս սրահէն, արդեօք անդրադարձա՞ծ ես վայրկեան մը, թէ այդ ներկայացումը գլուխ հանող դերասանը ինչե՛ր կը քաշէ կազմակերպելու համար զայն: Բա՛ց ականջդ մտիկ ըրէ... Բա՛ց աչքերդ եւ կարդա՛ այս դժոխային իրականութիւնը, որ Տանթէի Աստուածային Կատակերգութիւնն անգամ կը գլէ կ'անցնի իր զանազան եւ այլազան դէպքերով, պատահարներով եւ տարտարոսային չարչարանքներու նկարագրութիւններով:

. . . .

Գլուխս՝ ձեռքերուս մէջ, աչուղողը՝ սրտիս, պօշ երգտանը՝ կրծքիս, կէս պլպլացող ճրագ մը՝ սեղանիս վրայ, կը խոկամ ու կը մտածեմ: Շարժանկարի մը պէս աչքերուս առջեւէն կ'անցնին պանդոկին բաթռօնը՝ նօթը ձեռքը, դերձակիս խոժոռ դէմքը, ու շարք մը պարտապահանջներու անողոք դէմքերը՝ զուգաւորուած սպառնական նայուածքներու հետ... Ու, ո՛վ փրկութիւն, կ'որոշեմ ներկայացում մը կազմակերպել...

Ներկայացում մը կազմակերպել... *Այո՛... Եւ փրկուած եմ... Ի՜նչ մեծ յոյս է իմ չարչարուած ուղեղիս, որ ամփոփուած իր ոսկրատուփին մէջ, քիչ յետոյ պիտի արձակէ իր հրամանները նոյն ներկայացման գործը գլուխ հանելու համար. ու կը սկսինք գործի...*

Թատրոնը պէտք է վարձել...

— Պարոն տնօրէն, ո՞ր օրը ազատ է. կը փափաքիմ ներկայացում մը տալ...

— Ամսոյս 26 ին ազատ է, պարոն. վարձքը 800 ֆրանք է եւ կանխիկ:

Այդ վարձուելիք գիշերը՝ շաբաթ գիշեր մը ըլլալուն, ուրախութենէս՝ «Շա՛տ լաւ, պարոն», կ'ըսեմ ու կը նետուիմ դուրս: Պէտք է ճարել 800 ֆրանք: Ո՛ւթը հարի՛ւր ֆրա՛նք, *իմացէ՛ք, ո՛վ մահկանացուներ, ո՛ւթը հարի՛ւր ֆրա՛նք պիտի ճարէ հայ դերասանը, ժողովուրդ թատրոն բերելու եւ անոր մտիկ ընել տալու համար այսինչ կամ այնինչ հեղինակը, իր պարտքերը վճարելու հեռաւոր յոյսով...*

Պէտք է դիմել նախ տպարանատիրոջ, որպէսզի տոմսակները եւ ազդերը հրապարակ հանէ ու աշխատիլ որ առանց կանխավճար պահանջելու՝ հրապարակ հանէ զանոնք... Կը մտնեմ տպարանէն ներս ու նպատակս բացատրելէ վերջ՝ կը սկսիմ ատենաբանութեան։

— Գիտե՞ս, անուշս... Փրկութիւնս ձեռքերուդ մէջն է, ըրէ՛ այս բարիքը ինծի, անմիջապէս որ քանի մը տոմսակ ծախեմ՝ դրամը կուտամ, մինչեւ ներկայացման գիշերը չեմ ձգեր...

— Լա՛ւ, այս անգամ ալ խաբուինք, կ'ըսէ տպարանատէրը իր մտքէն, նախորդ առնելիքը առնելու յոյսով. ու կը տպուին տոմսերը։

Կը բաւէ՞ տոմսերը տպել... Խիղճս հանդարտ ըլլալու համար պէտք է խաղը որոշեմ եւ դերակատարները գտնեմ, որպէսզի ազդերն ալ տպուին։ Կ'երթամ կը գտնեմ իմ վաղեմի եւ փորձառու բարեկամս՝ Կակոս-Թօլայեանը, ու նպատակս բացատրելէ վերջ՝ կը սկսինք խորհրդածութեան.

— Անա՛նկ խաղ մը դիր որ հասոյթ ընես, կ'ըսէ բարեկամս, իր կլորիկ աչքերը լաւ մը բանալով...

— Լա՛ւ, բայց... ի՞նչ խաղ... ի՛նչ խաղ... Համլէ՛թ...

— Հրաշալի՛, կ'ըսէ Թօլան... Բայց յանկարծ, «Ո՞վ պիտի խաղայ Համլէթը. դո՞ւն. դուն չես կրնար խաղալ. յետոյ Շահխաթունին ալ կը վշտանայ... Ուրիշ խաղ մը...» Ու մտածելով՝ «Լեւոն Շանթի «Կանգնած բերդին իշխանուհին» դիր... Նոր գրեր է կարծեմ բերդը իյնալէն վերջը. տեսա՞ր մի վուրղուն ընելիք բիէսը. մէջը առնուազն յիսուն հոգի զինուոր, զօրական եւ ժողովուրդ կայ, անձինքներուն տակն ալ կը գրես՝ Զինուորնե՛ր. Իշխաններ, Ժողովուրդ, Թնդանօթակիրներ... եւլն.։

— Ան կարծեմ Սարեանը իր պէնէֆիսին պահած է, եւ խնդրած է ինձմէ որ մասնակցիմ իրեն... Խօսք տուի, չըլլար։

Ու գլուխնիս ձեռքերնուս մէջ՝ կը մտածենք երկուքս ալ... Յանկարծ բարեկամս՝

— Գտայ... «Հին Աստուածներ»ը դի՛ր... Նո՛ր բեմադրութիւն...

— Նոր բեմադրութի՞ւն... Այո՛, այդ հիանալի՛ գաղափար է. Շահխաթունիին կ'առաջարկենք Աբեղան, դուն կը խաղաս Կոյր Վանականը, ես կը խաղամ Վանահայրը. Գմբէթը՝ Ճերմակաւորը, Սարեանը՝ Իշխանը, բոլոր լաւ ուժերը կ'առնենք. Սեդան կուտանք Անահիտին, Իշխանուհին ալ կը խաղայ Սիրուհին... complet... Հրաշալի՛... Կ'երթամ կոր, Թօլա՛յ...

— Գնա շո՛ւտ տպել տուր յայտարարութիւնները. գիտե՛ս եա՝ ուշադրութի՛ւն ըրէ անուններու կարգին, փիւրիւզ չըլլայ տակէն։ Վերջը...

ՀԻՄԱԿՈՒԱՆ ՏՂԱՔԸ

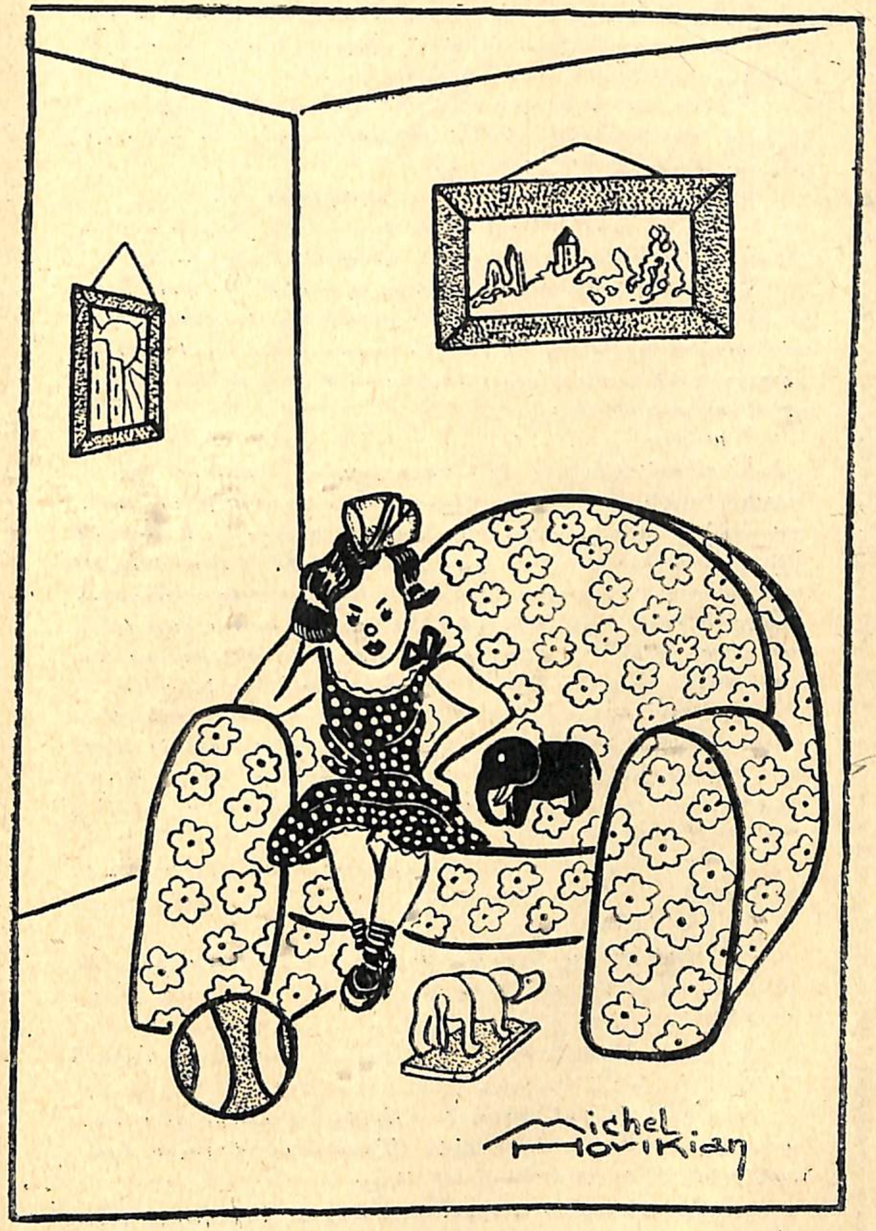

— Ինծի ժամկոչ աղբարը բերած է եղեր... Ըսել է որ մամաս շնորհքով մը պապաս խաբեր է...։

— Գիտեմ, ուշադրութիւն կ'ընեմ… Ու կը վազեմ տպարան: Երեք օր վերջը յայտարարութիւնները հրապարակ ելած են: Ծախուած առաջին տոմսերու փոխարժէքէն կը տանիմ իսկոյն յիսուն ֆրանք Թատրոնին տիրոջը…

— Mais qu'est ce que c'est ça, կը հարցնէ, արհամարհանքով մը նայելով յիսուն ֆրանքիս վրայ, որ ամբողջ հարստութիւնս է:

— Թատրոնին 800 ֆրանքին կանխավճարն է…

— Պահէ՛, պահէ՛, կ'ըսէ բարի ֆրանսացին, ներկայացման իրիկունը վարագոյրը չի բացուած՝ կուտաս ամբողջը…

Ուրախութեամբ յիսուն ֆրանքը գրպանս կը դնեմ, եւ շունչս կ'առնեմ Լիլային ու չորս փոսփոն շաթօ՝ երկու շիշ անմահական պօռտօյով եւ իր համբաւաւոր մահալլէպիէն ու բաքլավայէն ուտելով՝ կը պատրաստեմ յաջորդ օրը եկեղեցիին դուռը գտնուելու…

Կիրակի…

Կ'երթամ եկեղեցի. հո՛ն են բոլորը… Աֆիշները ցրուել պիտի տրուին. Թօլան աչք մը կը նետէ՝ հաւանութիւնը տալու համար. այդ պահուն, «Կավռօշ»ի ընթերցող մը զինքը խօսքի կը բռնէ. ես միւս կողմէն կը սկսիմ մէկը փնտռել աֆիշները ցրուել տալու համար… Աֆիշները կը ցրուուին… «Արդեօք երեկոյեան փորձատեղիին վարձքը տալու չափ տոմսակ պիտի կրնա՞մ ծախել»ու մտահոգութեամբ կը սպասեմ յաճախորդի որ չուշանար… 4 տոմս՝ 15նոց… Ապահոված եմ… Գիշերը փորձ ունինք. ժամը 9ին կը մտնեմ փորձատեղիէն ներս. բոլորը դրեթէ հոն են բացի Շահխաթունիէն. առաջին կրնճիռները կը դրոշմուին ճակտիս վրայ. Թօլան տխուր է եւ աչքերով զիս կը հարցափորձէ… Կը սպասենք… Կը սկսինք մաս առ մաս փորձել…

— Կրնա՞մ հասկնալ թէ անունս ի՛նչ կարգով դրուած է, կը հարցնէ Շա-Սէ:

— Համմէ՞…

— Քեզի ըսի որ ուշադրութիւն ընես, տակէն փիւրիւզ չելլայ, կը ձայնէ քովէս հազիւ լսելի ձայնով մը Թօլա բարեկամս…

— Ի՞նչ կարգով… Բեմի մուտքի կարգով… կ'ըսեմ, սիրտս դող ելած…

— Բեմի մուտքի՞ կարգով… Ուրիշ մը գտիր, au revoir, ըսելով, Շա-Սէ դուրս կ'ելլէ: Մինչ այդ միջոցին Շահխաթունին ներս կը մտնէ հեւ ի հեւ…

— Սթիւտիօից եմ գալիս, տուն անգամ չեմ հանդիպել… Ախր ես ասացի, չեմ կարող ժամը 11 ից առաջ փորձի գալ…

«Դուն ես»… «մերն ես»… ըսելով, կը համոզենք մեր աւագ ընկերը… Հոգ չէ… Գա՛յ տէ՝ թող 11ին գայ:

Կ'առնէ աֆիշ մը ձեռքը:

Թօլան եւ ես շունչերնիս բռնած ենք… Յանկարծ՝

— Չեմ խաղում…

— Ինչո՞ւ, ի՞նչ կայ Շահխաթունիս, մ'ըներ, մ'ըլլար… Դուն ալ խնդիր մի հաներ…

— Ինչպէս թէ խնդիր չի հանեմ… Դու գիտես որ ես փող չեմ ստանում ընկերներիս համար խաղալիս… Պէտք է գրուած լինէր «սիրայօժար մասնակցութեամբ՝ Ա. Շահխաթունիի»…

— Էշէ՜՜կկկ… Այդչափ բանը չի մտածեցի՞ր, կ'ըսէ Թօլան, անսովոր դիրք մը առնելով…

Խօսք… խօսուըռտուք… հէքեաթ… նետել… բռնել… Ու կը վերջանայ փորձի համար որոշուած ժամը, եւ դուրս կ'ելլենք փորձատեղիէն՝ այդ առաւօտ եկեղեցիին դուռը ծախուած տոմսերու փոխարժէքէն վճարելով սրահին վարձքը, եւ ըսե՛լ թէ փորձ չէինք ըրած տակաւին, ու յաջորդ օրն ալ նո՛ր աֆիշ պիտի տպուի…

Կը տպուին նոր աֆիշները՝ բոլորի՛ն ուզած ձեւով, որպէսզի խաթըր-կէօնիւլ չմնայ, փորձերը լաւ կ'ընթանան, ներկայացման երկու օր կայ, պէտք է երթալ՝ պատմական հագուստները, կօշիկները, բէրիւքները, եւլն., բոլորը վարձել, դրամը վճարել եւ տանիլ Թատրոն, ու այս բոլորին համար առնուազն հազար ֆրանքի պէտք կայ. տոմսերը ղրկուած են ապառիկ… եւ վճարելի են ներկայացման գիշերը միայն… Կանխիկ ղրկուած տոմսերուն փոխարժէքը անցած են մեր ստամոքսին պահանջին համաձայն կոկորդնէս վար… Ո՞ւրկէ ճարել հազար ֆրանք: Հազ՛ա՛ր ֆրա՛նք… ի՛նչ մղձաւանջ… Ու կ'իյնամ դուռնէ դուռ, պիւռօէ պիւռօ, որ մէկէն ընդունուելով… որ մէկէն վռնտուելով… Ամբողջ ողբերգութիւն մը կարելի է գրել այս երկու օրուան մէջի պատահարներով…

Ու վերջապէս ձեռք կը ձգեմ մէկ մասը, եւ հարկ եղածները մէկիկ մէկիկ կառքի մը մէջ տեղաւորելով՝ կը տանինք Թատրոն: Այդ գիշերը ընդհանուր եւ վերջին փորձը կայ… Փորձատեղիին տէրը երկու հատ նամակ կուտայ ինծի… Կը բանամ սրտատրոփ… Մեր դերասաններէն է… Վրաս մարելիք կուգայ… Մէկը — գոնէ հեռու չըլլա՛յ տեղը — կը պահանջէ որ 100 ֆրանք ղրկեմ իսկոյն, որպէսզի կարողանայ պանդոկապետին պարտքը տալով դուրս ելլել եւ փորձի գալ… Եւ ըսե՛լ թէ այդ դերասանը իր մասնակցութեան իրաւունքը վաղուց էր ստացած, շա՛տ վաղուց… Իսկ միւսը՝ տկար է, ջերմ ունի… անձնասպան ըլլալու դիտաւորութիւն… Անպայման կ'ուզէ զիս տեսնել… Կը ցատքեմ taxiի մը մէջ, երկուքն ալ կ'ազատեմ իրենց դրութիւններէն — որովհետեւ երկրորդին ալ ունեցած ջերմը միայն դրամով կը բուժուէր — ու կը բերեմ փորձատեղին, առանց միւս ընկերներուն քով անոնց մօսթրան աւրելու… Այս անգամ ալ միւսները կը պօռան երեսիս… Եւ վերջ ի վերջոյ բարով-խերով կը լմցնենք

ԱՆԱԿՆԿԱԼ ՊԱՇՏՊԱՆՈՂԱԿԱՆ ՄԸ

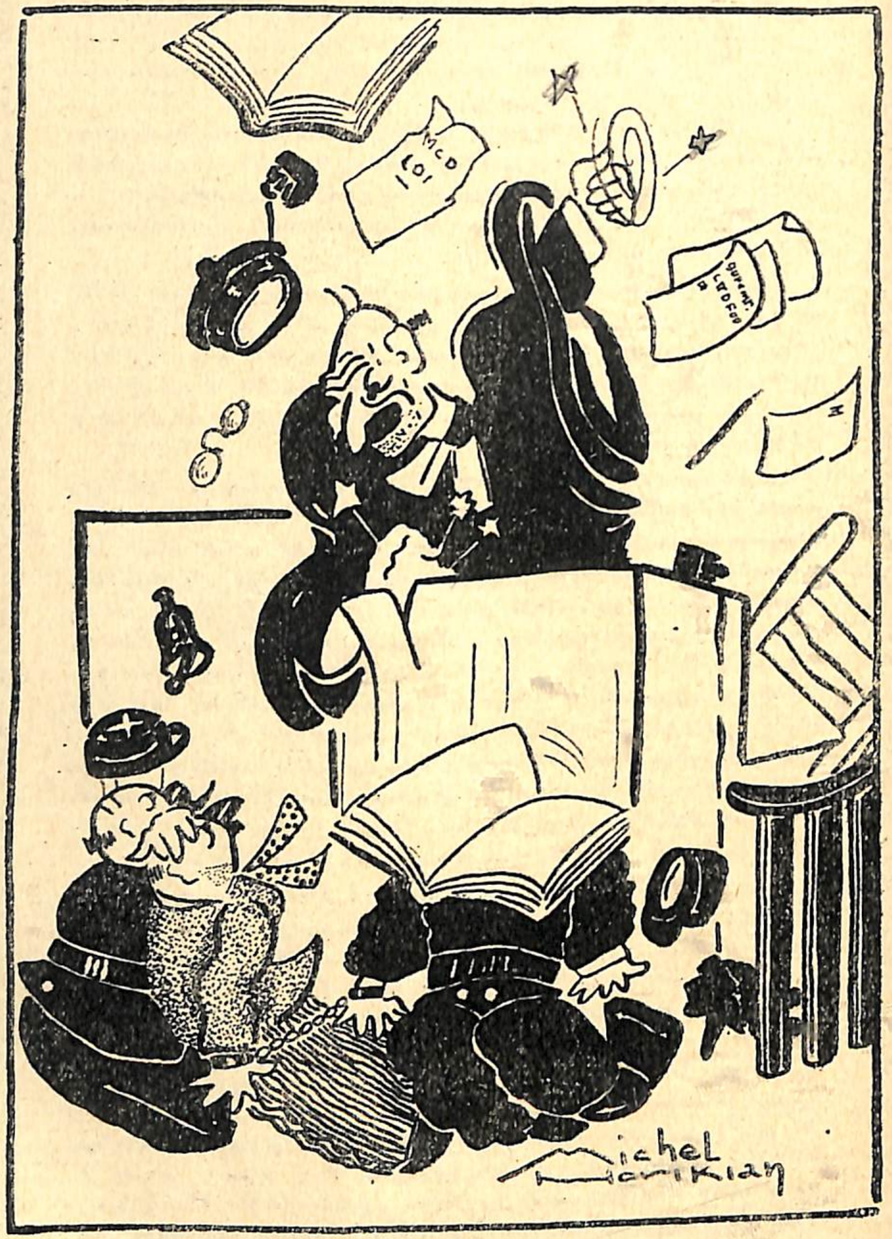

ԴԱՏԱՒՈՐԸ (զայրացած՝ դատապարտեալին որ չուզեր խոստովանիլ)·
— Բայց վերջապէս համր ես նէ՝ «համր եմ» ըսէ, մա՛րդ Աստուծոյ…։

փորձը, հրամմէ բաժնուած ատեննիս՝ չի մոռնալով միւս կողմէ ալ պարպել ի՛նչ որ քսակիս մէջ մնացած է…։ Հարիւր ֆր· տուած ընկերոջս պէտք է մինչեւ վաղը երեկոյ ապրուելու դրամը տալ, այլապէս չի կրնար խաղալ, իսկ միւսին ալ պէտք է տալ, այլապէս կրկին՝ «Ջերմս բռնած է, անձնատպան պիտի ըլլամ» ի լուրը ստանալու սպառնալիքը կախուած է գլխուդ վրայ…

Ու կը հասնի Մեծ Իրիկունը… Իրաւ մե՛ծ իրիկուն… Վերջին դատաստանին ահե՛ղ… Մարդկային երեւակայելի եւ աներեւակայելի տանջանքներու օ՛ր… Ջանազան եւ այլազան երեւոյթներու եւ տեսարաններու ցուցադրո՛ւմ… Կենդանի պատկեր հայ դերասանին կրելիք ահուելի հոգեկան տանջանքներուն եւ մարմնային չարչարանքներուն… Ու հասաւ այդ օրը… Ժամը 8ն է. ներկայացումը պիտի սկսի 9ին…

Նախ պէտք է բեմը շտկել, քանի որ ցերեկը ուրիշ խումբ մը խաղացած է եւ հազիւ ժամը 7ին ազատ կ'ըլլայ բեմը, ուրեմն ժամը 7էն 8 մէկ ժամուան մէջ պէտք է բեմը շտկել, ամէնուն հագուստները, կօշիկները, բէրիւքները, մինչեւ անգամ ոմանց մաքիյեաժի անհրաժեշտ եղած նիւթերը տալու է… Միեւնոյն ժամանակ բեմը յարդարելու է, որովհետեւ մաշինիսթներն ալ 8էն առաջ չեն գար։

Լաւ՛ եւ դիմացիր այս տանջանքին, ո՛վ ընթերցող։ Պէտք է ժամը 8ին կիշէն բանաս, եւ հոն նստելով տոմսակ ծախես… Ուրո՞ւ կրնաս վստահիլ… Ո՛չ ոքի… Կիշէն է յոյսը ներկայացումը կազմակերպող դերասանին։ Կիշէն իր այդ օրուան արիւնն է եւ կենսատու ճառագայթը. կիշէէն է որ պիտի ելլէ այն փրկարար մամոնան, որ զինք պիտի ազատէ պարտապահանջներէն. վերջապէս կիշէն է որ այդ օրը պիտի ապրեցնէ զինք իբրեւ փարալը մարդ մը… Միթէ կարելի՞ է ուրիշի վստահիլ…

…Կը շտկուի բեմը, կը տրուին հագուստները եւ բոլոր հարկ եղածը իւրաքանչիւր դերասանին ու կ'անցնիմ կիշէին գլուխը ու դուռները կը բացուին…

Ո՛վ աներեւակայելի տեսարան… Յանցա՞նք գործեցինք դուռները բանալով… Վայ դո՞ւն ես մի դուռները բացողը… Ժողովուրդը եխուրեա՛ մը ներս… Ո՞ր մէկուն հասնիս. կը խնդրես, կ'աղաչես, կը պաղատիս, մինչեւ անգամ աչքերդ արցունքով լեցուած՝ կ'աղերսես որ կարգա՛ւ մտնեն ներս եւ չի խուժեն. չէ՞ մի որ ներս պիտի մտնեն առանց տոմսակի եւ այդ իմ կորուստս է… Ո՛ր մէկուն կը հասկցնես… Ու մինչ զբաղած եմ նորեկներուն տոմս տալու, անդիէն օգտուելով փախող փախողի։ Կը ստիպուինք սեղան մը եւս դնել դրան առջեւ, ու քիչ մը կը կանոնաւորուի… Ժամը 9ին քառորդ կայ, պէտք է գտնուիլ բեմ, Վանահայր պիտի խաղամ, ստիպուած՝ պէտք է կիշէն յանձնել այլեւս մօտիկ ազգականի մը — որ պա-

տաժմամբ եկած կրնայ ըլլալ այդ գիշերը — ու վազել բեմ, յոգնած, քրտինքի մէջ թաթխուած... Այդ միջոցին ներս կը մտնէ իմ պատուական ընկերս Թօլան — այդ գիշերուան Կայր Վանականը.

— Ո՞ւր են մտքերդ, Նշանեա՛ն... Քանի՞ բանեցիր... 4 մը կայ... (4000 ըսել կ'ուզէ): Ու գոհացուցիչ պատասխան մը առնելով՝ կ'ուղղուի ներս, դէպի բեմ, որուն կը հետեւիմ քիչ վերջը, յանձնելով կիշէն ազգականիս եւ շատ խնդրելով որ ուշադրութիւն ընէ, կը մտնեմ բեմին ետեւը...

Հոս ալ նոր տեսարան, նոր չարչարանք. մէկուն հագուստը վրան չըլլար, միւսին կօշիկին կապիչը ուժով քաշուելով փրթած է եւ կորած... Պատմական ոսկեճամուկ կօշիկը չուանով չըլլար, պէտք է իր կապիչը գտնել անպայման: Ուրիշ մը կը պօռայ... «Այս ի՞նչ խայտառակ բէրուք է...» Անպիտան բէրուքէրը՝ ի՛նչ չափ եւ ի՛նչ գոյն որ պատուիրուած էր՝ անոր բոլորովին հակառակը ըրած է. պէտք է այդ ժամուն երթալ բէրուքէրը արթնցնել եւ ուզուած բէրուքը բերել, այլապէս՝ «Զեմ խաղար» ը Դամոկլեան սուրի նման կախուած է գլխուդ վերեւ:

Հիմակ ալ Թօլան. բանէր շիք պաստօն մը տուեր են՝ իբրեւ կայրի գաւազան... Ո՞ւր կրնաս գտնել այդ ժամուն, անշուք, կօշտ, անփայլ եւ կեղտոտ գաւազան մը...

Ո՛վ հանճարեղ միտք դերասանի... Արդէն եթէ մարդ հանճարեղ միտք չունենայ, դերասան չի կրնար ըլլալ: Պէտք է պարտէզ երթալ, ելլել ծառի մը վրայ, կտրել կօշտ ճիւղ մը եւ տալով Թօլային ձեռքը՝ զայն նետել բեմ...: Ան ալ փրկուած էր, տեսարանն ալ հետը...: Բագինի տեսարանին, Իշխանին ձօնէն վերջ, պէտք է բոցը ելլէ բագինէն, որպէսզի ներկաները «Ընդունուա՛ծ է, ընդունուա՛ծ է» ըսեն: Ընդհանրապէս ամանի մը մէջ մոմ մը կը վառուի եւ Իշխանին ձեռքը բռնած գաւաթին մէջ ալ քիչ մը նիքօբօթի փոշի կը դրուի: Իշխանը իր ձօնը ըսելէն վերջ այդ փոշին կը թափէ վառած մոմին վրայ եւ յանկարծ մեծ բոց մը կ'ելլէ, հիանալի պատրանք մը տալով հանդիսականներուն:

Արդ. այդ գիշերը, միեւնոյն տեսարանին, վարագոյրը բացուելէն վերջ, կը նշմարեմ որ բագինին մոմը չէ վառած ու Իշխանն ալ կը մօտենայ իր ձօնը ըսելու: Խայտառակութիւն պիտի ըլլայ... Ի՞նչպէս «ընդունուա՛ծ է» ըսեն, եթէ բոց չելլայ: Անմիջապէս կը գործէ դարձեալ դերասանի հանճարեղ միտքը: Պէտք է առանց ժողովուրդէն տեսնուելու եւ այդ կարճ ժամանակամիջոցին մէջ մոմը վառել: Իսկոյն կը վազեմ ուրիշ վառած մոմ մը առնել եւ Վանահօր սեւ հագուստը հագած ու կռնակս ժողովուրդին դարձուցած, կը մըտնեմ բեմ, ապսպրելով մաշինիստին որ բոլոր լոյսերը մարէ իսկոյն, մինչեւ որ վառուած մոմը զետեղեմ եւ դուրս ելլեմ

ՊԻՏԻ ՏԱՅ ԵՂԵՐ...

— Դեռ անցեալ օր 300 ֆրանք ուզեցիր եւ տակաւին չտուիր, հիմա նորէ՞ն դրամ կ'ուզես կոր:

— Ես ալ... միտք ունէի այդ դրամով անցեալ օրուան պարտքս տալ:

բեմէն։ Այդպէս ալ կ'ըլլայ, վառուած մոմը հոն կը դրուի եւ տեսարանը կը փրկուի։ Ժողովուրդը հազի՛ւ թէ կը նշմարէ մթութիւնը, ո՛րքան արագ կը կատարեմ այս գործողութիւնը։

Երկրորդ արարը կը վերջանայ, պիտի սկսի Գ. Արարը։

— Սա դրամս կուտա՞ս։

— Եղբա՛յր, սպասէ՛, խաղը լմննայ. հիմա ատե՞նն է։

— Չէ՛, Նշանեա՛ն, մինչեւ որ դրամս չիտաս, չեմ խաղար, հայտէ՛, դրամս տո՛ւր։

Պէտք է որ Վանաձոր ճիւպպէին տակէն դրամը հանելով տաս մեր դերասան ընկերոջ որ խաղը շարունակէ։ Մինչ մենք բեմին վրայ կը զբաղինք այս տխուր երեւոյթներով, անդին, դուրսը, ժողովուրդն ալ պակաս չէ իր տգեղ սովորութիւնները ցուցադրելէ։ Հոս ֆըսթըխ կ'ուտեն, կեղեւները ամբողջ գետին նետելով եւ ներկայացման ալ պահուն չեն վարանիր վրան երբեմն կոխելու, երեւի աւելի փայլ մը տալու համար իրենց գէշ ունակութեանց։ Անդին կը ծխեն, գիտնալով հանդերձ որ դուրսը ծխարան կայ եւ սրահին մէջ ծխելը արգիլուած է։ Յետոյ աղմուկ մը եւ իրարանցում մը. ինչո՞ւ, որովհետեւ իր տոմսակին թիւին համապատասխանող աթոռը գրաւուեր է Բ. արարին վերջը ուրիշ անձէ մը, որ յամառօրէն կը կառչի կը մնայ իր թիկնաթոռին։ Կռի՛ւ, ծեծկըռտո՛ւք։ Պէտք է բեմը ձգել եւ դուրս վազել զանոնք հանդարտեցնելու համար։ Հանդարտեցնելը չի բաւեր, պէտք է դժգոհ պարոնը, որ քիչ մըն ալ գլուխը տաք թատրոն եկած է, գոհացնել՝ լաւ տեղ մը տալով։ Ի՞նչ ընել։ Կը տանիմ զինքը բեմ եւ քուլիսին մէջ կը նստեցնեմ։ Պարոնը՝ անակնկալի եկած իրեն այս եղած պատիւէն, սուսիկ փուսիկ կը նստի։

Ներկայացումը կ'աւարտի։ Պէտք է ամէնուն օրավարձը վճարել, ու սկսիլ հաւաքելու իրերը, զանոնք յաջորդ օրը իրենց տէրերուն յանձնելու համար, որովհետեւ եթէ օր մը ուշանայ, ստիպուած ես կրկին վարձք վճարել։ Ու գլխաւոր դերերէն մին խաղալէ վերջ, պէտք է այդ բոլոր հագուստները, կօշիկները, կեղծամները զատ զատ տեղաւորել, ծալլել եւ կղպել սնտուկները, յաջորդ առտու զանոնք առնել տալու համար իրենց տէրերուն, քանի որ ես եմ պատասխանատուն։

Ու տակաւին չէ լմնցած մարտիրոսացումս։ Յաջորդ օրը մէկիկ մէկիկ զանոնք կը յանձնեմ իրենց տէրերուն, ու կը սկսիմ ապառիկներու, այսինքն կանխաւ ղրկուած տոմսերուն տէրերէն գանձելու իրենց տոմսերուն փոխարժէքը…

Մէկը կ'ըսէ՝ «Եղբա՛յր, ես չեկայ. ինչո՞ւ տամ փարա»։ «Ես թող ղրկէիր»։ «50 սանթիմ ալ վրա՞յ պիտի տանք»։ Ուրիշ մը՝ 75 ֆրանք պարտք ունի՝ 5 տոմս 15 ֆրանքնոց, սակարկութեան կ'ելլէ՝ «Եկո՛ւր 25 ֆրանք տամ՝ սուլֆ եղիր», եւ տակաւին ո՛ր մէկը, զո՞րն ըսեմ կամ զո՞րն խոստովանիմ։

Նե՛րէ՛, սիրելի ընթերցող եւ թատերասէր բարեկամս, որ դըլուխդ ցաւցուցի, բայց ինչ որ գրեցի այստեղ, կրնաս վստահ ըլլալ թէ՝ ոչ հէքեաթ է եւ ոչ ալ պատմուածք. կրնայ ըլլալ որ քու ուղեղիդ մէջ եւ կամ անհաւատներու մտքին մէջ անիրականալի եւ կամ անհաւատալի թուի, սակայն եւ այնպէս իրականութիւն է այն, եւ միշտ այսպէս եղած է հայ դերասանին ճակատագիրը։

Դերասանին դժբաղդութեանց վրայ դեռ կրնայի հատորներ լեցնել, ընթերցո՛ղ, բայց տէրտերս մի՛ բանաք. առայժմ աւելի չթղթատենք այդ տխուր հատորին էջերը…։

ՏՐԴԱՏ ՆՇԱՆԵԱՆ

ՏՐԴԱՏ ՆՇԱՆԵԱՆ

Գծեց. Լաքքա

ՃԱՇԱՐԱՆ "ԼԻԼԱ"

24, Rue Saint Lazare, 24

Տէր եւ Տնօրէն - Հիմնադիր

ՎԱՀԱՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ԼԻԼԱ

ԲՈԼՈՐ ՓԱՐԻԶԱՀԱՅԵՐՈՒ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ

Արտասահմանէն Փարիզ այցելող բոլոր Հայերու ժամադրավայրը

Փարիզի մէջ ամէն հայ կ'ըսէ.—

— Ո՞ւր երթանք ճաշելու.— ԼԻԼԱ ին։

Ամենահամով կերակուրներ, անթերի սպասարկութիւն

երկու գեղեցիկ սրահներ՝ մօտէն զարդարանքով

ԱՄԷՆ ՔՍԱԿԻ ՅԱՐՄԱՐ

ԼԻԼԱՅԻՆ ՃԱՇԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ ՁԵՐ ՏՈՒՆՆ ԷՔ

ԶԱԽԱՒԵՐԸ

I

Իր բուն անունը Ցախաւելեան էր, բայց մենք զինքը Զախաւերեան կը կոչէինք։ Իր ձախաւերութիւնը դպրոցէն կը սկսի։ Պ. Զախաւեր օր մը սպառնագիր մը գրած էր ուսուցչին, բնական է իր ստորագրութիւնը չէր դրած տակը, բայց նամակը մտազբաղութեամբ իր հօր անբիբաւոր թուղթին վրայ գրած ըլլալուն՝ օծիքը շուտով ձեռք առած եւ հրապարակաւ խայտառակուած էր։

Դպրոցը լմնցուցինք, ամէն մարդ քիչ շատ բան մը եղաւ, բայց մեր Զախաւերը չկրցաւ տապարի մը կոթ ըլլալ. ան շատ աշխատեցաւ գործ մը գտնելու համար, բայց չյաջողեցաւ, աւելի ճիշդ՝ ի՛նչ որ ըրաւ, ձախողեցաւ։

Արդար ըլլալու համար խոստովանինք թէ՝ սկիզբէն ի վեր բաղդն ալ չէ օգնած այդ տղուն։ Վիճակահանութեան տոմսակ կ'առնէր՝ ուրիշին կը զարնէր, կօշիկ կը գնէր՝ ոտքին կը զարնէր, ածուխ կը գնէր՝ գլխուն կը զարնէր, պզտիկ յանցանք մը կը գործէր՝ ամէն մարդ երեսին կը զարնէր, օր մը որսի հրացան մը գնեց՝ քիչ մնաց ինքզինքը կը զարնէր կոր։ Հրապարակի վրայ ալ այդպէս եղաւ. նախ յանձնակատարի գրասենեակ մը բացաւ, գործ չեղաւ, մէկ ամիս ետքը գոցեց. ագարակ մը գնեց, այն տարին երաշտութիւն եղաւ՝ վնասեց. փայտի վաճառական եղաւ, ձմեռ չեղաւ՝ վնասեց, շոգենաւ գնեց՝ այդ տարի ալ շատ ձմեռ եղաւ, շոգենաւը ցամաք խրեցաւ. հաւկիթ գնեց, արտածումը նուազեցաւ, ձեռքը մնաց. ուսուցչութիւն ըրաւ՝ չեղաւ, թարգմանչութիւն ըրաւ՝ չեղաւ, դերասանութիւն՝ չեղաւ, խմբագրութիւն՝ չեղա՛ւ,

չեղա՛ւ, վերջապէս երբ տեսաւ որ մարդ չպիտի ըլլայ, մեր Զախաւերը ճարահատ բանաստեղծ եղաւ !!!

Պ. Զախաւեր բանաստեղծ եղաւ, բայց ո՛չ այն արդիական բանաստեղծներէն, որոնք մաքուր կը հագուին, մաքուր կը սանտրուին, ամէն օր կ'ածիլուին, օթօյով կը պտըտին եւ Թօգաթլեան կը ճաշեն։ Այլ այն բանաստեղծներէն, որոնք իրենց խառնափնդոր մազերով, աղտոտ հագուստներով, երկար եւ սեւ եղունգներով, նիհար եւ չածիլուած դէմքով՝ աւելի խլլոտ մուրացկան մը կը յիշեցնեն քան թէ բանաստեղծ մը։

Պ. Զախաւեր միշտ կ'այցելէր ինծի։ Ամէն անգամ որ գրասենեակ կը մտնէր՝ կը վախնայի, կը դողդղայի թէ մէկը պիտի տեսնէր ինծի անոր հետ։ Բայց չէի կրնար դուռը գոցել երեսին, հին բարեկամ է վերջապէս, կը խղճայի վրան, կը ձգէի որ նստէր դիմացս։ Ան կը խօսէր սարէն, ձորէն, թերթերէն, նոր հրատարակութիւններէն, մանաւանդ իր փայլուն ծրագիրներէն, յետոյ մեկնելու ատեն, ողորմութիւն խնդրելու պէս կամաց ձայնով մը կ'ըսէր.

— Կը ներէք, բարեկա՛մ, շատ նեղն եմ, կրնա՞ս ինծի երկու ոսկի փոխ տալ...

II

Բաւական ատենէ ի վեր զինքը չէի տեսած։

Լրագիրներէն իմացած էի որ Պ. Զախաւեր «Մայրիներու շուքին տակ» անուն գրքոյկ մը հրատարակած էր։

Իր բոլոր ունեցածը չունեցածը ծախած եւ այդ գրքոյկը հրատարակած էր մեծ, մե՜ծ յոյսերով...։ Գիրքէն մէյ մէկ օրինակ ղրկած էր բոլոր թերթերուն եւ գրասէրներուն, ո՛չ փոխարէնը բան մը ստանալով։ Գիրքերը դիզուած մնացած էին գրավաճառներու մըթերանոցներուն մէջ... Ոչ ոք երեսը կը նայէր եւ Պ. Զախաւեր անկուտի ու անօթի կը թափառէր փողոցներու մէջ։

Առջի օր երբ գրասենեակս մտաւ, չկրցայ ճանչնալ

«ԿԵՍԱՎՈՒՐ»ԻՆ ՎԵՐՋԻՆ ԽԵՆԹԸ

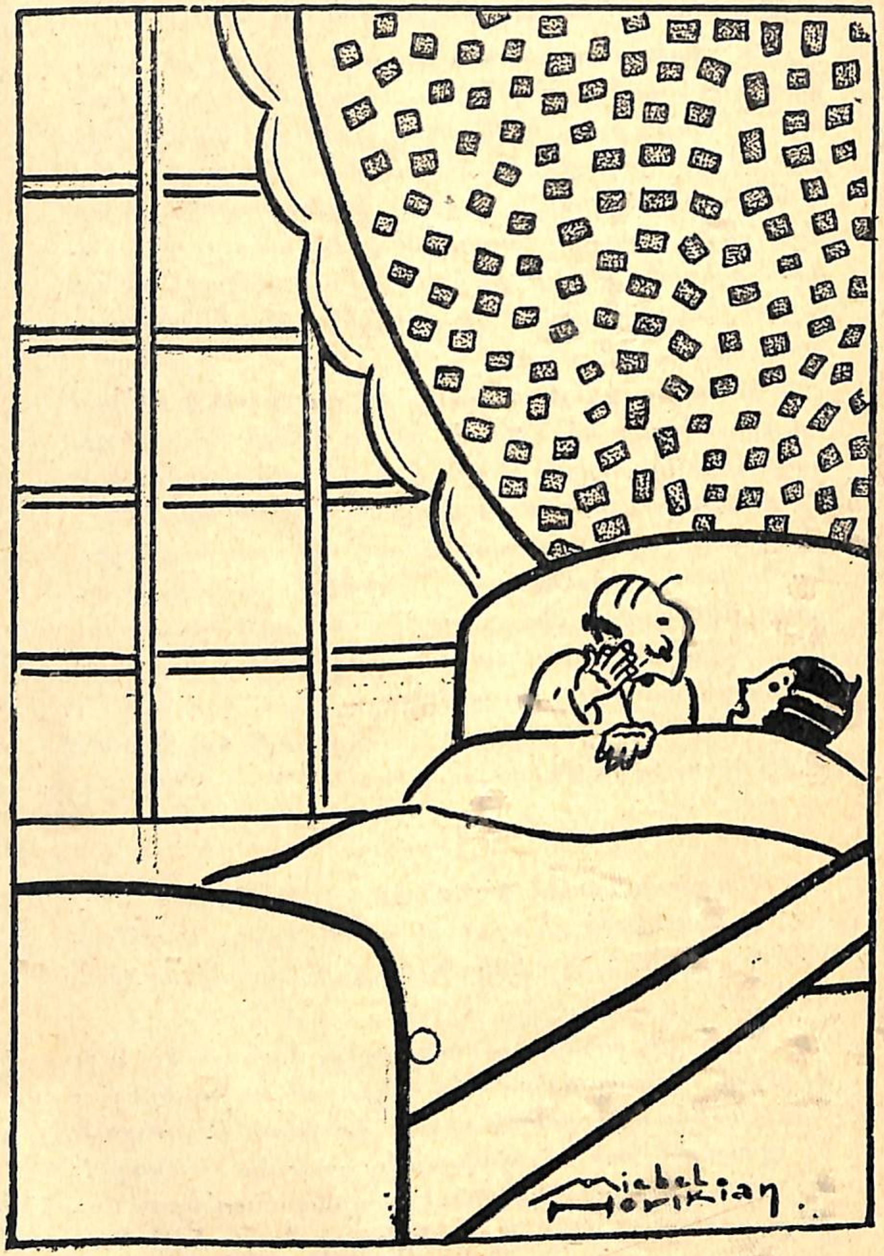

— Նայէ՛, այս առաւօտ միտքս ինկաւ…
— Ի՞նչը։
— Երէկ գիշեր կանուխ պիտի պառկէի։

զինքը։ Ցիք հագուստ մը հագած էր, գլուխը՝ Հավլիք գլխարկ մը, ոտքը՝ Սթար կօշիկ մը, թեւին վրայ՝ անգլիական վերջին նորաձեւութեամբ բրէնչքօթ մը, դէմքը ածիլուած եւ ժպտուն էր։

— Օ՜, պարոն Զախաւե՛ր, այս ի՞նչ ձեւ է…

— Ցա՞տ փոխուեր եմ։

— Փոխուիլն ալ խօ՞սք է, աղբա՛ր, ի՞նչ է, տեղէ մը բա՞ն մը զարկիր։

— Ո՛չ, բան մը չզարկի։

— Ուրեմն վիճակահանութի՞ւն զարկաւ քեզի։

— Ո՛չ, չզարկաւ։

— Անպատճառ հարուստ՝ բայց պառաւ կնոջ մը հետ ամուսնացած ես։

— Ո՛չ, ամուրի եմ դեռ։

— Ուրեմն գա՞նձ մը գտար։

— Չէ՛, բան մը չգտայ։

— Բայց, բացատրէ՛, բարեկա՛մ, ի՞նչ է այս փոփոխութեան գաղտնիքը։

— Ատեն չունիմ, ուրիշ ատեն։ Հիմա ըսէ՛ ինծի, քեզի քանի՞ ոսկի պարտք ունիմ։

— Դուն ինծի պարտք չունիս, ըսի։

— Կ'երեւի թէ մոռցեր ես ինծի 27 ոսկի փոխ տալդ։

Գոյնս նետեց։ «Հէյ վա՜խ», գոչեցի ինքնիրենս, որովհետեւ գիտէի այդ խօսքին շարունակութիւնը, ու մինչ կը սպասէի որ Պ. Զախաւեր՝ «Սըկէ 3 ոսկի ալ տո՛ւր ամէ պարտքս կլոր 30 ոսկի ըլլայ» ըսէր, Պ. Զախաւեր աւելցուց.

— Ա՛ռ քեզի 30 ոսկի, 3 ոսկի տո՛ւր ինծի, հաշիւը գոցենք։

Պ. Զախաւեր 3 հատ տասնոց հանեց դրպանէն ու երկարեց ինծի։

— Ի՞նչ է ծօ՛, Ամերիկա հօրեղբա՞յր ունէիր չէ՞ նէ։

— Ո՛չ, էֆէնտի՛մ, ինքզինքդ մի՛ յոգնեցներ, գիրքերս ամբողջ ծախեցի, 2000 ոսկի բռնեց։

— Ո՞վ գնեց։

— Ամէ՛ն մարդ գնեց. մէկ շաբթուան մէջ մէ՛կ հատ չմնաց։

— Ի՞նչպէս ըրիր, սա գաղտնիքը սորվեցուր ինծի։
— Չե՛մ կրնար, ըսաւ Պ. Ջախաւեր ոտքի ելլելով, անիկա արհեստագիտական գաղտնիք մըն է։
Ու խորհրդաւոր ձեւով մը ձեռքս սեղմելով, շնորհակալութիւն յայտնեց եւ մեկնեցաւ քովէս։

III

Այդ իրիկունը Կարպըն Պար՝ Պ. Մելիքին հետ նստած էի, երբ գէր եւ կարմիր երեսներով մարդ մը մօտեցաւ մեզի։
— Կը ներէ՛ք, ըսաւ խօսքը մեզի ուղղելով, դուք լրագրողներ էք, չէ՞։
— Ո՞ւրկէ կը ճանչնաք մեզի, ըսի։
— Աղքատախնամի պարահանդէսին տեսած էի, երբ նօթ կ՚առնէիք, հասկցայ որ խմբագիր էք։
— Ընկերս լրագրող մըն է, բայց ես ամաթէօռ գրող մըն եմ։
— Ուրեմն շատ պիտի խնդրէի ձենէ, ըսաւ անծանօթ մարդը ընկերոջս դառնալով, որ ձեր թերթին մէջ երկտող մը գրէիք զգուելի խաբեբայութեան մը մասին։
— Ի՞նչ եղաւ որ, հարցուց Մելիք։
— Ինծի շորթեցին։
— Վա՜խ, վա՜խ... Քանի՞ հազար։
— Ո՛չ, գումարը կարեւորութիւն չունի, բայց կերպը ջիղերուս կը դպչի... Այս մարդը խայտառակել կ՚ուզեմ...
— Ըսիք թէ վնասնիդ ի՞նչ է։
— Յիսուն ղրուշ...
— Ի՞նչ կ՚ըսէք, 50 ղրուշի համար լրագրին մէջ յօդուա՞ծ գրենք։
— Բայց ի՞նչ եղաւ, խնդիրը չբացատրեցիք մէյ մը։
Անծանօթ մարդը գրպանէն նամակ մը հանեց ու ինծի երկարելով՝
— Ա՛ռ, կարդա՛, ըսաւ։
Նամակը բացի եւ հետեւեալ տողերը կարդացի.

«Յարգելի Տիար,
«Ես ձեզի շատ մօտէն ճանչցող ձեր մէկ բարեկամն «եմ: Վերջերս հրատարակուած «Մայրիներու շուքին

ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆ...

ՆԱ.— Վերջապէս ամուսնանալու ենք ալ, գիտե՞ս։
ՆԷ.— Նորէն որո՞ւ սիրահարուեցար ու…

«տակ» անուն գիրք մը պատահմամբ այսօր ձեռքս ան-
«ցաւ... Գիրքը կարդալու ատեն աչքիս հանդիպեցաւ
«գրութիւն մը, ու հեղինակը ուղղակի ձեր ընտանեկան
«պատւոյն դէմ յարձակում մը գործած էր: Այդ սրիկան
«ո՛վ որ է, չեմ ճանչնար, բայց եղելութիւնը ուղղակի
«ձեզի տեղեկացնելը ինքզինքիս պարտք կը համարիմ:

«Ընդունեցէ՛ք... եւայլն»:

Ստորագրութիւնը չէր կարդացուեր։

— Այդ գիրքին հեղինակը ես կը ճանչնամ, ըսի, իրա՞ւ ձեզի դէմ բան մը գրած է։

— Ո՛չ, գիրքը գացի, գնեցի, ծայրէ ի ծայր կարդացի, բա՛ն մը չկար մէջը։

— Ուրեմն ինչո՞ւ կը բարկանաք, քանի որ ձեզի դէմ բան մը չէ գրած։

— Ես կը բարկանամ անո՛ր համար որ, այնպէս հաւատացնելով գիրքը գնել տուաւ ինծի։ Իմ ծանօթ բարեկամներէս հինգ հոգիի ալ միեւնոյն ձեւով նամակներ եկած են... Անոնք ալ գնած են եւ իրենց մասին բան մը չեն գտած մէջը։

— Եթէ անոր համար կը բարկանաք, ըսեմ հեղինակին, ասկէ ետք հրատարակելիք իր գիրքերուն մէջ ձեր մասին գրէ։

Մարդը բարկացած նայեցաւ երեսս, ու առանց ձայն մը հանելու հեռացաւ մեր քովէն։

Հազիւ թէ անծանօթ մարդը անյայտացած էր բազմութեան մէջ, ահա՛ Պ. Զախաւեր կնոջ մը հետ ներս կը մտնէր ու մեզի տեսնելուն՝ ժպտելով կը մօտենար։

— Զախաւե՛ր, փախի՛ր, ըսի, գէր մարդ մը քեզի կը փնտռէ կոր։

— Ինչո՞ւ։

Խնդիրը երկու բառով բացատրեցի իրեն։

— Ի՞նչ ընեմ, եղբա՛յր, ըսաւ, ունեցածս չունեցածս ծախեցի, այդ գիրքը հրատարակեցի, բոլո՛ր յոյսերս անոր վրայ դրած էի, չի ծախուեցաւ, կործանած էի... Օր մը ինքնիրենս կը մտածէի, երբ յանկարծ գաղափար մը յղացայ... Թէլէֆոնին գիրքը բացի, ո՛րքան հայ յաճախորդ կար նէ ամէնո՛ւն ալ այդ նամակը գրեցի... Մէկ շաբթուան մէջ հատ մը չմնաց։ Երբ գրավաճառին գացի դրամներս գանձելու համար՝

— «Մաշալլա՛հ, Պ. Զախաւե՛ր, ըսաւ, այս ի՞նչ գլուխ-գործոց արտադրեր ես, բոլորը ձեռքէ ձեռք կը խլեն կոր... Բայց բան մը կայ որ չհասկցայ, ամէն գնորդ քու հասցէիդ անա՛նկ հայհոյութիւններ կ'ընէ կոր ո՛ր...»։

ՎԱՀՐԱՄ ՏԱՏՐԵԱՆ

ՎԱՅԵԼՉԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ

ԵՒ

ԳԵՂԵՑԿԱՍԷՐ ՕՐԻՈՐԴԱՑ

ԵՐԱԶԻ ՏՈՒՆԸ

Au Paradis des Parfums

Անտզիւտ հմայիչ անուշահոտութեանց,
կնոջական արդուզարդի սիրուն պիտոյքներու,
փարիզեան քնքոյշ առարկաներու
հոյակապ եւ գրաւիչ
փարիզեան վայելչագեղ վաճառատուն:

ՄԵՐՁԵՆԱԼԻ ԳԻՆԵՐ ԱՄԷՆ ՔՍԱԿԻ ՅԱՐՄԱՐ
ԵՒ ԸՆՏՐԵԼԱԳՈՅՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐ

Գ. ՀԱԼԷՊԵԱՆ

6, Rue de Maubeuge, PARIS Tél. : Trud. 34 - 94

ՍՓՕՐ՝ Նշանառութիւն — ՍԷՐ՝ Սիրային ոճիր։

ՀԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՈՐՈՆՔ ՄԻՇՏ ԱԼ ՆՈՐ ԵՆ

ԱՌԱՆՑ ՍԱԿԱՐԿՈՒԹԵԱՆ՝ ԲԱՆԻ ՄԻ՛ ՀԱՒԱՏԱՔ

Ամիրային մէկը, օր մը, Գուզկունճուքէն հրեայի մը նաւակը կը նստի՝ Օրթագիւղ անցնելու համար։ Ճամբան, ժամանակ անցընելու համար, հետեւեալ կերպով խօսք կ'ուղղէ անոր.

— *Պազիրկեա՛ն, նիյէ՞ քրիստիան օլմայօրսըն։ Շիմտի պիր ֆուրթունա չըգուպ՝ գայըղըն պաթար-սա, պէն ճէննէթէ՝ սէն ճէհէննէմէ կիտէճէյիզ։* (Հրեա՛յ, ինչո՞ւ քրիստոնեայ չես ըլլար։ Եթէ յանկարծ փոթորիկ մը ծագի եւ նաւակդ ընկղմի, ես՝ արքայութիւն, դուն՝ դժոխք պիտի երթանք։)։ *Կէլ սէնի քրիս-թիան եափայըմ. հէ՛մ ճանընը գուրթարըրըմ, հէ՛մ տէ՝ սանա պին ղրուշ պաղշիշ վէրիրիմ։* (Եկո՛ւր քեզ քրիստոնեայ ընեմ. Թէ՛ հոգիդ կը փրկեմ եւ թէ՛ 1000 ղրուշ նուէր կուտամ քեզ)։

Հրեան, 1000 ղրուշին ձայնը լսելուն՝ անմիջա-պէս կը պատասխանէ.

— *Օլուրըմ, հաճի պէյ, քրիսթիան օլուրըմ. չա-պո՛ւք սէօյլէ, նէ՞ եափմալը։* (Կ'ըլլամ, քրիստոնեայ կ'ըլլամ. շուտո՛վ ըսէ թէ ի՞նչ պէտք է ընեմ։)։

— *Իւչ շէյէ ինանաճագսըն, կ'ըսէ Ամիրան։ Պի-րինճիսի օ տըր քի՝ Հազրէթը Իսա Հազրէթը Մէրեէմ-տէն տօղտու, ֆագաթ Մէրեէմ պաքիրէ գալտը։ Իքինճիսի օ տըր քի՝ Հազրէթը Իսա ինսան չէքլինտէ կէզէր իտի, ֆագաթ Ալլահ իտի։ Իւչիւնճիսի օ տըր քի՝ եահուտիլէր Հազրէթը Իսայի էօլտիւրտիւլէր, ֆագաթ Իսա իւչ կիւն սօնրա այըլտը՝ կէօյէ չըգտը։* (Երեք բանի պիտի հաւատաս։ Առաջինը այն է որ, Յիսուս Քրիստոս Ս. Մարիամէն ծնաւ, բայց Ս. Մարիամ կոյս մնաց։ Երկրորդը այն է որ, թէեւ Քրիստոս մարդու կերպարանքով կը շրջագայէր, բայց Աս-

— 16 bis —

տուած էր: Երրորդը այն է որ, հրեաները Քրիստոսը սպաննեցին, բայց Նա՝ երեք օր յետոյ յարութիւն առաւ եւ երկինք համբարձաւ):

Հրեան, քիչ մը խորհելէ վերջ՝ կը պատասխանէ.

— Հաճի՛ Պէյ, պէն պազիրկեանըմ, փազարլըք-ըըզ հի՛չ պիր շէյ պիլմիրմէմ։ Կէ՛լ պիր փազարլըք եափալըմ։ Պէն ինանըրըմ քի՝ Իսա Մէրեէմտէն տօղ-տու, Մէրեէմին պագիրէ գալտըղընա աէ՛ն ինանմ։ Պէն ինանըրըմ քի՝ Իսա ինսան շէքլինտէ կէզէր իտի, Ալլահ օլտուղընա աէ՛ն ինանմ։ Պէն ինանըրըմ քի՝ եահուտիլէր Իսայի էօլտիւրտիւլէր, ամմա իւչ կիւն սօնրա այըլտըղընա վէ կէօյէ չիքտիկինէ աէ՛ն ինա՛նմ։ Նէ՞ վէրէճէքտին պանա, պի՞ն ղրուշ։ Մա-տէմ քի աէօյլէտիքլէրինին եարըսընա՛ ինանտըմ՝ վէ՛ր 500 ղրուշ, օ պիր 500ը սանա սագլա..! (Ես հրեայ եմ, առանց սակարկութեան գործ չեմ լրա-ցներ: Եկո՛ւր սակարկենք ըսածներդ: Ես կը հաւա-տամ որ Քրիստոս Մարիամէն ծնաւ, բայց Մարիամի կուսութեան դո՛ւն հաւատա: Ես կը հաւատամ որ Քրիստոս մարդու կերպարանքով կը շրջագայէր, բայց Աստուած ըլլալուն դո՛ւն հաւատա: Ես կը հաւատամ որ հրեաները Քրիստոսը սպաննեցին, բայց յարութիւն առնելուն դո՛ւն հաւատա: Ի՞նչ պիտի տայիր ինծի, եթէ ըսածներուդ ամբողջովին հաւատայի. 1000 ղրուշ, չէ՞: Քանի որ միայն կէսին հաւատացի, տո՛ւր ինծի 500 ղրուշ, իսկ մնացեալ 500ը քեզի պահէ..!)

◈

Դուք ալ ասկէ վերջ միշտ հրեային պէս եղէ՛ք, սիրելի ընթերցողներ և ընթերցողուհիներ։

Երբ մէկը ձեզի ըսէ թէ՝ ձեր դրացիին նոր ամուսնացած մանչն ու աղջիկը շատ երջանիկ են, հաւատացէ՛ք որ անոնք նոր ամուսնացած են, բայց երջանիկ ըլլալնուն թո՛ղ ըսողը հաւատայ։

Երբ մէկը ձեզի ըսէ թէ՝ Կոկոզավիզեանը օթօ-մօպիլ մը ունի և շատ հարուստ է, հաւատացէ՛ք որ ան օթօմօպիլ մը ունի, բայց հարուստ ըլլալուն թո՛ղ ինքը հաւատայ։

Երբ մէկը ձեզի ըսէ թէ՝ սինէմայի դերասան-ները բաղդ ունին և շատ դրամ կը շահին, բաղդ ու-նենալնուն հաւատացէք, եթէ կ՚ուզէք, բայց շատ դրամ շահելնուն՝ թո՛ղ ուրիշները հաւատան։

NUDISTE!

— Դուք ալ nudiste *եղէ՛ք, պարոն, պիտի տեսնէք որ շատ պիտի օգտուիք։*

— Իմ ըլլալէս ի՛նչ օգուտ, կնոջս հագուստներն են ամէնէն սուղը։

Եթէ մէկը ձեզի ըսէ թէ՝ Այսինչեանն ու Այնինչեանը եկեղեցիի հոգաբարձու կամ Ազգատախնամի ժողովական են և հետեւաբար շատ բարի ու ազգասէր անձինք են, հաւատացէ՛ք որ անոնք հոգաբարձու և ժողովական են, բայց բարի ու ազգասէր ըլլալնուն՝ թո՛ղ իրենք հաւատան։

Եթէ մէկը ձեզի ըսէ որ այսինչ եպիսկոպոսը դամբանական խօսած ատենը շատ կը յուզուի և հէօնկիւր հէօնկիւր կուլայ, լալուն հաւատացէք, բայց յուզուելուն՝ թո՛ղ ուրիշները հաւատան։

Եթէ մէկը ձեզի ըսէ թէ՝ գործերը այս միջոցիս շատ գէշ են, բայց մօտերս պիտի բացուին, գործերուն գէշ ըլլալուն հաւատացէք, բայց աղէկնալուն՝ թո՛ղ ուրիշները հաւատան։

Եթէ մէկը ձեզի ըսէ թէ՝ «Ծեր էք, բայց երիտասարդ ցոյց կուտաք», հաւատացէ՛ք ծեր ըլլալնուդ, բայց երիտասարդ ցոյց տալնուդ՝ երբե՛ք մի հաւատաք։

Եւ այսպէս. ինչ որ ձեզի ըսեն՝ առանց սակարկութեան մի՛ հաւատաք, կէսին դո՛ւք հաւատացէք, միւս կէսին ալ՝ ըսո՛ղը թող հաւատայ։

ՙՙՁԵՐ ԿՆՈՋ ՀԱՆԴԷՊ ՊԱՐՏՔԵՐՆԻԴ ՉԻ ՀԱՏՈՒՑԱԾ՝ ՈՒՐԻՇԻՆ ԿՆՈՋ ԱՉՔ ՄԻ՛ ՏՆԿԷՔ՚՚

Պաշտօնատեղիի մը մէջ երկու ընկերներ կային (գալէմ արգատաշը)։ Անոնցմէ մէկը՝ Ահմէտ պէյ, շատ հարուստ՝ բայց շատ տգեղ կին մը ունէր, իսկ երկրորդը՝ Մէհմէտ պէյ, աղքատ՝ բայց շատ գեղեցիկ կին մը ունէր։

Ահմէտ պէյ, շատոնց ի վեր, իր ընկերոջ՝ Մէհմէտ պէյի կնոջ աչք տնկած էր, բայց առիթը չէր ներկայացած իր փափաքին հասնելու։

Օրին մէկը, Մէհմէտ իր պաշտօնէն կը հանուի. քանի մը ամիս հոս ու հոն գործ փնտռելէ և ունեցած-չունեցածն ալ ծախելէ վերջ, ձեռնունայն ու անյոյս՝ տունէն ալ կը վտարուի ու բոլորովին փողոց կը մնայ։

Կ'երթայ իր հարուստ ընկերը կը գտնէ, վիճակը կը բացատրէ և օգնութիւն կը խնդրէ։ Ահմէտ պէյ, իր աղքատ ընկերոջ գեղեցիկ կինը յիշելով՝ անմիջապէս կ'ըսէ թէ հոգ ընելիք բան մը չունի, կրնայ կինը առնել և իր տունը գալ բնակիլ, ուտել, խմել ու պառկիլ, մինչեւ որ գործ մը գտնէ։

Մէհմէտ՝ վերջին ծայր ուրախացած էր հարուստ ընկերոջը այս վեհանձն վերաբերումէն եւ նոյն օրն իսկ՝ կնոջը ընկերակցութեամբ կ'երթայ բնակիլ անոր տունը։

Մէկ երկու օր հանգիստ անցնելէ վերջ՝ Ահմէտ պէյ կը սկսի իր ընկերին գեղեցիկ կնոջ բուռն դարպաս մը ընել։ Կինը կը ջանայ ամէն կերպով խուսափիլ այս հետապնդումէն, բայց Ահմէտ պէյ օր ըստ օրէ աւելի բուռն և աւելի նեղացուցիչ կը դառնայ, այնպէս որ, իրիկուն մը. երբ աղքատ ամուսինները իրենց սենեակը կ'առանձնանան, կինը կը փղձկի և երկանը կը յայտնէ անցուդարձը։ Ու կը յաւելու թէ պէտք է անմիջապէս մեկնին այդ տունէն, ապա թէ ոչ՝ ինքը պիտի ստիպուի վերջապէս տեղի տալ Ահմէտ պէյի հետապնդումներուն։

Ամուսինը, փոխանակ բարկանալու՝ քա՜հ քա՜հ կը սկսի ծիծաղիլ, ու կ'ըսէ.

— Խե՞նդ ես, ի՛նչ ես, սիրելի՛ս, մենք ո՞ւր կրնանք ձգել երթալ այս վիճակնուս մէջ։ Ահմէտ պէյի հետապնդումին վերջ դնելը շատ դիւրին է, դուն բնաւ հոգ մի՛ ըներ, ես վաղը ամէն ինչ կը կարգադրեմ։

Ամէն առաւօտ, երկու ընկերները տունէն քաղաք կ'իջնէին՝ մէկը իր պաշտօնատեղին երթալու, միւսը՝ գործ փնտռելու համար, և միայն իրիկունը կը վերադառնային։

Վերոգրեալ խօսակցութեան յաջորդ օրն ալ անոնք այդպէս մեկնած էին, երբ ցերեկին յանկարծ Մէհմէտ տուն կը վերադառնայ. իր կինը ննջասենեակ կը կանչէ և հոն՝ պոռչտուք մըն է կը փրցնէ։ Եւ կնոջը սապէս կը պատուիրէ։

— Երբ ես հիմա մեկնիմ, ու Ահմէտ պէյի կինը մեր կռիւին ու պոռչտուքին պատճառը հարցնէ, ըսէ թէ՝ «Տասը տարիէ ի վեր ամուսնացած ենք, ամէն գիշեր 4-5 անգամ գիս... սիրելէ վերջ, հիմա եկեր ցերեկներն ալ... սիրել կ'ուզէ կոր։» Թէ դուն աս տանջանքին այլեւս չես կրնար դիմանալ և թէ՝ ին-

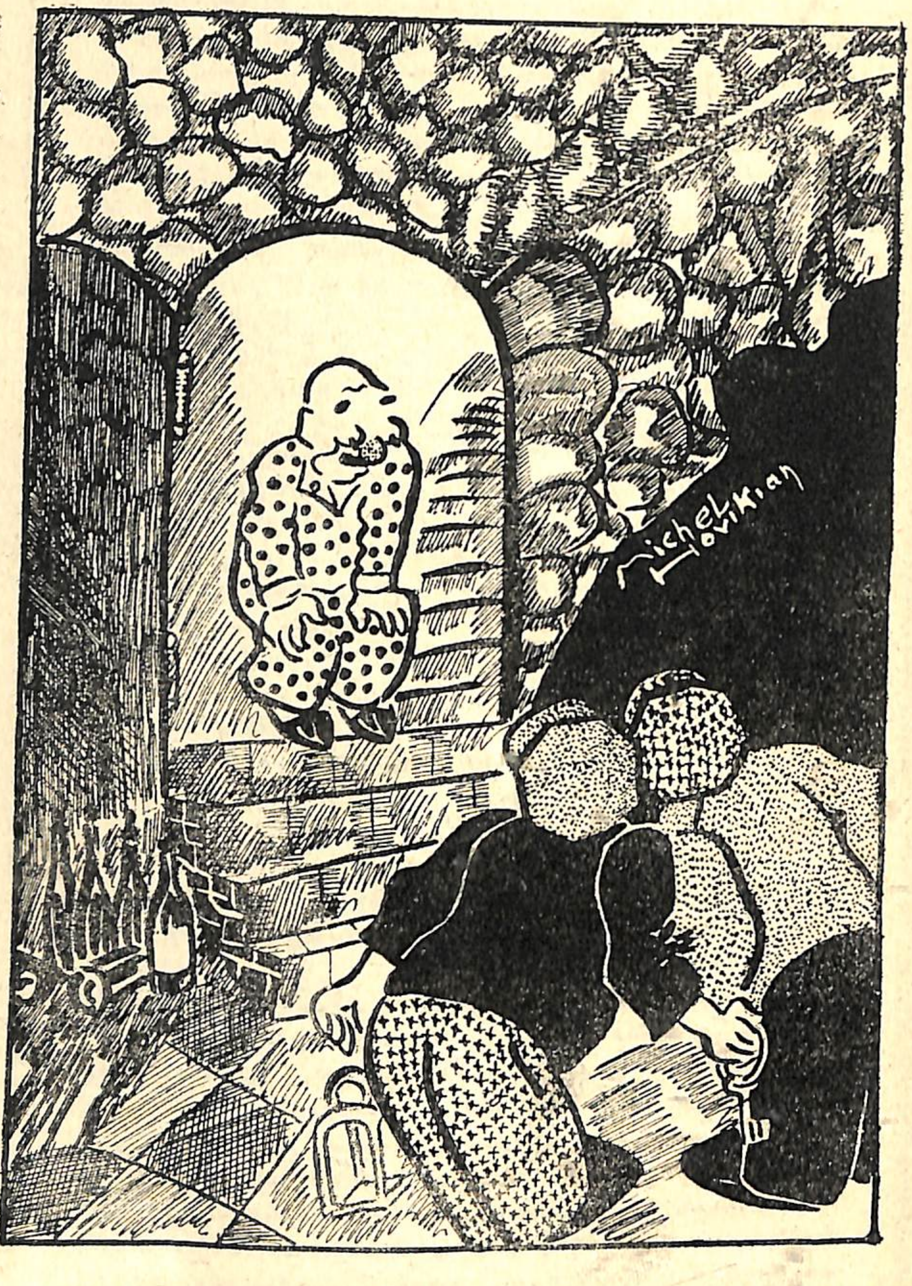

ՏԱՆՏԻՐԸ (գողերուն). — Շա՛տ լաւ ըրիք էք սա դուռը բանալով: Կնիկս բանալիները պահած էր որ գինիները չխմեմ:

ծի զիմացրելուդ համար է որ կռիւ ու պոռչտուք
տեղի ունեցած էր մեր միջեւ Յետոյ աւելցուց որ՝
«Այո՛, գիտեմ. թէեւ ասիկա իսլամական օրէնքին
պայմաններէն մէկն է. որ ամուսին մը պարտական
է կնոջ հանդէպ իր պարտքը վճարել ամէն գիշեր, բայց
ես չեմ կրնար հանդուրժել այսքան պարտաճանաչու-
թեան։»

Արդարեւ, Մէհմէտ պէյի մեկնելէն ետք, Ահմէտ
պէյի կինը կուգայ և քիչ առաջուան վէճին պատ-
ճառը կը հարցնէ.

— Այօ՛լ, ի՞նչ եղաք, ի՞նչ ունէիք իրարու հետ...

— Ա՛խ, ա՛խ, ձգեցէք, պէյի՛ւք հանըմ, կը պա-
տասխանէ Մէհմէտ պէյին կինը։ Ա՛լ չեմ կրնար կոր
քաշել... Գիշերները արդէն հոգիս կը հանէ, հիմակ
ալ ցորեկները սկսաւ... Գիտեմ որ իսլամական օրէն-
քին գլխաւոր շարթերէն մէկն է որ ամուսին մը
պարտական է իր կնոր օրը չորս անգամ սիրել, բայց
հիմա ցորեկներն ալ սկսաւ իր պարտքը վճարել, ա՛լ
տար չե՛մ կրնար հանդուրժել...

Ահմէտ պէյին կինը, որ մինչեւ հիմա իսլամա-
կան օրէնքին այդ շարթին և ամուսիններու իրենց
կնոջ ունեցած պարտքին մասին ոչ մէկ տեղեկու-
թիւն ունէր և իր էրկանը զուրզուրանքին վեց շա-
բաթը անգամ մը հազի՛ւ կ՚արժանանար, «Վա՜յ,
կ՚ըսէ ինքնիրեն այս իրիկուն իսկ ես Ահմէտ պէյին
կը հասկցնեմ և իր պարտքը ցոյց կուտամ իրեն։»

Եւ նոյն գիշերը, երբ կ՚առանձնանայ իր էրկանը
հետ. Հանըմը աչքերը կը գոցէ և բերանը կը բանայ.
— Իմ շնորհիւս հարստացար, կ՚ըսէ. երջանիկ
կ՚ապրիս և իսլամական օրէնքին գլխաւոր շարթը չես
գործադրեր. վա՜յ անպիտան բեգի... Ի՞նչու չես վճա-
րեր կոր ամուսնական պարտքերդ... Վճարէ՛ նայիմ
ամուսնական պարտքերդ...

Եւ այնուհետեւ Ահմէտ պէյին ամբողջ հարստու-
թիւնը իր կնիկինն էր, կամայ ակամայ կը սկսի
ամէն գիշեր անոր վճարել իր ամուսնական պարտ-
քերը, ըստ իսլամական օրէնքի...

Բայց քանի մը օր ետքը արդէն Ահմէտ պէյի
վրան ուժ չէր մնացած և հանգիստ ձգած էր իր բա-
րեկամին կինը, որ իր ամուսնին հետ կը մարէր

կոր խնդալէն՝ տեսնելով անոր այս խեղճ և յուսահատ վիճակը...

Եւ օր մը, առանձին գտնուելով Ահմէտ պէյի հետ, հարցուց խնդալով.

— Ի՞նչ է ան, Ահմէտ պէյ, ինծի սրդողա՞ծ էք, ա՛լ բնաւ ինծի երես չէք տար կոր, երեսս անգամ չէք նայիր կոր...

— Ամա՛ն, ամա՛ն, տեղդ նստէ՛, պատասխանեց Ահմէտ պէյ, կնկանս արդէն պարտական եմ եղեր ըստ իսլամական օրէնքի, ամէն գիշեր հոգիս բերանս կը բերէ կոր: Մէյ մըն ալ քեզի պարտական չեւլամ... Գիտցած ըլլաս, չեմ կրնար վճարել, սնանկանալու վրայ եմ արդէն և մօտ է ա՛յն օրը ուր բոլորովին պիտի դադրեցնեմ վճարումներս:

ՄԱՐԳՕ ՓԱՇԱ

Restaurant

FLORIA

61, Rue Mr. Le Prince, Paris (6ᵉ)

Métro : Odéon & St. Michel Tél. Fleurus 38-43

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ

ԳԻՆԵՐԸ ԱԺԱՆ

Պարահանդէսներու, նշանտուքի, հարսնիքի, եւ ամէն տեսակ հաւաքոյթներու մասնաւոր սպասարկութիւն՝ մատչելի պայմաններով, ինչպէս նաեւ ընդարձակ սրահներ ժողովներու, հացկերոյթի եւ հանդիսութեանց համար:

ԳԼԽՈՒՍ ԵԿԱԾՆԵՐԷՆ

ՔՍԱՆԸՀԻՆԳ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ ԵՐԲ ՓԱՐԻԶ ԵԿԱՅ

Անգամ մըն ալ Փարիզ եկած եմ, ասկէ քսանըհինգ տարի առաջ:

Հէ՛յ հէ՛յ... Քսա՛նըհի՛նգ տարի՛ առա՛ջ... (Կարծեմ 25 տարին քառորդ դար մը կ՚ընէ:)

Եւ գործ եմ փնտռած հոս:

Այն ատեն շատ աւելի դժուար էր օտարականի մը համար Փարիզ գործ գտնել:

Շատ, շա՛տ աւելի դժուար՝ քան հիմա:

Որովհետեւ, այն ատեն, հիմակուան պէս՝ երկու քայլէդ՝ հայու մը չէիր հանդիպեր, հայ բարբառը չէիր լսեր և հայ անունը բոլորովին անծանօթ էր՝ Սէն Միշէլէն մինչեւ Պէլվիլ:

Ո՛չ Գաղթականաց Յանձնախումբ կար այն ատեն հոս, ո՛չ ալ Ազգ. Պատուիրակութիւն:

Քանի մը ուսանողներ կային միայն, որոնք Գուրս կը խաղային, որ յաճախ գիրենք տապանակ ուխտի կը քալեցնէր Սէն-Գլուէն կամ Թրանպլէյէն մինչեւ Քարթիէ Լաթէն: Կար նաեւ պզտիկ խումբ մը ոսկերիչներու, Պոլսոյ ոսկերչաց շուկայէն հոս ապաստանած:

Մէյ մըն ալ Վռամշապուհ Ս. ը կար, որ դեռ սրբազան չէր:

Աստուա՛ծ իմ, ի՞նչ գործ պէտք էր ընէի: Ի՞նչ գործ:

Ծանօթ հայերէն մէկը ինծի սա՛ խորհուրդը տուաւ.

— Տօ՛, ի՞նչ գործ կը փնտռես: Երիտասարդ աղւոր տղայ ես: Ես քու տեղդ՝ ո՛չ մէկ գործ կը փնտըռէի, և փառաւոր կ՚ապրէի:

— Ի՞նչ կերպով, հետաքրքրուեցայ:

— Հոս պառաւ կիներ կան, որ քեզի պէս գեղեցիկ երիտասարդներ կը փնտռեն և անոնց դրամ կուտան...

— Ի՞նչ բանի փոխարէն...

ԵՐԲ ՊԱՐՏԷՆԿՈՏՈՒԹԵԱՆ ԴՈՒՌԸ ԲԱՑՈՒԻ

— Ծառին վրայ եթէ մէկ թռչուն ըլլայ, մէկ կապարով վար կը ձգէ ամուսինս։

— Իմս ալ, եթէ տասը թռչուն ըլլայ, մէ՛կ կապարով տասը հատը մէկ կը թռցնէ։

— Հետերնին խօսելու համար... Անոնք երիտասարդ տղայ կը սիրեն...

— Չէ՛ ճանըմ...

— Հապա՞։ Ի՛նչ աւանակի պէս կեցեր ես, գնա՛ այդ պառաւ կիները գտի՛ր և թագաւորի պէս ապրէ՛, փոխանակ ֆապրիքաներու մէջ գերիի պէս աշխատելու...

— Բայց ո՞ւրկէ պիտի գտնեմ այդ պառաւ կիները։

— Գնա՛ էթուալի կողմերը, Պուա տը Պուլօնեի ճամբուն վրայ պտըտէ՛, հոն աթոռներ կան. կը նըստիս, կը սպասես, այդ պառաւ կիները կուգան քեզի կը գտնեն և զրպանդ դրամով կը լեցնեն...

— Ա՜խ, ինչո՞ւ մինչեւ հիմա այս գործը չըսիք ինծի։ Վաղը առտուընէ կ'երթամ կը նստիմ բաց տեղդ. հարկաւ բաղդս կը բացուի... Մե՛ղք որ մինչև հիմա պարապ ժամանակ անցուցի։

Հետեւեալ օրուընէ սկսայ գործի։

Առտուն կանուխ, կը հագուէի, կը սքուէի, մօրուքս կ'ածիլէի, կօշիկներս կը ներկէի, և կ'երթայի նստելու Պուայի ճամբուն աթոռներուն վրայ, սպասելով որ պառաւ կին մը գար աշխատութեանս վարձքը տալու...

Ալ պարզապէս ինքզինքիս գործ էի ըրած։ Գրասենեակ կամ ֆապրիքա երթալու պէս՝ պաշտօնիս գլուխն էի ամէն օր...

Բայց ձեռնունայն կը վերադառնայի...

Պառաւ կնիկ չկար... Այո՛, պառաւներ կային, բայց կ'անցնէին կ'երթային. երեսս իսկ չէին նայեր։

Երբեմն, երիտասարդ կամ տարեքոտ մարդիկ կը մօտենային քովս, երեսս կը խնդային սաբօրինակ մը, բայց ես գլուխս անդին կը դարձնէի...

Ես պառաւ կնիկի՛ կը սպասէի... Ան ալ չկար, աւա՜ղ։

Գացի բարեկամիս գտայ։

— Եղբա՛յր, ըսի, շաբաթ մըն է պարապ տեղ Շան զ'Էլիզէի և էթուալի շուրջի աթոռները կը մաշեցնեմ կոր։ Ո՛չ մէկ պառաւ կնիկ ելաւ դէմս։ Դուք քիթի՞ս խնդացիք...

— Մա՛րդ Աստուծոյ, ի՛նչ անհամբեր մարդ ես եղեր դուն։ Գործի մը յաջողութիւնը յարատեւութեամբ ձեռք կը բերուի։ Ի՞նչ, կ'ուզէիր որ առաջին

օրէն պառաւ կնի՞կ գտնայիր... Քանի մը շաբաթ շարունակէ՛ նայինք... Գործի ալ մտնես, պէտք է ամիս մը սպասես, որ առաջին ամսականդ տան...

Իրաւունք ունէր բարեկամս, որ իմ բարիքս կ'ուզէր...

Հետեւեալ օրը նորէն սկսայ երթալ իմ պաշտօնիս գլուխը...

Բայց այս անգամ յաջողութիւնը չուշացաւ...։

Պառաւ կին մը մօտեցաւ և ժպտելով բարեւեց։

— Վերջապէ՛ս..., ըսի ինքնիրենս, գանձը ձեռք ձգեցինք... Բարեկամս իրաւունք ունէր, երբ ըսաւ թէ պէտք չէ անհամբեր ըլլամ և յարատեւեմ։ Յարատեւութիւնը յաջողութեան գլխաւոր պայմանն է՝ ըսուած է արդէն...

Պառաւը բաներ մը ըսաւ։ Ոչի՛նչ հասկցայ։ Ֆրանսերէն չէի գիտեր։ Բայց բան մը ըսած ըլլալու համար « Oui ! » ըսի։

Պառաւը նշան ըրաւ որ իրեն հետեւիմ։

— Oui, ըսի և ոտքի ելայ։

Պառաւը շարունակ կը խօսէր, ես ալ շարունակ « Oui ! » կ'ըսէի ժպտելով։

Մեծ տունի մը առջեւ հասանք...

— Կ'երեւի շատ հարուստ տիկին մըն է, ըսի ինքնիրենս։ Արդեօք քանի՞ ոսկի պիտի տայ...

(Թղթադրամին գիւտը դեռ այնատեն չէր գըտնուած)։

Սանդուխներէն վեր ելանք և մտանք հոյակապ սալոն մը..

Ամէն կողմ հայելիներ...

Գետինը զմայլելի գորգեր...

Զորս դին՝ գեղեցիկ թիկնաթոռներ, բազմոցներ...

Պատերուն վրայ՝ թապլոներ...

— Ո՞վ գիտէ, ո՞ր մարքուզիհիին, ո՞ր պառոնուհիին, ո՞ր դքսուհիին, ո՞ր իշխանուհիին տունն եմ..

Յիշեցի կարդացած վէպերուս մէջ հանդիպած ըլլալ այս տեսակ մեծահարուստ սալոններու նկարագրութեանց... Բայց անոնք ոչի՛նչ էին ասոր քով...

Տարօրինա՛կ բան, բնա՛ւ չէի յուզուած...

Գործի մը ըլլալու, պաշտօն մը ձեռք ձգելու և դրամ շահելու փափաքը ա՛յնչափ տեղաւորուած էր մէջս, որ յուզումը միտքս չէր գար...

ՃՇՄԱՐՏՈՒԹԻՒՆԸ... ՄԵՐԿ Է

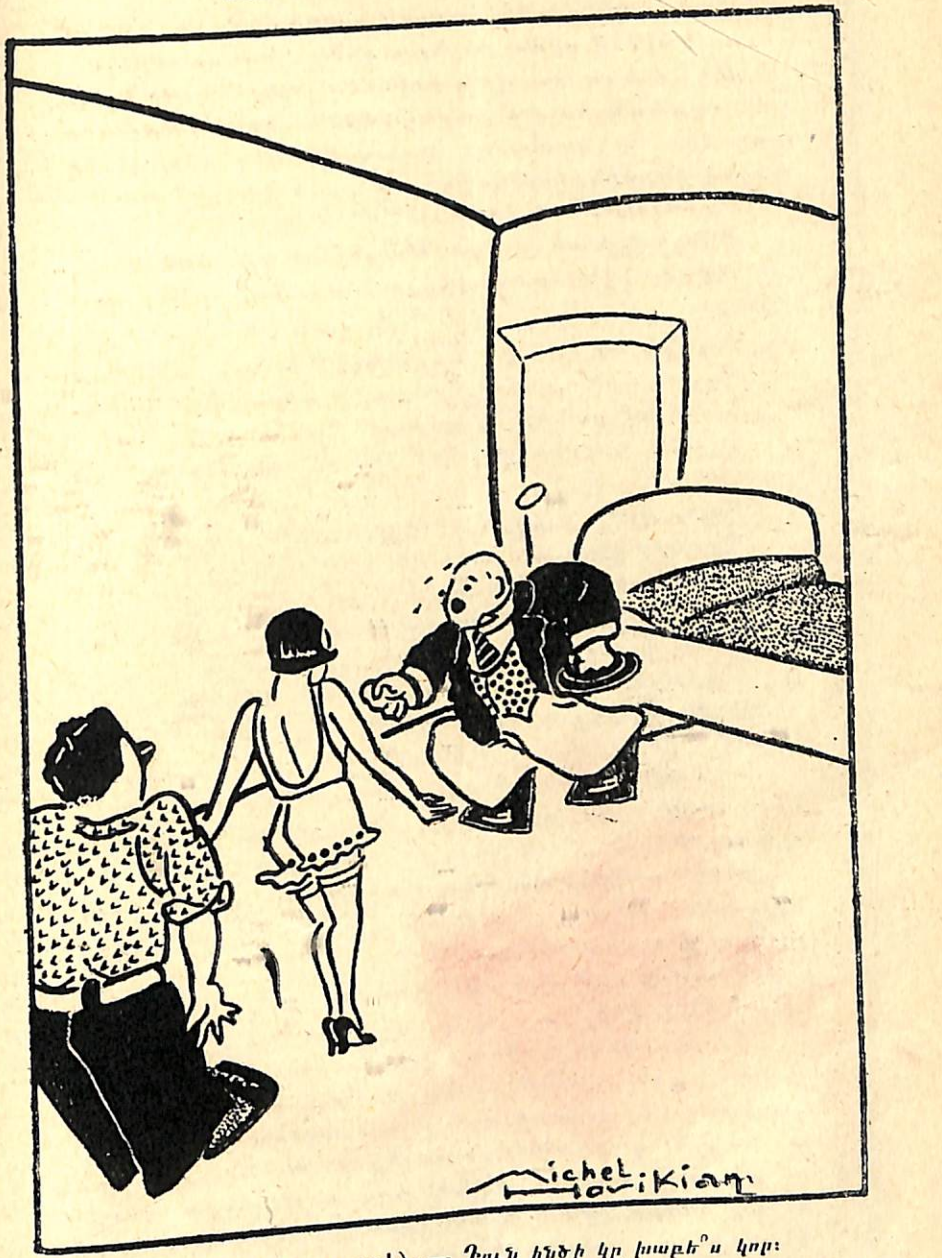

ԱՄՈՒՍԻՆԸ (վրայ գալով). — Դուն ինծի կը խաբե՞ս կոր։
— Խաբած չունիմ սիրելիս, ճշմարտութիւնը աչքովդ կը տեսնես կոր։

Պառաւ կինը անհետացաւ քովէս...

— Կ'երեւի դրամ բերելու գնաց, ըսի մտովի...

Մէյ մըն ալ հայելի-դուռներէն մէկը բացուեցաւ և ներս մտան հոյլ մը հուրիներ և սկսան առջեւէս տողանցք մը կատարել զանազան գեղեցիկ ձեւեր տալով ինքզինքնուն...

Արքայութի՞ւնն էր, ո՞ւր էի...

Ա՛յնչափ խակ էի դեռ և ա՛յնչափ անփորձ կեանքի մէջ, որ բնաւ անպարկեշտ մտածում մը չէր գար միտքս։

Բոլո՛րն ալ երեսիս կը ժպտէին...

Պառաւ կինը քովս մօտեցաւ և վերարկուս կռնակէս հանելով բաներ մը ըսաւ։

— Oui, պատասխանեցի նորէն, առանց բան մը հասկնալու։

Բոլոր կիները շուրջս բոլորուեցան։

Պառաւը բան մը ըսաւ նորէն...

— Oui, պատասխանեցի։

Կը սպասէի որ ե՞րբ պառաւը դրամ պիտի տար ինծի...

Մէյ մըն ալ սրահին խորքի դռնէն՝ գեղեցիկ սպասուհի մը ափսէ մը բերաւ՝ վրան բազմաթիւ գաւաթներով...

— Ի՛նչ քիպար մարդիկ են ասոնք. եւրոպացիները ուրի՛շ են վէսսէլամ. դրամ տալէ առաջ գիս պատուասիրել կ'ուզեն կոր... Կ'երեւի ասոնք ալ պառաւին աղջիկներն են... Որչա՛փ ալ շատ աղջիկներ ունի... Այստեղի մօտան ալ՝ ասանկ պտըտիլը ըլլալու է անպատճառ...

Պառաւը բան մըն ալ հարցուց...

— Oui, ըսի։

Եւ աղջիկները սկսան իրարու հետ կատակներ, խաղեր ընել... Տօ՛, ի՛նչ թօհաֆ, ի՛նչ թօհաֆ, կեանքիս մէջ ասանկ բան բնա՛ւ տեսած չէի...

— Ի՛նչ զարմանալի մարդիկ են ասոնք. թէ՛ ինծի ա՛յսքան պատիւ կ'ընեն կոր և թէ հիմա պիտի ելլան ձեռքս դրամ պիտի դնեն, կ'ըսէի ինքնիրենս։ Կ'երեւի այս տեղի սովորութիւնը աս ըլլալու է... Ամէն պարագայի մէջ աղուո՛ր սովորութիւն...

Սակայն, դրամը կ'ուշանար։ Ամէնը՝ աղէկ, բայց իմ խելքս-միտքս՝ շահելիք դրամիս վրայ էր...

Մէյ մըն ալ աղջիկները կորսուեցան գացին շուրջէս...

Էօ՛ֆ, շունչ մը առի...

— Կ'երեւի հիմա պիտի տայ դրամս, մենախօսեցի, չուզեց որ աղջիկներուն քով տայ...

Այս միջոցին սպասուհի մը ափսէ մը ներկայացուց ինծի, ափսէին մէջ ալ՝ թուղթ մը...

— Տօ՛, նայեցէք, ի՛նչ քիպար մարդիկ են. փարան թէփսիով կը բերեն կոր..., ըսի։

Թուղթը բացի...

Հաշիւ մըն էր... Հաշիւին տակն ալ գումար մը՝ 420 ֆրանք...

Առաջին Oui	55 ֆրանք
Երկրորդ Oui	83 »
Երրորդ Oui	95 »
Չորրորդ Oui	247 »
Գումար՝	480 ֆրանք

Ի՞նչ պիտի ըլլար այս գումարը...

Աչքով հարցուցի պառաւին, որ այս անգամ շատ լուրջ, հասկցուց որ պէտք է այդ 480 Ֆր.ը վճարեմ։

Չէ՞... Համմէ՞... Ի՞նչ... Ի՞նչ խայտառակութիւն էր ասիկա... Ես դրա՞մ շահելու եկած էի, թէ դրամ տալու...

Մէկէն միտքիս մէջ լոյս մը ծագեցաւ...

Իմ եկած տեղս ո՛չ դքսուհիի տուն էր, ո՛չ ալ իշխանուհիի, այլ պարզապէս գէշնոց մըն էր...

Ալ ի՛նչ լուտանքներ սկսայ տեղալ բարեկամիս հասցէին, որ քիթի՛ս խնդալու համար ինծի գործ փնտռելու դրկած էր Պուա տը Պուլոնյըի աթոռներուն վրայ, ուր իբր թէ պառաւ կիներ պիտի գային ինծի դրամ տալու...

Վա՛յ խերն անիծածս, ես քեզի կը սորվեցնե՛մ...

Բայց գլխաւորը և ամենակարեւորը ասկէց դուրս ելլելն էր հիմա...

Հասկցուցի որ դրամ չունիմ...

Մատներուս մատնիները ու փողկապիս ադամանդ ասեղը ցոյց տուին...

Ճար չկար, փոլիսցու չըլլալու համար՝ հանեցի մատնիներս և փողկապիս ասեղը ձգեցի պառաւ կընոջ, որ Նախախնամութեան մէկ անհամ խաղովը

— Լուսնկային պէս գեղեցիկ էք:

— Խենդ բաներ մի ըսէք, դեռ նոր եօթը քիլօ պակսեցայ:

գիս տօնկայի բերած էր, երբ ես զինքը տօնկայի բերելու եկած էի խելքովս...

Եւ գացի գտայ այն հանած վարած բարեկամս, զոր միտքս դրած էի բզի՛կ բզի՛կ ընել:

— Բարտօ՛ն, ըսի, ես ապուշ էի որ խօսքիդ հաւատացի... Արժանի՛ էի այս պատիժին: Լա՛ւ ըրիր որ այս դասը տուիր ինծի:

Ե. ԹՕՂԱՅԵԱՆ

ՄՈՒՇՏԱԿԱՎԱՃԱՌ

ԳՐՄՁԵԱՆ

259, Rue Saint Honoré, PARIS

Տիկիննե՛ր եւ Օրիորդնե՛ր,

Ձեր ձմեռնային մուշտակներուն համար դիմեցէ՛ք վերի հասցէին, ուր ձեր ճաշակին համաձայն պիտի գտնէք ձեր ուզած մուշտակները:

ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ՄՈՒՇՏԱԿՆԵՐ

ՄՈՒՇՏԱԿՆԵՐՈՒ ՆՈՐՈԳՈՒՄ ԵՒ ՊԱՀՊԱՆՈՒՄ

ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ՍՓՈՐ՝ Շուէտական մարզանք — ՍԷՐ՝ déclaration

ԽՈՀԱՐԱՐԱԿԱՆ

ՓԱՓԿԱԿԵՐ ՑԱՆՑԻԿՆՆԵՐՈՒՆ

(Գրուած՝ հայ Նշանաւոր Ղոնչեա-Սավարէնին կողմէ)

Հետաքրքրական է գիտնալ թէ՝ Թուրքիայէն
Ֆրանսա գաղթած Հայերը պահա՞ծ են իրենց սովո-
րութիւնը՝ իրենք գնելու տանը ուտելիքի վերաբեր-
եալ բոլոր բաները, թէ չէ, Ֆրանսացիներուն պէս,
այդ գործը իրենց կանանց կը թողուն: Ամէն պարա-
գայի մէջ, անհաւասիկ մէկ քանի կարեւոր գիտելիք-
ներ, որոնցմէ հաւասարապէս կրնան օգտուիլ տանը
պէտքերը հոգացող մեր թէ՛ այրերը և թէ՛ կիները:

ԵԶԱՆ միսը պէտք է նուրբ ըլլայ, քիչ մը թուխ
կարմիր գոյնով. կողերը ծածկող միսը մա-
գեղեցիկ կարմիր գոյնով. կողերը ծածկող միսը մա-
նաւանդ, որուն Ֆրանսացիները ընդհանուր առումով
aloyau անունը կուտան և որուն մէջ են ֆիլէն և ֆօ-
ֆիլէն, պէտք է երեսին վրայ ճերմակ գծերու ցանց
մը ունենայ, տերեւի մը գծաւորումներուն նման:
Ճարպը պէտք է թեթեւ դեղնորակ ճերմակ գոյնի
ըլլայ. երբոր միսը առաջին կարգի է, գայն ծածկող
ճարպը հաստ խաւ մը կը կազմէ: Ծարպոտ միսը,
եթէ ճարպը չափազանց չէ, աւելի համեղ է քան չոր
միսը, և աւելի մեծ քանակութեամբ սնուցիչ նիւթ
կը պարունակէ:

Կովու միսը աւելի սեղմ է, և այնչափ թուխ
կարմիր չէ. ճարպը ճերմակ է:

Գէշ տեսակի եզան միսին ճարպը թոյլ է և գոյնն
ալ թուխ:

Գէշ միսը խոնաւ է, կակուղ և կախ:

ՀՈՐԹԸ մէկ քանի ամսու պէտք է ըլլայ, որպէս
զի միսը սնուցիչ յատկութիւններ ունենայ. եթէ
աւելի մատղաշ է, թոյլ ու անհամ է. եթէ աւելի տա-
րէց է, կարծր է:

Հորթի միսը պէտք է ճերմակ, նուրբ, ամուր և
առաձգական ըլլայ. ճարպն ալ ճերմակ և անգոյսի

պէս. գէշ հորթը քիչ ճարպ ունի, միսն ալ կարմրո-
րակ և թոյլ է։
ՈՉԽԱՐԻ միսը պէտք է կակուղ ըլլայ, սեղմ և
ամուր, թուխ կարմիր գոյնով մը։ Հասկնալու հա-
մար թէ միսը կակո՞ւղ է և հետեւաբար ոչխարը
մատղա՞շ է, երկու մատիդ մէջ միսը սեղմէ ուժով
մը, երբ որ միսը ճզմուի և ճարպն ալ կտոր կտոր
ըլլայ, ըսել է առաջին կարգի ոչխար է։ Ճարպը
պէտք է առատ, ճերմակ ու ամուր ըլլայ։ Թոյլ ճար-
պը և կարծր ու դիմացկուն միսը նշան են թէ ոչ-
խարը ծեր է։
Ժիկօն, այսինքն պուտը, պէտք է ուռուցիկ ըլ-
լայ, ճարպով ծածկուած, միսը շատ թուխ և կոթը
կարճ։
Կողիկներուն ոսկորը պէտք է կլորակ ըլլայ ար-
մատին մօտ. երբ որ կողիկին ոսկորը տափակ է,
ըսել է ոչխարը ստորին տեսակէ է։
Գառնուկի միսին լաւ ըլլալը հասկնալու համար
ուշադրութիւն ըրէ որ վզին երակները աղուոր կա-
պարի գոյն մը ունենան, ճարպն ալ ճերմակ, առատ
ու ամուր ըլլայ։ Աղէկ գառնուկ մը երկու ամսական
մօտ ըլլալու է։
ՈՒԼԻԿԸ գառնուկէն աւելի կանուխ կը մորթեն,
չորս-հինգ շաբթու եղած ատենը. գառնուկին չափ
յարգի չէ. միսը սննդարար չէ և անհամ է. մարդիկ
կան որոնց համար նոյն իսկ լուծողականի ազդեցու-
թիւն կ'ընէ։
ԽՈԶԻ միսը ընդհանրապէս գրգռիչ է, ուստի
աւելի լաւ է ձմեռը ուտել. քան թէ ամառը։
Խոզի միսը պէտք է ամուր ըլլայ, նուրբ, թեթե-
ւօրէն վարդագոյն ճերմակ, գերծ ճերմակ նշաններէ,
որոնք երբեմն արատներու պէս ցանցնուած կ'ըլլան։
ՀԱՒԸ պէտք է նուրբ ու ճերմակ մորթ ունենայ
և մորթը ճապուկ ըլլայ, երբ որ մատներդ վրայէն
անցընես։ Հասկնալու համար թէ հաւը կակո՞ւղ է թէ
ոչ, ուշադրութիւն ըրէ որ թաթերը և վիզը հաստ ու
կարճ ըլլան, ծունգերն ալ խոշոր։ Պէտք է մանաւանդ
ուշադրութիւն ընել յետոյքին. եթէ մատներուդ
ճնշումին ներքեւ յետոյքը կռճիկի պէս կը կքի,
ըսել է հաւը մատղաշ է. պառաւ հաւերուն յետոյքի
կռճիկը ոսկորի փոխուած կ'ըլլայ։

ԲԱԴԻ միսը գրգռիչ և դժուարամարս է. ուստի
տղաքներուն և ծերերուն շատ տալու չէ։ Բադին
մատղաշ ըլլալը հասկնալու համար, կտուցին վարի
մասը ծռել փորձէ, եթէ զգաս որ մատներուդ ճնշու-
մին տակ կը կքի, ըսել է բադը մատղաշ է։
ՍԱԳԸ ճանչնալու համար ալ նոյն եղանակը փոր-
ձելու է։
ՀՆԴԿԱՀԱՒԻՆ միսը առողջարար է և դիւրամարս,
հետեւաբար կը յարմարի ծերերուն և հիւանդութենէ
ելլողներուն։
Լաւ հնդկահաւը պէտք է պարարտ ըլլայ, միսը
և ճարպը ճերմակ։ Հնդկահաւը ճանչնալու համար
պէտք է փորձել այն եղանակը որ ըսինք հաւին հա-
ւին համար, այսինքն տեսնել թէ յետոյքի կռճիկը
ճկո՞ւն է։ Թաթերը պէտք է սեւ և կակուղ ըլլան։
Գանք ՁՈՒԿԵՐՈՒՆ։
Ձուկերուն թարմութիւնը կը հասկցուի մանա-
ւանդ իրենց հոտէն։ Ծովու ձուկը, երբ որ թարմ չէ,
բարկ հոտ մը ունի, ամօնեաքի նման։ Լաւ ձուկին
փայլուն է և ուռուցիկ, միսն ալ ամուր։ Թար-
աչքը
մութեան մէկ ուրիշ նշանն ալ ականջներուն կար-
մրութիւնն է, բայց ո՞վ չի գիտեր թէ ձկնավաճառ-
ները սովորութիւն ունին իրենց ձուկերուն ականջ-
ները արհեստական միջոցներով գունաւորելու։
Խեցեմորթները ուտելու է սեպտեմբեր 1էն մին-
չեւ մայիս ամիսը։ Ամառը, խեցիներն կը փոխեն և
շատ կը նիհարնան։ Երբ որ խեցեմորթ մը գնելու
ըլլաք, ուշադրութիւն ըրէք ուրեմն ծանրութեանը և
պատեանին կարծրութեանը։
Էգ լանկուստը արու լանկուստէն յարգի է. էգը
կը ճանչցուի այն լայն շերտերէն, որոնք պոչին տա-
կը կը գտնուին և ձուերը պահելու ու պաշտպանելու
կը ծառայեն։

ՓԻՍՊՕՂԱՁ

— Կնոջ եւ վարդին միջեւ բնա՛ւ տարբերութիւն չեմ տեսներ։
— Վարդը, սիրելի՛ս, ջուրի պէտք ունի, մինչդեռ կինը՝ փողի։

"Ա՛ՅՍ ՐՈՊԷԻՆ"

Դերբենդեցի երկու թաթարներ առաջին անգամ գնացքով Բագու են ճամբորդում։ Մի քանի ժամից յետոյ, նրանից մէկը դուրս երթալու պէտքը կը զգայ, բայց կլոզէտի տեղը չի իմանայ։ Նոյն վայրկեանին, կոնդուկտորը վագոնի դուռը կը բանայ։ Թաթարը ուրախացած՝ կը բղաւէ.

— Կանդուկտո՛ր, կանդուկտո՛ր...

— Սի՛չաս (ռուսերէն կը նշանակէ՝ ա՛յս րոպէին), կը պատասխանէ կոնդուկտորը, ու դուռը կողպելով՝ կ'անցնի միւս վագոնը։

Թաթարը, ափրաճան ձեռքին՝ կանգնած տեղում մադուրկա կը պարէ ու կը սպասէ։

Մի քանի վայրկեանից, կոնդուկտորը նորէն դուռը կը բացէ։ Թաթարը, ձեռք ու ոտք ընկած՝ նորէն կը բղաւէ.

— Կանդուկտո՛ր, կանդուկտո՛ր...

— Սի՛չաս, կը պատասխանէ կոնդուկտորը նոյն սառնասրտութեամբ, և նորէն դուռը կողպելով՝ կը գնայ իր գործին։

Թաթարի միւս ընկերը, տեսնելով որ իր ընկերը այլեւս չի կարողանում համբերել, իր խորամանկութիւնն է հրապարակ բերում և ասում.

— Տօ՛ տնաշէն, չի լսեցի՞ր որ կանդուկտորը երկու անգամ նոյն բանը կրկնեց՝ «Սի՛չաս, սի՛չաս», էլ ինչո՞ւ ես սպասում, հանի՛ր վարտիկդ, մէկ թեւը կտրի՛ր, ներքեւից կապի՛ր տոպրակի պէս, ու սի՛չաս, էլ ի՞նչ ես երկար ու բարակ մտածում։

Խեղճ թաթարը մի րոպէ կը հաւատայ ընկերոջը և նոյնութեամբ կը կատարէ ասածները։

Քիչ յետոյ, կոնդուկտորը ներս կը մտնէ, ու դեռ հարցում չարած՝ քիթը բռնելով կը սկսի հայհոյել, թէ ի՛նչ վայրենութիւն են արել։

Ճարպիկ թաթարը, կը մօտենայ կոնդուկտորին և կ'ասէ.

— Պարո՛ն կանդուկտոր, իմ ընկերը մեղաւոր չէ, երկու անգամ ձեզ կանչեց, որպէսզի կլոզէտը ցոյց տաք, իսկ դուք, երկու անգամ էլ պատասխանեցիք՝ «Սիչաս». դրանից յետոյ է, որ իմ ընկերը ձեր ասածը կատարեց։

ԾԻՊԼԻ-ԾԱՏՈՒՐ

ԱԲՈՒ ԿԱՎՌՕՇ ՄԱՀԱՐԻ

(ՔԱՍԻՏ)

(Հետեւողութեամբ մեծ բանաստեղծ Աւետիք Իսահակեանի
անմահ գլուխ-գործոցին)

ՆԱԽԱՄՈՒՏ

…Մի օր՝ երբ Կավռօշ իր շուրջը դիտեց,
Երբ դիտեց խոր ու երկար,
Ու երբ ուզեց կարդալ մարդկութեան սիրտն ու հոգին,
Գրտաւ զազ իր ու նանիր,
Պատրանք ու խաբկանք…:
 Եւ հեռացած ընկերութեան Թունաւոր ծոցից,
Երբ բարեկամներ երգ էին երգում,
Ծափ էին տալիս ու խնջոյք անում,
Քաշուեց ու փակուեց խմբագրատան չորս պատերի մէջ,
Լուռ ու անշունչ պատ՝ լաւագոյն ընկեր,
Ու գըրիչն առած իբր սրրտակից, մրտերիմ, աղնիւ,
Երգել բսկսեց.—
Երգեց տարիների բեռան տակ Թաղուած բայց տակաւին Թարմ,
Ջար յիշատակներն բարեկամութեան…
Երգեց ընկերոջ կեղծ սէրն ու գորով,
Երգեց Թէ ի՛նչպէս Թունաւոր իժ մ'է
Բարեկամ կոչուող մարդը աշխարհին…
Երգեց ընկերութեան նենգն ու չարիքը,
Երբ անդին բարեկամներ
Ճէնազեանների ու Պառ-Նուպարների
Ալքօլներու շոգուն մէջ՝
Քէյֆ էին անում, երգ էին կանչում,
Ու ընկերութիւն կոչուած սրբութեան
Երեսին Թքում,
Դէմը մեղանչում…:

ԱՌԱՋԻՆ ՍՈՒՐԱՀ

Ու Կավռօշ՝ դարուս Աբու Մահարուն նըմանող երգիչ,
Խըմբագրատանը նըստել է Թողած ժըպիտ ու քըրքիջ…

Նըստել է մինակ, ու նայում տետրին գործակալների
Ու ասում ինքնին.—«Աստուա՜ծ, այս մարդկանց մեղքին դուն
ների.

«Պարտքերնին ճանչցող, դըրամըս չուտող կարծեցի մարդիկ,
«Բայց այս մարդիկը դըրամներս ամէն կ'ուտեն հանդարտիկ…

«Գըրի՛ր իմ գըրիչ… Քեզմէ աղնիւն ու բարին կը յորդին,
«Դո՛ւն լուկ չես նըման գործակալներուս՝ նետող կոկորդին…

«Գըրի՛ր Թէ ինչպէս տուներ տըռկեցին գըրավաճառներ,
«Ու ինձ ցոյց տուին դըրամ չըտալու մէյ մէկ պատճառներ…

«Ըսէ՛ Թէ ի՛նչպէս Պըրազիլիայից գըրեցին նամակ,
«Թէ չէք գընելու համար պանք չըկայ երկիրում համակ…

«Գըրի՛ր Թէ ի՛նչպէս ուղարկեցին ինձ փողին նըկարը.
«Ասելով՝ փող կա՛յ, բայց քեզ ղըրկելու չըկայ հընարը:

«Պատմի՛ր աշխարհին գործակալներիս արարմունքը վատ,
«Գործակալներիս՝ որոնց ես՝ ահա՛, ա՛լ չունիմ հաւատ…

«Ա՛լ դուն ես գըրիչ, հոգուս մըտերիմ, իմ աղնիւ ընկեր,
«Մարդկանցից հեռու, աշխարհը լըքած, քեզ մօտ եմ եկեր…»

Խօսում է Կավռօշ իր գըրիչի հետ ու գըրում արագ,
Ու հայհոյում է, ե՛ւ անիծում է մարդկանց շարունակ…

Ու գործակալներն չորս ծագերի մէջ երբ խոր ննջում են,
Դեռ Լաֆայէթից Աբու Կավռօշի խօսքերն հընչում են…

Այգը բացւում է եւ երբ աքլորը իր երգն է կանչում,
Աբու Կավռօշն ու իր գըրիչը դեռ յառաջ են Թըռչում…:

ԵՐԿՐՈՐԴ ՍՈՒՐԱՀ

Այգըն է ծագում, մարդիկ առ տակաւ ոտքի են կենում,
Աբու Կավռօշը իր գըրիչին հետ դեռ խօսք է անում…

Պատմում է նրան Պոլսից, Բերայից, Մընակեան խումբից,
Եւ ամէն անգամ կըրկնում՝ Թէ չըկայ բարեկամ անբիծ…

Ասում է.—«Գըրի՛չ, բարեկամուԹիւն չըկայ աշխարհում,
«Ընկերդ քեզ համար ատելուԹիւն է սըրտում խըմորում…

«Գըրիչ իմ, լըսի՛ր, ընկերըդ երբ քու կարիքդ է ըզգում,
«Պաշտում է ըզքեզ, ինչպէս պաշտում է զԱստուած երկնքում:

«Երբ մընում է նա մի սուփ կարօտ ու անապաստան,
«Սիրել է կեղծում ու խընդրում քեզնից սանտվիչը, փաստան:

«Երբ ոտքն է հոտում գուլպաների մէջ մաշած ու աղտոտ,
«Չի ընկըրկում նա, գալիս է խկոյն ու կանգնում քեզ մօտ...

«Տալիս ես կօշիկ, գուլպաներ տոկուն եւ ջուր ու օճառ,
«Նա՝ երախտամոռ՝ վաղը քեզ պիտի կըծի անպատճառ...

«Գըրիչ իմ, գըրի՛չ, աղնիւ բարեկամ, ճըշտութեան աղբի՛ւր,
«Զըզուել եմ մարդկանց ընկերութիւնից՝ լի նենգութեամբ
բիւր...

«Աղնիւ բարեկամ, գըրի՛չ սիրասուն, մէջն այս չորս պատի,
«Աշխարհից հեռու, առ յաւէտ քեզ հետ ալ ապրիմ պիտի...»

Ասում էր Կավռօշ, աշխարհից զըզուած մեծ փիլիսոբան,
Ու գըրիչին հետ ձեռք ձեռքի տուած քայլում էր ճամբան...

Քայլում էր յառաջ ու գըրում անվերջ վըրան թըղթերի
Բարեկամութեան վըտանգին մասին եւ կողմին թերի..

Քայլում էր յառաջ... ու ընկերութեան ճակտին հայհոյում,
Հայհոյում էր ու գընում էր յառաջ, էլ յետ չէր նայում...

ԵՐՐՈՐԴ ՍՈՒՐԱՀ

Ժամն ութն է լինում. վար՝ տըպարանում շարժում մեքենան,
Դեռ Աբու Կավռօշն ու ազիզ գըրիչն յառաջ կը գընան:

Աբու Կավռօշը մարդկանցից հեռու, զըզուած աշխարհից,
Մէկ յետ է նայում դէպ անցեալ կեանքը ու գըրում նորից:

Գըրում է սիրոյ խաբկանք ու պատիր ըզգածման մասին,
Ու անիծում է Էլէնին, Սառան, Սիւզին, Արաքսին...

Գըրում է՝ «Կինը՝ սատանի ծընունդ, խընկարկու փողի,
«Իր հակասեռը կ՚ուզէ դարձնել բաժինը հողի...

«Կինը սիրում է, փաթաթւում վըզիդ, պաչպըչում սու՜ս,
«Թունոտ հըմայքին դարձընում է քեզ ըստրուկը հըլու...

«Երբոր ըզգում է որ գըրպանումըդ կայ արծաթ, ոսկի,
«Բիւր նազանքներով ոտքերիդ առաջք նա կը սողոսկի...

«Սակայն վաղը երբ նիւթական կողմից սընանկանաս դու,
«Վերից մի նայուածք նետում է քեզի գարշելի, ազդու...

«Ու ցոյց է տալիս մատներին վըրայ մի մեծ մատանի,
«Նուէր ըստացած էնայիէ մը երկու ոտանի...

«Կարծես այդպէսով ասել է ուզում. «Հըպի՛րշ, դու ո՞վ ես,
«Ես մի princesse, դու հասարակ մարդ... հեռացի՛ր քովէս...»

GALANTERIE...

— Հաւեանը տեսա՞ր, նախ սիրուհին սպաններ է, եւ յետոյ ինքզինքը զարկեր է:
— Կնամեծար տղաքը կը սիրեմ...

«Կինը՝ այր մարդի գըլխուն փորձանքն է, պատի՛ժ երկնատուր,
«Թէ սիրուիլ կ'ուզես կնոջ մը կողմից՝ յարժամ նուէր տո՛ւր…

«Թէ չէ՝ լըքում է կինը այր մարդին ու փախչում հեռու,
«Ու փողի փէշից գընում է նա տէ՛ր Հնդկաչին, Բէրու…

«Կեանքի մէջ ընկեր գոյութիւն չունի, ո՛չ այր եւ ո՛չ կին,
«Ու ընկերութեան հայհոյում եմ արդ կըրկին ու կըրկին…

«Հայհոյում եմ ու էլ չեմ ցանկանում կին թէ այր ընկեր,
«Ու գըրիչիս հետ է՛լ մաքուր կեանքի ճամբան եմ ինկեր…»

Գըրում էր Կալռօշ. մեծ բանաստեղծը դարուս այս քըլան,
Չէր նըկատում թէ գըրաշարներն էլ գործել ըսկըսան:

Մինչ գըրաշարը իր մօտ է գալիս, ձեռագիր ուզում,
Աբու Կալռօշը իր գըրիչի հետ յառաջ է վազում…

ՉՈՐՐՈՐԴ ՍՈՒՐԱՀ

Ժամը տասն է լինում, գըրելուց դադրած, խըմում է սուրճը,
Ու ծըխախոտի ծուխին մէջ թաղուած՝ չի նայում շուրջը:

Նա մըտածում է, երեւակայում հըրաշք, առասպել,
Թէ նամակաբերն բերելու է շատ տոլարի բաբէլ…

Կալռօշ նայում է իր ժամացոյցին րոպէից րոպէ,
Ու ականջ անում թէ նամակաբերն դըրան կը խըփէ՞…

Եւ մեծ անձկութեամբ նամակաբերին աչքն յառած ճամբուն,
Ըսպասում է ու տոլար, ըսթէրլին երազում Աբուն:

Երբ յանկարծ դուռը բացւում ու ներս է գալիս փոստաճին,
Ուըքօմանտէի տետրը դընում է Կալռօշի առջին…

Նա ստորագրում է ու փոստաճուն էլ հինգ ֆըրանք տալիս,
Չի կարծում է թէ Ամերիկայից տոլար է գալիս…

Պահարանն իսկոյն բաց է անում ու փընտըռում մէջը՝
Կանանչ տոլարի թերթերը եւ կամ չէքի փոքր էջը…

Յուսախաբութիւն: Ոչինչ չըկայ հոն, դատարկ մի նամակ,
Դատարկ՝ զերդ կեանքը, տիեզերքը ու աշխարհը համակ…

Ու ահա Կալռօշ քիչ մը աւելի զըզուած աշխարհից,
Իր աղիզ ընկեր՝ գըրիչըն առած խօսում է նորից.

— « Էսօր էլ չեկաւ փօստայի միջից դըրամին հոտը,
« Տեսնենք ի՛նչ պիտի պարգեւի մեզի վաղն առաւօտը,

« Մարդիկ չար են շատ, զուր յոյս են տալիս ղըրկելու ինձ փող,
« Ու չեն ուղարկում, մարդն արդէն նենգ է, սըտող ու խաբող:

« Սիրել են կեղծում, հաւատարմութիւն, շատ են քեզ յարգում,
« Եւ սակայն, ափսո՛ս, հալալ վաստակդ էլ քեզ չեն ուղարկում:

« Կեղծում են, քըծնում, ու կուլ են տալիս դըրամներս ամէն,
« Մարդիկ այսպէս միշտ ցանկանում են որ միմիանց քամեն…»

Կէսօր է լինում, յետոյ երեկոյ, գիշեր ու խաւար,
Ու գըրիչին հետ Կալռօշ Մահարին յառաջ կը սուրար…

Յառաջ կը սուրար, մոռցած աշխարհ, կեանք, ընկեր, մայր ու
կին,

Ու մոռցած նոյնիսկ տոլարին գոյնը ու գոյնը չէքին…

Ու յաջորդ օրուան փոստաճու գալուն կը սպասէր կըրկին,
Իր գըրիչին մենութեանը հետ իր լուռ սենեակին…:

ԿՈՄՍ ԱՆԿՈՒՏ Տ'ԱՆԿՈՒՏԻ
(ԳՐԻԳՈՐ-ՎԱՀԱՆ)

Գծեց՝ ԿԱՐՕ

ՀՌՈՒՍՓԻԿ ՏՈՒՏՈՒ Concours de Maillot ի
կը մասնակցի ի Deauville

ԱՆԱՄՕԹՆԵՐԸ...

— Հապա ես վարտիքս հանեմ նէ, մայրիկս ինծի բան կ՚ըսէ... Խօճաման կնիկները չե՞ն ամչնար կոր, հի՛չ վարտիք չեն հագեր...

ԿՐՕՆԱԴԱՇՆԱԿԻՑ ԺՈՂՈՎ
Ի ՎԵՐԻՆ... ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

Ազգերու Դաշնակից Ժողովը, որուն համար Ընկեր Փանջունի՝ Ազգերի Ժողով կ՚ըսէր, իրօք ասքէրի ժողովէ մը ուրիշ բան չէ, քանի որ մէն մի ներկայացուցիչ թէեւ մէկ Ազգ եւ սակայն միլիոններով ասքէր ունի իր ետին: Այս ժողովին վրայ թեւատարած հսկող համակրելին Briand, ցաւալի է որ շատ brillant չի տեսներ անոր գործունէութիւնը եւ տալիք արդիւնքը:

Արդ, անհունին մաս կազմող սա հունաւոր աշխարհիս մակերեսին վրայ վառօդին հոտը, հրացանին կօթը, կրակին տօթը ու մահուան բօթը դադրեցնելու համար կազմուած ժողովին յար եւ նմանը չէ՞ք կարծեր որ գումարուի հոն ուր կ՚ըսեն թէ՝ չիք ո՛չ ցաւ, ո՛չ լաց եւ ոչ... crise:

Այո՛, սիրելիներ, ես ձեզի կրնամ վստահացնել թէ՝ մեր գլխուն վրայ տարածուող երկինքին չեմ գիտեր՝ հիւսիսային արեւելքի՞ն թէ հարաւային արեւմտեան մէկ անկիւնը ատեն ատեն կը գումարուի ժողով մը, զբաղելու համար այնպիսի հարցերով, որոնք չեն լուծուած հոս երկրի վրայ ու մնացած են անլոյծ... մարմարի պէս:

Tenez! Վերի անցած դարձածը ինձ հաղորդելու խոստումով մեռած բարեկամ մը, — որուն անունը չպիտի տամ՝ indiscrétion ըրած չըլլալու համար, քանի որ պէտք է ըսեմ թէ կիներու վրայ շատ գրելս պատճառ մը չէ, որ թուլքերուն ըլլամ — այո, բարեկամ մը անցեալ գիշեր տեսիլքի պէս երեւցաւ եւ իմացուց որ պարտաւոր ըլլամ հետեւելու այն մեծ ժողովին, որ պիտի կազմուէր հոն, վերը՝ վերիններուն ներկայութեան եւ Վերինին նախագահութեամբը:

Գիշեր էր, նոյնիսկ կէսգիշեր: Դուրսը սուր հով մը կ՚ոռնար սովալլուկ գայլի մը պէս, ու քայլի մը իսկ ձայնը չէր լսուեր փողոցը:

Անկողինիս մէջ նոյնիսկ երկու բուրդ վերմակներու տակ սկսայ դողալ: Բարեկամիս fluide՚ը հոն էր, դէմս:

— Մութին մէջ անկիւնը պիտի նայիս, կարծեցի որ ըսաւ fluide բարեկամս, ու ձայն չպիտի հանես:

Ըսածին պէս ըրի:

Ելեկտրական լոյսը բը՛թ, ու ինքս չը՛թ մը չըրի, քարացայ մնացի, պաղ աչքերս յառած անկիւնը՝ ղարիպ մեռելին

պէս, ու տեսէք թէ ի՛նչպէս տեսայ եւ իմացայ Ժողովը՝ կրօնադաշնակից ժողովը վերին…:

Բացօթեայ վայր մը, ծաղկանման ու ծառակերպ սիւներով շրջապատուած. lumière cachée անուշ լոյս մը չորս դին: Գետինը հեղհեղուկ, չեմ գիտեր ինչո՛վ մը ծածկուած, որուն ի՛նչ ըլլալը չի կրցայ հասկնալ: Ատեն ատեն լուսեղէն մարմիններ կ՚անցնէին, ոմանք բարձր, ոմանք ցած թռիչքներով:

Պայտաձեւ սեղան մը, երերուն ու հեղհեղուկ գետնին կազմածին պէս, որուն բոլորտիքը աթոռներ շարուած կային, նոյն անստոյգ եւ անճանաչ մարմինէն շինուած:

Մէջտեղի խոշոր թիկնաթոռը գրաւած էր՝ սա՛ խաչակիր աշխարհը ստեղծող Աստուածը, cardinal ի կարմիր գոյնով եւ … անմօրուս: Կրնամ ձեզի վստահեցնել թէ՝ սուտ-իրաւ պատկերներու մէջ զԱստուած մօրուսաւոր կը ներկայացնեն… չտեսած, մինչդեռ ես իբր ականատես, կ՚ըսեմ թէ՝ ամերիկացի միսիոնարի մը պէս անմօրուս էր եւ ճաղատ:

Աջ կողմը նստած տեսայ Քրիստոս՝ Որդի Մարդոյ, այսինքն մեր քրիստոնեաներու Մօռօ-Ճաֆէռին, պաշտպան փաստաբանը: Ձախ կողմը՝ Ցաքիր Մովսէսը, Պօխօրաչիին arrière աներ-պապան եւ Թաշրա պէյին Blakamann ին բիրը: Քիչ մը անդին՝ Լուտեր, ըղտէնկօթաւոր բողոքական միսիոնարներու Լիտըրը: Անոր մօտ՝ լըջութեան տխպար ու ծալլապատիկ նըստած Պուտտան, Կանտիի առաջնորդը եւ անոր conseiller-légiste ը: Միւս կողմը՝ պարապ թիկնաթոռ մը, որուն վրայ Լուսնոյ առաջին քարորդութիւնը կը շողար, մէռմէռշահի թիւլի մը տակէն: Ասոնց մօտ՝ ուրիշ թիկնաթոռի մը վրայ, մեր գիտցած կենսատու Արեւը մարդասուրաթ, եկած բազմած էր եւ որուն համար բոլորտիքի արբանեակները կը շշնկցէին թէ՝ դեղին ցեղը պաշտպանելու համար եկած է մասնակցիլ:

Ի զուր աչքերս բացած շուրջանակի ակնարկներ կը ձգէի պակաս մէկը տեսնելու համար, մեր հայերուս պաշտպանը՝ այս ընդհանուր ժողովին մէջ…: Ափսո՛ս, չկար: Միմիայն Ներսէս Շնորհալին տեսայ, որ շնորհալի տիկնոջ մը հետ թեւ թեւի, հեռուն կը ճեմէին ժպտադէմ, ու անկէ զատ մեր սեւ քիւլահլըներէն ո՛չ ոք կար այդ կողմերը, ո՛չ ոք:

Յանկարծ նախագահը բերանը բացաւ եւ բոցէ լեզուն շարժեց ու ըսաւ.

— Ո՞ւր է իմ վերջին առաքեալս:

Մօտը կեցող հրեշտակ սպասաւորը խոնարհելով՝

— Ներեցէ՛ք, Տէրդ Տէրանց, ծառայիդ քում… Հարէմէն դեռ չէ ելած…:

— Ըսէ՛ք որ շուտով հասնի, ժողովը պէտք է բացուի ընդ փոյթ…:

— Հրաման Տէրոջը օրհնեալ եղիցի…:

Յանկարծ գլապտան եւ սըրմա մինթանով, գլուխը փաթթոցաւոր, նոյնինքն հասաւ, ու թեւերը ծալլած կուրծքին, խոնարհելով յարեց.

— Ա՛ֆ պույուրըն, Ալլահ պապա, գուսուրա պագմայըն:

Ու կ՚անցնի իր մասնաւոր թիկնաթոռը:

— Ժողովը բացուած կը հռչակեմ, գոռաց Նախագահը բոցեղէն լեզուն կրկին շարժելով, այսօրուան մեր հաւաքոյթին նպատակն է՝ մարդկութեան պատկանող հայ փոքրամասնութեան խնդիրը վերջնականապէս լուծել, որպէսզի վարը ազգերու միջեւ կռուախնձոր չըլլայ:

Այս առաջարկին վրայ վերջին առաքեալը խօսք ուղելով.

— Բայց Հայկական Հարցը ինքնին լուծուած է, ըսաւ:

Ներկաները իրարու երես նայելէ վերջ, բոլորին ակնարկը Սուրբ Նախագահին վրայ կեդրոնացաւ:

— Վերջին առաքեալիս մէջբերումը աւելի ձեզի համար պէտք է հասկնալի ըլլայ, քանի որ ես ինքս գիտակ եմ եղածին եւ իմ անհուն համբերատարութեանս օրինակը տալու համար, ձգեցի որ այդ խնդիրը իր ծայրայեղ միջոցներով լուծուի, ինչպէս ալ եղաւ: Արդ, ի՞նչ է ձեր կարծիքը:

Մովսէս ձեռքի գաւազանին կրթնած՝ յարեց.

— Նէ՛ լիւզիւմի վար իտի, Ալլահինի սէվէրսան, պուգատար գան տէօքիւլսին. օնլարա պէյլիք վէրէյիտինիզ, օնլար պիրպիրինի եէյէճէյիտի…:

— Իմ կարծիքս այդ չէր, կը միջամտէ Քրիստոս, ջարդը աններելի սխալ մըն է որ գործուած է, ես մօտէն գիտեմ թէ ի՛նչ ըսել է չարչարանքով մեռնիլ կամ մեռցուիլ, ես որ Աստուած-հօրս զաւակն էի եւ զգացի երկաթներուն կողիս մխրճումները: Ուստի պիտի խնդրեմ, որ այնպիսի որոշում մը տրուի, որ մնացած ափ մը հայութիւնը իր գոյութիւնը պահէ ու ապրի ուրիշ ազգերու պէս եթէ ոչ իր բնիկ երկիրը՝ գոնէ օտարութեան մէջ:

— Քանի որ հալածուած ու տկար մնացած են անոնք, ինծի յանձնեցէք, ըսաւ Արեւը, իմ դեղին ազգիս յանձնեցէք զանոնք, ու ես իմ կենսատու ուժովս զարգացնեմ զանոնք, ու փրկուին ի սպառ…:

— Կարծիքներու այս փոխանակութենէն վերջ ես պիտի ուզէի Համիտի կարծիքն առնել այս առթիւ, գոռաց Սուրբերու Սուրբը՝ Աստուած, քանի որ անո՛ր ժամանակէն ծագում առած է խնդիրը, անկէ վերջը որոշումնիս կուտանք… «Հո՛ս եկուր, Գաբրիէլ, հրամայեց Տէրը, ըսէ՛ Համիտին, որ պատրաստուի ներկայանալ ժողովին: Ո՞րչափ ժամանակ պէտք է որ հոս հասնի դժոխոց խորէն:

Հրեշտակակապետը խոնարհելով՝

— 10966 տարի, 8 ամիս, 12 օր եւ 4 ժամ…:

— Զարմանալի՛ բան, յարեց Սուրբ Նախագահը, ո՞վ

տարեր նետեր է մինչեւ հոդ, ո՞ր վրիժառու Սուրբը յանձն առեր է այդ բանը:

— Խրիմեան Հայրիկը մեր, ան էր որ ուսամբարձ տարաւ. անկէ ի վեր հոն կը մնայ, ըսաւ Հրեշտակը:

Այդ միջոցին իրարանցում մը փրթաւ, ու բոլորը մէկ հեռուն նայեցան: Կին մըն էր եկողը զոր ես ալ ճանչցայ. Խասգիւղի Քրիստինէ Մայրապետը եւ Խորէն Եպիսկոպոս Նարպէյը:

— Հարցո՛ւր թէ ի՛նչ կ'ուզեն այս յառաջացեալ ժամուս ժողովը խանգարելու յանդգնելու համար, ըսաւ Որ Էն, հրեղէն ակնարկ մը ձգելով վրանին:

— Կրօնաւորներու եւ կուսակրօններու ամուսնութեան հրամանը խնդրելու եկած են, յարեց Հրեշտակը, վախկոտ շեշտով մը:

— Գալո՛ւլ, գալո՛ւլ, յարեց վերջին առաքեալը:

— Շա՛տ բարի եւ իրաւացի, երկրորդեց Լուտէր:

— Այդ բանը ինչո՞ւ ինծի զլացուեցաւ ուրեմն, ընդմիջեց Քրիստոս, սեւ մօրուքը շոյելով:

— Ձայն բազմաց՝ ձայն Աստուծոյ, ուրեմն թո՛ղ ըլլայ ատ բանը, յարեց Նախագահը, ու հեռուէն սկսաւ դիրկընդխառնումը Արքայութեան մէջ, ու բոլոր կուսակրօնները մայրապետներու հետ փաթթուած՝ կատարեցին Աստուծոյ հրամանը, ու խայտացին:

Ասոր վրայ ժողովականներէն մին յարեց.

— Կրնա՞մ հասկնալ թէ այս հրամանը երկրիս վրայ ալ գործադրուելու համար ալ կրնա՞յ ի զօրու համարուիլ:

— Այս հրամանը կուսակրօններու յետ մահու յաւիտենական հաճոյքն է, եւ ննջեցեալներու յատուկ, ըսաւ Ս. Նախագահը ու յարեց՝ «Ժողովը վերջացած է»:

***

Սթափեցայ պահ մը, ու վրաս սոսկում մը եկաւ: Աչքերս շփեցի, ու այս անակնկալ տեսիլքին վրայ՝ եթէ ոչ հաւատքս ու համոզումս..., գէթ սենեակս փոխեցի:

ԼԻԼԱ

N. SILIDJIAN

119, Rue de Colombes (Asnières)

Պարսկական գորգերուն Ֆրանսայի մէջ նոր պատրաստուածներուն ամէնէ՛ն լաւ տեսակը: Հին գորգերուն ճաշակը, գծագրութիւնը եւ բանուածքը գեղարուեստական կերպով պահուած: Շատ մատչելի գիներ: Գրաւոր դիմումի վրայ՝ գորգերուն տեսակները կը ներկայացուին յաճախորդներուն բնակարանը:

ՓԱԿՄԱՆ ԽՕՍՔ

Մեր պատուական բարեկամը՝ Կավռօշ, պատիւը կ'ընէ ինձ... կնքել հատորս այս՝ նշանաւ Ս. Տոլարին, հազարնոցին եւ ամենայն կտորակօք նորա, որք տեղասցեն ի չորիս հողմունս աշխարհի ի Տապանն Կավռօշապետին, որ ի Rue Lafayette, 208 bis: Ամէն:

Ըստ իս, սոյն ծանրածանր հատորը ՓԱԿԵԼԷ առաջ, դեռ շատ ու շատ ՓԱԿԵԼԻՔներ կան, զոր օրինակ՝

ՓԱԿԵ՛ՆՔ մեր ծուռ լեզու բերանները ամէն անոնց մօտ, որոնք ի ծնէ կը խօսին այդ լեզուն:

ՓԱԿԵ՛ՆՔ մեր աչքերը այն բոլոր անպատկառ տեսարաններուն առջեւ, որոնք սինեմայի պէս կ'անցնին ամէն օր, ամէն ժամ եւ որոնք զմեզ կը գայթակղեցնեն...

ՓԱԿԵ՛ՆՔ մեր իգական կուրծքերը յաչս այն հազարաւոր մամածակ եւ օտար դիտողներու, որոնք օտարին կուրծքը տարբեր կ'ըմբռնեն:

ՓԱԿԵ՛ՆՔ քղանցքները, երկարնեք զանոնք, թոյլ չի տալով ցուցադրութիւնը այն սրունքներուն եւ բումբերուն, որոնք Զամլըճայի ջուրովը ողողուած ու Մարմարայի արեւովը թուխցած են:

ՓԱԿԵ՛ՆՔ մեր շրթները, երբ անոնց տակ մամուռ կապած ատամնաշար մը ունին, ծուլութեան երեսէն *մար* կապած, տգեղ ու անառողջապահական:

ՓԱԿԵ՛ՆՔ մեր դռները այն բոլոր մամածակ այցելուներուն առջեւ, որոնք, մէկ երկու ժամ զբօսնելու համար կուգան համբուրել մամային ձեռքը:

ՓԱԿԵ՛ՆՔ մեր բոլոր հին վէրքերը, ըլլայ ընկերական, ըլլայ կուսակցական, ու սա օտար երկինքին տակ ապրինք իբր Ռատիքա-Տուտիքա, եւ ոչ թէ իբրեւ Կայէն-Աբէլ:

Արդ, երթայք ի խաղաղութեամբ եւ Տարեգիրքս այս ընդ ձեզ:

Կարդացի՞ք. լաւ. հիմա պէտք է ալ ՓԱԿԷՔ, ու գիտեմ թէ բարոյապէս թէ մտքով կազդուրուած՝ *փիրի փա՛ք էք*:

ԼԻԼԱ

ԱՇԽԱՐՀԱՀՌՉԱԿ

ՀԱՅ ՄԵԾ ԴԵՐՁԱԿԱՏՈՒՆ

ՓԱՐԻԶԻ ԱՄԷՆԷՆ ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՅ ԴԵՐՁԱԿԱՏՈՒՆԸ

ՀԻՄՆՈՒԱԾ 1907 ԻՆ

DARAYAN

25ՐԴ ՏԱՐԻ

44, RUE LAFAYETTE, PARIS

Téléphone : PROVENCE 81 - 80

ԿԱՎՌՕՇԻ 1932Ի ՏԱՐԵԳԻՐՔԻՆ ԳԼԽԱՒՈՐ ՆԻՒԹԵՐՈՒՆ ՑԱՆԿԸ

ԿՈՂՔ 1
ԲԱՐԵՒ-ՇԱՏ ՏԱՐԻՆԵՐՈՒ . . . . . 2—4

ՕՐԱՑՈՅՑԻ ԲԱԺԻՆԸ՝
Նշանաւոր եւ ծանօթ հայոց ծննդեան ու մահուան թուականներով, եւ զուարճալիքներով, խելօք խօսքերով, ֆանթէզիներով բարեխառնուած :

Յունուար . . 5
Փետրուար . . 8
Մարտ . . 10
Ապրիլ . . 14
Մայիս . . 16
Յունիս . . 19
Յուլիս . . 22
Օգոստոս . . 25
Սեպտեմբեր . 28
Հոկտեմբեր . 31
Նոյեմբեր . . 34
Դեկտեմբեր . 37

ՍՈՒԼԻՋԸ / ՇԱՆ ԱՌԱԾԸ . . . . Ն. Տ. Մ. (Միշէլ Յովիկեանի նկարներով) 40
ՇՈՒՆԵՐԸ ԵՐԲ ԽՕՍԻՆ . . . Հարուն-Էլ-Րաշիտ 46
ԴԵՐԱՍԱՆԻ ԱՐՏԱՌՈՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐ Սարիմ Աղա 50
ՋԱՒԵՇՏ-ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ ՀԻՆ ՊՈԼՍԱՀԱՅՈՑ ԿԵԱՆՔԷՆ . . . Ե. Սագայեան 54

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻԻ ԿԱՅԱՐԱՆԸ	Բաճմի - Բիչօն	60
ԲԱՄՊԱԿ	Ճգնաւոր	66
ԹԻՒ 3 ՏԱՔԹԻԼՕՆ	Վահրամ Տատրեան	70
ՓԱՓԿԱՆԿԱՏՈՒԹԻՒՆ	Ան, որ չէք գիտեր	77
ԴՈՒՔ ՉԷՔ ԿՐՆԱՐ ՀԱՍԿՆԱԼ	Վանթութրի	81
ՕՏԱՐԻՆ ՍԷՐԸ	Նիգերագ	87
ԵՐԲ ՄԱԶԵՐԸ ԿԸ ԹԱՓԻՆ	Սիտ - Նեա	94
ԱՆՏԻՊ ԱԼՊՕՄԷՍ	Ե. Թօլայեան	100
ՀԱՄԲԻԿ ԱՂԱ ԵԻՐՈՊ. ՔԱՂԱՔԱՑԻ	Արամ Շիրական	104
ՀԱՅ ԿՕՅԿՕՅՃԻՆԵՐԸ	Ե. Թօլայեան	114
ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՄՈՒՏՔԻ ՔՆՆՈՒԹԻՒՆ	Ցի - Ցի	120
ԱՄՈՒՍԻՆ, ԿԻՆ, ՍԻՐԱՀԱՐ	Գրիգոր - Վահան	124
ԻՆՉՊԷՍ ՍԿՍԱՅ ՁԻ ԽԱՂԱԼ	Թովմաս Չգձգեան	128
ՏԻԿԻՆԸ ԲԺԻՇԿԻՆ Կ'ԱՅՑԵԼԷ	Ե. Ալեանաքեան	138
ՓԱՐԻԶ ԵՒ ՊՈԼԻՍ	Փարիզ-Պոլիս Էքս.	141
ՍԻՆԷՄԱ ՍԻՆԷՄԱՅԻ ՄԷՋ	Տանգի	148
ՔՐԻՍՏՈՍ ՆԵՐՍ ՄՏԱՒ	Ա. Քիւթնէրեան	158
ԲՈՒՐԳԵՐԷՆ	Յովհ. Քէլէշեան	159
ՁԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՕՐԷՆՔԻ Գ. ՅՕԴՈՒԱԾԸ	Ն. Տ. Մ.	163
ԱՐՏԱՔԻՆԸ ԵՒ ՆԵՐՔԻՆԸ	Ծղրիթ	166
ՄԵՐ ԲԱՐԵԿԱՄԸ ԳԱԼՈՒՍՏ	Միգառ	171
ՎԱՐՊԵՏԸ	Կէն-Թօ	174
ՀԻՒՐԱՍԷՐ ՄԱՐԴԸ	Նուպար-Գազազ	180
ՇՈՒՆԸ, ԿԱՏՈՒՆ ԵՒ ՄՈՒԿԸ	Տ.	185
ԹՐՈՅՔԻԻ ՄՕՐՈՒՔԸ	Ճոյ	187
ՏՈՏԻԿՆԵՐԸ	Լիլա	189

ՀՀ Ազգային գրադարան
NL0140197

13785